

Κατὰ Λουκᾶν

Ἐπειδὴ περ¹ πολλοὶ ἐπεχείρησαν² ἀνατάξασθαι³ διήγησιν⁴ περὶ τῶν **1**
 πεπληροφορημένων⁵ ἐν ἡμῖν πραγμάτων,⁶ καθὼς παρέδωκαν ἡμῖν οἱ **2**
 ἀπ' ἀρχῆς αὐτόπται⁷ καὶ ὑπηρέται⁸ γενόμενοι τοῦ λόγου, ἔδοξεν καμοί, **3**
 παρηκολουθηκότι⁹ ἄνωθεν¹⁰ πᾶσιν ἀκριβῶς,¹¹ καθεξῆς¹² σοι γράψαι,
 κράτιστε¹³ Θεόφιλε,¹⁴ ἵνα ἐπιγνῶς περὶ ὧν κατηχήθης¹⁵ λόγων τὴν **4**
 ἀσφάλειαν.¹⁶

Ἐγένετο ἐν ταῖς ἡμέραις Ἡρώδου τοῦ βασιλέως τῆς Ἰουδαίας ἱερεὺς τις **5**
 ὀνόματι Ζαχαρίας,¹⁷ ἐξ ἐφημερίας¹⁸ Ἀβιά· καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ ἐκ τῶν
 θυγατέρων¹⁹ Ἀαρών, καὶ τὸ ὄνομα αὐτῆς Ἑλισάβετ.²⁰ Ἦσαν δὲ δίκαιοι **6**
 ἀμφότεροι²¹ ἐνώπιον τοῦ θεοῦ, πορευόμενοι ἐν πάσαις ταῖς ἐντολαῖς καὶ
 δικαιομασιν²² τοῦ κυρίου ἄμεμπτοι.²³ Καὶ οὐκ ἦν αὐτοῖς τέκνον, καθότι **7**
 ἡ Ἑλισάβετ²⁰ ἦν στείρα,²⁵ καὶ ἀμφότεροι²¹ προβεβηκότες²⁶ ἐν ταῖς
 ἡμέραις αὐτῶν ἦσαν.

¹ ἐπειδὴ περ, inasmuch as, since. ² ἐπιχειρέω, endeavor, attempt. ³ ἀνατάσσομαι, arrange in order, compile. ⁴ διήγησις, εως, ἡ, narrative, account. ⁵ πληροφορέω, fulfill, accomplish fully. ⁶ πρᾶγμα, τος, τό, deed, matter. ⁷ αὐτόπτης, ου, ὁ, eyewitness. ⁸ ὑπηρέτης, ου, ὁ, servant, assistant. ⁹ παρακολουθέω, follow closely, investigate. ¹⁰ ἄνωθεν, from above, again. ¹¹ ἀκριβῶς, carefully, accurately. ¹² καθεξῆς, successively, in order. ¹³ κράτιστος, most noble, most excellent. ¹⁴ Θεόφιλος, ου, ὁ, Theophilus. ¹⁵ κατηχέω, teach by word of mouth. ¹⁶ ἀσφάλεια, ας, ἡ, certainty, security. ¹⁷ Ζαχαρίας, ου, ὁ, Zacharias, Zechariah. ¹⁸ ἐφημερία, ας, ἡ, division, class (of temple priests). ¹⁹ θυγάτηρ, τρος, ἡ, daughter. ²⁰ Ἑλισάβετ, ἡ, Elisabeth, Elisabeth. ²¹ ἀμφότεροι, both, both of two. ²² δικαίωμα, τος, τό, regulation, righteous deed. ²³ ἄμεμπτος, blameless. ²⁴ καθότι, according as, because. ²⁵ στείρος, barren. ²⁶ προβαίνω, go forward, advance.

Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ ἱερατεύειν¹ αὐτὸν ἐν τῇ τάξει² τῆς ἐφημερίας³ αὐτοῦ 8
 ἔναντι⁴ τοῦ θεοῦ, κατὰ τὸ ἔθος⁵ τῆς ἱερατείας,⁶ ἔλαχεν⁷ τοῦ θυμιάσαι⁸ 9
 εἰσελθὼν εἰς τὸν ναδὸν τοῦ κυρίου. Καὶ πᾶν τὸ πλῆθος ἦν τοῦ λαοῦ 10
 προσευχόμενον ἔξω τῇ ὥρᾳ τοῦ θυμιάματος.⁹ Ὡφθη δὲ αὐτῷ ἄγγελος 11
 κυρίου, ἐστὼς ἐκ δεξιῶν τοῦ θυσιαστηρίου¹⁰ τοῦ θυμιάματος.⁹ Καὶ 12
 ἐταράχθη¹¹ Ζαχαρίας¹² ἰδὼν, καὶ φόβος ἐπέπεσεν¹³ ἐπ' αὐτόν. Εἶπεν δὲ 13
 πρὸς αὐτὸν ὁ ἄγγελος, Μὴ φοβοῦ, Ζαχαρία·¹² διότι¹⁴ εἰσηκούσθη¹⁵ ἡ
 δέησίς¹⁶ σου, καὶ ἡ γυνή σου Ἐλισάβετ¹⁷ γεννήσει υἱόν σοι, καὶ καλέσεις
 τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰωάννην. Καὶ ἔσται χαρὰ σοι καὶ ἀγαλλίασις,¹⁸ καὶ 14
 πολλοὶ ἐπὶ τῇ γεννήσει¹⁹ αὐτοῦ χαρήσονται. Ἔσται γὰρ μέγας ἐνώπιον 15
 τοῦ κυρίου, καὶ οἶνον καὶ σίκερα²⁰ οὐ μὴ πίνη, καὶ πνεύματος ἁγίου
 πλησθήσεται²¹ ἔτι ἐκ κοιλίας²² μητρὸς αὐτοῦ. Καὶ πολλοὺς τῶν υἱῶν 16
 Ἰσραὴλ ἐπιστρέψει ἐπὶ κύριον τὸν θεὸν αὐτῶν· καὶ αὐτὸς προελεύσεται 17
 ἐνώπιον αὐτοῦ ἐν πνεύματι καὶ δυνάμει Ἡλίου, ἐπιστρέψαι καρδίας
 πατέρων ἐπὶ τέκνα, καὶ ἀπειθεῖς²⁴ ἐν φρονήσει²⁵ δικαίων, ἐτοιμάσαι
 κυρίῳ λαὸν κατεσκευασμένον.²⁶ Καὶ εἶπεν Ζαχαρίας¹² πρὸς τὸν ἄγγελον, 18
 Κατὰ τί γινώσκειαι τοῦτο; Ἐγὼ γάρ εἰμι πρεσβύτης,²⁷ καὶ ἡ γυνή μου
 προβεβηκυῖα²⁸ ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτῆς. Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἄγγελος εἶπεν 19

¹ ἱερατεύω, be a priest, perform priestly service. ² τάξις, εως, ἡ, arranging, order. ³ ἐφημερία, ας, ἡ, division, class (of temple priests). ⁴ ἔναντι, before (gen), before. ⁵ ἔθος, ους, τό, custom. ⁶ ἱερατεία, ας, ἡ, priestly office, priesthood. ⁷ λαγχάνω, chose by lot, receive. ⁸ θυμιάω, burn or offer incense, burn incense. ⁹ θυμίαμα, τος, τό, incense. ¹⁰ θυσιαστήριον, ου, τό, altar. ¹¹ ταράσσω, trouble, agitate. ¹² Ζαχαρίας, ου, ὁ, Zacharias, Zechariah. ¹³ ἐπιπίπτω, fall upon, press upon. ¹⁴ διότι, because, on this account. ¹⁵ εἰσακούω, listen, hear. ¹⁶ δέησις, εως, ἡ, entreaty, prayer. ¹⁷ Ἐλισάβετ, ἡ, Elizabeth, Elisabeth. ¹⁸ ἀγαλλίασις, εως, ἡ, delight, great joy. ¹⁹ γέννησις, εως, ἡ, nativity, birth. ²⁰ σίκερα, τό, beer, liquor. ²¹ πλήθω, fill. ²² κοιλία, ας, ἡ, belly, womb. ²³ προέρχομαι, go in front, precede. ²⁴ ἀπειθής, disobedient, unbelieving. ²⁵ φρόνησις, εως, ἡ, way of thinking, insight. ²⁶ κατασκευάζω, prepare, build. ²⁷ πρεσβύτης, ου, ὁ, old man. ²⁸ προβαίνω, go forward, advance.

αὐτῷ, Ἐγὼ εἰμι Γαβριήλ¹ ὁ παρεστηκώς ἐνώπιον τοῦ θεοῦ· καὶ
 ἀπεστάλην λαλῆσαι πρὸς σε, καὶ εὐαγγελίσασθαί σοι ταῦτα. Καὶ ἰδού, 20
 ἔση σιωπῶν² καὶ μὴ δυνάμενος λαλῆσαι, ἄχρι ἥς ἡμέρας γένηται ταῦτα,
 ἄνθ³ ὧν οὐκ ἐπίστευσας τοῖς λόγοις μου, οἵτινες πληρωθήσονται εἰς
 τὸν καιρὸν αὐτῶν. Καὶ ἦν ὁ λαὸς προσδοκῶν⁴ τὸν Ζαχαρίαν·⁵ καὶ 21
 ἐθαύμαζον ἐν τῷ χρονίζειν⁶ αὐτὸν ἐν τῷ ναῷ. Ἐξελθὼν δὲ οὐκ ἠδύνατο 22
 λαλῆσαι αὐτοῖς· καὶ ἐπέγνωσαν ὅτι ὀπτασίαν⁷ ἑώρακεν ἐν τῷ ναῷ· καὶ
 αὐτοὶς ἦν διανεύων⁸ αὐτοῖς, καὶ διέμενεν⁹ κωφός.¹⁰ Καὶ ἐγένετο, ὡς 23
 ἐπλήσθησαν¹¹ αἱ ἡμέραι τῆς λειτουργίας¹² αὐτοῦ, ἀπῆλθεν εἰς τὸν οἶκον
 αὐτοῦ.

Μετὰ δὲ ταύτας τὰς ἡμέρας συνέλαβεν¹³ Ἑλισάβετ¹⁴ ἡ γυνὴ αὐτοῦ, καὶ 24
 περιέκρυβεν¹⁵ ἑαυτὴν μῆνας¹⁶ πέντε, λέγουσα ὅτι Οὕτως¹⁷ μοι 25
 πεποίηκεν ὁ κύριος ἐν ἡμέραις αἷς ἐπεῖδεν¹⁸ ἀφελεῖν¹⁹ τὸ ὄνειδος²⁰ μου ἐν
 ἀνθρώποις.

Ἐν δὲ τῷ μηνὶ¹⁶ τῷ ἑκτῷ²¹ ἀπεστάλη ὁ ἄγγελος Γαβριήλ¹ ὑπὸ τοῦ θεοῦ εἰς 26
 πόλιν τῆς Γαλιλαίας, ἧ ὄνομα Ναζαρέτ,²² πρὸς παρθένον²³ 27
 μεμνηστευμένην²⁴ ἀνδρί, ᾧ ὄνομα Ἰωσήφ, ἐξ οἴκου Δαυὶδ· καὶ τὸ ὄνομα

¹ Γαβριήλ, ὁ, Gabriel. ² σιωπάω, be silent, keep silence. ³ ἀντί, instead of, in place of. ⁴ προσδοκάω, wait for, look for. ⁵ Ζαχαρίας, ου, ὁ, Zacharias, Zechariah. ⁶ χρονίζω, spend or take time, delay. ⁷ ὀπτασία, ας, ἡ, vision, supernatural appearance. ⁸ διανεύω, make a sign, nod continually. ⁹ διαμένω, remain, continue. ¹⁰ κωφός, deaf, dumb. ¹¹ πλήθω, fill. ¹² λειτουργία, ας, ἡ, service, ministry. ¹³ συλλαμβάνω, take, conceive. ¹⁴ Ἑλισάβετ, ἡ, Elisabeth, Elisabeth. ¹⁵ περικρύπτω, conceal, hide. ¹⁶ μῆν, ὁ, month, certainly. ¹⁷ οὕτως, thus, so. ¹⁸ ἐπεῖδεν, looked upon, regarded. ¹⁹ ἀφαιρέω, take away, smite off. ²⁰ ὄνειδος, ους, τό, disgrace, reproach. ²¹ ἑκτος, sixth. ²² Ναζαρέτ, ἡ, Nazareth. ²³ παρθένος, ου, ἡ, virgin. ²⁴ μνηστεύω, ask in marriage.

τῆς παρθένου¹ Μαριάμ. Καὶ εἰσελθὼν ὁ ἄγγελος πρὸς αὐτὴν εἶπεν, 28
 Χαῖρε, κεχαριτωμένη·² ὁ κύριος μετὰ σοῦ, εὐλογημένη σὺ ἐν γυναιξίν. 29
 Ἡ δὲ ἰδοῦσα διεταράχθη³ ἐπὶ τῷ λόγῳ αὐτοῦ, καὶ διελογίζετο⁴ ποταπὸς⁵
 εἶη ὁ ἀσπασμὸς⁶ οὗτος. Καὶ εἶπεν ὁ ἄγγελος αὐτῇ, Μὴ φοβοῦ, Μαριάμ· 30
 εὔρες γὰρ χάριν παρὰ τῷ θεῷ. Καὶ ἰδού, συλλήψῃ⁷ ἐν γαστρὶ,⁸ καὶ τέξῃ⁹ 31
 υἱόν, καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦν. Οὗτος ἔσται μέγας, καὶ 32
 υἱὸς ὑψίστου¹⁰ κληθήσεται· καὶ δώσει αὐτῷ κύριος ὁ θεὸς τὸν θρόνον
 Δαυὶδ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, καὶ βασιλεύσει¹¹ ἐπὶ τὸν οἶκον Ἰακώβ εἰς τοὺς 33
 αἰῶνας, καὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ οὐκ ἔσται τέλος. Εἶπεν δὲ Μαριάμ 34
 πρὸς τὸν ἄγγελον, Πῶς ἔσται τοῦτο, ἐπεὶ¹² ἄνδρα οὐ γινώσκω; Καὶ 35
 ἀποκριθεὶς ὁ ἄγγελος εἶπεν αὐτῇ, Πνεῦμα ἅγιον ἐπελεύσεται¹³ ἐπὶ σέ,
 καὶ δύναμις ὑψίστου¹⁰ ἐπισκιάσει¹⁴ σοι· διὸ καὶ τὸ γεννώμενον ἅγιον
 κληθήσεται υἱὸς θεοῦ. Καὶ ἰδού, Ἑλισάβετ¹⁵ ἡ συγγενής¹⁶ σου, καὶ αὐτὴ 36
 συνειληφυῖα⁷ υἱὸν ἐν γήρει¹⁷ αὐτῆς· καὶ οὗτος μὴν¹⁸ ἕκτος¹⁹ ἔστιν αὐτῇ
 τῇ καλουμένῃ στείρα.²⁰ Ὅτι οὐκ ἀδυνατήσει²¹ παρὰ τῷ θεῷ πᾶν ῥῆμα. 37
 Εἶπεν δὲ Μαριάμ, Ἰδού, ἡ δούλη²² κυρίου· γένοιτό μοι κατὰ τὸ ῥῆμά
 σου. Καὶ ἀπῆλθεν ἀπ' αὐτῆς ὁ ἄγγελος.

¹ παρθένος, ου, ἡ, virgin. ² χαριτόω, bestow favor on, favor highly. ³ διαταράσσω, trouble greatly, agitate. ⁴ διαλογίζομαι, debate, reason. ⁵ ποταπός, what kind of? what type of? ⁶ ἀσπασμός, οὐ, ὁ, greeting, salutation. ⁷ συλλαμβάνω, take, conceive. ⁸ γαστήρ, τρος, ἡ, belly, womb. ⁹ τίκτω, give birth to, bear. ¹⁰ ὑψίστος, highest, most high. ¹¹ βασιλεύω, reign, rule. ¹² ἐπεὶ, when, since. ¹³ ἐπέρχομαι, come to or upon, approach. ¹⁴ ἐπισκιάζω, overshadow, envelop. ¹⁵ Ἑλισάβετ, ἡ, Elizabeth, Elisabeth. ¹⁶ συγγενής, kindred, relative. ¹⁷ γῆρας, ρως, τό, old age. ¹⁸ μὴν, ὁ, month, certainly. ¹⁹ ἕκτος, sixth. ²⁰ στείρος, barren. ²¹ ἀδυνατέω, be unable, be impossible. ²² δούλη, ης, ἡ, female slave, bondwoman.

Ἀναστᾶσα δὲ Μαριάμ ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις ἐπορεύθη εἰς τὴν ὄρεινὴν¹ 39
μετὰ σπουδῆς,² εἰς πόλιν Ἰούδα,³ καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸν οἶκον Ζαχαρίου,⁴ 40
καὶ ἡσπάσατο τὴν Ἑλισάβετ.⁵ Καὶ ἐγένετο ὡς ἤκουσεν ἡ Ἑλισάβετ⁵ 41
τὸν ἀσπασμὸν⁶ τῆς Μαρίας, ἐσκίρτησεν⁷ τὸ βρέφος⁸ ἐν τῇ κοιλίᾳ⁹
αὐτῆς· καὶ ἐπλήσθη¹⁰ πνεύματος ἁγίου ἡ Ἑλισάβετ,⁵ καὶ ἀνεφώνησεν¹¹ 42
φωνῇ μεγάλῃ, καὶ εἶπεν, Εὐλογημένη σὺ ἐν γυναιξίν, καὶ εὐλογημένος
ὁ καρπὸς τῆς κοιλίας⁹ σου. Καὶ πόθεν¹² μοι τοῦτο, ἵνα ἔλθῃ ἡ μήτηρ τοῦ 43
κυρίου μου πρὸς με; Ἴδου γάρ, ὡς ἐγένετο ἡ φωνὴ τοῦ ἀσπασμοῦ⁶ σου 44
εἰς τὰ ὠτά μου, ἐσκίρτησεν⁷ τὸ βρέφος⁸ ἐν ἀγαλλιάσει¹³ ἐν τῇ κοιλίᾳ⁹
μου. Καὶ μακαρία ἡ πιστεύσασα, ὅτι ἔσται τελείωσις¹⁴ τοῖς 45
λελαλημένοις αὐτῇ παρὰ κυρίου. Καὶ εἶπεν Μαριάμ, Μεγαλύνει¹⁵ ἡ 46
ψυχὴ μου τὸν κύριον, καὶ ἠγαλλίασεν¹⁶ τὸ πνεῦμά μου ἐπὶ τῷ θεῷ τῷ 47
σωτῆρ¹⁷ μου. Ὅτι ἐπέβλεψεν¹⁸ ἐπὶ τὴν ταπείνωσιν¹⁹ τῆς δούλης²⁰ αὐτοῦ. 48
Ἴδου γάρ, ἀπὸ τοῦ νῦν μακαριοῦσίν²¹ με πᾶσαι αἱ γενεαί. Ὅτι ἐποίησέν 49
μοι μεγαλεῖα²² ὁ δυνατός, καὶ ἅγιον τὸ ὄνομα αὐτοῦ. Καὶ τὸ ἔλεος²³ 50
αὐτοῦ εἰς γενεὰς γενεῶν τοῖς φοβουμένοις αὐτόν. Ἐποίησεν κράτος²⁴ ἐν 51
βραχίον²⁵ αὐτοῦ· διεσκόρπισεν²⁶ ὑπερηφάνους²⁷ διανοία²⁸ καρδίας
αὐτῶν. Καθεῖλεν²⁹ δυνάστας³⁰ ἀπὸ θρόνων, καὶ ὑψώσεν³¹ ταπεινοὺς.³² 52

¹ ὄρεινός, hill country, mountainous. ² σπουδῇ, ἡς, ἡ, haste, diligence. ³ Ἰούδα, ὁ, Judah, Judas. ⁴ Ζαχαρίας, ου, ὁ, Zacharias, Zechariah. ⁵ Ἑλισάβετ, ἡ, Elisabeth, Elisabeth. ⁶ ἀσπασμός, οὗ, ὁ, greeting, salutation. ⁷ σκιρτάω, leap, leap for joy. ⁸ βρέφος, ους, τό, unborn or a newborn child, baby. ⁹ κοιλία, ας, ἡ, belly, womb. ¹⁰ πλήθω, fill. ¹¹ ἀναφωνέω, cry out, call out. ¹² πόθεν, from where? whence. ¹³ ἀγαλλίασις, εως, ἡ, delight, great joy. ¹⁴ τελείωσις, εως, ἡ, perfection, fulfillment. ¹⁵ μεγαλύνω, make or declare great, enlarge. ¹⁶ ἀγαλλιάω, rejoice, am full of joy. ¹⁷ σωτήρ, ἦρος, ὁ, savior, deliverer. ¹⁸ ἐπιβλέπω, look on (with favor), have regard for. ¹⁹ ταπείνωσις, εως, ἡ, humiliation, humble state. ²⁰ δούλη, ης, ἡ, female slave, bondwoman. ²¹ μακαρίζω, consider blessed, happy. ²² μεγαλεῖος, greatness, magnificence. ²³ ἔλεος, ους, ὁ, pity, mercy. ²⁴ κράτος, ους, τό, power, dominion. ²⁵ βραχίων, ονος, ὁ, arm, strength. ²⁶ διασκορπίζω, scatter, separate. ²⁷ ὑπερήφανος, arrogant, haughty. ²⁸ διάνοια, ας, ἡ, mind, understanding. ²⁹ καθαιρέω, take down, pull down. ³⁰ δυνάστης, ου, ὁ, ruler, sovereign. ³¹ ὑψόω, lift up, exalt. ³² ταπεινός, humble, downcast.

Πεινῶντας¹ ἐνέπλησεν² ἀγαθῶν, καὶ πλουτοῦντας³ ἐξαπέστειλεν⁴
κενούς.⁵ Ἀντελάβετο⁶ Ἰσραὴλ παιδὸς⁷ αὐτοῦ, μνησθῆναι⁸ ἐλέους,⁹ 54
καθὼς ἐλάλησεν πρὸς τοὺς πατέρας ἡμῶν, τῷ Ἀβραάμ καὶ τῷ
σπέρματι αὐτοῦ εἰς τὸν αἰῶνα.

Ἐμεινεν δὲ Μαριάμ σὺν αὐτῇ ὥσεί μηνας¹⁰ τρεῖς, καὶ ὑπέστρεψεν εἰς τὸν 56
οἶκον αὐτῆς.

Τῇ δὲ Ἑλισάβετ¹¹ ἐπλήσθη¹² ὁ χρόνος τοῦ τεκεῖν¹³ αὐτήν, καὶ ἐγέννησεν 57
υἱόν. Καὶ ἤκουσαν οἱ περίοικοι¹⁴ καὶ οἱ συγγενεῖς¹⁵ αὐτῆς ὅτι 58
ἐμεγάλυνεν¹⁶ κύριος τὸ ἔλεος⁹ αὐτοῦ μετ' αὐτῆς, καὶ συνέχαιρον¹⁷ αὐτῇ. 59
Καὶ ἐγένετο ἐν τῇ ὀγδόῃ¹⁸ ἡμέρᾳ, ἦλθον περιτεμεῖν¹⁹ τὸ παιδίον· καὶ
ἐκάλουν αὐτὸ ἐπὶ τῷ ὀνόματι τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Ζαχαρίαν.²⁰ Καὶ 60
ἀποκριθεῖσα ἡ μήτηρ αὐτοῦ εἶπεν, Οὐχί, ἀλλὰ κληθήσεται Ἰωάννης. 61
Καὶ εἶπον πρὸς αὐτήν ὅτι Οὐδεὶς ἐστὶν ἐν τῇ συγγενείᾳ²¹ σου ὃς
καλεῖται τῷ ὀνόματι τούτῳ. Ἐνένευον²² δὲ τῷ πατρὶ αὐτοῦ, τὸ τί ἂν 62
θέλοι καλεῖσθαι αὐτόν. Καὶ αἰτήσας πινακίδιον²³ ἔγραψεν, λέγων, 63
Ἰωάννης ἐστὶν τὸ ὄνομα αὐτοῦ· καὶ ἐθαύμασαν πάντες. Ἀνεώχθη δὲ τὸ 64
στόμα αὐτοῦ παραχρῆμα²⁴ καὶ ἡ γλῶσσα αὐτοῦ, καὶ ἐλάλει εὐλογῶν

¹ πεινάω, hunger, am hungry. ² ἐμπίπλημι, fill up, satisfy. ³ πλουτέω, be rich, become rich. ⁴ ἐξαποστέλλω, send forth. ⁵ κενός, empty, vain. ⁶ ἀντιλαμβάνομαι, help, take part in. ⁷ παῖς, ὁ, male or female child, servant. ⁸ μιμνήσκομαι, remember, recall. ⁹ ἔλεος, οὐς, ὁ, pity, mercy. ¹⁰ μῆν, ὁ, month, certainly. ¹¹ Ἑλισάβετ, ἡ, Elizabeth, Elisabeth. ¹² πλήθω, fill. ¹³ τίκω, give birth to, bear. ¹⁴ περίοικος, οὐ, ὁ, living around, in the neighborhood. ¹⁵ συγγενής, kindred, relative. ¹⁶ μεγαλύνω, make or declare great, enlarge. ¹⁷ συγχαίρω, rejoice with. ¹⁸ ὀγδοός, eighth. ¹⁹ περιτέμνω, circumcise, circumcise. ²⁰ Ζαχαρίας, οὐ, ὁ, Zacharias, Zechariah. ²¹ συγγένεια, ας, ἡ, kinship, relatives. ²² ἐνένεω, nod, make signs. ²³ πινακίδιον, οὐ, τό, tablet for writing. ²⁴ παραχρῆμα, immediately, instantly.

τὸν θεόν. Καὶ ἐγένετο ἐπὶ πάντας φόβος τοὺς περιοικοῦντας¹ αὐτούς: 65
καὶ ἐν ὅλῃ τῇ ὄρεινῃ² τῆς Ἰουδαίας διελαλεῖτο³ πάντα τὰ ῥήματα ταῦτα.
Καὶ ἔθεντο πάντες οἱ ἀκούσαντες ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῶν, λέγοντες, Τί 66
ἄρα⁴ τὸ παιδίον τοῦτο ἔσται; Καὶ χεὶρ κυρίου ἦν μετ' αὐτοῦ.
Καὶ Ζαχαρίας⁵ ὁ πατὴρ αὐτοῦ ἐπλήσθη⁶ πνεύματος ἁγίου, καὶ 67
προεφῆτευσεν,⁷ λέγων, Εὐλογητὸς⁸ κύριος ὁ θεὸς τοῦ Ἰσραήλ, ὅτι 68
ἐπεσκέψατο⁹ καὶ ἐποίησεν λύτρωσιν¹⁰ τῷ λαῷ αὐτοῦ, καὶ ἡγείρεν κέρας 69
σωτηρίας ἡμῖν ἐν τῷ οἴκῳ Δαυὶδ τοῦ παιδὸς¹² αὐτοῦ – καθὼς ἐλάλησεν 70
διὰ στόματος τῶν ἁγίων τῶν ἀπ' αἰῶνος προφητῶν αὐτοῦ – σωτηρίαν 71
ἐξ ἐχθρῶν ἡμῶν, καὶ ἐκ χειρὸς πάντων τῶν μισούντων ἡμᾶς: ποιῆσαι 72
ἔλεος¹³ μετὰ τῶν πατέρων ἡμῶν, καὶ μνησθῆναι¹⁴ διαθήκης ἁγίας αὐτοῦ,
ὄρκον¹⁵ ὃν ὤμοσεν¹⁶ πρὸς Ἀβραάμ τὸν πατέρα ἡμῶν, τοῦ δοῦναι ἡμῖν, 73
ἀφόβως,¹⁷ ἐκ χειρὸς τῶν ἐχθρῶν ἡμῶν ῥυσθέντας,¹⁸ λατρεύειν¹⁹ αὐτῷ ἐν 75
ὁσιότητι²⁰ καὶ δικαιοσύνῃ ἐνώπιον αὐτοῦ πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς
ἡμῶν. Καὶ σύ, παιδίον, προφήτης ὑψίστου²¹ κληθήσῃ: προπορεύσῃ²² 76
γὰρ πρὸ προσώπου κυρίου ἐτοιμάσαι ὁδοὺς αὐτοῦ: τοῦ δοῦναι γνῶσιν²³ 77
σωτηρίας τῷ λαῷ αὐτοῦ ἐν ἀφέσει²⁴ ἁμαρτιῶν αὐτῶν, διὰ σπλάγχνα²⁵ 78

¹ περιοικέω, be in the neighborhood of. ² ὄρεινός, hill country, mountainous. ³ διαλαλέω, discuss, converse together. ⁴ ἄρα, so? (introduces a question). ⁵ Ζαχαρίας, ου, ὁ, Zacharias, Zechariah. ⁶ πλήθω, fill. ⁷ προφητεύω, prophesy, foretell. ⁸ εὐλογητός, well spoken of, blessed. ⁹ ἐπισκέπτομαι, visit, have a care for. ¹⁰ λύτρωσις, εως, ἡ, ransoming, redemption. ¹¹ κέρας, ατος, τό, horn. ¹² παῖς, ὁ, male or female child, servant. ¹³ ἔλεος, ους, ὁ, pity, mercy. ¹⁴ μνησθῆναι, remember, recall. ¹⁵ ὄρκος, ου, ὁ, oath. ¹⁶ ὀμνύω, swear, take an oath. ¹⁷ ἀφόβως, fearlessly. ¹⁸ ῥύομαι, rescue, save. ¹⁹ λατρεύω, serve, worship. ²⁰ ὁσιότης, ητος, ἡ, piety, holiness. ²¹ ὑψίστος, highest, most high. ²² προπορεύομαι, go on before, precede. ²³ γνῶσις, εως, ἡ, wisdom, knowledge. ²⁴ ἀφesis, εως, ἡ, release, forgiveness. ²⁵ σπλάγχνα, ων, τὰ, bowels, compassion.

ἐλέους¹ θεοῦ ἡμῶν, ἐν οἷς ἐπεσκέψατο² ἡμᾶς ἀνατολῇ³ ἐξ ὕψους,⁴ 79

ἐπιφᾶναι⁵ τοῖς ἐν σκότει καὶ σκιᾷ⁶ θανάτου καθημένοις, τοῦ κατευθῦναι
τοὺς πόδας ἡμῶν εἰς ὁδὸν εἰρήνης.

Τὸ δὲ παιδίον ἡῤῥξανεν⁸ καὶ ἐκραταιοῦτο⁹ πνεύματι, καὶ ἦν ἐν ταῖς ἐρήμοις 80

ἕως ἡμέρας ἀναδείξεως¹⁰ αὐτοῦ πρὸς τὸν Ἰσραήλ.

Ἐγένετο δὲ ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις, ἐξῆλθεν δόγμα¹¹ παρὰ Καίσαρος 2

Αὐγούστου,¹² ἀπογράφεσθαι¹³ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην.¹⁴ Αὕτη ἡ 2

ἀπογραφὴ¹⁵ πρώτη ἐγένετο ἡγεμονεύοντος¹⁶ τῆς Συρίας¹⁷ Κυρηνίου.¹⁸ 3

Καὶ ἐπορεύοντο πάντες ἀπογράφεσθαι,¹³ ἕκαστος εἰς τὴν ἰδίαν πόλιν. 4

Ἀνέβη δὲ καὶ Ἰωσήφ ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας, ἐκ πόλεως Ναζαρέτ,¹⁹ εἰς τὴν

Ἰουδαίαν, εἰς πόλιν Δαυίδ, ἣτις καλεῖται Βηθλέεμ,²⁰ διὰ τὸ εἶναι αὐτὸν

ἐξ οἴκου καὶ πατριάς²¹ Δαυίδ, ἀπογράψασθαι¹³ σὺν Μαριὰμ τῇ 5

μεμνηστευμένῃ²² αὐτῷ γυναικί, οὔσῃ ἐγκύῳ.²³ Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ εἶναι 6

αὐτοὺς ἐκεῖ, ἐπλήσθησαν²⁴ αἱ ἡμέραι τοῦ τεκεῖν²⁵ αὐτήν. Καὶ ἔτεκεν²⁵ 7

τὸν υἱὸν αὐτῆς τὸν πρωτότοκον,²⁶ καὶ ἐσπαργάνωσεν²⁷ αὐτόν, καὶ

ἀνέκλινεν²⁸ αὐτὸν ἐν τῇ φάτνῃ,²⁹ διότι³⁰ οὐκ ἦν αὐτοῖς τόπος ἐν τῷ

¹ ἔλεος, οὗς, ὁ, pity, mercy. ² ἐπισκέπτομαι, visit, have a care for. ³ ἀνατολή, ἡς, ἡ, east, dawn. ⁴ ὕψος, οὗς, τό, height, heaven. ⁵ ἐπιφαίνω, appear, shine. ⁶ σκιά, ἄς, ἡ, shadow, thick darkness. ⁷ κατευθύνω, lead, direct. ⁸ αὔξάνω, cause to grow, increase. ⁹ κραταιώω, strengthen, confirm. ¹⁰ ἀνάδειξις, εὖς, ἡ, commissioning, installation. ¹¹ δόγμα, τοῦς, τό, a public decree, ordinance. ¹² Αὐγούστου, οὗ, ὁ, Augustus. ¹³ ἀπογράφω, register, enroll. ¹⁴ οἰκουμένη, ἡς, ἡ, inhabited world. ¹⁵ ἀπογραφὴ, ἡς, ἡ, census, registration. ¹⁶ ἡγεμονεύω, be governor, rule. ¹⁷ Συρία, ἄς, ἡ, Syria. ¹⁸ Κυρηνίος, οὗ, ὁ, Quirinius. ¹⁹ Ναζαρέτ, ἡ, Nazareth. ²⁰ Βηθλέεμ, ἡ, Bethlehem. ²¹ πατριά, ἄς, ἡ, lineage, family. ²² μενηστεύω, ask in marriage. ²³ ἐγκυος, pregnant. ²⁴ πλήθω, fill. ²⁵ τίκω, give birth to, bear. ²⁶ πρωτότοκος, first-born. ²⁷ σπαργάνω, wrap in cloths. ²⁸ ἀνέκλινω, lay upon, lay down. ²⁹ φάτνη, ἡς, ἡ, manger, stall. ³⁰ διότι, because, on this account.

καταλύματι.¹

Καὶ ποιμένες² ἦσαν ἐν τῇ χώρᾳ³ τῇ αὐτῇ ἀγραυλοῦντες⁴ καὶ φυλάσσοντες 8
 φυλακὰς τῆς νυκτὸς ἐπὶ τὴν ποίμνην⁵ αὐτῶν. Καὶ ἰδοὺ, ἄγγελος κυρίου 9
 ἐπέστη⁶ αὐτοῖς, καὶ δόξα κυρίου περιέλαμψεν⁷ αὐτούς· καὶ
 ἐφοβήθησαν φόβον μέγαν. Καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ ἄγγελος, Μὴ φοβεῖσθε· 10
 ἰδοὺ γάρ, εὐαγγελίζομαι ὑμῖν χαρὰν μεγάλην, ἣτις ἔσται παντὶ τῷ λαῷ·
 ὅτι ἐτέχθη⁸ ὑμῖν σήμερον σωτήρ,⁹ ὅς ἐστιν χριστὸς κύριος, ἐν πόλει 11
 Δαυὶδ. Καὶ τοῦτο ὑμῖν τὸ σημεῖον· εὐρήσετε βρέφος¹⁰ ἐσπαργανωμένον, 12
 κείμενον¹² ἐν φάτνῃ.¹³ Καὶ ἐξαίφνης¹⁴ ἐγένετο σὺν τῷ ἀγγέλῳ πλῆθος 13
 στρατιᾶς¹⁵ οὐρανοῦ,¹⁶ αἰνούντων¹⁷ τὸν θεόν, καὶ λεγόντων, Δόξα ἐν 14
 ὑψίστοις¹⁸ θεῷ, καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη· ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία.¹⁹

Καὶ ἐγένετο, ὡς ἀπῆλθον ἀπ’ αὐτῶν εἰς τὸν οὐρανὸν οἱ ἄγγελοι, καὶ οἱ 15
 ἄνθρωποι οἱ ποιμένες² εἶπον πρὸς ἀλλήλους, Διέλθωμεν δὴ²⁰ ἕως
 Βηθλεέμ,²¹ καὶ ἴδωμεν τὸ ῥῆμα τοῦτο τὸ γεγονός, ὃ ὁ κύριος ἐγνώρισεν²²
 ἡμῖν. Καὶ ἦλθον σπεύσαντες,²³ καὶ ἀνεῦρον²⁴ τὴν τε Μαριὰμ καὶ τὸν 16
 Ἰωσήφ, καὶ τὸ βρέφος¹⁰ κείμενον¹² ἐν τῇ φάτνῃ.¹³ Ἰδόντες δὲ 17
 διεγνώρισαν²⁵ περὶ τοῦ ῥήματος τοῦ λαληθέντος αὐτοῖς περὶ τοῦ

¹ καταλύμα, τος, τό, lodging place, inn. ² ποιμήν, ἐνος, ὁ, shepherd. ³ χώρα, ας, ἡ, land, region. ⁴ ἀγραυλέω, live outdoors. ⁵ ποίμνη, ης, ἡ, flock. ⁶ ἐφίστημι, stand over, come upon. ⁷ περιλάμπω, shine around. ⁸ τίκτω, give birth to, bear. ⁹ σωτήρ, ἦρος, ὁ, savior, deliverer. ¹⁰ βρέφος, ους, τό, unborn or a newborn child, baby. ¹¹ σπαργανώω, wrap in cloths. ¹² κείμαι, lie, be laid. ¹³ φάτνη, ης, ἡ, manger, stall. ¹⁴ ἐξαίφνης, suddenly, unexpectedly. ¹⁵ στρατιά, ᾶς, ἡ, host, army. ¹⁶ οὐράνιος, heavenly, in heaven. ¹⁷ αἰνέω, praise. ¹⁸ ὑψιστος, highest, most high. ¹⁹ εὐδοκία, ας, ἡ, good pleasure, good-will. ²⁰ δὴ, also, indeed. ²¹ Βηθλεέμ, ἡ, Bethlehem. ²² γνωρίζω, make known, declare. ²³ σπεύδω, hasten, urge on. ²⁴ ἀνευρίσκω, find out, look for. ²⁵ διαγνώρίζω, tell abroad, make known.

παιδίου τούτου. Καὶ πάντες οἱ ἀκούσαντες ἐθαύμασαν περὶ τῶν 18
 λαληθέντων ὑπὸ τῶν ποιμένων¹ πρὸς αὐτούς. Ἡ δὲ Μαριὰμ πάντα 19
 συνετήρει² τὰ ῥήματα ταῦτα, συμβάλλουσα³ ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῆς. Καὶ 20
 ὑπέστρεψαν οἱ ποιμένες,¹ δοξάζοντες καὶ αἰνοῦντες⁴ τὸν θεὸν ἐπὶ πᾶσιν
 οἷς ἤκουσαν καὶ εἶδον, καθὼς ἐλαλήθη πρὸς αὐτούς.

Καὶ ὅτε ἐπλήσθησαν⁵ ἡμέραι ὀκτώ⁶ τοῦ περιτεμεῖν⁷ αὐτόν, καὶ ἐκλήθη τὸ 21
 ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦς, τὸ κληθὲν ὑπὸ τοῦ ἀγγέλου πρὸ τοῦ
 συλληφθῆναι⁸ αὐτὸν ἐν τῇ κοιλίᾳ.⁹

Καὶ ὅτε ἐπλήσθησαν⁵ αἱ ἡμέραι τοῦ καθαρισμοῦ¹⁰ αὐτῶν κατὰ τὸν νόμον 22
 Μωσέως, ἀνήγαγον¹¹ αὐτὸν εἰς Ἱεροσόλυμα, παραστήσαι τῷ κυρίῳ – 23
 καθὼς γέγραπται ἐν νόμῳ κυρίου ὅτι Πᾶν ἄρσεν¹² διανοίγον¹³ μήτραν¹⁴
 ἅγιον τῷ κυρίῳ κληθήσεται – καὶ τοῦ δοῦναι θυσίαν¹⁵ κατὰ τὸ 24
 εἰρημένον ἐν νόμῳ κυρίου, Ζεῦγος¹⁶ τρυγόνων¹⁷ ἢ δύο νεοσσούς¹⁸
 περιστερῶν.¹⁹ Καὶ ἰδού, ἦν ἄνθρωπος ἐν Ἱερουσαλὴμ, ὃ ὄνομα Συμεών, 25
 καὶ ὁ ἄνθρωπος οὗτος δίκαιος καὶ εὐλαβής,²¹ προσδεχόμενος²²
 παράκλησιν²³ τοῦ Ἰσραὴλ, καὶ πνεῦμα ἦν ἅγιον ἐπ’ αὐτόν. Καὶ ἦν αὐτῷ 26
 κεχρηματισμένον²⁴ ὑπὸ τοῦ πνεύματος τοῦ ἁγίου, μὴ ἰδεῖν θάνατον

¹ ποιμήν, ἐνος, ὁ, shepherd. ² συντηρέω, preserve, treasure. ³ συμβάλλω, discuss, consider. ⁴ αἰνέω, praise. ⁵ πλήθω, fill. ⁶ ὀκτώ, eight, 8. ⁷ περιτέμνω, circumcize, circumcise. ⁸ συλλαμβάνω, take, conceive. ⁹ κοιλία, ας, ἡ, belly, womb. ¹⁰ καθαρισμός, οὔ, ὁ, cleansing, purification. ¹¹ ἀνάγω, lead up, restore. ¹² ἄρσεν, male. ¹³ διανοίγω, open up completely, open fully. ¹⁴ μήτρα, ας, ἡ, womb. ¹⁵ θυσία, ας, ἡ, sacrifice. ¹⁶ ζεῦγος, οὗς, τό, yoke, team. ¹⁷ τρυγόν, ὄνος, ἡ, small pigeon, turtledove. ¹⁸ νεοσσός, ὁ, young bird, young one. ¹⁹ περιστέρα, ἄς, ἡ, dove. ²⁰ Συμεών, ὁ, Simeon, Simeon. ²¹ εὐλαβής, devout, God-fearing. ²² προσδέχομαι, receive, wait for. ²³ παράκλησις, εως, ἡ, exhortation, consolation. ²⁴ χρηματίζω, instruct, reveal.

πρὶν¹ ἢ ἴδῃ τὸν χριστὸν κυρίου. Καὶ ἦλθεν ἐν τῷ πνεύματι εἰς τὸ ἱερόν: 27
 καὶ ἐν τῷ εἰσαγαγεῖν² τοὺς γονεῖς³ τὸ παιδίον Ἰησοῦν, τοῦ ποιῆσαι
 αὐτοὺς κατὰ τὸ εἰθισμένον⁴ τοῦ νόμου περὶ αὐτοῦ, καὶ αὐτὸς ἐδέξατο 28
 αὐτὸ εἰς τὰς ἀγκάλας⁵ αὐτοῦ, καὶ εὐλόγησεν τὸν θεόν, καὶ εἶπεν, Νῦν 29
 ἀπολύεις τὸν δοῦλόν σου, δέσποτα,⁶ κατὰ τὸ ῥῆμά σου, ἐν εἰρήνῃ: ὅτι 30
 εἶδον οἱ ὀφθαλμοί μου τὸ σωτήριόν⁷ σου, ὃ ἠτοίμασας κατὰ πρόσωπον 31
 πάντων τῶν λαῶν: φῶς εἰς ἀποκάλυψιν⁸ ἐθνῶν, καὶ δόξαν λαοῦ σου 32
 Ἰσραήλ. Καὶ ἦν Ἰωσήφ καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ θαυμάζοντες ἐπὶ τοῖς 33
 λαλουμένοις περὶ αὐτοῦ. Καὶ εὐλόγησεν αὐτοὺς Συμεὼν,⁹ καὶ εἶπεν 34
 πρὸς Μαριὰμ τὴν μητέρα αὐτοῦ, Ἰδοὺ, οὗτος κεῖται¹⁰ εἰς πτώσιν¹¹ καὶ
 ἀνάστασιν πολλῶν ἐν τῷ Ἰσραήλ, καὶ εἰς σημεῖον ἀντιλεγόμενον:¹² καὶ 35
 σοῦ δὲ αὐτῆς τὴν ψυχὴν διελεύσεται ῥομφαία:¹³ ὅπως ἂν
 ἀποκαλυφθῶσιν¹⁴ ἐκ πολλῶν καρδιῶν διαλογισμοί.¹⁵ Καὶ ἦν Ἄννα¹⁶ 36
 προφῆτις,¹⁷ θυγάτηρ¹⁸ Φανουήλ,¹⁹ ἐκ φυλῆς Ἀσήρ²⁰ – αὕτη
 προβεβηκυῖα²¹ ἐν ἡμέραις πολλαῖς, ζήσασα ἔτη μετὰ ἀνδρὸς ἑπτὰ ἀπὸ
 τῆς παρθενίας²² αὐτῆς, καὶ αὕτη χήρα²³ ὥς ἑτῶν ὀγδοήκοντα²⁴ τεσσάρων 37
 – ἣ οὐκ ἀφίστατο²⁵ ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ, νηστείας²⁶ καὶ δεήσεων²⁷
 λατρεύουσα²⁸ νύκτα καὶ ἡμέραν. Καὶ αὕτη αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ἐπιστάσα²⁹ 38

¹ πρὶν, before, formerly. ² εἰσάγω, lead in, bring in. ³ γονεῖς, εἰς, ὁ, parent. ⁴ ἐθίζω, accustom. ⁵ ἀγκάλη, ἡς, ἡ, arm. ⁶ δεσπότης, ου, ὁ, master, lord. ⁷ σωτήριος, saving, bringing salvation. ⁸ ἀποκάλυψις, εἰς, ἡ, revelation, unveiling. ⁹ Συμεὼν, ὁ, Simeon, Simeon. ¹⁰ κεῖμαι, lie, be laid. ¹¹ πτώσις, εἰς, ἡ, fall, falling. ¹² ἀντιλέγω, speak against, oppose. ¹³ ῥομφαία, ας, ἡ, sword, piercing grief. ¹⁴ ἀποκαλύπτω, reveal, uncover. ¹⁵ διαλογισμός, οὔ, ὁ, reasoning, questioning. ¹⁶ Ἄννα, ας, ἡ, Anna. ¹⁷ προφῆτις, ιδος, ἡ, prophet, prophetess. ¹⁸ θυγάτηρ, τρος, ἡ, daughter. ¹⁹ Φανουήλ, ὁ, Phanuel. ²⁰ Ἀσήρ, ὁ, Asher. ²¹ προβεβαῖνα, go forward, advance. ²² παρθενία, ας, ἡ, virginity. ²³ χήρα, ας, ἡ, widow. ²⁴ ὀγδοήκοντα, eighty, 80. ²⁵ ἀφίστημι, withdraw, depart. ²⁶ νηστεία, ας, ἡ, fasting, fast. ²⁷ δεήσις, εἰς, ἡ, entreaty, prayer. ²⁸ λατρεύω, serve, worship. ²⁹ ἐφίστημι, stand over, come upon.

ἀνθωμολογεῖτο¹ τῷ κυρίῳ, καὶ ἐλάλει περὶ αὐτοῦ πᾶσιν τοῖς
 προσδεχομένοις² λύτρωσιν³ ἐν Ἱερουσαλήμ. Καὶ ὡς ἐτέλεσαν⁴ ἅπαντα 39
 τὰ κατὰ τὸν νόμον κυρίου, ὑπέστρεψαν εἰς τὴν Γαλιλαίαν, εἰς τὴν
 πόλιν ἐαυτῶν Ναζαρέτ.⁵
 Τὸ δὲ παιδίον ἠϋξάνεν,⁶ καὶ ἐκραταιοῦτο⁷ πνεύματι, πληρούμενον σοφίας: 40
 καὶ χάρις θεοῦ ἦν ἐπ' αὐτό.
 Καὶ ἐπορεύοντο οἱ γονεῖς⁸ αὐτοῦ κατ' ἔτος εἰς Ἱερουσαλήμ τῇ ἑορτῇ⁹ τοῦ 41
 Πάσχα.¹⁰ Καὶ ὅτε ἐγένετο ἐτῶν δώδεκα, ἀναβάντων αὐτῶν εἰς 42
 Ἱεροσόλυμα κατὰ τὸ ἔθος¹¹ τῆς ἑορτῆς,⁹ καὶ τελειωσάντων¹² τὰς ἡμέρας, 43
 ἐν τῷ ὑποστρέφειν αὐτοῦς, ὑπέμεινεν¹³ Ἰησοῦς ὁ παῖς¹⁴ ἐν Ἱερουσαλήμ:
 καὶ οὐκ ἔγνω Ἰωσήφ καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ: νομίσαντες¹⁵ δὲ αὐτὸν ἐν τῇ 44
 συνοδίᾳ¹⁶ εἶναι, ἦλθον ἡμέρας ὁδόν, καὶ ἀνεζήτουν¹⁷ αὐτὸν ἐν τοῖς
 συγγενέσιν¹⁸ καὶ ἐν τοῖς γνωστοῖς:¹⁹ καὶ μὴ εὐρόντες αὐτόν, ὑπέστρεψαν 45
 εἰς Ἱερουσαλήμ, ζητοῦντες αὐτόν. Καὶ ἐγένετο, μεθ' ἡμέρας τρεῖς 46
 εὑρον αὐτὸν ἐν τῷ ἱερῷ, καθεζόμενον²⁰ ἐν μέσῳ τῶν διδασκάλων, καὶ
 ἀκούοντα αὐτῶν, καὶ ἐπερωτῶντα αὐτοῦς. Ἐξίσταντο²¹ δὲ πάντες οἱ 47
 ἀκούοντες αὐτοῦ ἐπὶ τῇ συνέσει²² καὶ ταῖς ἀποκρίσεσιν²³ αὐτοῦ. Καὶ 48

¹ ἀνθωμολογέομαι, praise, give thanks. ² προσδέχομαι, receive, wait for. ³ λύτρωσις, εὖς, ἦ, ransoming, redemption. ⁴ τελέω, finish, fulfill. ⁵ Ναζαρέτ, ἦ, Nazareth. ⁶ αὐξάνω, cause to grow, increase. ⁷ κραταιόω, strengthen, confirm. ⁸ γονεὺς, εὖς, ὁ, parent. ⁹ ἑορτή, ἡς, ἡ, feast, festival. ¹⁰ πάσχα, τό, passover, passover feast. ¹¹ ἔθος, οὗς, τό, custom. ¹² τελειόω, fill, fulfill. ¹³ ὑπομένω, tarry, endure. ¹⁴ παῖς, ὁ, male or female child, servant. ¹⁵ νομίζω, suppose, think. ¹⁶ συνοδία, ας, ἡ, caravan, company traveling together. ¹⁷ ἀναζητέω, look, search. ¹⁸ συγγενής, kindred, relative. ¹⁹ γνωστός, known, acquaintance. ²⁰ καθεζομαι, sit down, am sitting. ²¹ ἐξίστημι, amaze, be amazed. ²² σύνεσις, εὖς, ἡ, understanding, insight. ²³ ἀπόκρισις, εὖς, ἡ, answer, reply.

ιδόντες αὐτὸν ἐξεπλάγησαν:¹ καὶ πρὸς αὐτὸν ἡ μήτηρ αὐτοῦ εἶπεν,
 Τέκνον, τί ἐποίησας ἡμῖν οὕτως; Ἴδού, ὁ πατήρ σου καὶ γὰρ ὀδυνώμενοι²
 ἐζητοῦμέν σε. Καὶ εἶπεν πρὸς αὐτούς, Τί ὅτι ἐζητεῖτέ με; Οὐκ ᾔδειτε 49
 ὅτι ἐν τοῖς τοῦ πατρός μου δεῖ εἶναί με; Καὶ αὐτοὶ οὐ συνήκαν³ τὸ ῥῆμα 50
 ὃ ἐλάλησεν αὐτοῖς. Καὶ κατέβη μετ' αὐτῶν, καὶ ἦλθεν εἰς Ναζαρέτ:⁴ 51
 καὶ ἦν ὑποτασσόμενος αὐτοῖς. Καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ διετῆρει⁵ πάντα τὰ
 ῥήματα ταῦτα ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῆς.

Καὶ Ἰησοῦς προέκοπτεν⁶ σοφία καὶ ἡλικία,⁷ καὶ χάριτι παρὰ θεῷ καὶ 52
 ἀνθρώποις.

Ἐν ᾧ τει δὲ πεντεκαιδεκάτῳ⁸ τῆς ἡγεμονίας⁹ Τιβερίου¹⁰ Καίσαρος,¹¹ 3
 ἡγεμονεύοντος¹² Ποντίου¹³ Πιλάτου τῆς Ἰουδαίας, καὶ τετραρχούντος¹⁴
 τῆς Γαλιλαίας Ἡρώδου, Φιλίππου δὲ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ
 τετραρχούντος¹⁴ τῆς Ἰτουραίας¹⁵ καὶ Τραχωνίτιδος¹⁶ χώρας,¹⁷ καὶ
 Λυσανίου¹⁸ τῆς Ἀβιληνῆς τετραρχούντος,¹⁴ ἐπὶ ἀρχιερέως Ἄννα¹⁹ καὶ 2
 Καϊάφα,²⁰ ἐγένετο ῥῆμα θεοῦ ἐπὶ Ἰωάννην τὸν Ζαχαρίου²¹ υἱὸν ἐν τῇ
 ἐρήμῳ. Καὶ ἦλθεν εἰς πᾶσαν τὴν περιχώρον²² τοῦ Ἰορδάνου,²³ 3
 κηρύσσων βάπτισμα²⁴ μετανοίας²⁵ εἰς ἄφεσιν²⁶ ἁμαρτιῶν: ὡς γέγραπται 4

¹ ἐκπλήσσω, am thunderstruck, astounded. ² ὀδυνάω, torment, pain. ³ συνίημι, understand, consider. ⁴ Ναζαρέτ, ἡ, Nazareth. ⁵ διατηρέω, keep free of, keep safe. ⁶ προκόπτω, proceed, advance. ⁷ ἡλικία, ας, ἡ, maturity, age. ⁸ πεντεκαιδέκατος, fifteenth. ⁹ ἡγεμονία, ας, ἡ, rule, management. ¹⁰ Τιβέριος, ου, ὁ, Tiberius. ¹¹ Καῖσαρ, ος, ὁ, Caesar. ¹² ἡγεμονεύω, be governor, rule. ¹³ Πόντιος, ου, ὁ, Pontius. ¹⁴ τετραρχέω, rule over as a tetrarch. ¹⁵ Ἰτουραῖος, Ituraea, Ituraean. ¹⁶ Τραχωνίτις, ιδος, ἡ, Trachonitis. ¹⁷ χώρα, ας, ἡ, land, region. ¹⁸ Λυσανίας, ου, ὁ, Lysanias. ¹⁹ Ἄννας, α, ὁ, Annas. ²⁰ Καϊάφας, α, ὁ, Caiaphas. ²¹ Ζαχαρίας, ου, ὁ, Zacharias, Zechariah. ²² περιχώρος, ου, ἡ, neighboring. ²³ Ἰορδάνης, ου, ὁ, Jordan. ²⁴ βάπτισμα, τος, τό, baptism, rite or ceremony of baptism. ²⁵ μετάνοια, ας, ἡ, repentance, change of mind. ²⁶ ἄφεσις, εως, ἡ, release, forgiveness.

ἐν βίβλῳ¹ λόγων Ἡσαΐου² τοῦ προφήτου, λέγοντος, Φωνὴ βοῶντος³ ἐν
 τῇ ἐρήμῳ, Ἐτοιμάσατε τὴν ὁδὸν κυρίου· εὐθείας⁴ ποιεῖτε τὰς τρίβους⁵
 αὐτοῦ. Πᾶσα φάραγξ⁶ πληρωθήσεται, καὶ πᾶν ὄρος καὶ βουνὸς⁷ 5
 ταπεινωθήσεται·⁸ καὶ ἔσται τὰ σκολιά⁹ εἰς εὐθεῖαν,⁴ καὶ αἱ τραχεῖαι¹⁰ εἰς
 ὁδοὺς λείας·¹¹ καὶ ὄψεται πᾶσα σὰρξ τὸ σωτήριον¹² τοῦ θεοῦ. 6

Ἔλεγεν οὖν τοῖς ἐκπορευομένοις ὄχλοις βαπτισθῆναι ὑπ' αὐτοῦ, 7
 Γεννήματα¹³ ἐχιδνῶν,¹⁴ τίς ὑπέδειξεν¹⁵ ὑμῖν φυγεῖν¹⁶ ἀπὸ τῆς μελλούσης
 ὀργῆς; Ποιήσατε οὖν καρποὺς ἀξίους τῆς μετανοίας·¹⁷ καὶ μὴ ἄρξησθε 8
 λέγειν ἐν ἑαυτοῖς, Πατέρα ἔχομεν τὸν Ἀβραάμ· λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι
 δύναται ὁ θεὸς ἐκ τῶν λίθων τούτων ἐγείρει τέκνα τῷ Ἀβραάμ. Ἦδη 9
 δὲ καὶ ἡ ἀξίνη¹⁸ πρὸς τὴν ρίζαν¹⁹ τῶν δένδρων²⁰ κεῖται·²¹ πᾶν οὖν δένδρον
 μὴ ποιοῦν καρπὸν καλὸν ἐκκόπτεται²² καὶ εἰς πῦρ βάλλεται. Καὶ 10
 ἐπηρώτων αὐτὸν οἱ ὄχλοι λέγοντες, Τί οὖν ποιήσομεν; Ἀποκριθεὶς δὲ 11
 λέγει αὐτοῖς, Ὁ ἔχων δύο χιτῶνας²³ μεταδότω²⁴ τῷ μὴ ἔχοντι· καὶ ὁ
 ἔχων βρώματα²⁵ ὁμοίως ποιεῖτω. Ἦλθον δὲ καὶ τελῶναι²⁶ βαπτισθῆναι, 12
 καὶ εἶπον πρὸς αὐτόν, Διδάσκαλε, τί ποιήσομεν; Ὁ δὲ εἶπεν πρὸς 13
 αὐτούς, Μηδὲν πλέον παρὰ τὸ διατεταγμένον²⁷ ὑμῖν πράσσετε. 14

¹ βίβλος, ου, ἡ, book, scroll. ² Ἡσαΐας, ου, ὁ, Isaiah. ³ βοάω, cry aloud, shout. ⁴ εὐθύς, immediately, at once. ⁵ τρίβος, ου, ἡ, beaten track, path. ⁶ φάραγξ, αγωγός, ἡ, ravine, chasm. ⁷ βουνός, οὔ, ὁ, hill, hillock. ⁸ ταπεινῶ, humble, humiliate. ⁹ σκολιός, crooked, unscrupulous. ¹⁰ τραχύς, rough, uneven. ¹¹ λείος, smooth, level. ¹² σωτήριος, saving, bringing salvation. ¹³ γέννημα, τος, τό, offspring, child. ¹⁴ ἐχιδνα, ης, ἡ, viper, serpent. ¹⁵ ὑποδείκνυμι, show, indicate. ¹⁶ φεύγω, flee, escape. ¹⁷ μετάνοια, ας, ἡ, repentance, change of mind. ¹⁸ ἀξίνη, ης, ἡ, axe. ¹⁹ ρίζα, ης, ἡ, root, that which grows from the root. ²⁰ δένδρον, ου, τό, tree. ²¹ κεῖμαι, lie, be laid. ²² ἐκκόπτω, cut out, cut off. ²³ χιτῶν, ὄνος, ὁ, tunic, garment. ²⁴ μεταδίδωμι, give a share of, share. ²⁵ βρῶμα, τος, τό, food, food of any kind. ²⁶ τελώνης, ου, ὁ, tax collector, collector of taxes. ²⁷ διατάσσω, command, give orders to.

Ἐπηρώτων δὲ αὐτὸν καὶ στρατευόμενοι,¹ λέγοντες, Καὶ ἡμεῖς τί ποιήσομεν; Καὶ εἶπεν πρὸς αὐτούς, Μηδένα διασεῖσητε,² μηδὲ συκοφαντήσητε·³ καὶ ἀρκείσθε⁴ τοῖς ὀψωνίοις⁵ ὑμῶν.

Προσδοκῶντος⁶ δὲ τοῦ λαοῦ, καὶ διαλογιζομένων⁷ πάντων ἐν ταῖς 15
καρδίαις αὐτῶν περὶ τοῦ Ἰωάννου, μήποτε⁸ αὐτὸς εἴη ὁ χριστός, 16
ἀπεκρίνατο ὁ Ἰωάννης, ἅπασι λέγων, Ἐγὼ μὲν ὕδατι βαπτίζω ὑμᾶς·
ἔρχεται δὲ ὁ ἰσχυρότερός⁹ μου, οὗ οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς λῦσαι τὸν ἱμάντα¹⁰
τῶν ὑποδημάτων¹¹ αὐτοῦ· αὐτὸς ὑμᾶς βαπτίσει ἐν πνεύματι ἁγίῳ καὶ
πυρί· οὗ τὸ πτύον¹² ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ, καὶ διακαθαριεῖ¹³ τὴν ἄλωνα¹⁴ 17
αὐτοῦ, καὶ συνάξει τὸν σίτον¹⁵ εἰς τὴν ἀποθήκην¹⁶ αὐτοῦ, τὸ δὲ ἄχυρον¹⁷
κατακαύσει¹⁸ πυρὶ ἀσβέστῳ.¹⁹

Πολλὰ μὲν οὖν καὶ ἕτερα παρακαλῶν εὐηγγελίζετο τὸν λαόν· ὁ δὲ 18
Ἡρώδης ὁ τετράρχης,²⁰ ἐλεγχόμενος²¹ ὑπ' αὐτοῦ περὶ Ἡρωδιάδος²² τῆς
γυναικὸς τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ, καὶ περὶ πάντων ὧν ἐποίησεν πονηρῶν ὁ
Ἡρώδης, προσέθηκεν²³ καὶ τοῦτο ἐπὶ πᾶσιν, καὶ κατέκλεισεν²⁴ τὸν 20
Ἰωάννην ἐν τῇ φυλακῇ.

¹ στρατεύομαι, make war, hence to serve as a soldier. ² διασεῖω, extort, blackmail. ³ συκοφαντέω, accuse falsely, defraud. ⁴ ἀρκέω, assist, suffice. ⁵ ὀψώνιον, ου, τό, compensation, wages. ⁶ προσδοκάω, wait for, look for. ⁷ διαλογίζομαι, debate, reason. ⁸ μήποτε, never, lest perchance. ⁹ ἰσχυρός, strong, mighty. ¹⁰ ἱμάς, ἄντος, ὁ, thong, strap. ¹¹ ὑπόδημα, τος, τό, sandal, shoe. ¹² πτύον, ου, τό, winnowing fork. ¹³ διακαθαρίζω, clean out, cleanse thoroughly. ¹⁴ ἄλων, ος, ἡ, threshing floor. ¹⁵ σίτος, ου, ὁ, wheat, grain. ¹⁶ ἀποθήκη, ης, ἡ, storehouse, barn. ¹⁷ ἄχυρον, ου, τό, chaff. ¹⁸ κατακαίω, burn up, consume entirely. ¹⁹ ἀσβεστός, unquenchable, inextinguishable. ²⁰ τετράρχης, ου, ὁ, tetrarch. ²¹ ἐλέγχω, convict, reprove. ²² Ἡρωδιάς, ἄδος, ἡ, Herodias. ²³ προστίθημι, add, add to. ²⁴ κατακλείω, shut up, lock up.

Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ βαπτισθῆναι ἅπαντα τὸν λαόν, καὶ Ἰησοῦ βαπτισθέντος 21

καὶ προσευχομένου, ἀνεῴχθῆναι τὸν οὐρανόν, καὶ καταβῆναι τὸ 22

πνεῦμα τὸ ἅγιον σωματικῶ¹ εἶδει² ὡσεὶ³ περιστερὰν⁴ ἐπ' αὐτόν, καὶ

φωνὴν ἐξ οὐρανοῦ γενέσθαι, λέγουσαν, Σὺ εἶ ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός, ἐν

σοὶ εὐδόκησα.⁵

Καὶ αὐτὸς ἦν ὁ Ἰησοῦς ὡσεὶ ἐτῶν τριάκοντα⁶ ἀρχόμενος, ὧν – ὡς 23

ἐνομίζετο⁷ – υἱὸς Ἰωσήφ, τοῦ Ἡλίου,⁸ τοῦ Ματθαίου,⁹ τοῦ Λευῖ,¹⁰ τοῦ 24

Μελχί,¹¹ τοῦ Ἰαννά,¹² τοῦ Ἰωσήφ, τοῦ Ματταθίου,¹³ τοῦ Ἀμώς, τοῦ 25

Ναούμ,¹⁴ τοῦ Ἑσλίου,¹⁵ τοῦ Ναγκαίου,¹⁶ τοῦ Μαάθ,¹⁷ τοῦ Ματταθίου,¹³ τοῦ 26

Σεμεῖ,¹⁸ τοῦ Ἰωσήφ, τοῦ Ἰούδα, τοῦ Ἰωανάν,¹⁸ τοῦ Ῥησά,¹⁹ τοῦ 27

Ζοροβάβελ, τοῦ Σαλαθιήλ,²⁰ τοῦ Νηρί,²¹ τοῦ Μελχί,¹¹ τοῦ Ἀδδὶ,²² τοῦ 28

Κωσάμ,²³ τοῦ Ἐλμωδάμ,²⁴ τοῦ Ἡρ,²⁵ τοῦ Ἰωσή,²⁶ τοῦ Ἐλιέζερ, τοῦ 29

Ἰωρείμ,²⁷ τοῦ Ματθαίου,⁹ τοῦ Λευῖ,¹⁰ τοῦ Συμεών,²⁸ τοῦ Ἰούδα, τοῦ 30

Ἰωσήφ, τοῦ Ἰωανάν,²⁹ τοῦ Ἐλιακείμ,³⁰ τοῦ Μελεᾶ,³¹ τοῦ Μαῖνάν,³² τοῦ 31

Ματταθά,³³ τοῦ Ναθάν,³⁴ τοῦ Δαυίδ, τοῦ Ἰεσσαί, τοῦ Ὠβήδ,³⁵ τοῦ Βοόζ,³⁶ 32

τοῦ Σαλμών, τοῦ Ναασσών,³⁷ τοῦ Ἀμιναδάβ, τοῦ Ἀράμ,³⁸ τοῦ Ἑσρώμ, 33

τοῦ Φαρές,³⁹ τοῦ Ἰούδα, τοῦ Ἰακώβ, τοῦ Ἰσαάκ, τοῦ Ἀβραάμ, τοῦ 34

¹ σωματικός, bodily, corporeal. ² εἶδος, ους, τό, form, sight. ³ ὡσεὶ, like, about. ⁴ περιστερὰ, ἄς, ἡ, dove. ⁵ εὐδοκέω, think it good, be well pleased with.

⁶ τριάκοντα, thirty, 30. ⁷ νομίζω, suppose, think. ⁸ Ἡλίου, ὁ, Heli. ⁹ Ματθαίου, ὁ, Matthat. ¹⁰ Λευῖ, ὁ, Levi. ¹¹ Μελχί, ὁ, Melchi. ¹² Ἰαννά, ὁ, Jannai. ¹³

Ματταθίας, ου, ὁ, Mattathias. ¹⁴ Ναούμ, ὁ, Nahum. ¹⁵ Ἑσλίου, ὁ, Esli. ¹⁶ Ναγκαίου, ὁ, Naggai. ¹⁷ Μαάθ, ὁ, Maath. ¹⁸ Ἰωανάν, ὁ, Joanan. ¹⁹ Ῥησά, ὁ, Rhesa.

²⁰ Σαλαθιήλ, ὁ, Shealtiel, Salathiel. ²¹ Νηρί, ὁ, Neri. ²² Ἀδδὶ, ὁ, Addi. ²³ Κωσάμ, ὁ, Cosam. ²⁴ Ἐλμωδάμ, ὁ, Elmadam. ²⁵ Ἡρ, ὁ, Er. ²⁶ Ἰωσῆς, ἦτος, ὁ,

Joses. ²⁷ Ἰωρείμ, ὁ, Jorim. ²⁸ Συμεών, ὁ, Simeon, Simeon. ²⁹ Ἰωανάν, ὁ, Jonam. ³⁰ Ἐλιακείμ, ὁ, Eliakim. ³¹ Μελεᾶς, ὁ, Melea. ³² Μαῖνάν, ὁ, Menna,

Mainan. ³³ Ματταθά, ὁ, Mattatha. ³⁴ Ναθάν, ὁ, Nathan. ³⁵ Ὠβήδ, ὁ, Obed. ³⁶ Βοόζ, ὁ, Boaz. ³⁷ Ναασσών, ὁ, Nahshon. ³⁸ Ἀράμ, ὁ, Aram, Ram. ³⁹

Φαρές, ὁ, Perez.

Θάρα,¹ τοῦ Ναχώρ,² τοῦ Σερούχ, τοῦ Ῥαγαῦ, τοῦ Φάλεγ,³ τοῦ Ἑβέρ,⁴ 35
 τοῦ Σαλά,⁵ τοῦ Καϊνάν,⁶ τοῦ Ἀρφαξάδ,⁷ τοῦ Σήμ, τοῦ Νῶε,⁸ τοῦ Λάμεχ, 36
 τοῦ Μαθουσάλα,¹⁰ τοῦ Ἐνώχ, τοῦ Ἰαρέδ,¹¹ τοῦ Μαλελεήλ,¹² τοῦ 37
 Καϊνάν,⁶ τοῦ Ἐνώς,¹³ τοῦ Σήθ, τοῦ Ἀδάμ, τοῦ θεοῦ. 38

Ἰησοῦς δὲ πνεύματος ἁγίου πλήρης¹⁴ ὑπέστρεψεν ἀπὸ τοῦ Ἰορδάνου,¹⁵ καὶ 4
 ἦγετο ἐν τῷ πνεύματι εἰς τὴν ἔρημον, ἡμέρας τεσσαράκοντα¹⁶ 2
 πειραζόμενος ὑπὸ τοῦ διαβόλου. Καὶ οὐκ ἔφαγεν οὐδὲν ἐν ταῖς ἡμέραις
 ἐκείναις· καὶ συντελεσθεῖσών¹⁷ αὐτῶν, ὕστερον¹⁸ ἐπείνασεν.¹⁹ Καὶ εἶπεν 3
 αὐτῷ ὁ διάβολος, Εἰ υἱὸς εἶ τοῦ θεοῦ, εἰπὲ τῷ λίθῳ τούτῳ ἵνα γένηται
 ἄρτος. Καὶ ἀπεκρίθη Ἰησοῦς πρὸς αὐτόν, λέγων, Γέγραπται ὅτι Οὐκ 4
 ἐπ' ἄρτι μόνῳ ζήσεται ἄνθρωπος, ἀλλ' ἐπὶ παντὶ ῥήματι θεοῦ. Καὶ 5
 ἀναγαγὼν²⁰ αὐτὸν ὁ διάβολος εἰς ὄρος ὑψηλὸν²¹ ἔδειξεν αὐτῷ πάσας τὰς
 βασιλείας τῆς οἰκουμένης²² ἐν στιγμῇ²³ χρόνου. Καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ 6
 διάβολος, Σοὶ δώσω τὴν ἐξουσίαν ταύτην ἅπασαν καὶ τὴν δόξαν αὐτῶν·
 ὅτι ἐμοὶ παραδέδοται, καὶ ὃ ἐὰν θέλω δίδωμι αὐτήν. Σὺ οὖν ἐὰν 7
 προσκυνήσῃς ἐνώπιον ἐμοῦ, ἔσται σοῦ πᾶσα. Καὶ ἀποκριθεὶς αὐτῷ 8
 εἶπεν ὁ Ἰησοῦς, Ὑπαγε ὀπίσω μου, Σατανᾶ· γέγραπται, Προσκυνήσεις
 κύριον τὸν θεόν σου, καὶ αὐτῷ μόνῳ λατρεύσεις.²⁴ Καὶ ἤγαγεν αὐτὸν 9

¹Θάρα, ὁ, Terah. ²Ναχώρ, ὁ, Nahor. ³Φάλεκ, ὁ, Peleg. ⁴Ἑβερ, ὁ, Eber. ⁵Σαλά, ὁ, Shelah, Sala. ⁶Καϊνάν, ὁ, Cainan. ⁷Ἀρφαξάδ, ὁ, Arphaxad. ⁸Νῶε, ὁ, Noah. ⁹Λάμεχ, ὁ, Lamech. ¹⁰Μαθουσάλα, ὁ, Methuselah. ¹¹Ἰαρέδ, ὁ, Jared. ¹²Μαλελεήλ, ὁ, Maleleel, Mahalaleel. ¹³Ἐνώς, ὁ, Enosh. ¹⁴πλήρης, full. ¹⁵Ἰορδάνης, οὐ, ὁ, Jordan. ¹⁶τεσσαράκοντα, forty, 40. ¹⁷συντελέω, complete, accomplish. ¹⁸ὕστερον, lastly, afterward. ¹⁹πεινάω, hunger, am hungry. ²⁰ἀνάγω, lead up, restore. ²¹ὑψηλός, high, lofty. ²²οἰκουμένη, ης, ἡ, inhabited world. ²³στιγμή, ἧς, ἡ, moment, point of time. ²⁴λατρεύω, serve, worship.

εἰς Ἱερουσαλήμ, καὶ ἔστησεν αὐτὸν ἐπὶ τὸ πτερύγιον¹ τοῦ ἱεροῦ, καὶ
 εἶπεν αὐτῷ, Εἰ υἱὸς εἶ τοῦ θεοῦ, βάλε σεαυτὸν ἐντεῦθεν² κάτω:³ 10
 γέγραπται γὰρ ὅτι Τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ ἐντελείται⁴ περὶ σοῦ, τοῦ
 διαφυλάξαι⁵ σε: καί, Ἐπὶ χειρῶν ἀροῦσίν σε, μήποτε⁶ προσκόψῃς⁷ πρὸς 11
 λίθον τὸν πόδα σου. Καὶ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς ὅτι Εἴρηται, 12
 Οὐκ ἐκπειράσεις⁸ κύριον τὸν θεόν σου. Καὶ συντελέσας⁹ πάντα 13
 πειρασμὸν¹⁰ ὁ διάβολος ἀπέστη¹¹ ἀπ' αὐτοῦ ἄχρι καιροῦ.

Καὶ ὑπέστρεψεν ὁ Ἰησοῦς ἐν τῇ δυνάμει τοῦ πνεύματος εἰς τὴν Γαλιλαίαν: 14
 καὶ φήμη¹² ἐξῆλθεν καθ' ὅλης τῆς περιχώρου¹³ περὶ αὐτοῦ. Καὶ αὐτὸς 15
 ἐδίδασκεν ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν, δοξαζόμενος ὑπὸ πάντων.

Καὶ ἦλθεν εἰς τὴν Ναζαρέτ,¹⁴ οὗ¹⁵ ἦν τεθραμμένος:¹⁶ καὶ εἰσῆλθεν, κατὰ τὸ 16
 εἰωθὸς¹⁷ αὐτῷ, ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῶν σαββάτων εἰς τὴν συναγωγὴν, καὶ
 ἀνέστη ἀναγνῶναι. Καὶ ἐπεδόθη¹⁸ αὐτῷ βιβλίον Ἡσαΐου¹⁹ τοῦ 17
 προφήτου. Καὶ ἀναπτύξας²⁰ τὸ βιβλίον, εὗρεν τὸν τόπον οὗ¹⁵ ἦν
 γεγραμμένον, Πνεῦμα κυρίου ἐπ' ἐμέ, οὗ ἕνεκεν²¹ ἔχρισέν²² με 18
 εὐαγγελίσασθαι πτωχοῖς: ἀπέσταλκέν με ἰάσασθαι²³ τοὺς
 συντετριμμένους²⁴ τὴν καρδίαν: κηρύξαι αἰχμαλώτοις²⁵ ἄφεσιν,²⁶ καὶ

¹ πτερύγιον, ου, τό, highest point, pinnacle. ² ἐντεῦθεν, hence, on each side. ³ κάτω, down, below. ⁴ ἐντέλλομαι, command, give orders. ⁵ διαφυλάσσω, guard, protect. ⁶ μήποτε, never, lest perchance. ⁷ προσκόπτω, strike against, stumble. ⁸ ἐκπειράζω, test thoroughly, tempt. ⁹ συντελέω, complete, accomplish. ¹⁰ πειρασμός, οὗ, ὁ, temptation, trial. ¹¹ ἀφίστημι, withdraw, depart. ¹² φήμη, ης, ἡ, report, news. ¹³ περίχωρος, ου, ἡ, neighboring. ¹⁴ Ναζαρέτ, ἡ, Nazareth. ¹⁵ οὗ, where, when. ¹⁶ τρέφω, make to grow, nourish. ¹⁷ εἰωθα, be accustomed, to maintain a custom. ¹⁸ ἐπιδίδωμι, give to, hand in. ¹⁹ Ἡσαΐας, ου, ὁ, Isaiah. ²⁰ ἀναπτύσσω, unroll. ²¹ ἕνεκεν, for the sake of, on account of. ²² χρίω, anoint. ²³ ἰάομαι, heal. ²⁴ συντρίβω, break in pieces, crush. ²⁵ αἰχμάλωτος, ου, ὁ, captive, prisoner. ²⁶ ἄφεσις, εως, ἡ, release, forgiveness.

τυφλοῖς ἀνάβλεψιν,¹ ἀποστεῖλαι τεθραυσμένους² ἐν ἀφέσει,³ κηρύξαι 19
 ἐνιαυτὸν⁴ κυρίου δεκτόν.⁵ Καὶ πτύξας⁶ τὸ βιβλίον, ἀποδοὺς τῷ ὑπηρέτῃ, 20
 ἐκάθισεν: καὶ πάντων ἐν τῇ συναγωγῇ οἱ ὀφθαλμοὶ ἦσαν ἀτενίζοντες⁸
 αὐτῷ. Ἦρξατο δὲ λέγειν πρὸς αὐτοὺς ὅτι Σήμερον πεπλήρωται ἡ 21
 γραφὴ αὕτη ἐν τοῖς ὠσὶν ὑμῶν. Καὶ πάντες ἐμαρτύρουν αὐτῷ, καὶ 22
 ἐθαύμαζον ἐπὶ τοῖς λόγοις τῆς χάριτος τοῖς ἐκπορευομένοις ἐκ τοῦ
 στόματος αὐτοῦ, καὶ ἔλεγον, Οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ υἱὸς Ἰωσήφ; Καὶ εἶπεν 23
 πρὸς αὐτούς, Πάντως⁹ ἐρεῖτέ μοι τὴν παραβολὴν ταύτην, Ἰατρέ,¹⁰
 θεράπευσον σεαυτόν: ὅσα ἠκούσαμεν γενόμενα ἐν τῇ Καπερναούμ,¹¹
 ποιήσον καὶ ὧδε ἐν τῇ πατρίδι¹² σου. Εἶπεν δέ, Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι 24
 οὐδεὶς προφήτης δεκτός⁵ ἐστιν ἐν τῇ πατρίδι¹² αὐτοῦ. Ἐπ' ἀληθείας δὲ 25
 λέγω ὑμῖν, πολλαὶ χήραι¹³ ἦσαν ἐν ταῖς ἡμέραις Ἰησοῦ ἐν τῷ Ἰσραὴλ,
 ὅτε ἐκλείσθη¹⁴ ὁ οὐρανὸς ἐπὶ ἔτη τρία καὶ μῆνας¹⁵ ἕξ,¹⁶ ὥς ἐγένετο λιμὸς¹⁷
 μέγας ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν: καὶ πρὸς οὐδεμίαν αὐτῶν ἐπέμφθη Ἡλίας, εἰ 26
 μὴ εἰς Σάρεπτα¹⁸ τῆς Σιδῶνος¹⁹ πρὸς γυναῖκα χήραν.¹³ Καὶ πολλοὶ 27
 λεπροὶ²⁰ ἦσαν ἐπὶ Ἐλισσαίου²¹ τοῦ προφήτου ἐν τῷ Ἰσραὴλ: καὶ οὐδεὶς
 αὐτῶν ἐκαθαρίσθη, εἰ μὴ Νεεμᾶν²² ὁ Σύρος.²³ Καὶ ἐπλήσθησαν²⁴ πάντες 28
 θυμοῦ²⁵ ἐν τῇ συναγωγῇ, ἀκούοντες ταῦτα, καὶ ἀναστάντες ἐξέβαλον 29

¹ ἀνάβλεψις, εως, ἡ, recovery of sight. ² θραύω, break in pieces, oppress. ³ ἀφεςις, εως, ἡ, release, forgiveness. ⁴ ἐνιαυτός, οὔ, ὁ, year. ⁵ δεκτός, acceptable, welcome. ⁶ πτύσσω, fold up, roll up. ⁷ ὑπηρέτης, ου, ὁ, servant, assistant. ⁸ ἀτενίζω, gaze, stare. ⁹ πάντως, altogether, by all means. ¹⁰ ἱατρός, οὔ, ὁ, physician. ¹¹ Καπερναούμ, ἡ, Capernaum. ¹² πατρίς, ἰδος, ἡ, of one's fathers, fatherland. ¹³ χήρα, ας, ἡ, widow. ¹⁴ κλείω, shut, shut up. ¹⁵ μῆν, ὁ, month, certainly. ¹⁶ ἕξ, six, 6. ¹⁷ λιμός, οὔ, ὁ, hunger, famine. ¹⁸ Σάρεπτα, ων, τό, Zarephath. ¹⁹ Σιδῶν, ὠνος, ἡ, Sidon. ²⁰ λεπρός, οὔ, ὁ, scaly, leprous. ²¹ Ἐλισσαίος, ου, ὁ, Elisha. ²² Νεεμᾶν, ὁ, Naaman. ²³ Σύρος, ου, ὁ, Syrian man, Syrian. ²⁴ πλήθω, fill. ²⁵ θυμός, ου, ὁ, wrath, outburst of passion.

αὐτὸν ἔξω τῆς πόλεως, καὶ ἤγαγον αὐτὸν ἕως ὄφρους¹ τοῦ ὄρους ἐφ' οὗ
 ἡ πόλις αὐτῶν ὠκοδόμητο, εἰς τὸ κατακρημνίσαι² αὐτόν. Αὐτὸς δὲ 30
 διελθὼν διὰ μέσου αὐτῶν ἐπορεύετο.

Καὶ κατήλθεν³ εἰς Καπερναοὺμ⁴ πόλιν τῆς Γαλιλαίας· καὶ ἦν διδάσκων 31
 αὐτοὺς ἐν τοῖς σάββασιν. Καὶ ἐξεπλήσσοντο⁵ ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ, ὅτι 32
 ἐν ἐξουσίᾳ ἦν ὁ λόγος αὐτοῦ. Καὶ ἐν τῇ συναγωγῇ ἦν ἄνθρωπος ἔχων 33
 πνεῦμα δαιμονίου ἀκαθάρτου, καὶ ἀνέκραξεν⁶ φωνῇ μεγάλῃ, λέγων, 34
 Ἔα,⁷ τί ἡμῖν καὶ σοί, Ἰησοῦ Ναζαρηνέ;⁸ Ἥλθες ἀπολέσαι ἡμᾶς; Οἶδά
 σε τίς εἶ, ὁ ἅγιος τοῦ θεοῦ. Καὶ ἐπετίμησεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, λέγων, 35
 Φιμώθητι,⁹ καὶ ἐξελθε ἐξ αὐτοῦ. Καὶ ῥίψαν¹⁰ αὐτὸν τὸ δαιμόνιον εἰς
 μέσον ἐξῆλθεν ἀπ' αὐτοῦ, μηδὲν βλάψαν¹¹ αὐτόν. Καὶ ἐγένετο θάμβος¹² 36
 ἐπὶ πάντας, καὶ συνελάλουν¹³ πρὸς ἀλλήλους, λέγοντες, Τίς ὁ λόγος
 οὗτος, ὅτι ἐν ἐξουσίᾳ καὶ δυνάμει ἐπιτάσσει¹⁴ τοῖς ἀκαθάρτοις
 πνεύμασιν, καὶ ἐξέρχονται; Καὶ ἐξεπορεύετο ἡχος¹⁵ περὶ αὐτοῦ εἰς 37
 πάντα τόπον τῆς περιχώρου.¹⁶

¹ ὄφρυς, ὕος, ἦ, eyebrow, brow. ² κατακρημνίζω, throw down (from) a cliff. ³ κατέρχομαι, come down, go down. ⁴ Καπερναοὺμ, ἦ, Capernaum. ⁵ ἐκπλήσσω, am thunderstruck, astounded. ⁶ ἀνακράζω, cry out, shout aloud. ⁷ ἔα, ah! ha! ⁸ Ναζαρηνός, οὗ, ὁ, Nazarene, of Nazareth. ⁹ φιμώω, muzzle, silence. ¹⁰ ῥίπτω, throw, cast. ¹¹ βλάπτω, harm, injure. ¹² θάμβος, οὗς, τό, amazement, astonishment. ¹³ συλλαλέω, talk with, discuss. ¹⁴ ἐπιτάσσω, command, give order. ¹⁵ ἡχος, οὗς, ὁ, noise, sound. ¹⁶ περίχωρος, οὗ, ἦ, neighboring.

Ἀναστὰς δὲ ἐκ τῆς συναγωγῆς, εἰσῆλθεν εἰς τὴν οἰκίαν Σίμωνος· πενθερὰ¹ 38

δὲ τοῦ Σίμωνος ἦν συνεχομένη² πυρετῷ³ μεγάλῳ· καὶ ἠρώτησαν αὐτὸν

περὶ αὐτῆς. Καὶ ἐπιστὰς⁴ ἐπάνω⁵ αὐτῆς, ἐπετίμησεν τῷ πυρετῷ,³ καὶ 39

ἀφῆκεν αὐτήν· παραχρῆμα⁶ δὲ ἀναστᾶσα διηκόνει αὐτοῖς.

Δύνοντος⁷ δὲ τοῦ ἡλίου, πάντες ὅσοι εἶχον ἀσθενούντας νόσοις⁸ ποικίλαις⁹ 40

ἤγαγον αὐτοὺς πρὸς αὐτόν· ὁ δὲ ἐνὶ ἐκάστῳ αὐτῶν τὰς χεῖρας ἐπιθεῖς

ἐθεράπευσεν αὐτούς. Ἐξήρχετο δὲ καὶ δαιμόνια ἀπὸ πολλῶν, κράζοντα 41

καὶ λέγοντα ὅτι Σὺ εἶ ὁ χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ. Καὶ ἐπιτιμῶν οὐκ εἶα¹⁰

αὐτὰ λαλεῖν, ὅτι ᾔδεισαν τὸν χριστὸν αὐτὸν εἶναι.

Γενομένης δὲ ἡμέρας, ἐξελθὼν ἐπορεύθη εἰς ἔρημον τόπον, καὶ οἱ ὄχλοι 42

ἐπεζήτουν¹¹ αὐτόν, καὶ ἦλθον ἕως αὐτοῦ, καὶ κατεῖχον¹² αὐτὸν τοῦ μὴ

πορεύεσθαι ἀπ' αὐτῶν. Ὁ δὲ εἶπεν πρὸς αὐτοὺς ὅτι Καὶ ταῖς ἑτέραις 43

πόλεσιν εὐαγγελίσασθαι με δεῖ τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ· ὅτι εἰς τοῦτο

ἀπέσταλμαι.

Καὶ ἦν κηρύσσων ἐν ταῖς συναγωγαῖς τῆς Γαλιλαίας. 44

¹ πενθερά, ᾱς, ἡ, mother-in-law. ² συνέχω, hold fast, oppress. ³ πυρετός, οὔ, ὁ, fever. ⁴ ἐφίστημι, stand over, come upon. ⁵ ἐπάνω, above, over (gen). ⁶ παραχρῆμα, immediately, instantly. ⁷ δύνω, enter, set. ⁸ νόσος, ου, ἡ, disease, malady. ⁹ ποικίλος, varied, manifold. ¹⁰ ἕα, permit, allow. ¹¹ ἐπιζητέω, seek for, seek after. ¹² κατέχω, hold back, hold fast.

Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ τὸν ὄχλον ἐπικεῖσθαι¹ αὐτῷ τοῦ ἀκούειν τὸν λόγον τοῦ **5**
 θεοῦ, καὶ αὐτὸς ἦν ἐστὼς παρὰ τὴν λίμνην² Γεννησαρέτ·³ καὶ εἶδεν δύο **2**
 πλοῖα ἐστῶτα παρὰ τὴν λίμνην·² οἱ δὲ ἄλιεῖς⁴ ἀποβάντες⁵ ἀπ' αὐτῶν
 ἀπέπλυναν⁶ τὰ δίκτυα.⁷ Ἐμβὰς⁸ δὲ εἰς ἐν τῶν πλοίων, ὃ ἦν τοῦ Σίμωνος, **3**
 ἠρώτησεν αὐτὸν ἀπὸ τῆς γῆς ἐπαναγαγεῖν⁹ ὀλίγον. Καὶ καθίσας
 ἐδίδασκεν ἐκ τοῦ πλοίου τοὺς ὄχλους. Ὡς δὲ ἐπαύσατο¹⁰ λαλῶν, εἶπεν **4**
 πρὸς τὸν Σίμονα, Ἐπανάγαγε⁹ εἰς τὸ βάθος,¹¹ καὶ χαλάσατε¹² τὰ δίκτυα⁷
 ὑμῶν εἰς ἄγραν.¹³ Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Σίμων εἶπεν αὐτῷ, Ἐπιστάτα,¹⁴ δι' **5**
 ὅλης τῆς νυκτὸς κοπιάσαντες¹⁵ οὐδὲν ἐλάβομεν· ἐπὶ δὲ τῷ ῥήματί σου
 χαλάσω¹² τὸ δίκτυον.⁷ Καὶ τοῦτο ποιήσαντες, συνέκλεισαν¹⁶ πλῆθος **6**
 ἰχθύων¹⁷ πολὺ· διερρήγνυτο¹⁸ δὲ τὸ δίκτυον⁷ αὐτῶν· καὶ κατένευσαν¹⁹ **7**
 τοῖς μετόχοις²⁰ τοῖς ἐν τῷ ἐτέρῳ πλοίῳ, τοῦ ἐλθόντας συλλαβέσθαι²¹
 αὐτοῖς· καὶ ἦλθον καὶ ἔπλησαν²² ἀμφοτέρα²³ τὰ πλοῖα, ὥστε βυθίζεσθαι
 αὐτά. Ἰδὼν δὲ Σίμων Πέτρος προσέπεσεν²⁵ τοῖς γόνασιν²⁶ Ἰησοῦ, λέγων, **8**
 Ἐξελθε ἀπ' ἐμοῦ, ὅτι ἄνθρωπος ἁμαρτωλός εἰμι, κύριε. Θάμβος²⁷ γὰρ **9**
 περιέσχεν²⁸ αὐτὸν καὶ πάντας τοὺς σὺν αὐτῷ, ἐπὶ τῇ ἄγρᾳ¹³ τῶν ἰχθύων
 ἧ συνέλαβον·²¹ ὁμοίως δὲ καὶ Ἰάκωβον καὶ Ἰωάννην, υἱοὺς Ζεβεδαίου,²⁹ **10**
 οἱ ἦσαν κοινωνοὶ³⁰ τῷ Σίμωνι. Καὶ εἶπεν πρὸς τὸν Σίμονα ὁ Ἰησοῦς,

¹ ἐπικείμεαι, lie on, lie upon. ² λίμνη, ης, ἡ, lake. ³ Γεννησαρέτ, ἡ, Gennesaret. ⁴ ἄλιεύς, ὁ, fisherman. ⁵ ἀποβαίνω, get out, go away. ⁶ ἀποπλύνω, wash, rinse. ⁷ δίκτυον, ου, τό, net, fishing net. ⁸ ἐμβαίνω, embark. ⁹ ἐπανάγω, put out (to sea), return. ¹⁰ παύω, cause to cease. ¹¹ βάθος, ους, τό, depth, deep. ¹² χαλάω, slacken, let down. ¹³ ἄγρα, ας, ἡ, catch, booty. ¹⁴ ἐπιστάτης, ου, ὁ, chief, commander. ¹⁵ κοπιᾶω, toil, labor. ¹⁶ συγκλείω, shut, enclose. ¹⁷ ἰχθύς, ὅς, ὁ, fish. ¹⁸ διαρρήσσω, tear asunder. ¹⁹ κατανεύω, signal, nod. ²⁰ μέτοχος, ου, ὁ, partaker, partner. ²¹ συλλαμβάνω, take, conceive. ²² πλήθω, fill. ²³ ἀμφοτέροι, both, both of two. ²⁴ βυθίζω, sink, plunge. ²⁵ προσπίπτω, fall upon, fall down before. ²⁶ γόνυ, ατος, τό, knee. ²⁷ θάμβος, ους, τό, amazement, astonishment. ²⁸ περιέχω, surround, seize. ²⁹ Ζεβεδαῖος, ου, ὁ, Zebedee. ³⁰ κοινωνός, οὔ, ὁ, partner, sharer.

Μὴ φοβοῦ· ἀπὸ τοῦ νῦν ἀνθρώπους ἔσῃ ζωγρῶν.¹ Καὶ καταγαγόντες² 11
τὰ πλοῖα ἐπὶ τὴν γῆν, ἀφέντες ἅπαντα, ἠκολούθησαν αὐτῷ.
Καὶ ἐγένετο, ἐν τῷ εἶναι αὐτὸν ἐν μιᾷ τῶν πόλεων, καὶ ἰδοῦ, ἀνὴρ πλήρης³ 12
λέπρας·⁴ καὶ ἰδὼν τὸν Ἰησοῦν, πεσὼν ἐπὶ πρόσωπον, ἐδεήθη⁵ αὐτοῦ,
λέγων, Κύριε, ἐὰν θέλῃς, δύνασαι με καθαρίσαι. Καὶ ἐκτείνας⁶ τὴν 13
χεῖρα ἥψατο αὐτοῦ, εἰπὼν, Θέλω, καθαρίσθητι. Καὶ εὐθέως ἡ λέπρα⁴
ἀπῆλθεν ἀπ' αὐτοῦ. Καὶ αὐτὸς παρήγγειλεν αὐτῷ μηδενὶ εἰπεῖν· ἀλλὰ 14
ἀπελθὼν δείξον σεαυτὸν τῷ ἱερεῖ, καὶ προσένεγκε περὶ τοῦ καθαρισμοῦ⁷
σου, καθὼς προσέταξεν⁸ Μωσῆς, εἰς μαρτύριον⁹ αὐτοῖς. Διήρχετο δὲ 15
μᾶλλον ὁ λόγος περὶ αὐτοῦ· καὶ συνήρχοντο ὄχλοι πολλοὶ ἀκούειν, καὶ
θεραπεύεσθαι ὑπ' αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ἀσθενειῶν¹⁰ αὐτῶν. Αὐτὸς δὲ ἦν 16
ὑποχωρῶν¹¹ ἐν ταῖς ἐρήμοις καὶ προσευχόμενος.

Καὶ ἐγένετο ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν, καὶ αὐτὸς ἦν διδάσκων· καὶ ἦσαν 17
καθήμενοι Φαρισαῖοι καὶ νομοδιδάσκαλοι,¹² οἳ ἦσαν ἐληλυθότες ἐκ
πάσης κώμης¹³ τῆς Γαλιλαίας καὶ Ἰουδαίας καὶ Ἱερουσαλήμ· καὶ
δύναμις κυρίου ἦν εἰς τὸ ἰᾶσθαι¹⁴ αὐτούς. Καὶ ἰδοῦ, ἄνδρες φέροντες ἐπὶ 18
κλίνης¹⁵ ἄνθρωπον ὃς ἦν παραλελυμένος,¹⁶ καὶ ἐζήτουν αὐτὸν

¹ ζωγρέω, capture alive. ² κατάγω, bring down, lead down. ³ πλήρης, full. ⁴ λέπρα, ας, ἡ, leprosy. ⁵ δέομαι, ask, request. ⁶ ἐκτείνω, stretch forth, stretch out. ⁷ καθαρισμός, οὔ, ὁ, cleansing, purification. ⁸ προστάσσω, command, order. ⁹ μαρτύριον, ου, τό, testimony, witness. ¹⁰ ἀσθένεια, ας, ἡ, weakness, sickness. ¹¹ ὑποχωρέω, withdraw, go away. ¹² νομοδιδάσκαλος, ου, ὁ, teacher of the law. ¹³ κώμη, ης, ἡ, village. ¹⁴ ἰάομαι, heal. ¹⁵ κλίνη, ης, ἡ, couch, bed. ¹⁶ παραλύω, relax, enfeeble.

εἰσενεγκεῖν¹ καὶ θεῖναι ἐνώπιον αὐτοῦ· καὶ μὴ εὐρόντες ποίας 19
 εἰσενέγκωσιν¹ αὐτὸν διὰ τὸν ὄχλον, ἀναβάντες ἐπὶ τὸ δῶμα,² διὰ τῶν
 κεράμων³ καθήκαν⁴ αὐτὸν σὺν τῷ κλινιδίῳ⁵ εἰς τὸ μέσον ἔμπροσθεν τοῦ
 Ἰησοῦ. Καὶ ἰδὼν τὴν πίστιν αὐτῶν, εἶπεν αὐτῷ, Ἄνθρωπε, ἀφέωνταί 20
 σοι αἱ ἁμαρτίαι σου. Καὶ ἤρξαντο διαλογίζεσθαι⁶ οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ 21
 Φαρισαῖοι, λέγοντες, Τίς ἐστιν οὗτος ὃς λαλεῖ βλασφημίας;⁷ Τίς
 δύναται ἀφιέναι ἁμαρτίας, εἰ μὴ ὁ μόνος ὁ θεός; Ἐπιγνούς δὲ ὁ Ἰησοῦς 22
 τοὺς διαλογισμοὺς⁸ αὐτῶν ἀποκριθεὶς εἶπεν πρὸς αὐτούς, Τί
 διαλογίζεσθε⁶ ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν; Τί ἐστιν εὐκοπώτερον,⁹ εἰπεῖν, 23
 Ἀφέωνταί σοι αἱ ἁμαρτίαι σου, ἢ εἰπεῖν, Ἐγείραι καὶ περιπάτει; Ἵνα δὲ 24
 εἰδῇτε ὅτι ἐξουσίαν ἔχει ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τῆς γῆς ἀφιέναι
 ἁμαρτίας – εἶπεν τῷ παραλελυμένῳ¹⁰ – Σοὶ λέγω, ἔγεραι, καὶ ἄρας τὸ
 κλινίδιον⁵ σου, πορεύου εἰς τὸν οἶκόν σου. Καὶ παραχρῆμα¹¹ ἀναστὰς 25
 ἐνώπιον αὐτῶν, ἄρας ἐφ’ ὃ κατέκειτο,¹² ἀπῆλθεν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ,
 δοξάζων τὸν θεόν. Καὶ ἔκστασις¹³ ἔλαβεν ἅπαντας, καὶ ἐδόξαζον τὸν 26
 θεόν, καὶ ἐπλήσθησαν¹⁴ φόβου, λέγοντες ὅτι Εἶδομεν παράδοξα¹⁵
 σήμερον.

¹ εἰσφέρειν, carry inward, bring in. ² δῶμα, τος, τό, house, housetop. ³ κέραμος, ου, ὁ, clay, roof tile. ⁴ καθίμι, let down, lower. ⁵ κλινίδιον, ου, τό, small bed, cot. ⁶ διαλογίζομαι, debate, reason. ⁷ βλασφημία, ας, ἡ, blasphemy, reproach. ⁸ διαλογισμός, οὔ, ὁ, reasoning, questioning. ⁹ εὐκοπώτερον, easier. ¹⁰ παραλύω, relax, enfeeble. ¹¹ παραχρῆμα, immediately, instantly. ¹² κατὰκειμαι, lie down, lie sick. ¹³ ἔκστασις, εως, ἡ, bewilderment, ecstasy. ¹⁴ πλήθω, fill. ¹⁵ παράδοξος, strange, wonderful.

Καὶ μετὰ ταῦτα ἐξῆλθεν, καὶ ἐθεάσατο¹ τελώνην,² ὀνόματι Λευῖν,³ 27
καθήμενον ἐπὶ τὸ τελώνιον,⁴ καὶ εἶπεν αὐτῷ, Ἀκολούθει μοι. Καὶ 28
καταλιπὼν⁵ ἅπαντα, ἀναστὰς ἠκολούθησεν αὐτῷ. Καὶ ἐποίησεν δοχὴν⁶ 29
μεγάλην Λευῖς³ αὐτῷ ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ· καὶ ἦν ὄχλος τελωνῶν² πολλός,
καὶ ἄλλων οἱ ἦσαν μετ' αὐτῶν κατακείμενοι.⁷ Καὶ ἐγόγγυζον⁸ οἱ 30
γραμματεῖς αὐτῶν καὶ οἱ Φαρισαῖοι πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ,
λέγοντες, Διὰ τί μετὰ τῶν τελωνῶν² καὶ ἁμαρτωλῶν ἐσθίετε καὶ πίνετε
; Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν πρὸς αὐτούς, Οὐ χρειᾶν ἔχουσιν οἱ 31
ὑγιαίνοντες⁹ ἱατροῦ,¹⁰ ἀλλ' οἱ κακῶς¹¹ ἔχοντες. Οὐκ ἐλήλυθα καλέσαι 32
δικαίους, ἀλλὰ ἁμαρτωλοὺς εἰς μετάνοιαν.¹² Οἱ δὲ εἶπον πρὸς αὐτόν, 33
Διὰ τί οἱ μαθηταὶ Ἰωάννου νηστεύουσιν¹³ πυκνά,¹⁴ καὶ δεήσεις¹⁵
ποιοῦνται, ὁμοίως καὶ οἱ τῶν Φαρισαίων· οἱ δὲ σοὶ¹⁶ ἐσθίουσιν καὶ
πίνουσιν; Ὁ δὲ εἶπεν πρὸς αὐτούς, Μὴ δύνασθε τοὺς υἱοὺς τοῦ 34
νυμφῶνος,¹⁷ ἐν ᾧ ὁ νυμφίος¹⁸ μετ' αὐτῶν ἐστίν, ποιῆσαι νηστεύειν;¹³ 35
Ἐλεύσονται δὲ ἡμέραι, καὶ ὅταν ἀπαρθῇ¹⁹ ἀπ' αὐτῶν ὁ νυμφίος,¹⁸ τότε
νηστεύσουσιν¹³ ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις. Ἔλεγεν δὲ καὶ παραβολὴν 36
πρὸς αὐτοὺς ὅτι Οὐδεὶς ἐπίβλημα²⁰ ἱματίου καινοῦ ἐπιβάλλει²¹ ἐπὶ
ἱμάτιον παλαιόν·²² εἰ δὲ μήγε,²³ καὶ τὸ καινὸν σχίζει,²⁴ καὶ τῷ παλαιῷ²²

¹ θεάομαι, look at, behold. ² τελώνης, ου, ὁ, tax collector, collector of taxes. ³ Λευῖς, ὁ, Levi. ⁴ τελώνιον, ου, τό, tax office, tax collector's office. ⁵ καταλείπω, leave, leave behind. ⁶ δοχή, ἥς, ἡ, reception, banquet. ⁷ κατάκειμαι, lie down, lie sick. ⁸ γογγύζω, mutter, murmur. ⁹ ὑγιαίνω, be in good health, am well. ¹⁰ ἱατρός, οὔ, ὁ, physician. ¹¹ κακῶς, badly, evilly. ¹² μετάνοια, ας, ἡ, repentance, change of mind. ¹³ νηστεύω, fast. ¹⁴ πυκνός, frequent, numerous. ¹⁵ δεήσις, εως, ἡ, entreaty, prayer. ¹⁶ σός, your, yours. ¹⁷ νυμφῶν, ὄνος, ὁ, bridal chamber, wedding hall. ¹⁸ νυμφίος, ου, ὁ, bridegroom. ¹⁹ ἀπαίρω, take away, depart. ²⁰ ἐπίβλημα, τος, τό, patch, patch on a garment. ²¹ ἐπιβάλλω, lay upon, throw upon. ²² παλαιός, old, ancient. ²³ μήγε, otherwise (used in the phrase εἰ δὲ μήγε). ²⁴ σχίζω, split, separate.

οὐ συμφωνεῖ¹ τὸ ἀπὸ τοῦ καινοῦ. Καὶ οὐδεὶς βάλλει οἶνον νέον² εἰς 37
 ἀσκοῦς³ παλαιούς·⁴ εἰ δὲ μὴγε,⁵ ῥήξει⁶ ὁ νέος² οἶνος τοὺς ἀσκούς,³ καὶ
 αὐτὸς ἐκχυθήσεται,⁷ καὶ οἱ ἀσκοὶ³ ἀπολούνται. Ἀλλὰ οἶνον νέον² εἰς 38
 ἀσκοῦς³ καινοὺς βλητέον,⁸ καὶ ἀμφοτέροι⁹ συντηροῦνται.¹⁰ Καὶ οὐδεὶς 39
 πιὼν παλαιὸν⁴ εὐθέως θέλει νέον·² λέγει γάρ, Ὁ παλαιὸς⁴ χρηστότερός¹¹
 ἐστίν.

Ἐγένετο δὲ ἐν σαββάτῳ δευτεροπρώτῳ¹² διαπορεύεσθαι¹³ αὐτὸν διὰ τῶν 6
 σπορίμων·¹⁴ καὶ ἔτιλλον¹⁵ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ τοὺς στάχυνας,¹⁶ καὶ ἤσθιον,
 ψάχοντες¹⁷ ταῖς χερσίν. Τινὲς δὲ τῶν Φαρισαίων εἶπον αὐτοῖς, Τί 2
 ποιεῖτε ὃ οὐκ ἔξεστιν ποιεῖν ἐν τοῖς σάββασιν; Καὶ ἀποκριθεὶς πρὸς 3
 αὐτοὺς εἶπεν ὁ Ἰησοῦς, Οὐδὲ τοῦτο ἀνέγνωτε, ὃ ἐποίησεν Δαυὶδ, ὁπότε
 ἐπείνασεν¹⁹ αὐτὸς καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ ὄντες; Ὡς εἰσῆλθεν εἰς τὸν οἶκον 4
 τοῦ θεοῦ, καὶ τοὺς ἄρτους τῆς προθέσεως²⁰ ἔλαβεν, καὶ ἔφαγεν, καὶ
 ἔδωκεν καὶ τοῖς μετ' αὐτοῦ, οὓς οὐκ ἔξεστιν φαγεῖν εἰ μὴ μόνους τοὺς
 ἱερεῖς; Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς ὅτι Κύριός ἐστιν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ 5
 σαββάτου.

¹ συμφωνέω, agree with, agree together. ² νέος, new, young. ³ ἀσκός, οὔ, ὁ, leather bottle, wineskin. ⁴ παλαιός, old, ancient. ⁵ μὴγε, otherwise (used in the phrase εἰ δὲ μὴγε). ⁶ ῥήγνυμι, break apart, throw down. ⁷ ἐκχέω, pour out, shed. ⁸ βλητέος, must be put, that ought to be put. ⁹ ἀμφοτέροι, both, both of two. ¹⁰ συντηρέω, preserve, treasure. ¹¹ χρηστός, good, kind. ¹² δευτερόπρωτος, second-first. ¹³ διαπορεύομαι, pass across, journey through. ¹⁴ σπόριμος, grain field, sown. ¹⁵ τὶλλω, pluck, pick. ¹⁶ στάχυς, υος, ὁ, Stachys, head of grain. ¹⁷ ψάχω, rub, rub to pieces. ¹⁸ ὁπότε, when. ¹⁹ πεινάω, hunger, am hungry. ²⁰ πρόθεσις, εως, ἡ, setting forth, purpose.

Ἐγένετο δὲ καὶ ἐν ἐτέρῳ σαββάτῳ εἰσελθεῖν αὐτὸν εἰς τὴν συναγωγὴν καὶ 6

διδάσκειν· καὶ ἦν ἐκεῖ ἄνθρωπος, καὶ ἡ χεὶρ αὐτοῦ ἡ δεξιὰ ἦν ξηρά.¹ 7

Παρατήρουν² δὲ οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι, εἰ ἐν τῷ σαββάτῳ

θεραπεύσει· ἵνα εὕρωσιν κατηγορίαν³ αὐτοῦ. Αὐτὸς δὲ ᾄδει τοὺς 8

διαλογισμοὺς⁴ αὐτῶν, καὶ εἶπεν τῷ ἀνθρώπῳ τῷ ξηρὰν¹ ἔχοντι τὴν

χεῖρα, Ὑγεραι, καὶ στήθι εἰς τὸ μέσον. Ὁ δὲ ἀναστὰς ἔστη. Εἶπεν οὖν ὁ 9

Ἰησοῦς πρὸς αὐτούς, Ἐπερωτήσω ὑμᾶς τί, Ὑξέσθιν τοῖς σάββασιν

ἀγαθοποιῆσαι⁵ ἢ κακοποιῆσαι;⁶ Ψυχὴν σῶσαι ἢ ἀποκτείνειν; Καὶ 10

περιβλεψάμενος⁷ πάντας αὐτούς, εἶπεν αὐτῷ, Ὑκτενον⁸ τὴν χεῖρά σου.

Ὁ δὲ ἐποίησεν καὶ ἀποκατεστάθην⁹ ἡ χεὶρ αὐτοῦ ὑγιὲς¹⁰ ὡς ἡ ἄλλη. 11

Αὐτοὶ δὲ ἐπλήσθησαν¹¹ ἀνοίας¹²· καὶ διελάλουν¹³ πρὸς ἀλλήλους, τί ἂν

ποιήσειαν τῷ Ἰησοῦ.

Ἐγένετο δὲ ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις ἐξῆλθεν εἰς τὸ ὄρος προσεύξασθαι· καὶ 12

ἦν διανυκτερεύων¹⁴ ἐν τῇ προσευχῇ τοῦ θεοῦ. Καὶ ὅτε ἐγένετο ἡμέρα, 13

προσεφώνησεν¹⁵ τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ· καὶ ἐκλεξάμενος¹⁶ ἀπ' αὐτῶν

δώδεκα, οὓς καὶ ἀποστόλους ὠνόμασεν,¹⁷ Σίμωνα δὲ καὶ ὠνόμασεν¹⁷ 14

Πέτρον, καὶ Ἀνδρέαν¹⁸ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, Ἰάκωβον καὶ Ἰωάννην,

Φίλιππον καὶ Βαρθολομαῖον,¹⁹ Ματθαῖον²⁰ καὶ Θωμᾶν,²¹ Ἰάκωβον τὸν 15

¹ ξηρός, dry, withered. ² παρατηρέω, watch closely, observe scrupulously. ³ κατηγορία, ας, ἡ, accusation, charge. ⁴ διαλογισμός, οὐ, ὁ, reasoning, questioning. ⁵ ἀγαθοποιέω, do good/right, do what is good/right. ⁶ κακοποιέω, do evil, harm. ⁷ περιβλέπομαι, look around, look around on. ⁸ ἐκτείνω, stretch forth, stretch out. ⁹ ἀποκαθίστημι, restore, give back. ¹⁰ ὑγιής, whole, healthy. ¹¹ πλήθω, fill. ¹² ἀνοια, ας, ἡ, folly, foolishness. ¹³ διαλάλῃω, discuss, converse together. ¹⁴ διανυκτερεύω, spend the whole night. ¹⁵ προσφωνέω, call to, summon. ¹⁶ ἐκλέγομαι, choose, elect. ¹⁷ ὀνομάζω, name, give a name to. ¹⁸ Ἀνδρέας, ου, ὁ, Andrew. ¹⁹ Βαρθολομαῖος, ου, ὁ, Bartholomew. ²⁰ Ματθαῖος, ου, ὁ, Matthew. ²¹ Θωμᾶς, ᾱ, ὁ, Thomas.

τοῦ Ἀλφαίου,¹ καὶ Σίμωνα τὸν καλούμενον Ζηλωτήν,² Ἰούδαν 16
 Ἰακώβου, καὶ Ἰούδαν Ἰσκαριώτην,³ ὃς καὶ ἐγένετο προδότης.⁴ Καὶ 17
 καταβὰς μετ' αὐτῶν, ἔστη ἐπὶ τόπου πεδινοῦ,⁵ καὶ ὄχλος μαθητῶν
 αὐτοῦ, καὶ πλῆθος πολὺ τοῦ λαοῦ ἀπὸ πάσης τῆς Ἰουδαίας καὶ
 Ἱερουσαλήμ, καὶ τῆς παραλίου⁶ Τύρου⁷ καὶ Σιδῶνος,⁸ οἱ ἦλθον ἀκοῦσαι
 αὐτοῦ, καὶ ἰαθῆναι⁹ ἀπὸ τῶν νόσων¹⁰ αὐτῶν: καὶ οἱ ὀχλούμενοι¹¹ ὑπὸ 18
 πνευμάτων ἀκαθάρτων, καὶ ἐθεραπεύοντο. Καὶ πᾶς ὁ ὄχλος ἐζήτει 19
 ἄπτεσθαι αὐτοῦ: ὅτι δύναμις παρ' αὐτοῦ ἐξήρχετο καὶ ἰᾶτο⁹ πάντας.

Καὶ αὐτὸς ἐπάρας¹² τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ εἰς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ ἔλεγεν, 20

Μακάριοι οἱ πτωχοί, ὅτι ὑμετέρα¹³ ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ.

Μακάριοι οἱ πεινῶντες¹⁴ νῦν, ὅτι χορτασθήσεσθε.¹⁵ 21

Μακάριοι οἱ κλαίοντες νῦν, ὅτι γελάσετε.¹⁶

Μακάριοί ἐστε, ὅταν μισήσωσιν ὑμᾶς οἱ ἄνθρωποι, καὶ ὅταν ἀφορίσωσιν¹⁷ 22

ὑμᾶς, καὶ ὀνειδίσωσιν,¹⁸ καὶ ἐκβάλωσιν τὸ ὄνομα ὑμῶν ὡς πονηρόν,

ἕνεκα¹⁹ τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου. Χάρητε ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ καὶ 23

¹ Ἀλφαῖος, ου, ὁ, Alphaeus. ² ζηλωτής, ου, ὁ, Zealot, zealot. ³ Ἰσκαριώτης, ου, ὁ, Iscariot, man of Kerioth. ⁴ προδότης, ου, ὁ, betrayer, traitor. ⁵ πεδινός, flat, level. ⁶ παράλιος, ου, ἡ, coastal, on the coast. ⁷ Τύρος, ου, ἡ, Tyre. ⁸ Σιδῶν, ὄνος, ἡ, Sidon. ⁹ ἰάομαι, heal. ¹⁰ νόσος, ου, ἡ, disease, malady. ¹¹ ὀχλέω, trouble, torment. ¹² ἐπαίρω, lift up, raise. ¹³ ὑμέτερος, your. ¹⁴ πεινάω, hunger, am hungry. ¹⁵ χορτάζω, eat until full, be filled. ¹⁶ γελάω, laugh. ¹⁷ ἀφορίζω, separate, set apart. ¹⁸ ὀνειδίζω, reproach, revile. ¹⁹ ἕνεκεν, for the sake of, on account of.

σκιρτήσατε:¹ ἰδοὺ γάρ, ὁ μισθὸς² ὑμῶν πολλὺς ἐν τῷ οὐρανῷ: κατὰ
ταῦτα γὰρ ἐποιοῦν τοῖς προφήταις οἱ πατέρες αὐτῶν.

Πλὴν οὐαὶ ὑμῖν τοῖς πλουσίοις,³ ὅτι ἀπέχετε⁴ τὴν παράκλησιν⁵ ὑμῶν. 24

Οὐαὶ ὑμῖν, οἱ ἐμπεπλησμένοι,⁶ ὅτι πεινάσετε.⁷ 25

Οὐαὶ ὑμῖν, οἱ γελῶντες⁸ νῦν, ὅτι πενθήσετε⁹ καὶ κλαύσετε.

Οὐαὶ ὅταν καλῶς ὑμᾶς εἴπωσιν οἱ ἄνθρωποι: κατὰ ταῦτα γὰρ ἐποιοῦν τοῖς 26
ψευδοπροφήταις¹⁰ οἱ πατέρες αὐτῶν.

Ἀλλ' ὑμῖν λέγω τοῖς ἀκούουσιν, Ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν, καλῶς 27

ποιεῖτε τοῖς μισοῦσιν ὑμᾶς, εὐλογεῖτε τοὺς καταρωμένους¹¹ ὑμῖν, 28

προσεύχεσθε ὑπὲρ τῶν ἐπηρεάζοντων¹² ὑμᾶς. Τῷ τύπτοντί¹³ σε ἐπὶ τὴν 29

σιαγόνα,¹⁴ πάρεχε¹⁵ καὶ τὴν ἄλλην: καὶ ἀπὸ τοῦ αἵροντός σου τὸ ἱμάτιον,

καὶ τὸν χιτῶνα¹⁶ μὴ κωλύσης.¹⁷ Παντὶ δὲ τῷ αἰτοῦντί σε δίδου: καὶ ἀπὸ 30

τοῦ αἵροντος τὰ σὰ¹⁸ μὴ ἀπαίτει.¹⁹ Καὶ καθὼς θέλετε ἵνα ποιῶσιν ὑμῖν 31

οἱ ἄνθρωποι, καὶ ὑμεῖς ποιεῖτε αὐτοῖς ὁμοίως. Καὶ εἰ ἀγαπᾶτε τοὺς 32

ἀγαπῶντας ὑμᾶς, ποία ὑμῖν χάρις ἐστίν; Καὶ γὰρ οἱ ἁμαρτωλοὶ τοὺς

¹ σκιρτάω, leap, leap for joy. ² μισθός, οὖ, ὁ, wages, reward. ³ πλούσιος, rich. ⁴ ἀπέχω, received, obtain. ⁵ παράκλησις, εὐχ, exhortation, consolation.

⁶ ἐμπίπλημι, fill up, satisfy. ⁷ πεινάω, hunger, am hungry. ⁸ γέλω, laugh. ⁹ πενθέω, mourn, lament. ¹⁰ ψευδοπροφήτης, οὐ, ὁ, false prophet. ¹¹

καταράομαι, curse. ¹² ἐπηρεάζω, mistreat, revile. ¹³ τύπτω, smite, beat. ¹⁴ σιαγών, ὄνος, ἡ, cheek, jawbone. ¹⁵ παρέχω, offer, afford. ¹⁶ χιτῶν, ὠνος, ὁ,

tunic, garment. ¹⁷ κωλύω, forbid, hinder. ¹⁸ σός, your, yours. ¹⁹ ἀπαιτέω, ask for, demand.

ἀγαπῶντας αὐτοὺς ἀγαπῶσιν. Καὶ ἐὰν ἀγαθοποιῇτε¹ τοὺς 33
 ἀγαθοποιούντας¹ ὑμᾶς, ποία ὑμῖν χάρις ἐστίν; Καὶ γὰρ οἱ ἁμαρτωλοὶ τὸ
 αὐτὸ ποιοῦσιν. Καὶ ἐὰν δανείζητε² παρ' ὧν ἐλπίζετε ἀπολαβεῖν,³ ποία 34
 ὑμῖν χάρις ἐστίν; Καὶ γὰρ ἁμαρτωλοὶ ἁμαρτωλοῖς δανείζουσιν,² ἵνα
 ἀπολάβωσιν³ τὰ ἴσα.⁴ Πλὴν ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν, καὶ 35
 ἀγαθοποιεῖτε,¹ καὶ δανείζετε,² μηδὲν ἀπελπίζοντες·⁵ καὶ ἔσται ὁ μισθὸς⁶
 ὑμῶν πολὺς, καὶ ἔσεσθε υἱοὶ ὑψίστου·⁷ ὅτι αὐτὸς χρηστός⁸ ἐστὶν ἐπὶ
 τοὺς ἀχαρίστους⁹ καὶ πονηροὺς. Γίνεσθε οὖν οἰκτίρμονες,¹⁰ καθὼς καὶ ὁ 36
 πατὴρ ὑμῶν οἰκτίρμων¹⁰ ἐστίν. Καὶ μὴ κρίνετε, καὶ οὐ μὴ κριθῇτε. Μὴ 37
 καταδικάζετε,¹¹ καὶ οὐ μὴ καταδικασθῇτε·¹¹ ἀπολύετε, καὶ
 ἀπολυθήσεσθε· δίδετε, καὶ δοθήσεται ὑμῖν· μέτρον¹² καλόν, 38
 πεπιεσμένον¹³ καὶ σεσαλευμένον¹⁴ καὶ ὑπερεκχυνόμενον¹⁵ δώσουσιν εἰς
 τὸν κόλπον¹⁶ ὑμῶν. Τῷ γὰρ αὐτῷ μέτρῳ¹² ᾧ μετρεῖτε¹⁷
 ἀντιμετρηθήσεται¹⁸ ὑμῖν.

Εἶπεν δὲ παραβολὴν αὐτοῖς, Μήτι¹⁹ δύναται τυφλὸς τυφλὸν ὁδηγεῖν;²⁰ 39
 Οὐχὶ ἀμφοτέροι²¹ εἰς βόθυνον²² πεσοῦνται; Οὐκ ἔστιν μαθητὴς ὑπὲρ 40
 τὸν διδάσκαλον αὐτοῦ· κατηρτισμένος²³ δὲ πᾶς ἔσται ὡς ὁ διδάσκαλος

¹ ἀγαθοποιέω, do good/right, do what is good/right. ² δανείζω, lend, borrow. ³ ἀπολαμβάνω, receive from, get back. ⁴ ἴσος, equal, identical. ⁵ ἀπελπίζω, despair of, expect in return. ⁶ μισθός, οὐ, ὁ, wages, reward. ⁷ ὑψιστος, highest, most high. ⁸ χρηστός, good, kind. ⁹ ἀχαρίστος, ungrateful. ¹⁰ οἰκτίρμων, merciful, compassionate. ¹¹ καταδικάζω, pass sentence upon, condemn. ¹² μέτρον, οὐ, τό, measure, measuring rod. ¹³ πιέζω, press, press down. ¹⁴ σαλεύω, shake, excite. ¹⁵ ὑπερεκχύνω, pour out so that it overflows. ¹⁶ κόλπος, οὐ, ὁ, bosom, breast. ¹⁷ μετρέω, measure, estimate. ¹⁸ ἀντιμετρέω, measure in return. ¹⁹ μήτι, interrogative particle expecting a negative answer. ²⁰ ὁδηγέω, lead, guide. ²¹ ἀμφοτέροι, both, both of two. ²² βόθυνος, οὐ, ὁ, pit, ditch. ²³ καταρτίζω, mend, fit.

αὐτοῦ. Τί δὲ βλέπεις τὸ κάρφος¹ τὸ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ τοῦ ἀδελφοῦ σου, 41

τὴν δὲ δοκὸν² τὴν ἐν τῷ ἰδίῳ ὀφθαλμῷ οὐ κατανοεῖς;³ Ἡ πῶς δύνασαι 42

λέγειν τῷ ἀδελφῷ σου, Ἀδελφέ, ἄφες ἐκβάλω τὸ κάρφος¹ τὸ ἐν τῷ

ὀφθαλμῷ σου, αὐτὸς τὴν ἐν τῷ ὀφθαλμῷ σου δοκὸν² οὐ βλέπων;

Ὑποκριτὰ,⁴ ἔκβαλε πρῶτον τὴν δοκὸν² ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ σου, καὶ τότε

διαβλέψεις⁵ ἐκβαλεῖν τὸ κάρφος¹ τὸ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ τοῦ ἀδελφοῦ σου. 43

Οὐ γὰρ ἐστὶν δένδρον⁶ καλὸν ποιοῦν καρπὸν σαπρὸν;⁷ οὐδὲ δένδρον⁶

σαπρὸν⁷ ποιοῦν καρπὸν καλόν. Ἐκαστον γὰρ δένδρον⁶ ἐκ τοῦ ἰδίου 44

καρποῦ γινώσκεται. Οὐ γὰρ ἐξ ἀκανθῶν⁸ συλλέγουσιν⁹ σύκα,¹⁰ οὐδὲ ἐκ

βάτου¹¹ τρυγῶσιν¹² σταφυλὴν.¹³ Ὁ ἀγαθὸς ἄνθρωπος ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ 45

θησαυροῦ¹⁴ τῆς καρδίας αὐτοῦ προφέρει¹⁵ τὸ ἀγαθόν, καὶ ὁ πονηρὸς

ἄνθρωπος ἐκ τοῦ πονηροῦ θησαυροῦ¹⁴ τῆς καρδίας αὐτοῦ προφέρει¹⁵ τὸ

πονηρόν· ἐκ γὰρ τοῦ περισσεύματος¹⁶ τῆς καρδίας λαλεῖ τὸ στόμα

αὐτοῦ.

Τί δέ με καλεῖτε, Κύριε, κύριε, καὶ οὐ ποιεῖτε ἃ λέγω; Πᾶς ὁ ἐρχόμενος 46

πρὸς με καὶ ἀκούων μου τῶν λόγων καὶ ποιῶν αὐτούς, ὑποδείξω¹⁷ ὑμῖν

τίνι ἐστὶν ὅμοιος· ὅμοιός ἐστιν ἀνθρώπῳ οἰκοδομοῦντι οἰκίαν, ὃς 48

ἔσκαψεν¹⁸ καὶ ἐβάθυνεν,¹⁹ καὶ ἔθηκεν θεμέλιον²⁰ ἐπὶ τὴν πέτραν;²¹

¹ κάρφος, ους, τό, speck, dry stalk. ² δοκός, οὔ, ἡ, beam of timber, log. ³ κατανοέω, observe, understand. ⁴ ὑποκριτής, οὔ, ὁ, hypocrite, pretender. ⁵ διαβλέπω, see clearly, look intently. ⁶ δένδρον, ου, τό, tree. ⁷ σαπρός, rotten, worthless. ⁸ ἀκανθα, ης, ἡ, thorn, thorn bush. ⁹ συλλέγω, collect, gather. ¹⁰ σύκον, ου, τό, fig. ¹¹ βάτος, ου, ὁ, bath (a liquid measure). ¹² τρυγῶ, gather in, harvest. ¹³ σταφυλή, ης, ἡ, grape, bunch of grapes. ¹⁴ θησαυρός, οὔ, ὁ, storehouse, treasure. ¹⁵ προφέρω, bring forth, produce. ¹⁶ περισσεύμα, τος, τό, superfluity, abundance. ¹⁷ ὑποδείκνυμι, show, indicate. ¹⁸ σκάπτω, dig. ¹⁹ βαθύνω, deepen, go down deep. ²⁰ θεμέλιος, ου, ὁ, foundation. ²¹ πέτρα, ας, ἡ, rock.

πλημμύρας¹ δὲ γενομένης, προσέρρηξεν² ὁ ποταμός³ τῇ οἰκίᾳ ἐκείνῃ,
καὶ οὐκ ἴσχυσεν⁴ σαλεῦσαι⁵ αὐτήν: θεμελίωτο⁶ γὰρ ἐπὶ τὴν πέτραν.⁷ 49
Ὁ δὲ ἀκούσας καὶ μὴ ποιήσας ὁμοίος ἐστὶν ἀνθρώπῳ οἰκοδομήσαντι
οἰκίαν ἐπὶ τὴν γῆν χωρὶς θεμελίου:⁸ ἢ προσέρρηξεν² ὁ ποταμός,³ καὶ
εὐθέως ἔπεσεν, καὶ ἐγένετο τὸ ῥῆγμα⁹ τῆς οἰκίας ἐκείνης μέγα.

Ἐπεὶ¹⁰ δὲ ἐπλήρωσεν πάντα τὰ ῥήματα αὐτοῦ εἰς τὰς ἀκοὰς¹¹ τοῦ λαοῦ, 7
εἰσῆλθεν εἰς Καπερναοῦμ.¹²

Ἐκατοντάρχου¹³ δὲ τινος δούλος κακῶς¹⁴ ἔχων ἔμελλεν τελευτᾶν,¹⁵ ὃς ἦν 2
αὐτῷ ἔντιμος.¹⁶ Ἀκούσας δὲ περὶ τοῦ Ἰησοῦ, ἀπέστειλεν πρὸς αὐτὸν 3
πρεσβυτέρους τῶν Ἰουδαίων, ἐρωτῶν αὐτὸν ὅπως ἐλθὼν διασώσῃ¹⁷ τὸν
δούλον αὐτοῦ. Οἱ δέ, παραγενόμενοι πρὸς τὸν Ἰησοῦν, παρεκάλουν 4
αὐτὸν σπουδαίως,¹⁸ λέγοντες ὅτι ἄξιός ἐστιν ᾧ παρέξει¹⁹ τοῦτο: ἀγαπᾷ 5
γὰρ τὸ ἔθνος ἡμῶν, καὶ τὴν συναγωγὴν αὐτὸς ᾠκοδόμησεν ἡμῖν. Ὁ δὲ 6
Ἰησοῦς ἐπορεύετο σὺν αὐτοῖς. Ἦδη δὲ αὐτοῦ οὐ μακρὰν²⁰ ἀπέχοντος²¹
ἀπὸ τῆς οἰκίας, ἔπεμψεν πρὸς αὐτὸν ὁ ἐκατόνταρχος¹³ φίλους,²² λέγων
αὐτῷ, Κύριε, μὴ σκύλλου:²³ οὐ γάρ εἰμι ἱκανὸς ἵνα ὑπὸ τὴν στέγην²⁴
μου εἰσέλθῃς: διὸ οὐδὲ ἑμαυτὸν ἡξίωσα²⁵ πρὸς σε ἐλθεῖν: ἀλλ' εἰπὲ λόγῳ, 7

¹ πλημμύρα, ας, ἡ, flood. ² προσρήγγνμι, dash against. ³ ποταμός, οὐ, ὁ, river, stream. ⁴ ἰσχύω, be strong, able. ⁵ σαλεύω, shake, excite. ⁶ θεμελιόω, lay a foundation, found. ⁷ πέτρα, ας, ἡ, rock. ⁸ θεμέλιος, ου, ὁ, foundation. ⁹ ῥῆγμα, τος, τό, wreck, ruin. ¹⁰ ἐπεὶ, when, since. ¹¹ ἀκοή, ἡς, ἡ, hearing, report. ¹² Καπερναοῦμ, ἡ, Capernaum. ¹³ ἐκατοντάρχης, centurion. ¹⁴ κακῶς, badly, evilly. ¹⁵ τελευτάω, die, end. ¹⁶ ἐντιμος, valued, precious. ¹⁷ διασώζω, save, bring safely to. ¹⁸ σπουδαίως, with haste, diligently. ¹⁹ παρέχω, offer, afford. ²⁰ μακρὰν, far away. ²¹ ἀπέχω, received, obtain. ²² φίλος, ου, ὁ, loving, friend. ²³ σκύλλω, trouble, bother. ²⁴ στέγη, ης, ἡ, roof, flat roof of a house. ²⁵ ἡξίωω, consider worthy.

καὶ ἰαθήσεται¹ ὁ παῖς² μου. Καὶ γὰρ ἐγὼ ἄνθρωπός εἰμι ὑπὸ ἐξουσίαν 8
 τασσόμενος,³ ἔχων ὑπ' ἐμαυτὸν στρατιώτας,⁴ καὶ λέγω τούτῳ,
 Πορεύθητι, καὶ πορεύεται: καὶ ἄλλῳ, Ἔρχου, καὶ ἔρχεται: καὶ τῷ
 δούλῳ μου, Ποίησον τοῦτο, καὶ ποιεῖ. Ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ Ἰησοῦς 9
 ἐθαύμασεν αὐτόν, καὶ στραφεὶς⁵ τῷ ἀκολουθοῦντι αὐτῷ ὄχλῳ εἶπεν,
 Λέγω ὑμῖν, οὔτε ἐν τῷ Ἰσραὴλ τοσαύτην⁶ πίστιν εὑρον. Καὶ 10
 ὑποστρέψαντες οἱ πεμφθέντες εἰς τὸν οἶκον εὑρον τὸν ἀσθενοῦντα
 δοῦλον ὑγιαίνοντα.⁷

Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ ἐξῆς,⁸ ἐπορεύετο εἰς πόλιν καλουμένην Ναῖν: καὶ 11
 συνεπορεύοντο¹⁰ αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἱκανοί, καὶ ὄχλος πολὺς. Ὡς δὲ 12
 ἤγγισεν τῇ πύλῃ¹¹ τῆς πόλεως, καὶ ἰδοὺ, ἐξεκομίζετο¹² τεθνηκώς,¹³ υἱὸς
 μονογενῆς¹⁴ τῇ μητρὶ αὐτοῦ, καὶ αὐτὴ χήρα:¹⁵ καὶ ὄχλος τῆς πόλεως
 ἱκανὸς σὺν αὐτῇ. Καὶ ἰδὼν αὐτὴν ὁ κύριος ἐσπλαγχνίσθη¹⁶ ἐπ' αὐτῇ, 13
 καὶ εἶπεν αὐτῇ, Μὴ κλαῖε. Καὶ προσελθὼν ἤψατο τῆς σοροῦ:¹⁷ οἱ δὲ 14
 βαστάζοντες¹⁸ ἔστησαν. Καὶ εἶπεν, Νεανίσκε,¹⁹ σοὶ λέγω, ἐγέρθητι. Καὶ 15
 ἀνεκάθισεν²⁰ ὁ νεκρός, καὶ ἤρξατο λαλεῖν. Καὶ ἔδωκεν αὐτὸν τῇ μητρὶ
 αὐτοῦ. Ἔλαβεν δὲ φόβος πάντας, καὶ ἐδόξαζον τὸν θεόν, λέγοντες ὅτι 16
 Προφήτης μέγας ἐγήγερται ἐν ἡμῖν, καὶ ὅτι Ἐπεσκέψατο²¹ ὁ θεὸς τὸν

¹ ἰάομαι, heal. ² παῖς, ὁ, male or female child, servant. ³ τάσσω, arrange, appoint. ⁴ στρατιώτης, ου, ὁ, soldier. ⁵ στρέφω, turn, am converted. ⁶ τοσοῦτος, so great, so much. ⁷ ὑγιαίνω, be in good health, am well. ⁸ ἐξῆς, next, next in order. ⁹ Ναῖν, ἡ, Nain. ¹⁰ συμπορεύομαι, come together, travel with. ¹¹ πύλη, ης, ἡ, gate, porch. ¹² ἐκκομίζω, carry out. ¹³ θνήσκω, die, am dying. ¹⁴ μονογενής, only begotten, only. ¹⁵ χήρα, ας, ἡ, widow. ¹⁶ σπλαγχνίζομαι, have compassion, have pity on. ¹⁷ σορός, οὔ, ἡ, coffin, bier. ¹⁸ βαστάζω, bear, carry. ¹⁹ νεανίσκος, ου, ὁ, youth, young man. ²⁰ ἀνακαθίζω, sit up. ²¹ ἐπισκέπτομαι, visit, have a care for.

λαὸν αὐτοῦ. Καὶ ἐξῆλθεν ὁ λόγος οὗτος ἐν ὅλῃ τῇ Ἰουδαίᾳ περὶ αὐτοῦ, 17
καὶ ἐν πάσῃ τῇ περιχώρῳ.¹

Καὶ ἀπήγγειλαν Ἰωάννη οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ περὶ πάντων τούτων. Καὶ 18
προσκαλεσάμενος² δύο τινὰς τῶν μαθητῶν αὐτοῦ ὁ Ἰωάννης ἔπεμψεν
πρὸς τὸν Ἰησοῦν, λέγων, Σὺ εἶ ὁ ἐρχόμενος, ἢ ἄλλον προσδοκῶμεν;³ 20
Παραγενόμενοι δὲ πρὸς αὐτὸν οἱ ἄνδρες εἶπον, Ἰωάννης ὁ βαπτιστὴς⁴
ἀπέσταλκεν ἡμᾶς πρὸς σε, λέγων, Σὺ εἶ ὁ ἐρχόμενος, ἢ ἄλλον
προσδοκῶμεν;⁵ Ἐν αὐτῇ δὲ τῇ ὥρᾳ ἐθεράπευσεν πολλοὺς ἀπὸ νόσων⁶ 21
καὶ μαστίγων⁶ καὶ πνευμάτων πονηρῶν, καὶ τυφλοῖς πολλοῖς
ἐχαρίσατο⁷ τὸ βλέπειν. Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, 22
Πορευθέντες ἀπαγγείλατε Ἰωάννῃ ἃ εἶδετε καὶ ἠκούσατε: ὅτι τυφλοὶ
ἀναβλέπουσιν,⁸ χωλοὶ⁹ περιπατοῦσιν, λεπροὶ¹⁰ καθαρίζονται, κωφοὶ¹¹
ἀκούουσιν, νεκροὶ ἐγείρονται, πτωχοὶ εὐαγγελίζονται: καὶ μακάριός 23
ἐστιν, ὃς ἐὰν μὴ σκανδαλισθῇ ἐν ἐμοί.

Ἀπελθόντων δὲ τῶν ἀγγέλων Ἰωάννου, ἤρξατο λέγειν τοῖς ὄχλοις περὶ 24
Ἰωάννου, Τί ἐξεληλύθατε εἰς τὴν ἔρημον θεάσασθαι;¹² Κάλαμον¹³ ὑπὸ
ἀνέμου σαλευόμενον;¹⁴ Ἀλλὰ τί ἐξεληλύθατε ἰδεῖν; Ἄνθρωπον ἐν 25
μαλακοῖς¹⁵ ἱματίοις ἡμφιεσμένον;¹⁶ Ἰδοὺ, οἱ ἐν ἱματισμῷ¹⁷ ἐνδόξῳ¹⁸ καὶ

¹ περίχωρος, ου, ἡ, neighboring. ² προσκαλέω, summon. ³ προσδοκάω, wait for, look for. ⁴ βαπτιστής, οὔ, ὁ, baptist, baptizer. ⁵ νόσος, ου, ἡ, disease, malady. ⁶ μαστίξ, ἰγος, ἡ, whip, scourge. ⁷ χαρίζομαι, give freely, forgive. ⁸ ἀναβλέπω, look up, receive sight. ⁹ χωλός, lame, deprived of a foot. ¹⁰ λεπρός, οὔ, ὁ, scaly, leprous. ¹¹ κωφός, deaf, dumb. ¹² θεάομαι, look at, behold. ¹³ κάλαμος, ου, ὁ, reed, reed-pen. ¹⁴ σαλεύω, shake, excite. ¹⁵ μαλακός, soft, effeminate. ¹⁶ ἀμφιέννυμι, clothe, dress. ¹⁷ ἱματισμός, οὔ, ὁ, clothing. ¹⁸ ἐνδοξός, honored, glorious.

τρυφή¹ ὑπάρχοντες ἐν τοῖς βασιλείοις² εἰσίν. Ἀλλὰ τί ἐξεληλύθατε ἰδεῖν 26
 ; Προφήτην; Ναί, λέγω ὑμῖν, καὶ περισσότερον³ προφήτου. Οὗτός 27
 ἐστὶν περὶ οὗ γέγραπται, Ἰδοὺ, ἐγὼ ἀποστέλλω τὸν ἄγγελόν μου πρὸ
 προσώπου σου, ὃς κατασκευάσει⁴ τὴν ὁδόν σου ἔμπροσθέν σου. Λέγω 28
 γὰρ ὑμῖν, μείζων ἐν γεννητοῖς⁵ γυναικῶν προφήτης Ἰωάννου τοῦ
 βαπτιστοῦ⁶ οὐδεὶς ἐστίν· ὁ δὲ μικρότερος ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ
 μείζων αὐτοῦ ἐστίν. Καὶ πᾶς ὁ λαὸς ἀκούσας καὶ οἱ τελῶναι⁷ 29
 ἐδικαίωσαν τὸν θεόν, βαπτισθέντες τὸ βάπτισμα⁸ Ἰωάννου· οἱ δὲ 30
 Φαρισαῖοι καὶ οἱ νομικοὶ⁹ τὴν βουλὴν¹⁰ τοῦ θεοῦ ἠθέτησαν¹¹ εἰς ἑαυτούς,
 μὴ βαπτισθέντες ὑπ' αὐτοῦ. Τίτι οὖν ὁμοιώσω¹² τοὺς ἀνθρώπους τῆς 31
 γενεᾶς ταύτης, καὶ τίτι εἰσὶν ὅμοιοι; Ὅμοιοί εἰσιν παιδίοις τοῖς ἐν ἀγορᾷ 32
 καθημένοις, καὶ προσφωνοῦσιν¹⁴ ἀλλήλοις, καὶ λέγουσιν, Ἡὐλήσαμεν
 ὑμῖν, καὶ οὐκ ὠρχήσασθε¹⁶· ἐθρηνήσαμεν¹⁷ ὑμῖν, καὶ οὐκ ἐκλαύσατε. 33
 Ἐλήλυθεν γὰρ Ἰωάννης ὁ βαπτιστὴς⁶ μήτε ἄρτον ἐσθίων μήτε οἶνον
 πίνων, καὶ λέγετε, Δαιμόνιον ἔχει· ἐλήλυθεν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου 34
 ἐσθίων καὶ πίνων, καὶ λέγετε, Ἰδοὺ, ἄνθρωπος φάγος¹⁸ καὶ οἰνοπότης,¹⁹
 φίλος²⁰ τελωνῶν⁷ καὶ ἁμαρτωλῶν. Καὶ ἐδικαιώθη ἡ σοφία ἀπὸ τῶν 35
 τέκνων αὐτῆς πάντων.

¹ τρυφή, ἡς, ἡ, reveling, luxury. ² βασιλῆις, kingly, royal. ³ περισσός, excessive, abundant. ⁴ κατασκευάζω, prepare, build. ⁵ γεννητός, born, begotten. ⁶ βαπτιστής, οὗ, ὁ, baptist, baptizer. ⁷ τελώνης, ου, ὁ, tax collector, collector of taxes. ⁸ βάπτισμα, τος, τό, baptism, rite or ceremony of baptism. ⁹ νομικός, pertaining to the law. ¹⁰ βουλή, ἡς, ἡ, counsel, purpose. ¹¹ ἀθετέω, reject, annul. ¹² ὁμοιώω, make like, liken. ¹³ ἀγορά, ἄς, ἡ, marketplace, place of assembly. ¹⁴ προσφωνέω, call to, summon. ¹⁵ αὐλέω, play a flute, play the flute. ¹⁶ ὀρχέομαι, dance. ¹⁷ θρηνέω, lament, mourn. ¹⁸ φάγος, ου, ὁ, glutton. ¹⁹ οἰνοπότης, ου, ὁ, drunkard, excessive wine-drinker. ²⁰ φίλος, ου, ὁ, loving, friend.

Ἦρώτα δέ τις αὐτὸν τῶν Φαρισαίων ἵνα φάγη μετ' αὐτοῦ· καὶ εἰσελθὼν 36
 εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Φαρισαίου ἀνεκλίθη.¹ Καὶ ἰδοὺ, γυνὴ ἐν τῇ πόλει, 37
 ἥτις ἦν ἁμαρτωλός, ἐπιγνοῦσα ὅτι ἀνάκειται² ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ
 Φαρισαίου, κομίσασα³ ἀλάβαστρον⁴ μύρου,⁵ καὶ στᾶσα παρὰ τοὺς 38
 πόδας αὐτοῦ ὀπίσω κλαίουσα, ἥρξατο βρέχειν⁶ τοὺς πόδας αὐτοῦ τοῖς
 δάκρυσιν,⁷ καὶ ταῖς θριξίν⁸ τῆς κεφαλῆς αὐτῆς ἐξέμασσε,⁹ καὶ
 κατεφίλει¹⁰ τοὺς πόδας αὐτοῦ, καὶ ἤλειφεν¹¹ τῷ μύρῳ.⁵ Ἰδὼν δὲ ὁ 39
 Φαρισαῖος ὁ καλέσας αὐτὸν εἶπεν ἐν ἑαυτῷ λέγων, Οὗτος, εἰ ἦν
 προφήτης, ἐγίνωσκεν ἂν τίς καὶ ποταπῇ¹² ἡ γυνὴ ἥτις ἄπτεται αὐτοῦ,
 ὅτι ἁμαρτωλός ἐστιν. Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν πρὸς αὐτόν, 40
 Σίμων, ἔχω σοί τι εἰπεῖν. Ὁ δὲ φησιν, Διδάσκαλε, εἰπέ. Δύο 41
 χρεωφειλέται¹³ ἦσαν δανειστῇ¹⁴ τινί· ὁ εἷς ὥφειλεν δηνάρια¹⁵ πεντακόσια,
 ὁ δὲ ἕτερος πεντήκοντα.¹⁷ Μὴ ἐχόντων δὲ αὐτῶν ἀποδοῦναι, 42
 ἀμφοτέροις¹⁸ ἐχαρίσατο.¹⁹ Τίς οὖν αὐτῶν, εἰπέ, πλεῖον αὐτὸν ἀγαπήσει; 43
 Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Σίμων εἶπεν, Ὑπολαμβάνω²⁰ ὅτι ὃ τὸ πλεῖον
 ἐχαρίσατο.¹⁹ Ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ, Ὅρθῶς²¹ ἔκρινας. Καὶ στραφεὶς²² πρὸς 44
 τὴν γυναῖκα, τῷ Σίμωνι ἔφη, Βλέπεις ταύτην τὴν γυναῖκα; Εἰσῆλθόν
 σου εἰς τὴν οἰκίαν, ὕδωρ ἐπὶ τοὺς πόδας μου οὐκ ἔδωκας· αὕτη δὲ τοῖς

¹ ἀνακλίνω, lay upon, lay down. ² ἀνάκειμαι, recline, recline (at a meal). ³ κομίζω, receive, bring. ⁴ ἀλάβαστρον, ου, τό, alabaster jar. ⁵ μύρον, ου, τό, ointment, perfume. ⁶ βρέχω, send rain, rain. ⁷ δάκρυον, ου, τό, teardrop, a tear. ⁸ θρίξ, τριχός, ἡ, hair. ⁹ ἐκμάσσω, wipe dry, wipe. ¹⁰ καταφιλέω, kiss fervently, kiss affectionately. ¹¹ ἀλείφω, anoint. ¹² ποταπός, what kind of? what type of? ¹³ χρεωφειλέτης, ου, ὁ, debtor. ¹⁴ δανειστής, ὁ, lender, creditor. ¹⁵ δηνάριον, ου, ὁ, denarius. ¹⁶ πεντακόσιοι, five hundred, 500. ¹⁷ πενήκοντα, fifty, 50. ¹⁸ ἀμφότεροι, both, both of two. ¹⁹ χαρίζομαι, give freely, forgive. ²⁰ ὑπολαμβάνω, take up, receive. ²¹ ὀρθῶς, rightly, correctly. ²² στρέφω, turn, am converted.

δάκρυσιν¹ ἔβρεξέν² μου τοὺς πόδας, καὶ ταῖς θριξίν³ τῆς κεφαλῆς αὐτῆς
 ἐξέμαξεν.⁴ Φίλημά⁵ μοι οὐκ ἔδωκας· αὕτη δέ, ἀφ' ἧς εἰσῆλθον, οὐ⁴⁵
 διέλιπεν⁶ καταφιλοῦσά⁷ μου τοὺς πόδας. Ἐλαίω⁸ τὴν κεφαλὴν μου οὐκ⁴⁶
 ἤλειψας·⁹ αὕτη δὲ μύρω¹⁰ ἤλειψέν⁹ μου τοὺς πόδας. Οὗ χάριν,¹¹ λέγω⁴⁷
 σοι, ἀφέωνται αἱ ἁμαρτίαι αὐτῆς αἱ πολλαί, ὅτι ἠγάπησεν πολὺ· ὧ δὲ
 ὀλίγον ἀφίεται, ὀλίγον ἀγαπᾷ. Εἶπεν δὲ αὕτῃ, Ἀφέωνταί σου αἱ⁴⁸
 ἁμαρτίαι. Καὶ ἤρξαντο οἱ συνανακείμενοι¹² λέγειν ἐν ἑαυτοῖς, Τίς οὗτός⁴⁹
 ἐστιν ὃς καὶ ἁμαρτίας ἀφίησιν; Εἶπεν δὲ πρὸς τὴν γυναῖκα, Ἡ πίστις⁵⁰
 σου σέσωκέν σε· πορεύου εἰς εἰρήνην.

Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ καθεξῆς,¹³ καὶ αὐτὸς διώδευεν¹⁴ κατὰ πόλιν καὶ κώμην,¹⁵ **8**
 κηρύσσων καὶ εὐαγγελιζόμενος τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ· καὶ οἱ δώδεκα
 σὺν αὐτῷ, καὶ γυναῖκές τινες αἱ ἦσαν τεθεραπευμέναι ἀπὸ πνευμάτων **2**
 πονηρῶν καὶ ἀσθενειῶν,¹⁶ Μαρία ἡ καλουμένη Μαгдаληνή,¹⁷ ἀφ' ἧς
 δαιμόνια ἐπτὰ ἐξεληλύθει, καὶ Ἰωάννα¹⁸ γυνὴ Χουζᾶ¹⁹ ἐπιτρόπου²⁰ **3**
 Ἡρώδου, καὶ Σουσάννα,²¹ καὶ ἕτεραι πολλαί, αἵτινες διηκόνουν αὐτοῖς
 ἀπὸ τῶν ὑπαρχόντων αὐταῖς.

¹ δάκρυον, ου, τό, teardrop, a tear. ² βρέχω, send rain, rain. ³ θρίξ, τριχός, ἡ, hair. ⁴ ἐκμάσσω, wipe dry, wipe. ⁵ φίλημα, τος, τό, kiss. ⁶ διαλείπω, stop, cease. ⁷ καταφιλέω, kiss fervently, kiss affectionately. ⁸ ἔλαιον, ου, τό, olive oil. ⁹ ἀλείφω, anoint. ¹⁰ μύρον, ου, τό, ointment, perfume. ¹¹ χάριν, in favor of, for the pleasure of. ¹² συνανάκειμαι, recline at table with. ¹³ καθεξῆς, successively, in order. ¹⁴ διοδεύω, travel through, go about. ¹⁵ κώμη, ης, ἡ, village. ¹⁶ ἀσθένεια, ας, ἡ, weakness, sickness. ¹⁷ Μαгдаληνή, ἡς, ἡ, woman of Magdala, Magdalene. ¹⁸ Ἰωάννα, ας, ἡ, Joanna. ¹⁹ Χουζᾶς, ᾱ, ὁ, Chuza. ²⁰ ἐπίτροπος, ου, ὁ, guardian, steward. ²¹ Σουσάννα, ης, ἡ, Susanna, Susannah.

Συνιόντος¹ δὲ ὄχλου πολλοῦ, καὶ τῶν κατὰ πόλιν ἐπιπορευομένων² πρὸς 4
αὐτόν, εἶπεν διὰ παραβολῆς, Ἐξῆλθεν ὁ σπείρων τοῦ σπείραι τὸν 5
σπόρον³ αὐτοῦ. Καὶ ἐν τῷ σπείρειν αὐτόν, ὃ μὲν ἔπεσεν παρὰ τὴν ὁδόν,
καὶ κατεπατήθη,⁴ καὶ τὰ πετεινὰ⁵ τοῦ οὐρανοῦ κατέφαγεν⁶ αὐτό. Καὶ 6
ἕτερον ἔπεσεν ἐπὶ τὴν πέτραν,⁷ καὶ φυὲν⁸ ἐξηράνθη,⁹ διὰ τὸ μὴ ἔχειν
ἱκμάδα.¹⁰ Καὶ ἕτερον ἔπεσεν ἐν μέσῳ τῶν ἀκανθῶν,¹¹ καὶ συμφυεῖσαι¹² 7
αἱ ἀκανθαὶ¹¹ ἀπέπνιξαν¹³ αὐτό. Καὶ ἕτερον ἔπεσεν εἰς τὴν γῆν τὴν 8
ἀγαθὴν, καὶ φυὲν⁸ ἐποίησεν καρπὸν ἑκατονταπλασίονα.¹⁴ Ταῦτα λέγων
ἐφώνει, Ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν ἀκούετω.

Ἐπηρεώτων δὲ αὐτὸν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, λέγοντες, Τίς εἴη ἡ παραβολή 9
αὕτη; Ὁ δὲ εἶπεν, Ὑμῖν δέδοται γινῶναι τὰ μυστήρια¹⁵ τῆς βασιλείας 10
τοῦ θεοῦ· τοῖς δὲ λοιποῖς ἐν παραβολαῖς, ἵνα βλέποντες μὴ βλέπωσιν,
καὶ ἀκούοντες μὴ συνιῶσιν.¹⁶ Ἔστιν δὲ αὕτη ἡ παραβολή: Ὁ σπόρος³ 11
ἐστὶν ὁ λόγος τοῦ θεοῦ. Οἱ δὲ παρὰ τὴν ὁδὸν εἰσὶν οἱ ἀκούοντες, εἴτα¹⁷ 12
ἔρχεται ὁ διάβολος καὶ αἶρει τὸν λόγον ἀπὸ τῆς καρδίας αὐτῶν, ἵνα μὴ
πιστεύσαντες σωθῶσιν. Οἱ δὲ ἐπὶ τῆς πέτρας⁷ οἳ, ὅταν ἀκούσωσιν, μετὰ 13
χαρᾶς δέχονται τὸν λόγον, καὶ οὗτοι ῥίζαν¹⁸ οὐκ ἔχουσιν, οἳ πρὸς
καιρὸν πιστεύουσιν, καὶ ἐν καιρῷ πειρασμοῦ¹⁹ ἀφίστανται.²⁰ Τὸ δὲ εἰς 14

¹ σύνειμι, be with, come together. ² ἐπιπορεύομαι, journey to, travel to. ³ σπόρος, ου, ὁ, seed (sown), seed for sowing. ⁴ καταπατέω, trample under foot. ⁵ πετεινόν, ου, τό, bird. ⁶ κατεσθίω, eat up, devour. ⁷ πέτρα, ας, ἡ, rock. ⁸ φύω, grow up, spring up. ⁹ ξηραίνω, dry up, parch. ¹⁰ ἱκμάς, ἄδος, ἡ, moisture. ¹¹ ἀκανθα, ης, ἡ, thorn, thorn bush. ¹² συμφύω, grow at the same time. ¹³ ἀποπνίγω, choke, drown. ¹⁴ ἑκατονταπλασίον, hundred times, hundredfold. ¹⁵ μυστήριον, ου, τό, secret, mystery. ¹⁶ συνίημι, understand, consider. ¹⁷ εἴτα, then, thereafter. ¹⁸ ῥίζα, ης, ἡ, root, that which grows from the root. ¹⁹ πειρασμός, οὔ, ὁ, temptation, trial. ²⁰ ἀφίστημι, withdraw, depart.

τὰς ἀκάνθας¹ πεσόν, οὗτοί εἰσιν οἱ ἀκούσαντες, καὶ ὑπὸ μεριμνῶν² καὶ
 πλούτου³ καὶ ἡδονῶν⁴ τοῦ βίου⁵ πορευόμενοι συμπνίγονται,⁶ καὶ οὐ
 τελεσφοροῦσιν.⁷ Τὸ δὲ ἐν τῇ καλῇ γῇ, οὗτοί εἰσιν οἵτινες ἐν καρδίᾳ 15
 καλῇ καὶ ἀγαθῇ, ἀκούσαντες τὸν λόγον κατέχουσιν,⁸ καὶ
 καρποφοροῦσιν⁹ ἐν ὑπομονῇ.

Οὐδεὶς δὲ λύχνον¹⁰ ἄψας καλύπτει¹¹ αὐτὸν σκεύει,¹² ἢ ὑποκάτω¹³ κλίνης¹⁴ 16
 τίθησιν, ἀλλ' ἐπὶ λυχνίας¹⁵ ἐπιτίθησιν, ἵνα οἱ εἰσπορευόμενοι¹⁶
 βλέπωσιν τὸ φῶς. Οὐ γάρ ἐστιν κρυπτόν,¹⁷ ὃ οὐ φανερόν¹⁸ γενήσεται: 17
 οὐδὲ ἀπόκρυφον,¹⁹ ὃ οὐ γνωσθήσεται καὶ εἰς φανερόν¹⁸ ἔλθῃ. Βλέπετε 18
 οὖν πῶς ἀκούετε: ὅς γὰρ ἐὰν ἔχη, δοθήσεται αὐτῷ: καὶ ὅς ἐὰν μὴ ἔχη,
 καὶ ὃ δοκεῖ ἔχειν ἀρθήσεται ἀπ' αὐτοῦ.

Παρεγένοντο δὲ πρὸς αὐτὸν ἡ μήτηρ καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ, καὶ οὐκ 19
 ἠδύναντο συντυχεῖν²⁰ αὐτῷ διὰ τὸν ὄχλον. Καὶ ἀπηγγέλη αὐτῷ, 20
 λεγόντων, Ἡ μήτηρ σου καὶ οἱ ἀδελφοί σου ἐστήκασιν ἔξω, ἰδεῖν σε
 θέλοντες. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν πρὸς αὐτούς, Μήτηρ μου καὶ ἀδελφοί 21
 μου οὗτοί εἰσιν, οἱ τὸν λόγον τοῦ θεοῦ ἀκούοντες καὶ ποιῶντες αὐτόν.

¹ ἀκανθα, ης, ἥ, thorn, thorn bush. ² μέριμνα, ης, ἥ, care, anxiety. ³ πλοῦτος, ου, ὁ, wealth, riches. ⁴ ἡδονή, ης, ἥ, pleasure, lust. ⁵ βίος, ου, ὁ, life, manner of life. ⁶ συμπνίγω, choke, choke utterly. ⁷ τελεσφορέω, produce mature fruit. ⁸ κατέχω, hold back, hold fast. ⁹ καρποφορέω, bear fruit. ¹⁰ λύχνος, ου, ὁ, lamp, lantern. ¹¹ καλύπτω, cover, veil. ¹² σκεῦος, ους, τό, vessel, goods (plural). ¹³ ὑποκάτω, under, below. ¹⁴ κλίνη, ης, ἥ, couch, bed. ¹⁵ λυχνία, ας, ἥ, lampstand. ¹⁶ εἰσπορεύομαι, enter, journey into. ¹⁷ κρυπτός, hidden, secret. ¹⁸ φανερός, manifest, apparent. ¹⁹ ἀπόκρυφος, hidden, secret. ²⁰ συντυγχάνω, meet with, join.

Καὶ ἐγένετο ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν, καὶ αὐτὸς ἐνέβη¹ εἰς πλοῖον καὶ οἱ 22
μαθηταὶ αὐτοῦ, καὶ εἶπεν πρὸς αὐτούς, Διέλθωμεν εἰς τὸ πέραν² τῆς
λίμνης.³ Καὶ ἀνήχθησαν.⁴ Πλεόντων⁵ δὲ αὐτῶν ἀφύπνωσεν·⁶ καὶ 23
κατέβη λαίλαψ⁷ ἀνέμου εἰς τὴν λίμνην,⁸ καὶ συνεπληροῦντο,⁹ καὶ
ἐκινδύνευον.⁹ Προσελθόντες δὲ διήγειραν¹⁰ αὐτόν, λέγοντες, Ἐπιστάτα, 24
ἐπιστάτα,¹¹ ἀπολλύμεθα. Ὁ δὲ ἐγερθεὶς ἐπετίμησεν τῷ ἀνέμῳ καὶ τῷ
κλύδωνι τοῦ ὕδατος· καὶ ἐπαύσαντο,¹² καὶ ἐγένετο γαλήνη.¹³ Εἶπεν δὲ 25
αὐτοῖς, Ποῦ ἐστιν ἡ πίστις ὑμῶν; Φοβηθέντες δὲ ἐθαύμασαν, λέγοντες
πρὸς ἀλλήλους, Τίς ἄρα¹⁴ οὗτός ἐστιν, ὅτι καὶ τοῖς ἀνέμοις ἐπιτάσσει¹⁵
καὶ τῷ ὕδατι, καὶ ὑπακούουσιν¹⁶ αὐτῷ;

Καὶ κατέπλευσαν¹⁷ εἰς τὴν χώραν¹⁸ τῶν Γαδαρηνῶν,¹⁹ ἥτις ἐστὶν 26
ἀντιπέραν²⁰ τῆς Γαλιλαίας. Ἐξελθόντι δὲ αὐτῷ ἐπὶ τὴν γῆν, ὑπὴντησεν 27
αὐτῷ ἀνὴρ τις ἐκ τῆς πόλεως, ὃς εἶχεν δαιμόνια ἐκ χρόνων ἱκανῶν, καὶ
ἰμάτιον οὐκ ἐνεδιδύσκετο,²² καὶ ἐν οἰκίᾳ οὐκ ἔμενεν, ἀλλ' ἐν τοῖς
μνήμασιν.²³ Ἰδὼν δὲ τὸν Ἰησοῦν, καὶ ἀνακράξας,²⁴ προσέπεσεν²⁵ αὐτῷ, 28
καὶ φωνῇ μεγάλῃ εἶπεν, Τί ἐμοὶ καὶ σοί, Ἰησοῦ, υἱὲ τοῦ θεοῦ τοῦ
ὑψίστου;²⁶ Δέομαι²⁷ σου, μή με βασανίσῃς.²⁸ Παρήγγειλεν γὰρ τῷ 29

¹ ἐμβαίνω, embark. ² πέραν, on the other side of, beyond (gen). ³ λίμνη, ης, ἡ, lake. ⁴ ἀνάγω, lead up, restore. ⁵ πλέω, sail. ⁶ ἀφύπνώω, fall asleep. ⁷ λαίλαψ, ἀπος, ἡ, hurricane, storm. ⁸ συμπληρόω, fulfill, be swamped. ⁹ κινδυνεύω, be in danger, am in danger. ¹⁰ διεγείρω, arouse completely, stir up. ¹¹ ἐπιστάτης, ου, ὁ, chief, commander. ¹² παύω, cause to cease. ¹³ γαλήνη, ης, ἡ, calm. ¹⁴ ἄρα, so? (introduces a question). ¹⁵ ἐπιτάσσω, command, give order. ¹⁶ ὑπακούω, obey, listen. ¹⁷ καταπλέω, sail down. ¹⁸ χώρα, ας, ἡ, land, region. ¹⁹ Γαδαρηνός, from Gadara, Gadarene. ²⁰ ἀντιπέραν, on the opposite side or shore. ²¹ ὑπαντάω, meet, go to meet. ²² ἐνδιδύσκω, dress, put on. ²³ μνήμα, τος, τό, grave, tomb. ²⁴ ἀνακράζω, cry out, shout aloud. ²⁵ προσπίπτω, fall upon, fall down before. ²⁶ ὑψιστος, highest, most high. ²⁷ δέομαι, ask, request. ²⁸ βασανίζω, torment, torture.

πνεύματι τῷ ἀκαθάρτῳ ἐξελθεῖν ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου: πολλοῖς γὰρ
 χρόνοις συνηρπάκει¹ αὐτόν, καὶ ἐδεσμεῖτο² ἀλύσεσιν³ καὶ πέδαις⁴
 φυλασσόμενος, καὶ διαρρήσων⁵ τὰ δεσμὰ⁶ ἤλαύνετο⁷ ὑπὸ τοῦ
 δαίμονος⁸ εἰς τὰς ἐρήμους. Ἐπηρώτησεν δὲ αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς, λέγων, Τί 30
 σοι ἐστὶν ὄνομα; Ὁ δὲ εἶπεν, Λεγεών,⁹ ὅτι δαιμόνια πολλὰ εἰσῆλθεν εἰς
 αὐτόν. Καὶ παρεκάλει αὐτὸν ἵνα μὴ ἐπιτάξῃ¹⁰ αὐτοῖς εἰς τὴν ἄβυσσον¹¹ 31
 ἀπελθεῖν. Ἦν δὲ ἐκεῖ ἀγέλη¹² χοίρων¹³ ἱκανῶν βοσκομένων¹⁴ ἐν τῷ ὄρει: 32
 καὶ παρεκάλουν αὐτὸν ἵνα ἐπιτρέψῃ¹⁵ αὐτοῖς εἰς ἐκείνους εἰσελθεῖν.
 Καὶ ἐπέτρεψεν¹⁵ αὐτοῖς. Ἐξελθόντα δὲ τὰ δαιμόνια ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου 33
 εἰσῆλθον εἰς τοὺς χοίρους: ¹³ καὶ ὥρμησεν¹⁶ ἡ ἀγέλη¹² κατὰ τοῦ κρημνοῦ
 εἰς τὴν λίμνην,¹⁸ καὶ ἀπεπνίγη.¹⁹ Ἰδόντες δὲ οἱ βόσκοντες¹⁴ τὸ 34
 γεγενημένον ἔφυγον,²⁰ καὶ ἀπήγγειλαν εἰς τὴν πόλιν καὶ εἰς τοὺς ἀγρούς.
 Ἐξῆλθον δὲ ἰδεῖν τὸ γεγονός: καὶ ἦλθον πρὸς τὸν Ἰησοῦν, καὶ εὔρον 35
 καθήμενον τὸν ἄνθρωπον ἀφ' οὗ τὰ δαιμόνια ἐξεληλύθει, ἱματισμένον²¹
 καὶ σωφρονοῦντα,²² παρὰ τοὺς πόδας τοῦ Ἰησοῦ: καὶ ἐφοβήθησαν. 36
 Ἀπήγγειλαν δὲ αὐτοῖς καὶ οἱ ἰδόντες πῶς ἐσώθη ὁ δαιμονισθείς.²³ Καὶ 37
 ἠρώτησαν αὐτὸν ἅπαν τὸ πλῆθος τῆς περιχώρου²⁴ τῶν Γαδαρηνῶν²⁵
 ἀπελθεῖν ἀπ' αὐτῶν, ὅτι φόβῳ μεγάλῳ συνέιχοντο: ²⁶ αὐτὸς δὲ ἐμβὰς²⁷

¹ συναρπάζω, seize, drag away. ² δεσμέω, bind. ³ ἄλυσις, εως, ἡ, chain. ⁴ πέδη, ης, ἡ, fetter, shackle. ⁵ διαρρήσσω, tear asunder. ⁶ δεσμός, οὔ, ὁ, chain, bond. ⁷ ἐλαύνω, drive or push, row. ⁸ δαίμων, ονος, ὁ, demon, evil spirit. ⁹ λεγεών, ὄνος, ἡ, legion, very large number. ¹⁰ ἐπιτάσσω, command, give order. ¹¹ ἄβυσσος, ου, ἡ, bottomless, incomprehensible depth. ¹² ἀγέλη, ης, ἡ, herd, flock. ¹³ χοῖρος, ου, ὁ, swine, pig. ¹⁴ βόσκω, feed. ¹⁵ ἐπιτρέπω, permit, allow. ¹⁶ ὀρμάω, hasten on, rush. ¹⁷ κρημνός, οὔ, ὁ, steep bank, cliff. ¹⁸ λίμνη, ης, ἡ, lake. ¹⁹ ἀποπνίγω, choke, drown. ²⁰ φεύγω, flee, escape. ²¹ ἱματίζω, dress, clothe. ²² σωφρονέω, be of sound mind, judgment. ²³ δαιμονίζομαι, am demon possessed. ²⁴ περίχωρος, ου, ἡ, neighboring. ²⁵ Γαδαρηνός, from Gadara, Gadarene. ²⁶ συνέχω, hold fast, oppress. ²⁷ ἐμβαίνω, embark.

εἰς τὸ πλοῖον ὑπέστρεψεν. Ἐδέετο¹ δὲ αὐτοῦ ὁ ἀνὴρ ἅφ' οὗ ἐξεληλύθει 38
 τὰ δαιμόνια εἶναι σὺν αὐτῷ. Ἀπέλυσεν δὲ αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς λέγων, 39
 Ὑπόστρεφε εἰς τὸν οἶκόν σου, καὶ διηγοῦ² ὅσα ἐποίησέν σοι ὁ θεός. Καὶ
 ἀπῆλθεν, καθ' ὅλην τὴν πόλιν κηρύσσων ὅσα ἐποίησεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς.

Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ ὑποστρέψαι τὸν Ἰησοῦν, ἀπεδέξατο³ αὐτὸν ὁ ὄχλος: 40
 ἦσαν γὰρ πάντες προσδοκῶντες⁴ αὐτόν. Καὶ ἰδού, ἦλθεν ἀνὴρ ὃν ὄνομα 41
 Ἰάειρος,⁵ καὶ αὐτὸς ἄρχων τῆς συναγωγῆς ὑπῆρχεν, καὶ πεσὼν παρὰ
 τοὺς πόδας τοῦ Ἰησοῦ παρεκάλει αὐτὸν εἰσελθεῖν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ: 42
 ὅτι θυγάτηρ⁶ μονογενὴς⁷ ἦν αὐτῷ ὡς ἐτῶν δώδεκα, καὶ αὕτη
 ἀπέθνησκεν. Ἐν δὲ τῷ ὑπάγειν αὐτὸν οἱ ὄχλοι συνέπνιγον⁸ αὐτόν.

Καὶ γυνὴ οὖσα ἐν ῥύσει⁹ αἵματος ἀπὸ ἐτῶν δώδεκα, ἣτις ἰατροῖς¹⁰ 43
 προσαναλώσασα¹¹ ὅλον τὸν βίον¹² οὐκ ἴσχυσεν¹³ ὑπ' οὐδενὸς
 θεραπευθῆναι, προσελθοῦσα ὀπισθεν,¹⁴ ἥψατο τοῦ κρασπέδου¹⁵ τοῦ 44
 ἱματίου αὐτοῦ: καὶ παραχρῆμα¹⁶ ἔστη ἡ ῥύσις⁹ τοῦ αἵματος αὐτῆς. Καὶ 45
 εἶπεν ὁ Ἰησοῦς, Τίς ὁ ἀψάμενός μου; Ἀρνουμένων δὲ πάντων, εἶπεν ὁ
 Πέτρος καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ, Ἐπιστάτα,¹⁷ οἱ ὄχλοι συνέχουσίν¹⁸ σε καὶ
 ἀποθλίβουσιν,¹⁹ καὶ λέγεις, Τίς ὁ ἀψάμενός μου; Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν, 46

¹ δέομαι, ask, request. ² διηγέομαι, relate fully, relate in full. ³ ἀποδέχομαι, receive gladly, welcome. ⁴ προσδοκάω, wait for, look for. ⁵ Ἰάειρος, ου, ὁ, Jairus. ⁶ θυγάτηρ, τρος, ἡ, daughter. ⁷ μονογενής, only begotten, only. ⁸ συμπνίγω, choke, choke utterly. ⁹ ῥύσις, εως, ἡ, flowing, hemorrhage. ¹⁰ ἰατρός, οὔ, ὁ, physician. ¹¹ προσαναλίσκω, spend lavishly, spend beside. ¹² βίος, ου, ὁ, life, manner of life. ¹³ ἰσχύω, be strong, able. ¹⁴ ὀπισθεν, behind, after. ¹⁵ κράσπεδον, ου, τό, border, tassel. ¹⁶ παραχρῆμα, immediately, instantly. ¹⁷ ἐπιστάτης, ου, ὁ, chief, commander. ¹⁸ συνέχω, hold fast, oppress. ¹⁹ ἀποθλίβω, press upon, crowd in upon.

Ἦψατό μου τις: ἐγὼ γὰρ ἔγνω δύνάμιν ἐξελθοῦσαν ἀπ' ἐμοῦ. Ἴδοῦσα 47

δὲ ἡ γυνὴ ὅτι οὐκ ἔλαθεν,¹ τρέμουσα² ἦλθεν, καὶ προσπεσοῦσα³ αὐτῷ,

δι' ἣν αἰτίαν⁴ ἦψατο αὐτοῦ ἀπήγγειλεν αὐτῷ ἐνώπιον παντὸς τοῦ λαοῦ,

καὶ ὡς ἰάθη⁵ παραχρῆμα.⁶ Ὁ δὲ εἶπεν αὐτῇ, Θάρσει,⁷ θύγατερ,⁸ ἡ πίστις 48

σου σέσωκέν σε: πορεύου εἰς εἰρήνην.

Ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος, ἔρχεται τις παρὰ τοῦ ἀρχισυναγώγου,⁹ λέγων αὐτῷ 49

ὅτι Τέθνηκεν¹⁰ ἡ θυγάτηρ⁸ σου: μὴ σκύλλε¹¹ τὸν διδάσκαλον. Ὁ δὲ 50

Ἰησοῦς ἀκούσας ἀπεκρίθη αὐτῷ, λέγων, Μὴ φοβοῦ: μόνον πίστευε, καὶ

σωθήσεται. Ἐλθὼν δὲ εἰς τὴν οἰκίαν, οὐκ ἀφῆκεν εἰσελθεῖν οὐδέναν, εἰ 51

μὴ Πέτρον καὶ Ἰωάννην καὶ Ἰάκωβον, καὶ τὸν πατέρα τῆς παιδὸς¹² καὶ

τὴν μητέρα. Ἐκλαιοι δὲ πάντες, καὶ ἐκόπτοντο¹³ αὐτήν. Ὁ δὲ εἶπεν, 52

Μὴ κλαίετε: οὐκ ἀπέθανεν, ἀλλὰ καθεύδει.¹⁴ Καὶ κατεγέλων¹⁵ αὐτοῦ, 53

εἰδότες ὅτι ἀπέθανεν. Αὐτὸς δὲ ἐκβαλὼν ἔξω πάντας, καὶ κρατήσας τῆς 54

χειρὸς αὐτῆς, ἐφώνησεν λέγων, Ἦ παῖς,¹² ἐγείρου. Καὶ ἐπέστρεψεν τὸ 55

πνεῦμα αὐτῆς, καὶ ἀνέστη παραχρῆμα:⁶ καὶ διέταξεν¹⁶ αὐτῇ δοθῆναι

φαγεῖν. Καὶ ἐξέστησαν¹⁷ οἱ γονεῖς¹⁸ αὐτῆς: ὁ δὲ παρήγγειλεν αὐτοῖς 56

μηδενὶ εἰπεῖν τὸ γεγονός.

¹ λανθάνω, escape notice, am hidden. ² τρέμω, tremble, am afraid. ³ προσπίπτω, fall upon, fall down before. ⁴ αἰτία, ας, ἡ, cause, reason. ⁵ ἰάομαι, heal. ⁶ παραχρῆμα, immediately, instantly. ⁷ θαρσέω, of good courage, of good cheer. ⁸ θυγάτηρ, τρος, ἡ, daughter. ⁹ ἀρχισυναγώγος, ου, ὁ, ruler of a synagogue. ¹⁰ θνήσκω, die, am dying. ¹¹ σκύλλω, trouble, bother. ¹² παῖς, ὁ, male or female child, servant. ¹³ κόπτω, strike, smite. ¹⁴ καθεύδω, sleep. ¹⁵ καταγέλαω, deride, ridicule. ¹⁶ διατάσσω, command, give orders to. ¹⁷ ἐξίστημι, amaze, be amazed. ¹⁸ γονεῖς, έως, ὁ, parent.

Συγκαλεσάμενος¹ δὲ τοὺς δώδεκα, ἔδωκεν αὐτοῖς δύναμιν καὶ ἐξουσίαν **9**
ἐπὶ πάντα τὰ δαιμόνια, καὶ νόσους² θεραπεύειν. Καὶ ἀπέστειλεν αὐτοὺς **2**
κηρύσσειν τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ, καὶ ἰᾶσθαι³ τοὺς ἀσθενοῦντας. Καὶ **3**
εἶπεν πρὸς αὐτούς, Μηδὲν αἴρετε εἰς τὴν ὁδόν· μήτε ράβδους,⁴ μήτε
πήραν,⁵ μήτε ἄρτον, μήτε ἀργύριον,⁶ μήτε ἀνά⁷ δύο χιτῶνας⁸ ἔχειν. Καὶ **4**
εἰς ἣν ἂν οἰκίαν εἰσέλθῃτε, ἐκεῖ μένετε, καὶ ἐκεῖθεν⁹ ἐξέρχεσθε. Καὶ ὅσοι **5**
ἐὰν μὴ δέξωνται ὑμᾶς, ἐξερχόμενοι ἀπὸ τῆς πόλεως ἐκείνης καὶ τὸν
κονιορτὸν¹⁰ ἀπὸ τῶν ποδῶν ὑμῶν ἀποτινάξατε¹¹ εἰς μαρτύριον¹² ἐπ’
αὐτούς. Ἐξερχόμενοι δὲ διήρχοντο κατὰ τὰς κώμας,¹³ εὐαγγελιζόμενοι **6**
καὶ θεραπεύοντες πανταχοῦ.¹⁴

Ἦκουσεν δὲ Ἡρώδης ὁ τετράρχης¹⁵ τὰ γινόμενα ὑπ’ αὐτοῦ πάντα· καὶ **7**
διηπόρει,¹⁶ διὰ τὸ λέγεσθαι ὑπὸ τινων ὅτι Ἰωάννης ἐγήγερται ἐκ νεκρῶν·
ὑπὸ τινων δὲ ὅτι Ἡλίας ἐφάνη· ἄλλων δὲ ὅτι Προφήτης εἷς τῶν **8**
ἀρχαίων¹⁷ ἀνέστη. Καὶ εἶπεν Ἡρώδης, Ἰωάννην ἐγὼ ἀπεκεφάλισα· τίς **9**
δέ ἐστιν οὗτος, περὶ οὗ ἐγὼ ἀκούω τοιαῦτα; Καὶ ἐζήτει ἰδεῖν αὐτόν.

¹ συγκαλέω, call together. ² νόσος, ου, ἡ, disease, malady. ³ ἰάομαι, heal. ⁴ ράβδος, ου, ἡ, staff, rod. ⁵ πήρα, ας, ἡ, leather pouch, bag. ⁶ ἀργύριον, ου, τό, silver, shekel. ⁷ ἀνά, upwards, upon. ⁸ χιτῶν, ὄνος, ὁ, tunic, garment. ⁹ ἐκεῖθεν, from there, from that place. ¹⁰ κονιορτός, οὔ, ὁ, dust. ¹¹ ἀποτινάσσω, shake off. ¹² μαρτύριον, ου, τό, testimony, witness. ¹³ κώμη, ης, ἡ, village. ¹⁴ πανταχοῦ, everywhere. ¹⁵ τετράρχης, ου, ὁ, tetrarch. ¹⁶ διαπορέω, be greatly perplexed or at a loss. ¹⁷ ἀρχαῖος, old, ancient. ¹⁸ ἀποκεφαλίζω, behead.

Καὶ ὑποστρέψαντες οἱ ἀπόστολοι διηγήσαντο¹ αὐτῷ ὅσα ἐποίησαν. Καὶ 10
 παραλαβὼν αὐτούς, ὑπεχώρησεν² κατ' ἰδίαν εἰς τόπον ἔρημον πόλεως
 καλουμένης Βηθσαϊδάν.³ Οἱ δὲ ὄχλοι γνόντες ἠκολούθησαν αὐτῷ· καὶ 11
 δεξάμενος αὐτούς, ἐλάλει αὐτοῖς περὶ τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ, καὶ τοὺς
 χρεῖαν ἔχοντας θεραπείας⁴ ἰᾶτο.⁵ Ἡ δὲ ἡμέρα ἤρξατο κλίνειν·⁶ 12
 προσελθόντες δὲ οἱ δώδεκα εἶπον αὐτῷ, Ἀπόλυσον τὸν ὄχλον, ἵνα
 ἀπελθόντες εἰς τὰς κύκλῳ⁷ κώμας⁸ καὶ τοὺς ἀγροὺς καταλύσωσιν,⁹ καὶ
 εὕρωσιν ἐπισιτισμόν·¹⁰ ὅτι ὧδε ἐν ἐρήμῳ τόπῳ ἐσμέν. Εἶπεν δὲ πρὸς 13
 αὐτούς, Δότε αὐτοῖς ὑμεῖς φαγεῖν. Οἱ δὲ εἶπον, Οὐκ εἰσὶν ἡμῖν πλεῖον
 ἢ πέντε ἄρτοι καὶ ἰχθύες¹¹ δύο, εἰ μήτι¹² πορευθέντες ἡμεῖς ἀγοράσωμεν
 εἰς πάντα τὸν λαὸν τοῦτον βρώματα.¹³ Ἦσαν γὰρ ὥσεϊ¹⁴ ἄνδρες 14
 πεντακισχίλιοι.¹⁵ Εἶπεν δὲ πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, Κατακλίνετε¹⁶
 αὐτοὺς κλισίας¹⁷ ἀνά¹⁸ πεντήκοντα.¹⁹ Καὶ ἐποίησαν οὕτως, καὶ 15
 ἀνέκλιναν²⁰ ἅπαντας. Λαβὼν δὲ τοὺς πέντε ἄρτους καὶ τοὺς δύο ἰχθύας, 16
 ἀναβλέψας²¹ εἰς τὸν οὐρανόν, εὐλόγησεν αὐτούς, καὶ κατέκλασεν,²² καὶ
 ἐδίδου τοῖς μαθηταῖς παρατιθέναι²³ τῷ ὄχλῳ. Καὶ ἔφαγον καὶ 17
 ἐχορτάσθησαν²⁴ πάντες· καὶ ἦρθη τὸ περισσεῦσαν αὐτοῖς κλασμάτων,²⁵
 κόφινοι²⁶ δώδεκα.

¹ διηγέομαι, relate fully, relate in full. ² ὑποχωρέω, withdraw, go away. ³ Βηθσαϊδᾶ, ἡ, Bethsaida. ⁴ θεραπεία, ας, ἡ, treatment, healing. ⁵ ἰάομαι, heal. ⁶ κλίνω, cause to bend, bow. ⁷ κύκλος, ου, ὁ, circle. ⁸ κώμη, ης, ἡ, village. ⁹ καταλύω, destroy, lodge. ¹⁰ ἐπισιτισμός, οῦ, ὁ, provisions, provision. ¹¹ ἰχθύς, ὅς, ὁ, fish. ¹² μήτι, interrogative particle expecting a negative answer. ¹³ βρώμα, τος, τό, food, food of any kind. ¹⁴ ὥσεϊ, like, about. ¹⁵ πεντακισχίλιοι, five thousand, 5000. ¹⁶ κατακλίνω, make to lie down, recline. ¹⁷ κλισία, ας, ἡ, group of people eating together. ¹⁸ ἀνά, upwards, upon. ¹⁹ πεντήκοντα, fifty, 50. ²⁰ ἀνακλίνω, lay upon, lay down. ²¹ ἀναβλέπω, look up, receive sight. ²² κατακλάω, break in pieces. ²³ παρατίθημι, set before, entrust. ²⁴ χορτάζω, eat until full, be filled. ²⁵ κλάσμα, τος, τό, broken piece, fragment. ²⁶ κόφινος, ου, ὁ, basket, large basket.

Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ εἶναι αὐτὸν προσευχόμενον καταμόνας,¹ συνῆσαν² αὐτῷ 18
οἱ μαθηταί: καὶ ἐπηρώτησεν αὐτούς, λέγων, Τίνα με λέγουσιν οἱ ὄχλοι
εἶναι; Οἱ δὲ ἀποκριθέντες εἶπον, Ἰωάννην τὸν βαπτιστήν:³ ἄλλοι δὲ 19
Ἦλίαν:⁴ ἄλλοι δὲ ὅτι Προφήτης τις τῶν ἀρχαίων⁵ ἀνέστη. Εἶπεν δὲ 20
αὐτοῖς, Ὑμεῖς δὲ τίνα με λέγετε εἶναι; Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Πέτρος εἶπεν,
Τὸν χριστὸν τοῦ θεοῦ. Ὁ δὲ ἐπιτιμήσας αὐτοῖς παρήγγειλεν μηδενὶ 21
εἰπεῖν τοῦτο, εἰπὼν ὅτι Δεῖ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου πολλὰ παθεῖν, καὶ 22
ἀποδοκιμασθῆναι⁶ ἀπὸ τῶν πρεσβυτέρων καὶ ἀρχιερέων καὶ
γραμματέων, καὶ ἀποκτανθῆναι, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστῆναι. 23
Ἔλεγεν δὲ πρὸς πάντας, Εἴ τις θέλει ὀπίσω μου ἔλθεῖν, ἀπαρνησάσθω⁷
ἑαυτόν, καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν⁸ αὐτοῦ, καὶ ἀκολουθείτω μοι. Ὃς γὰρ 24
ἐὰν θέλῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ σῶσαι, ἀπολέσει αὐτήν: ὃς δ' ἂν ἀπολέσῃ
τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἕνεκεν⁹ ἐμοῦ, οὗτος σώσει αὐτήν. Τί γὰρ ὠφελεῖται¹⁰ 25
ἄνθρωπος, κερδήσας¹¹ τὸν κόσμον ὅλον, ἑαυτὸν δὲ ἀπολέσας ἢ
ζημιωθείς;¹² Ὃς γὰρ ἂν ἐπαισχυνθῇ¹³ με καὶ τοὺς ἐμοὺς λόγους, τοῦτον 26
ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπαισχυνθήσεται,¹³ ὅταν ἔλθῃ ἐν τῇ δόξῃ αὐτοῦ
καὶ τοῦ πατρὸς καὶ τῶν ἁγίων ἀγγέλων. Λέγω δὲ ὑμῖν ἀληθῶς,¹⁴ εἰσὶν 27
τινες τῶν ὧδε ἐστῶτων, οἳ οὐ μὴ γεύσωνται¹⁵ θανάτου, ἕως ἄν ἴδωσιν
τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ.

¹ καταμόνας, alone, apart. ² σύνειμι, be with, come together. ³ βαπτιστής, οὐ, ὁ, baptist, baptizer. ⁴ Ἠλίας, ου, ὁ, Elijah. ⁵ ἀρχαῖος, old, ancient. ⁶ ἀποδοκιμάζω, reject, reject after testing. ⁷ ἀπαρνέομαι, deny, refuse. ⁸ σταυρός, οὐ, ὁ, cross. ⁹ ἕνεκεν, for the sake of, on account of. ¹⁰ ὠφελέω, profit, help. ¹¹ κερδαίνω, gain, win. ¹² ζημιόω, suffer loss, inflict loss upon. ¹³ ἐπαισχύνομαι, be ashamed, am ashamed. ¹⁴ ἀληθῶς, truly, really. ¹⁵ γεύομαι, taste, experience.

Ἐγένετο δὲ μετὰ τοὺς λόγους τούτους ὥσει¹ ἡμέραι ὀκτώ,² καὶ παραλαβὼν 28

Πέτρον καὶ Ἰωάννην καὶ Ἰάκωβον, ἀνέβη εἰς τὸ ὄρος προσεύξασθαι. 29

Καὶ ἐγένετο, ἐν τῷ προσεύχεσθαι αὐτόν, τὸ εἶδος³ τοῦ προσώπου αὐτοῦ

ἕτερον, καὶ ὁ ἱματισμὸς⁴ αὐτοῦ λευκὸς⁵ ἕξαστράπτων.⁶ Καὶ ἰδοὺ, ἄνδρες 30

δύο συνελάλουν⁷ αὐτῷ, οἵτινες ἦσαν Μωσῆς καὶ Ἡλίας, οἱ ὀφθέντες ἐν 31

δόξῃ ἔλεγον τὴν ἔξοδον⁸ αὐτοῦ ἣν ἔμελλεν πληροῦν ἐν Ἱερουσαλὴμ. Ὁ 32

δὲ Πέτρος καὶ οἱ σὺν αὐτῷ ἦσαν βεβαρημένοι⁹ ὕπνῳ:¹⁰

διαγρηγορήσαντες¹¹ δὲ εἶδον τὴν δόξαν αὐτοῦ, καὶ τοὺς δύο ἄνδρας τοὺς

συνεστῶτας¹² αὐτῷ. Καὶ ἐγένετο, ἐν τῷ διαχωρίζεσθαι¹³ αὐτοὺς ἀπ' 33

αὐτοῦ, εἶπεν Πέτρος πρὸς τὸν Ἰησοῦν, Ἐπιστάτα,¹⁴ καλὸν ἐστὶν ἡμᾶς

ᾧδε εἶναι: καὶ ποιήσωμεν σκηνὰς¹⁵ τρεῖς, μίαν σοί, καὶ μίαν Μωσῇ, καὶ

μίαν Ἡλίᾳ: μὴ εἰδὼς ὃ λέγει. Ταῦτα δὲ αὐτοῦ λέγοντος, ἐγένετο νεφέλη 34

καὶ ἐπεσκίασεν¹⁷ αὐτούς: ἐφοβήθησαν δὲ ἐν τῷ ἐκείνους εἰσελθεῖν εἰς

τὴν νεφέλην.¹⁶ Καὶ φωνὴ ἐγένετο ἐκ τῆς νεφέλης,¹⁶ λέγουσα, Οὗτός 35

ἐστὶν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός: αὐτοῦ ἀκούετε. Καὶ ἐν τῷ γενέσθαι τὴν 36

φωνήν, εὗρέθη ὁ Ἰησοῦς μόνος. Καὶ αὐτοὶ ἐστίγησαν,¹⁸ καὶ οὐδενὶ

ἀπήγγειλαν ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις οὐδὲν ὧν ἑώρακασιν.

¹ ὥσει, like, about. ² ὀκτώ, eight, 8. ³ εἶδος, οὐς, τό, form, sight. ⁴ ἱματισμός, οὐ, ὁ, clothing. ⁵ λευκός, white, bright. ⁶ ἕξαστράπτω, flash like lightning. ⁷ συλλαλέω, talk with, discuss. ⁸ ἔξοδος, ου, ἡ, departure, exodus. ⁹ βαρέω, burden, weigh down. ¹⁰ ὕπνος, ου, ὁ, sleep. ¹¹ διαγρηγορέω, keep awake, awake fully. ¹² συνίστημι, commend (transitive), stand with. ¹³ διαχωρίζομαι, separate myself from, part from. ¹⁴ ἐπιστάτης, ου, ὁ, chief, commander. ¹⁵ σκηνή, ἡς, ἡ, tent, tabernacle. ¹⁶ νεφέλη, ἡς, ἡ, cloud. ¹⁷ ἐπισκιάζω, overshadow, envelop. ¹⁸ σιγάω, be silent, become silent.

Ἐγένετο δὲ ἐν τῇ ἐξῆς¹ ἡμέρᾳ, κατελθόντων² αὐτῶν ἀπὸ τοῦ ὄρους, 37
 συνήντησεν³ αὐτῷ ὄχλος πολὺς. Καὶ ἰδοὺ, ἀνὴρ ἀπὸ τοῦ ὄχλου 38
 ἀνεβόησεν,⁴ λέγων, Διδάσκαλε, δέομαί⁵ σου, ἐπιβλεψαί⁶ ἐπὶ τὸν υἱόν
 μου, ὅτι μονογενής⁷ ἐστίν μοι· καὶ ἰδοὺ, πνεῦμα λαμβάνει αὐτόν, καὶ 39
 ἐξαίφνης⁸ κράζει, καὶ σπαράσσει⁹ αὐτὸν μετὰ ἄφροῦ,¹⁰ καὶ μόγις¹¹
 ἀποχωρεῖ¹² ἀπ' αὐτοῦ, συντρίβον¹³ αὐτόν. Καὶ ἐδεήθην⁵ τῶν μαθητῶν 40
 σου ἵνα ἐκβάλωσιν αὐτό, καὶ οὐκ ἠδυνήθησαν. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς 41
 εἶπεν, Ὡ¹⁴ γενεὰ ἄπιστος¹⁵ καὶ διεστραμμένη,¹⁶ ἕως πότε ἔσομαι πρὸς
 ὑμᾶς, καὶ ἀνέξομαι¹⁷ ὑμῶν; Προσάγαγε¹⁸ τὸν υἱόν σου ὧδε. Ἔτι δὲ 42
 προσερχομένου αὐτοῦ, ἔρρηξεν¹⁹ αὐτὸν τὸ δαιμόνιον καὶ συνεσπάραξεν·
 ἐπετίμησεν δὲ ὁ Ἰησοῦς τῷ πνεύματι τῷ ἀκαθάρτῳ, καὶ ἰάσατο²¹ τὸν
 παῖδα,²² καὶ ἀπέδωκεν αὐτὸν τῷ πατρὶ αὐτοῦ. Ἐξεπλήσσοντο²³ δὲ 43
 πάντες ἐπὶ τῇ μεγαλειότητι²⁴ τοῦ θεοῦ.

Πάντων δὲ θαυμαζόντων ἐπὶ πᾶσιν οἷς ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς, εἶπεν πρὸς
 τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, Θέσθε ὑμεῖς εἰς τὰ ὦτα ὑμῶν τοὺς λόγους 44
 τούτους· ὁ γὰρ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου μέλλει παραδίδοσθαι εἰς χεῖρας
 ἀνθρώπων. Οἱ δὲ ἠγνόουν²⁵ τὸ ῥῆμα τοῦτο, καὶ ἦν παρακεκαλυμμένον 45

¹ ἐξῆς, next, next in order. ² κατέρχομαι, come down, go down. ³ συναντάω, meet with, hence to happen. ⁴ ἀναβοάω, cry out, shout upwards. ⁵ δέομαι, ask, request. ⁶ ἐπιβλέπω, look on (with favor), have regard for. ⁷ μονογενής, only begotten, only. ⁸ ἐξαίφνης, suddenly, unexpectedly. ⁹ σπαράσσω, convulse, shake to and fro. ¹⁰ ἀφρός, οὐ, ὁ, foam, foaming. ¹¹ μόγις, hardly, scarcely. ¹² ἀποχωρέω, go away, depart. ¹³ συντρίβω, break in pieces, crush. ¹⁴ ὦ, Oh! omega. ¹⁵ ἄπιστος, unbelieving, faithless. ¹⁶ διαστρέφω, distort, pervert. ¹⁷ ἀνέχομαι, endure, bear with. ¹⁸ προσάγω, bring (forward), approach. ¹⁹ ῥήγνυμι, break apart, throw down. ²⁰ συσπαράσσω, convulse. ²¹ ἰάομαι, heal. ²² παῖς, ὁ, male or female child, servant. ²³ ἐκπλήσσω, am thunderstruck, astounded. ²⁴ μεγαλειότης, ἦτος, ἦ, splendor, magnificence. ²⁵ ἀγνοέω, not know, be unaware. ²⁶ παρακαλύπτω, hide, conceal.

ἀπ' αὐτῶν, ἵνα μὴ αἰσθωνται¹ αὐτό: καὶ ἐφοβοῦντο ἐρωτῆσαι αὐτὸν
περὶ τοῦ ῥήματος τούτου.

Εἰσῆλθεν δὲ διαλογισμὸς² ἐν αὐτοῖς, τὸ τίς ἂν εἴη μείζων αὐτῶν. Ὁ δὲ 46
Ἰησοῦς ἰδὼν τὸν διαλογισμὸν² τῆς καρδίας αὐτῶν, ἐπιλαβόμενος³
παιδίου, ἔστησεν αὐτὸ παρ' ἐαυτῷ, καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Ὅς ἐὰν δέξηται 48
τοῦτο τὸ παιδίον ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου ἐμὲ δέχεται: καὶ ὅς ἐὰν ἐμὲ
δέξηται δέχεται τὸν ἀποστείλαντά με: ὁ γὰρ μικρότερος ἐν πᾶσιν ὑμῖν
ὑπάρχων οὗτος ἔσται μέγας.

Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰωάννης εἶπεν, Ἐπιστάτα,⁴ εἶδομέν τινα ἐπὶ τῷ ὀνόματί 49
σου ἐκβάλλοντα δαιμόνια: καὶ ἐκωλύσαμεν⁵ αὐτόν, ὅτι οὐκ ἀκολουθεῖ
μεθ' ἡμῶν. Καὶ εἶπεν πρὸς αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς, Μὴ κωλύετε:⁵ ὅς γὰρ οὐκ 50
ἔστιν καθ' ἡμῶν ὑπὲρ ἡμῶν ἔστιν.

Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ συμπληροῦσθαι⁶ τὰς ἡμέρας τῆς ἀναλήψεως⁷ αὐτοῦ, καὶ 51
αὐτὸς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἐστήριξεν⁸ τοῦ πορεύεσθαι εἰς Ἱερουσαλήμ, 52
καὶ ἀπέστειλεν ἀγγέλους πρὸ προσώπου αὐτοῦ: καὶ πορευθέντες
εἰσῆλθον εἰς κώμην⁹ Σαμαρειτῶν,¹⁰ ὥστε ἐτοιμάσαι αὐτῷ. Καὶ οὐκ 53
ἐδέξαντο αὐτόν, ὅτι τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἦν πορευόμενον εἰς

¹ αἰσθάνομαι, notice, perceive. ² διαλογισμός, οὐ, ὁ, reasoning, questioning. ³ ἐπιλαμβάνομαι, take hold of, seize. ⁴ ἐπιστάτης, ου, ὁ, chief, commander. ⁵ κωλύω, forbid, hinder. ⁶ συμπληρῶ, fulfill, be swamped. ⁷ ἀνάληψις, εως, ἡ, taking up, lifting up. ⁸ στηρίζω, establish, fix firmly. ⁹ κώμη, ης, ἡ, village. ¹⁰ Σαμαρείτης, ου, ὁ, Samaritan.

Ἱερουσαλήμ. Ἰδόντες δὲ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ Ἰάκωβος καὶ Ἰωάννης εἶπον, 54
 Κύριε, θέλεις εἰπωμεν πῦρ καταβῆναι ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ἀναλῶσαι¹
 αὐτούς, ὥς καὶ Ἡλίας ἐποίησεν; Στραφεῖς² δὲ ἐπετίμησεν αὐτοῖς, καὶ 55
 εἶπεν, Οὐκ οἶδατε οὐοῦ³ πνεύματός ἐστε ὑμεῖς· ὁ γὰρ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου 56
 οὐκ ἦλθεν ψυχὰς ἀνθρώπων ἀπολέσαι, ἀλλὰ σῶσαι. Καὶ ἐπορεύθησαν
 εἰς ἑτέραν κώμην.⁴
 Ἐγένετο δὲ πορευομένων αὐτῶν ἐν τῇ ὁδῷ, εἶπέν τις πρὸς αὐτόν, 57
 Ἀκολουθήσω σοι ὅπου ἂν ἀπέρχῃ, κύριε. Καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Αἱ 58
 ἀλώπεκες⁵ φωλεοὺς⁶ ἔχουσιν, καὶ τὰ πετεινὰ⁷ τοῦ οὐρανοῦ
 κατασκηνώσεις·⁸ ὁ δὲ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἔχει ποῦ τὴν κεφαλὴν
 κλίνει.⁹ Εἶπεν δὲ πρὸς ἕτερον, Ἀκολούθει μοι. Ὁ δὲ εἶπεν, Κύριε, 59
 ἐπίτρεψόν¹⁰ μοι ἀπελθόντι πρῶτον θάψαι¹¹ τὸν πατέρα μου. Εἶπεν δὲ 60
 αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Ἄφες τοὺς νεκροὺς θάψαι¹¹ τοὺς ἑαυτῶν νεκρούς· σὺ δὲ
 ἀπελθὼν διάγγελλε¹² τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ. Εἶπεν δὲ καὶ ἕτερος, 61
 Ἀκολουθήσω σοι, κύριε· πρῶτον δὲ ἐπίτρεψόν¹⁰ μοι ἀποτάξασθαι¹³ τοῖς
 εἰς τὸν οἶκόν μου. Εἶπεν δὲ ὁ Ἰησοῦς πρὸς αὐτόν, Οὐδεὶς, ἐπιβαλὼν¹⁴ 62
 τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐπ' ἄροτρον,¹⁵ καὶ βλέπων εἰς τὰ ὀπίσω, εὐθετός¹⁶ ἐστίν
 εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ.

¹ ἀναλίσκω, destroy, consume. ² στρέφω, turn, am converted. ³ οἷος, such as, of what kind. ⁴ κώμη, ης, ἡ, village. ⁵ ἀλώπηξ, εκος, ἡ, fox. ⁶ φωλεός, οὔ, ὁ, den, hole. ⁷ πετεινόν, ου, τό, bird. ⁸ κατασκήνωσις, εως, ἡ, place to live, nest. ⁹ κλίνω, cause to bend, bow. ¹⁰ ἐπιτρέπω, permit, allow. ¹¹ θάπτω, bury. ¹² διαγγέλλω, publish abroad, proclaim. ¹³ ἀποτάσσομαι, set apart, take leave of. ¹⁴ ἐπιβάλλω, lay upon, throw upon. ¹⁵ ἄροτρον, ου, τό, plow. ¹⁶ εὐθετος, useful, fit.

Μετὰ δὲ ταῦτα ἀνέδειξεν¹ ὁ κύριος καὶ ἑτέρους ἑβδομήκοντα,² καὶ **10**

ἀπέστειλεν αὐτοὺς ἀνὰ³ δύο πρὸ προσώπου αὐτοῦ εἰς πᾶσαν πόλιν καὶ

τόπον οὗ⁴ ἔμελλεν αὐτὸς ἔρχεσθαι. Ἔλεγεν οὖν πρὸς αὐτούς, Ὁ μὲν **2**

θερισμὸς⁵ πολὺς, οἱ δὲ ἐργάται⁶ ὀλίγοι· δεήθητε⁷ οὖν τοῦ κυρίου τοῦ

θερισμοῦ,⁵ ὅπως ἐκβάλῃ ἐργάτας⁶ εἰς τὸν θερισμὸν⁵ αὐτοῦ. Ὑπάγετε· **3**

ἰδοὺ, ἐγὼ ἀποστέλλω ὑμᾶς ὡς ἄρνας⁸ ἐν μέσῳ λύκων.⁹ Μὴ βαστάζετε¹⁰ **4**

βαλάντιον,¹¹ μὴ πήραν,¹² μηδὲ ὑποδήματα·¹³ καὶ μηδὲνα κατὰ τὴν ὁδὸν

ἀσπάσησθε. Εἰς ἣν δ' ἂν οἰκίαν εἰσέρχησθε, πρῶτον λέγετε, Εἰρήνη τῷ **5**

οἴκῳ τούτῳ. Καὶ ἐὰν ἡ ἐκεῖ υἱὸς εἰρήνης, ἐπαναπαύσεται¹⁴ ἐπ' αὐτὸν ἡ **6**

εἰρήνη ὑμῶν· εἰ δὲ μήγε,¹⁵ ἐφ' ὑμᾶς ἀνακάμψει.¹⁶ Ἐν αὐτῇ δὲ τῇ οἰκίᾳ **7**

μένετε, ἐσθίοντες καὶ πίνοντες τὰ παρ' αὐτῶν· ἄξιος γὰρ ὁ ἐργάτης⁶ τοῦ

μισθοῦ¹⁷ αὐτοῦ ἐστίν. Μὴ μεταβαίνετε¹⁸ ἐξ οἰκίας εἰς οἰκίαν. Καὶ εἰς ἣν **8**

ἂν πόλιν εἰσέρχησθε, καὶ δέχωνται ὑμᾶς, ἐσθίετε τὰ παρατιθέμενα¹⁹

ὑμῖν, καὶ θεραπεύετε τοὺς ἐν αὐτῇ ἀσθενεῖς,²⁰ καὶ λέγετε αὐτοῖς, **9**

Ἡγγικεν ἐφ' ὑμᾶς ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ. Εἰς ἣν δ' ἂν πόλιν εἰσέρχησθε, **10**

καὶ μὴ δέχωνται ὑμᾶς, ἐξελθόντες εἰς τὰς πλατείας²¹ αὐτῆς εἶπατε, Καὶ **11**

τὸν κονιορτὸν²² τὸν κολληθέντα²³ ἡμῖν ἐκ τῆς πόλεως ὑμῶν

ἀπομασσόμεθα²⁴ ὑμῖν· πλὴν τοῦτο γινώσκετε, ὅτι ἡγγικεν ἐφ' ὑμᾶς ἡ

¹ ἀναδείκνυμι, show clearly, reveal. ² ἑβδομήκοντα, seventy, 70. ³ ἀνά, upwards, upon. ⁴ οὗ, where, when. ⁵ θερισμός, οὗ, ὁ, harvest, reaping. ⁶ ἐργάτης, ου, ὁ, workman, laborer. ⁷ δεόμεαι, ask, request. ⁸ ἀρὴν, ἄρνός, ὁ, lamb. ⁹ λύκος, ου, ὁ, wolf, jackal. ¹⁰ βαστάζω, bear, carry. ¹¹ βαλάντιον, ου, τό, purse, money bag. ¹² πήρα, ας, ἡ, leather pouch, bag. ¹³ ὑπόδημα, τος, τό, sandal, shoe. ¹⁴ ἐπαναπαύομαι, rest, rest upon. ¹⁵ μήγε, otherwise (used in the phrase εἰ δὲ μήγε). ¹⁶ ἀνακάμπτω, turn back, return. ¹⁷ μισθός, οὗ, ὁ, wages, reward. ¹⁸ μεταβαίνω, depart, leave. ¹⁹ παρατίθημι, set before, entrust. ²⁰ ἀσθενής, weak, infirm. ²¹ πλατεία, ας, ἡ, street. ²² κονιορτός, οὗ, ὁ, dust. ²³ κολλάω, glue, cleave. ²⁴ ἀπομάσσω, wipe off.

βασιλεία τοῦ θεοῦ. Λέγω ὑμῖν ὅτι Σοδόμοις¹ ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ 12
 ἀνεκτότερον² ἔσται, ἢ τῇ πόλει ἐκείνῃ. Οὐαί σοι, Χοραζίν,³ οὐαί σοι, 13
 Βηθσαϊδά:⁴ ὅτι εἰ ἐν Τύρῳ⁵ καὶ Σιδῶνι⁶ ἐγένοντο αἱ δυνάμεις αἱ
 γεγνημέναι ἐν ὑμῖν, πάλαι⁷ ἂν ἐν σάκκῳ⁸ καὶ σποδῷ⁹ καθήμεναι
 μετενόησαν. Πλὴν Τύρῳ⁵ καὶ Σιδῶνι⁶ ἀνεκτότερον² ἔσται ἐν τῇ κρίσει, 14
 ἢ ὑμῖν. Καὶ σύ, Καπερναούμ,¹⁰ ἡ ἕως τοῦ οὐρανοῦ ὑψωθείσα,¹¹ ἕως 15
 Ἄδου¹² καταβιβασθήσῃ.¹³ Ὁ ἀκούων ὑμῶν ἐμοῦ ἀκούει: καὶ ὁ ἀθετῶν¹⁴ 16
 ὑμᾶς ἐμὲ ἀθετεῖ.¹⁴ ὁ δὲ ἐμὲ ἀθετῶν¹⁴ ἀθετεῖ¹⁴ τὸν ἀποστείλαντά με.
 Ὑπέστρεψαν δὲ οἱ ἐβδομήκοντα¹⁵ μετὰ χαρᾶς, λέγοντες, Κύριε, καὶ τὰ 17
 δαιμόνια ὑποτάσσεται ἡμῖν ἐν τῷ ὀνόματί σου. Εἶπεν δὲ αὐτοῖς, 18
 Ἐθεώρουν τὸν Σατανᾶν ὡς ἀστραπὴν¹⁶ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ πεσόντα. Ἰδοὺ, 19
 δίδωμι ὑμῖν τὴν ἐξουσίαν τοῦ πατεῖν¹⁷ ἐπάνω¹⁸ ὄφειν¹⁹ καὶ σκορπίων,²⁰
 καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ: καὶ οὐδὲν ὑμᾶς οὐ μὴ ἀδικήσῃ.²¹
 Πλὴν ἐν τούτῳ μὴ χαίρετε ὅτι τὰ πνεύματα ὑμῖν ὑποτάσσεται: 20
 χαίρετε δὲ ὅτι τὰ ὀνόματα ὑμῶν ἐγγράφη ἐν τοῖς οὐρανοῖς.

¹ Σόδομα, ων, τό, Sodom. ² ἀνεκτός, tolerable, bearable. ³ Χοραζίν, ἡ, Chorazin. ⁴ Βηθσαϊδά, ἡ, Bethsaida. ⁵ Τύρος, ου, ἡ, Tyre. ⁶ Σιδῶν, ὠνος, ἡ, Sidon.
⁷ πάλαι, long ago, of old. ⁸ σάκκος, ου, ὁ, sackcloth. ⁹ σποδός, οὔ, ἡ, ashes. ¹⁰ Καπερναούμ, ἡ, Capernaum. ¹¹ ὑψόω, lift up, exalt. ¹² Ἄδης, ου, ὁ, Hades.
¹³ καταβιβάζω, bring down, cause to go down. ¹⁴ ἀθετέω, reject, annul. ¹⁵ ἐβδομήκοντα, seventy, 70. ¹⁶ ἀστραπή, ἡς, ἡ, lightning, brightness. ¹⁷ πατέω, tread or tread under foot, tread. ¹⁸ ἐπάνω, above, over (gen). ¹⁹ ὄφις, εως, ὁ, snake, serpent. ²⁰ σκορπίος, ου, ὁ, scorpion. ²¹ ἀδικέω, do wrong, harm.

Ἐν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ἡγαλλιάσατο¹ τῷ πνεύματι ὁ Ἰησοῦς, καὶ εἶπεν, 21

Ἐξομολογούμαι² σοι, πάτερ, κύριε τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, ὅτι

ἀπέκρυψας³ ταῦτα ἀπὸ σοφῶν⁴ καὶ συνετῶν,⁵ καὶ ἀπεκάλυψας⁶ αὐτὰ

νηπίοις.⁷ Naί, ὁ πατήρ, ὅτι οὕτως ἐγένετο εὐδοκία⁸ ἔμπροσθέν σου. Καὶ 22

στραφεῖς⁹ πρὸς τοὺς μαθητὰς εἶπεν, Πάντα μοι παρεδόθη ὑπὸ τοῦ

πατρός μου: καὶ οὐδεὶς γινώσκει τίς ἐστίν ὁ υἱός, εἰ μὴ ὁ πατήρ, καὶ τίς

ἐστίν ὁ πατήρ, εἰ μὴ ὁ υἱός, καὶ ὃ ἐὰν βούληται ὁ υἱὸς ἀποκαλύψαι.⁶ 23

Καὶ στραφεῖς⁹ πρὸς τοὺς μαθητὰς κατ' ἰδίαν εἶπεν, Μακάριοι οἱ

ὀφθαλμοὶ οἱ βλέποντες ἃ βλέπετε. Λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι πολλοὶ προφήται 24

καὶ βασιλεῖς ἠθέλησαν ἰδεῖν ἃ ὑμεῖς βλέπετε, καὶ οὐκ εἶδον: καὶ

ἀκοῦσαι ἃ ἀκούετε, καὶ οὐκ ἤκουσαν.

Καὶ ἰδού, νομικός¹⁰ τις ἀνέστη, ἐκπειράζων¹¹ αὐτόν, καὶ λέγων, Διδάσκαλε, 25

τί ποιήσας ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσω;¹² Ὁ δὲ εἶπεν πρὸς αὐτόν, Ἐν 26

τῷ νόμῳ τί γέγραπται; Πῶς ἀναγινώσκεις; Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν, 27

Ἀγαπήσεις κύριον τὸν θεόν σου, ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου, καὶ ἐξ ὅλης

τῆς ψυχῆς σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ἰσχύος¹³ σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς διανοίας¹⁴

σου: καὶ τὸν πλησίον¹⁵ σου ὡς σεαυτόν. Εἶπεν δὲ αὐτῷ, Ὁρθῶς¹⁶ 28

ἀπεκρίθης: τοῦτο ποίει, καὶ ζήση. Ὁ δὲ θέλων δικαιοῦν ἑαυτόν εἶπεν 29

¹ ἡγαλλιάω, rejoice, am full of joy. ² ἐξομολογέω, confess, profess. ³ ἀποκρύπτω, hide, conceal. ⁴ σοφός, wise. ⁵ συνετός, intelligent, clever. ⁶ ἀποκαλύπτω, reveal, uncover. ⁷ νήπιος, infant, child. ⁸ εὐδοκία, ας, ἡ, good pleasure, good-will. ⁹ στρέφω, turn, am converted. ¹⁰ νομικός, pertaining to the law. ¹¹ ἐκπειράζω, test thoroughly, tempt. ¹² κληρονομέω, inherit, obtain. ¹³ ἰσχύς, ὕος, ἡ, strength, power. ¹⁴ διάνοια, ας, ἡ, mind, understanding. ¹⁵ πλησίον, near, neighbor (as a noun). ¹⁶ ὀρθῶς, rightly, correctly.

πρὸς τὸν Ἰησοῦν, Καὶ τίς ἐστίν μου πλησίον;¹ Ὑπολαβὼν² δὲ ὁ Ἰησοῦς 30
εἶπεν, Ἀνθρωπὸς τις κατέβαινεν ἀπὸ Ἱερουσαλὴμ εἰς Ἱεριχώ, καὶ
λησταῖς³ περιέπεσεν,⁴ οἱ καὶ ἐκδύσαντες⁵ αὐτὸν καὶ πληγὰς⁶ ἐπιθέντες
ἀπῆλθον, ἀφέντες ἡμιθανῆ⁷ τυγχάνοντα.⁸ Κατὰ συγκυρίαν⁹ δὲ ἱερεὺς 31
τις κατέβαινεν ἐν τῇ ὁδῷ ἐκείνῃ: καὶ ἰδὼν αὐτὸν ἀντιπαρῆλθεν.¹⁰ 32
Ὅμοίως δὲ καὶ Λευῖτης¹¹ γενόμενος κατὰ τὸν τόπον ἔλθων καὶ ἰδὼν
ἀντιπαρῆλθεν.¹⁰ Σαμαρεῖτης¹² δέ τις ὁδεύων¹³ ἦλθεν κατ' αὐτόν, καὶ 33
ἰδὼν αὐτὸν ἐσπλαγχνίσθη,¹⁴ καὶ προσελθὼν κατέδησεν¹⁵ τὰ τραύματα¹⁶ 34
αὐτοῦ, ἐπιχέων¹⁷ ἔλαιον¹⁸ καὶ οἶνον: ἐπιβιβάσας¹⁹ δὲ αὐτὸν ἐπὶ τὸ ἴδιον
κτῆνος,²⁰ ἤγαγεν αὐτὸν εἰς πανδοχεῖον,²¹ καὶ ἐπεμελήθη²² αὐτοῦ. Καὶ 35
ἐπὶ τὴν αὔριον²³ ἐξελθὼν, ἐκβαλὼν δύο δηνάρια²⁴ ἔδωκεν τῷ πανδοχεῖ,²⁵
καὶ εἶπεν αὐτῷ, Ἐπιμελήθητι²² αὐτοῦ: καὶ ὃ τι ἂν προσδαπανήσης,²⁶
ἐγὼ ἐν τῷ ἐπ' ἀνέρχῃ²⁷ με ἀποδώσω σοι. Τίς οὖν τούτων τῶν τριῶν 36
πλησίον¹ δοκεῖ σοι γεγονέναι τοῦ ἐμπεσόντος²⁸ εἰς τοὺς ληστάς;³ Ὁ δὲ 37
εἶπεν, Ὁ ποιήσας τὸ ἔλεος²⁹ μετ' αὐτοῦ. Εἶπεν οὖν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς,
Πορεύου, καὶ σὺ ποίει ὁμοίως.

¹ πλησίον, near, neighbor (as a noun). ² ὑπολαμβάνω, take up, receive. ³ ληστής, οὐ, ὁ, robber, brigand. ⁴ περιπίπτω, fall in with, strike. ⁵ ἐκδύω, take off, put off. ⁶ πληγή, ἥς, ἡ, blow, wound. ⁷ ἡμιθανής, half dead. ⁸ τυγχάνω, obtain, happen. ⁹ συγκυρία, ας, ἡ, coincidence, chance. ¹⁰ ἀντιπαρέρχομαι, pass by on the opposite side. ¹¹ Λευῖτης, ου, ὁ, Levite. ¹² Σαμαρεῖτης, ου, ὁ, Samaritan. ¹³ ὁδεύω, go, travel. ¹⁴ σπλαγχνίζομαι, have compassion, have pity on. ¹⁵ καταδέω, bind up, bandage. ¹⁶ τραῦμα, τος, τό, wound. ¹⁷ ἐπιχέω, pour over, pour on. ¹⁸ ἔλαιον, ου, τό, olive oil. ¹⁹ ἐπιβιβάζω, put on, place upon. ²⁰ κτῆνος, ους, τό, beast of burden. ²¹ πανδοχεῖον, ου, τό, inn. ²² ἐπιμελέομαι, care for, take care of. ²³ αὔριον, tomorrow. ²⁴ δηνάριον, ου, ὁ, denarius. ²⁵ πανδοχεύς, έως, ὁ, innkeeper. ²⁶ προσδαπανάω, spend in addition. ²⁷ ἐπ' ἀνέρχομαι, return, come back again. ²⁸ ἐμπίπτω, fall into, fall in. ²⁹ ἔλεος, ους, ὁ, pity, mercy.

Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ πορεύεσθαι αὐτούς, καὶ αὐτὸς εἰσῆλθεν εἰς κώμην¹ τινά: 38

γυνὴ δέ τις ὀνόματι Μάρθα² ὑπεδέξατο³ αὐτὸν εἰς τὸν οἶκον αὐτῆς. Καὶ 39

τῇδε⁴ ἦν ἀδελφὴ⁵ καλουμένη Μαρία, ἣ καὶ παρακαθίσασα⁶ παρὰ τοὺς

πόδας τοῦ Ἰησοῦ ἤκουεν τὸν λόγον αὐτοῦ. Ἡ δὲ Μάρθα² περιεσπᾶτο⁷ 40

περὶ πολλὴν διακονίαν: ἐπιστᾶσα⁸ δὲ εἶπεν, Κύριε, οὐ μέλει⁹ σοι ὅτι ἡ

ἀδελφὴ⁵ μου μόνην με κατέλειπεν¹⁰ διακονεῖν; Εἰπὲ οὖν αὐτῇ ἵνα μοι

συναντιλάβηται.¹¹ Ἀποκριθεὶς δὲ εἶπεν αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς, Μάρθα,² 41

Μάρθα,² μεριμνᾷς¹² καὶ τυρβάζῃ¹³ περὶ πολλά: ἐνὸς δέ ἐστιν χρεία: 42

Μαρία δὲ τὴν ἀγαθὴν μερίδα¹⁴ ἐξελέξατο,¹⁵ ἥτις οὐκ ἀφαιρεθήσεται¹⁶

ἀπ' αὐτῆς.

Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ εἶναι αὐτὸν ἐν τόπῳ τινὶ προσευχόμενον, ὡς ἐπαύσατο,¹⁷ 11

εἶπέν τις τῶν μαθητῶν αὐτοῦ πρὸς αὐτόν, Κύριε, δίδαξον ἡμᾶς

προσεύχεσθαι, καθὼς καὶ Ἰωάννης ἐδίδαξεν τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ. Εἶπεν 2

δὲ αὐτοῖς, Ὅταν προσεύχησθε, λέγετε, Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς,

ἁγιασθήτω¹⁸ τὸ ὄνομά σου. Ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου. Γενηθήτω τὸ

θέλημά σου, ὡς ἐν οὐρανῷ, καὶ ἐπὶ τῆς γῆς. Τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν 3

ἐπιούσιον¹⁹ δίδου ἡμῖν τὸ καθ' ἡμέραν. Καὶ ἄφες ἡμῖν τὰς ἀμαρτίας 4

ἡμῶν, καὶ γὰρ αὐτοὶ ἀφίεμεν παντὶ ὀφείλοντι ἡμῖν. Καὶ μὴ εἰσενέγκῃς²⁰

¹ κώμη, ης, ἡ, village. ² Μάρθα, ας, ἡ, Martha. ³ ὑποδέχομαι, welcome, receive. ⁴ ὅδε, this (here), this here. ⁵ ἀδελφὴ, ἡς, ἡ, sister. ⁶ παρακαθίζω, sit down beside. ⁷ περιεσπᾶω, distract, trouble greatly. ⁸ ἐφίστημι, stand over, come upon. ⁹ μέλει, it is a care, it concerns. ¹⁰ καταλείπω, leave, leave behind. ¹¹ συναντιλαμβάνομαι, help, assist. ¹² μεριμνάω, be anxious, distracted. ¹³ τυρβάζω, agitate or disturb in mind. ¹⁴ μερίς, ἴδιος, ἡ, part, portion. ¹⁵ ἐκλέγομαι, choose, elect. ¹⁶ ἀφαιρέω, take away, smite off. ¹⁷ παύω, cause to cease. ¹⁸ ἁγιάζω, make holy, consecrate. ¹⁹ ἐπιούσιος, for today, daily. ²⁰ εἰσφέρω, carry inward, bring in.

ἡμᾶς εἰς πειρασμόν,¹ ἀλλὰ ῥῦσαι² ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ.

Καὶ εἶπεν πρὸς αὐτούς, Τίς ἐξ ὑμῶν ἔξει φίλον,³ καὶ πορεύσεται πρὸς 5
αὐτὸν μεσονυκτίου,⁴ καὶ εἴπη αὐτῷ, Φίλε,³ χρῆσόν⁵ μοι τρεῖς ἄρτους, 6
ἐπειδὴ⁶ φίλος³ παρεγένετο ἐξ ὁδοῦ πρὸς με, καὶ οὐκ ἔχω ὃ παραθήσω⁷
αὐτῷ: κακέϊνος⁸ ἔσωθεν⁹ ἀποκριθεὶς εἶπη, Μή μοι κόπους¹⁰ πάρεχε:¹¹ 7
ἤδη ἡ θύρα κέκλεισται,¹² καὶ τὰ παιδιά μου μετ' ἐμοῦ εἰς τὴν κοίτην¹³
εἰσίν: οὐ δύναμαι ἀναστὰς δοῦναί σοι. Λέγω ὑμῖν, εἰ καὶ οὐ δώσει αὐτῷ 8
ἀναστάς, διὰ τὸ εἶναι αὐτοῦ φίλον,³ διὰ γε¹⁴ τὴν ἀναίδειαν¹⁵ αὐτοῦ
ἐγερθεὶς δώσει αὐτῷ ὅσον χρήζει.¹⁶ Καγὼ ὑμῖν λέγω, αἰτεῖτε, καὶ 9
δοθήσεται ὑμῖν: ζητεῖτε, καὶ εὕρήσετε: κρούετε,¹⁷ καὶ ἀνοιγήσεται ὑμῖν. 10
Πᾶς γὰρ ὁ αἰτῶν λαμβάνει: καὶ ὁ ζητῶν εὕρισκει: καὶ τῷ κρούοντι¹⁷
ἀνοιγήσεται. Τίνα δὲ ὑμῶν τὸν πατέρα αἰτήσῃ ὁ υἱὸς ἄρτον, μὴ λίθον 11
ἐπιδώσει¹⁸ αὐτῷ; Ἡ καὶ ἰχθύν,¹⁹ μὴ ἀντὶ²⁰ ἰχθύος¹⁹ ὄφιν²¹ ἐπιδώσει¹⁸
αὐτῷ; Ἡ καὶ ἐὰν αἰτήσῃ ὄν,²² μὴ ἐπιδώσει¹⁸ αὐτῷ σκορπίον;²³ Εἰ οὖν 12
ὑμεῖς πονηροὶ ὑπάρχοντες οἴδατε δόματα²⁴ ἀγαθὰ διδόναι τοῖς τέκνοις
ὑμῶν, πόσῳ²⁵ μᾶλλον ὁ πατὴρ ὁ ἐξ οὐρανοῦ δώσει πνεῦμα ἅγιον τοῖς
αἰτοῦσιν αὐτόν;

¹ πειρασμός, οὐ, ὁ, temptation, trial. ² ῥύομαι, rescue, save. ³ φίλος, ου, ὁ, loving, friend. ⁴ μεσονύκτιον, ου, τό, midnight. ⁵ χράω, lend. ⁶ ἐπειδὴ, since, because. ⁷ παρατίθμι, set before, entrust. ⁸ κακέϊνος, and he, and she. ⁹ ἔσωθεν, from within, within. ¹⁰ κόπος, ου, ὁ, labor, trouble. ¹¹ παρέχω, offer, afford. ¹² κλείω, shut, shut up. ¹³ κοίτη, ης, ἡ, bed, sexual promiscuity. ¹⁴ γέ, indeed, at least. ¹⁵ ἀναίδεια, ας, ἡ, shamelessness, shameless persistence. ¹⁶ χρήζω, need, have need of. ¹⁷ κρούω, knock, strike. ¹⁸ ἐπιδίδωμι, give to, hand in. ¹⁹ ἰχθύς, ὅς, ὁ, fish. ²⁰ ἀντί, instead of, in place of. ²¹ ὄφις, εως, ὁ, snake, serpent. ²² ὄν, οὐ, τό, egg. ²³ σκορπίος, ου, ὁ, scorpion. ²⁴ δόμα, τος, τό, present, gift. ²⁵ πόσος, how many? how great?

Καὶ ἦν ἐκβάλλων δαιμόνιον, καὶ αὐτὸ ἦν κωφόν.¹ Ἐγένετο δέ, τοῦ 14
 δαιμονίου ἐξελθόντος, ἐλάλησεν ὁ κωφός:¹ καὶ ἐθαύμασαν οἱ ὄχλοι. 15
 Τινὲς δὲ ἐξ αὐτῶν εἶπον, Ἐν Βεελζεβοῦλ² ἄρχοντι τῶν δαιμονίων
 ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια. Ἄλλοι δὲ πειράζοντες σημεῖον παρ' αὐτοῦ 16
 ἐζήτουν ἐξ οὐρανοῦ. Αὐτὸς δὲ εἰδὼς αὐτῶν τὰ διανοήματα³ εἶπεν αὐτοῖς, 17
 Πᾶσα βασιλεία ἐφ' ἑαυτὴν διαμερισθεῖσα⁴ ἐρημοῦται:⁵ καὶ οἶκος ἐπὶ
 οἶκον, πίπτει. Εἰ δὲ καὶ ὁ Σατανᾶς ἐφ' ἑαυτὸν διεμερίσθη,⁴ πῶς 18
 σταθήσεται ἡ βασιλεία αὐτοῦ; Ὅτι λέγετε, Ἐν Βεελζεβοῦλ² ἐκβάλλειν
 με τὰ δαιμόνια. Εἰ δὲ ἐγὼ ἐν Βεελζεβοῦλ² ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια, οἱ υἱοὶ 19
 ὑμῶν ἐν τίνι ἐκβάλλουσιν; Διὰ τοῦτο κριταὶ⁶ ὑμῶν αὐτοὶ ἔσονται. Εἰ δὲ 20
 ἐν δακτύλῳ⁷ θεοῦ ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια, ἄρα ἔφθασεν⁸ ἐφ' ὑμᾶς ἡ
 βασιλεία τοῦ θεοῦ. Ὅταν ὁ ἰσχυρὸς⁹ καθωπλισμένος¹⁰ φυλάσῃ τὴν 21
 ἑαυτοῦ αὐλήν,¹¹ ἐν εἰρήνῃ ἐστὶν τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ: ἐπὰν¹² δὲ ὁ 22
 ἰσχυρότερος⁹ αὐτοῦ ἐπελθὼν¹³ νικήσῃ¹⁴ αὐτόν, τὴν πανοπλίαν¹⁵ αὐτοῦ
 αἶρει ἐφ' ἣ ἐπεποιθεῖ, καὶ τὰ σκῦλα¹⁶ αὐτοῦ διαδίδωσιν.¹⁷ Ὁ μὴ ὦν μετ' 23
 ἐμοῦ κατ' ἐμοῦ ἐστίν: καὶ ὁ μὴ συνάγων μετ' ἐμοῦ σκορπίζει.¹⁸ Ὅταν 24
 τὸ ἀκάθαρτον πνεῦμα ἐξέλθῃ ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου, διέρχεται δι' ἀνύδρων
 τόπων, ζητοῦν ἀνάπαυσιν:²⁰ καὶ μὴ εὗρισκον λέγει, Ὑποστρέψω εἰς

¹ κωφός, deaf, dumb. ² Βεελζεβοῦλ, ὁ, Beelzebul. ³ διανόημα, τος, τό, thought, reasoning. ⁴ διαμερίζω, divide, distribute. ⁵ ἐρημόω, destroy, strip. ⁶ κριτής, ου, ὁ, judge. ⁷ δάκτυλος, ου, ὁ, finger. ⁸ φθάνω, come before another, anticipate. ⁹ ἰσχυρός, strong, mighty. ¹⁰ καθοπλίζω, arm oneself fully, arm completely. ¹¹ αὐλή, ἥς, ἡ, courtyard, enclosed open space. ¹² ἐπὰν, when, as soon as. ¹³ ἐπέρχομαι, come to or upon, approach. ¹⁴ νικάω, overcome, conquer. ¹⁵ πανοπλία, ας, ἡ, full armor, complete armor. ¹⁶ σκῦλον, ου, τό, booty, spoils. ¹⁷ διαδίδωμι, distribute, give. ¹⁸ σκορπίζω, scatter, disperse. ¹⁹ ἀνυδρος, waterless, dry. ²⁰ ἀνάπαυσις, εως, ἡ, cessation, rest.

τὸν οἶκόν μου ὅθεν¹ ἐξῆλθον. Καὶ ἐλθὼν εὐρίσκει σεσαρωμένον² καὶ 25
κεκοσμημένον.³ Τότε πορεύεται καὶ παραλαμβάνει ἑπτὰ ἕτερα 26
πνεύματα πονηρότερα ἑαυτοῦ, καὶ ἐλθόντα κατοικεῖ ἐκεῖ: καὶ γίνεται
τὰ ἔσχατα τοῦ ἀνθρώπου ἐκείνου χείρονα⁴ τῶν πρώτων.

Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ λέγειν αὐτὸν ταῦτα, ἐπάρασά⁵ τις γυνὴ φωνὴν ἐκ τοῦ 27
ὄχλου εἶπεν αὐτῷ, Μακαρία ἡ κοιλία⁶ ἡ βαστάσασά⁷ σε, καὶ μαστοὶ⁸
οὓς ἐθήλασας.⁹ Αὐτὸς δὲ εἶπεν, Μενούγγε¹⁰ μακάριοι οἱ ἀκούοντες τὸν 28
λόγον τοῦ θεοῦ καὶ φυλάσσοντες αὐτόν.

Τῶν δὲ ὄχλων ἐπαθροισομένων¹¹ ἤρξατο λέγειν, Ἡ γενεὰ αὕτη πονηρά 29
ἐστίν: σημεῖον ἐπιζητεῖ,¹² καὶ σημεῖον οὐ δοθήσεται αὐτῇ, εἰ μὴ τὸ
σημεῖον Ἰωνᾶ¹³ τοῦ προφήτου. Καθὼς γὰρ ἐγένετο Ἰωνᾶς¹³ σημεῖον τοῖς 30
Νινευῖταις,¹⁴ οὕτως ἔσται καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου τῇ γενεᾷ ταύτῃ. 31
Βασίλισσα¹⁵ νότου¹⁶ ἐγερθήσεται ἐν τῇ κρίσει μετὰ τῶν ἀνδρῶν τῆς
γενεᾶς ταύτης, καὶ κατακρινεῖ¹⁷ αὐτούς: ὅτι ἦλθεν ἐκ τῶν περάτων¹⁸ τῆς
γῆς ἀκοῦσαι τὴν σοφίαν Σολομῶνος,¹⁹ καὶ ἰδοὺ, πλεῖον Σολομῶνος¹⁹
ᾧδε. Ἄνδρες Νινευῖ²⁰ ἀναστήσονται ἐν τῇ κρίσει μετὰ τῆς γενεᾶς 32
ταύτης καὶ κατακρινούσιν¹⁷ αὐτήν: ὅτι μετενόησαν εἰς τὸ κήρυγμα²¹

¹ ὅθεν, from where, from which. ² σαρώω, sweep, sweep using a broom. ³ κοσμέω, adorn, put into order. ⁴ χείρων, worse. ⁵ ἐπαίρω, lift up, raise. ⁶ κοιλία, ας, ἡ, belly, womb. ⁷ βαστάζω, bear, carry. ⁸ μαστός, οὔ, ὁ, breast, nipple. ⁹ θηλάζω, suckle, nurse. ¹⁰ μενούγγε, on the contrary, indeed. ¹¹ ἐπαθροίζω, gather together, crowd upon. ¹² ἐπιζητέω, seek for, seek after. ¹³ Ἰωνᾶς, ᾱ, ὁ, Jonah. ¹⁴ Νινευίτης, ου, ὁ, Ninevite. ¹⁵ βασίλισσα, ης, ἡ, queen. ¹⁶ νότος, ου, ὁ, south wind, south. ¹⁷ κατακρίνω, condemn. ¹⁸ πέρας, ατος, τό, limit, end. ¹⁹ Σολομών, ωνος, ὁ, Solomon. ²⁰ Νινευῖ, ἡ, Nineveh. ²¹ κήρυγμα, τος, τό, proclamation, preaching.

Ἰωνᾶ,¹ καὶ ἰδοὺ, πλεῖον Ἰωνᾶ¹ ὧδε.

Οὐδεὶς δὲ λύχνον² ἄψας εἰς κρύπτῃν³ τίθησιν, οὐδὲ ὑπὸ τὸν μόδιον,⁴ ἀλλ' 33

ἐπὶ τὴν λυχνίαν,⁵ ἵνα οἱ εἰσπορευόμενοι⁶ τὸ φέγγος⁷ βλέπωσιν. Ὁ 34

λύχνος² τοῦ σώματός ἐστιν ὁ ὀφθαλμός· ὅταν οὖν ὁ ὀφθαλμός σου

ἀπλοῦς⁸ ᾖ, καὶ ὅλον τὸ σῶμά σου φωτεινόν⁹ ἐστιν· ἐπὰν¹⁰ δὲ πονηρὸς ᾖ,

καὶ τὸ σῶμά σου σκοτεινόν.¹¹ Σκόπει¹² οὖν μὴ τὸ φῶς τὸ ἐν σοὶ σκότος 35

ἐστίν. Εἰ οὖν τὸ σῶμά σου ὅλον φωτεινόν,⁹ μὴ ἔχον τι μέρος σκοτεινόν,¹¹ 36

ἔσται φωτεινὸν⁹ ὅλον, ὡς ὅταν ὁ λύχνος² τῇ ἀστραπῇ¹³ φωτίζη¹⁴ σε.

Ἐν δὲ τῷ λαλήσαι, ἡρώτα αὐτὸν Φαρισαῖός τις ὅπως ἀριστήσῃ¹⁵ παρ' 37

αὐτῷ· εἰσελθὼν δὲ ἀνέπεσεν.¹⁶ Ὁ δὲ Φαρισαῖος ἰδὼν ἐθαύμασεν ὅτι οὐ 38

πρῶτον ἐβαπτίσθη πρὸ τοῦ ἀρίστου.¹⁷ Εἶπεν δὲ ὁ κύριος πρὸς αὐτόν, 39

Νῦν ὑμεῖς οἱ Φαρισαῖοι τὸ ἔξωθεν¹⁸ τοῦ ποτηρίου καὶ τοῦ πίνακος¹⁹

καθαρίζετε, τὸ δὲ ἔσωθεν²⁰ ὑμῶν γέμει²¹ ἀρπαγῆς²² καὶ πονηρίας.²³ 40

Ἀφρονες,²⁴ οὐχ ὁ ποιήσας τὸ ἔξωθεν¹⁸ καὶ τὸ ἔσωθεν²⁰ ἐποίησεν; Πλὴν 41

τὰ ἐνόντα²⁵ δότε ἐλεημοσύνην·²⁶ καὶ ἰδοὺ, πάντα καθαρὰ²⁷ ὑμῖν ἐστιν.

¹ Ἰωνᾶς, ᾱ, ὁ, Jonah. ² λύχνος, ου, ὁ, lamp, lantern. ³ κρύπτῃ, ης, ἡ, dark and hidden place, cellar. ⁴ μόδιος, ου, ὁ, dry measure. ⁵ λυχνία, ας, ἡ, lampstand. ⁶ εἰσπορεύομαι, enter, journey into. ⁷ φέγγος, ους, τό, light, brightness. ⁸ ἀπλοῦς, simple, single. ⁹ φωτεινός, bright, full of light. ¹⁰ ἐπὰν, when, as soon as. ¹¹ σκοτεινός, dark, full of darkness. ¹² σκοπέω, look at, contemplate. ¹³ ἀστραπή, ης, ἡ, lightning, brightness. ¹⁴ φωτίζω, give light, enlighten. ¹⁵ ἀριστάω, have breakfast, eat a meal. ¹⁶ ἀναπίπτω, recline, lie down. ¹⁷ ἄριστον, ου, τό, breakfast. ¹⁸ ἔξωθεν, from without, outside (gen). ¹⁹ πίναξ, ακος, ἡ, board, dish. ²⁰ ἔσωθεν, from within, within. ²¹ γέμω, fill, am full of. ²² ἀρπαγή, ης, ἡ, plunder, robbery. ²³ πονηρία, ας, ἡ, iniquity, wickedness. ²⁴ ἄφρων, foolish, senseless. ²⁵ ἐνιμει, be in, within. ²⁶ ἐλεημοσύνη, ης, ἡ, alms, alms-giving. ²⁷ καθαρός, clean, pure.

Ἀλλ' οὐαὶ ὑμῖν τοῖς Φαρισαίοις, ὅτι ἀποδεκατοῦτε¹ τὸ ἡδύοσμον² καὶ τὸ 42
 πῆγανον³ καὶ πᾶν λάχανον,⁴ καὶ παρέρχεσθε⁵ τὴν κρίσιν καὶ τὴν
 ἀγάπην τοῦ θεοῦ· ταῦτα ἔδει ποιῆσαι, κακεῖνα⁶ μὴ ἀφιέναι. Οὐαὶ ὑμῖν 43
 τοῖς Φαρισαίοις, ὅτι ἀγαπᾶτε τὴν πρωτοκαθεδρίαν⁷ ἐν ταῖς συναγωγαῖς,
 καὶ τοὺς ἀσπασμοὺς⁸ ἐν ταῖς ἀγοραῖς.⁹ Οὐαὶ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ 44
 Φαρισαῖοι, ὑποκριταί,¹⁰ ὅτι ἐστὲ ὡς τὰ μνημεῖα τὰ ἄδηλα,¹¹ καὶ οἱ
 ἄνθρωποι περιπατοῦντες ἐπάνω¹² οὐκ οἶδασιν.

Ἀποκριθεὶς δέ τις τῶν νομικῶν¹³ λέγει αὐτῷ, Διδάσκαλε, ταῦτα λέγων καὶ 45
 ἡμᾶς ὑβρίζεις.¹⁴ Ὁ δὲ εἶπεν, Καὶ ὑμῖν τοῖς νομικοῖς¹³ οὐαί, ὅτι φορτίζετε 46
 τοὺς ἀνθρώπους φορτία¹⁶ δυσβάστακτα,¹⁷ καὶ αὐτοὶ ἐνὶ τῶν δακτύλων¹⁸
 ὑμῶν οὐ προσψάυετε¹⁹ τοῖς φορτίοις.¹⁶ Οὐαὶ ὑμῖν, ὅτι οἰκοδομεῖτε τὰ 47
 μνημεῖα τῶν προφητῶν, οἱ δὲ πατέρες ὑμῶν ἀπέκτειναν αὐτούς. Ἄρα 48
 μαρτυρεῖτε καὶ συνευδοκεῖτε²⁰ τοῖς ἔργοις τῶν πατέρων ὑμῶν· ὅτι αὐτοὶ
 μὲν ἀπέκτειναν αὐτούς, ὑμεῖς δὲ οἰκοδομεῖτε αὐτῶν τὰ μνημεῖα. Διὰ 49
 τοῦτο καὶ ἡ σοφία τοῦ θεοῦ εἶπεν, Ἀποστελῶ εἰς αὐτοὺς προφήτας καὶ
 ἀποστόλους, καὶ ἐξ αὐτῶν ἀποκτενοῦσιν καὶ ἐκδιώξουσιν·²¹ ἵνα 50
 ἐκζητηθῇ²² τὸ αἷμα πάντων τῶν προφητῶν τὸ ἐκχυνόμενον²³ ἀπὸ

¹ ἀποδεκατόω, tithe, collect a tithe. ² ἡδύοσμον, ου, τό, mint, peppermint. ³ πῆγανον, ου, τό, rue, plant used for flavoring food. ⁴ λάχανον, ου, τό, garden herb, vegetable. ⁵ παρέρχομαι, pass by, go by. ⁶ κακεῖνος, and he, and she. ⁷ πρωτοκαθεδρία, ας, ἡ, chief seat, seat of honor. ⁸ ἀσπασμός, ου, ὁ, greeting, salutation. ⁹ ἀγορά, ας, ἡ, marketplace, place of assembly. ¹⁰ ὑποκριτής, ου, ὁ, hypocrite, pretender. ¹¹ ἄδηλος, unseen, indistinct. ¹² ἐπάνω, above, over (gen). ¹³ νομικός, pertaining to the law. ¹⁴ ὑβρίζω, mistreat, insult. ¹⁵ φορτίζω, load, burden. ¹⁶ φορτίον, ου, τό, burden, load. ¹⁷ δυσβάστακτος, hard to bear, difficult to carry. ¹⁸ δάκτυλος, ου, ὁ, finger. ¹⁹ προσψάύω, touch, touch lightly. ²⁰ συνευδοκέω, consent, approve. ²¹ ἐκδιώκω, drive out, persecute harshly. ²² ἐκζητέω, seek out, inquire. ²³ ἐκχέω, pour out, shed.

καταβολῆς¹ κόσμου ἀπὸ τῆς γενεᾶς ταύτης, ἀπὸ τοῦ αἵματος Ἀβελ ἕως 51

τοῦ αἵματος Ζαχαρίου² τοῦ ἀπολομένου μεταξὺ³ τοῦ θυσιαστηρίου⁴ καὶ

τοῦ οἴκου. Ναί, λέγω ὑμῖν, ἐκζητηθήσεται⁵ ἀπὸ τῆς γενεᾶς ταύτης. 52

Οὐαὶ ὑμῖν τοῖς νομικοῖς,⁶ ὅτι ἤρατε τὴν κλεῖδα⁷ τῆς γνώσεως:⁸ αὐτοὶ

οὐκ εἰσῆλθετε, καὶ τοὺς εἰσερχομένους ἐκωλύσατε.⁹

Λέγοντος δὲ αὐτοῦ ταῦτα πρὸς αὐτούς, ἤρξαντο οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ 53

Φαρισαῖοι δεινῶς¹⁰ ἐνέχρην,¹¹ καὶ ἀποστοματίζειν¹² αὐτὸν περὶ πλειόνων,

ἐνεδρεύοντες¹³ αὐτόν, ζητοῦντες θηρεῦσαι¹⁴ τι ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ, 54

ἵνα κατηγορήσωσιν¹⁵ αὐτοῦ.

Ἐν οἷς ἐπισυναχθεισῶν¹⁶ τῶν μυριάδων¹⁷ τοῦ ὄχλου, ὥστε καταπατεῖν¹⁸ 12

ἀλλήλους, ἤρξατο λέγειν πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ πρῶτον,

Προσέχετε¹⁹ ἑαυτοῖς ἀπὸ τῆς ζύμης²⁰ τῶν Φαρισαίων, ἣτις ἐστὶν

ὑπόκρισις.²¹ Οὐδὲν δὲ συγκεκαλυμμένον²² ἐστὶν ὃ οὐκ 2

ἀποκαλυφθήσεται,²³ καὶ κρυπτὸν²⁴ ὃ οὐ γνωσθήσεται. Ἄνθ'²⁵ ὧν ὅσα ἐν 3

τῇ σκοτίᾳ²⁶ εἴπατε, ἐν τῷ φωτὶ ἀκουσθήσεται: καὶ ὃ πρὸς τὸ οὔς

ἐλαλήσατε ἐν τοῖς ταμείοις,²⁷ κηρυχθήσεται ἐπὶ τῶν δωμάτων.²⁸ Λέγω 4

¹ καταβολή, ἦς, ἡ, foundation, depositing. ² Ζαχαρίας, ου, ὁ, Zacharias, Zechariah. ³ μεταξὺ, between, after. ⁴ θυσιαστήριον, ου, τό, altar. ⁵ ἐκζητέω, seek out, inquire. ⁶ νομικός, pertaining to the law. ⁷ κλεῖς, κλειδός, ἡ, key. ⁸ γνώσις, εως, ἡ, wisdom, knowledge. ⁹ κωλύω, forbid, hinder. ¹⁰ δεινῶς, terribly, vehemently. ¹¹ ἐνέχω, have a grudge against, be subject to. ¹² ἀποστοματίζω, question closely, interrogate. ¹³ ἐνεδρεύω, lie in wait, plot. ¹⁴ θηρεύω, hunt, catch. ¹⁵ κατηγορέω, accuse, charge. ¹⁶ ἐπισυνάγω, gather, gather together. ¹⁷ μυριάς, ἄδος, ἡ, ten thousand, myriad. ¹⁸ καταπατέω, trample under foot. ¹⁹ προσέχω, take head of, attend to. ²⁰ ζύμη, ης, ἡ, leaven, ferment. ²¹ ὑπόκρισις, εως, ἡ, hypocrisy. ²² συγκαλύπτω, conceal, cover up. ²³ ἀποκαλύπτω, reveal, uncover. ²⁴ κρυπτός, hidden, secret. ²⁵ ἀντί, instead of, in place of. ²⁶ σκοτία, ας, ἡ, darkness. ²⁷ ταμεῖον, ου, τό, inner room, storeroom. ²⁸ δῶμα, τος, τό, house, housetop.

δὲ ὑμῖν τοῖς φίλοις¹ μου, Μὴ φοβηθῆτε ἀπὸ τῶν ἀποκτενόντων τὸ
 σῶμα, καὶ μετὰ ταῦτα μὴ ἐχόντων περισσότερόν² τι ποιῆσαι. 5
 Ὑποδείξω³ δὲ ὑμῖν τίνα φοβηθῆτε: φοβήθητε τὸν μετὰ τὸ ἀποκτεῖναι
 ἐξουσίαν ἔχοντα ἐμβαλεῖν⁴ εἰς τὴν γέενναν·⁵ ναί, λέγω ὑμῖν, τοῦτον
 φοβήθητε. Οὐχὶ πέντε στρουθία⁶ πωλεῖται⁷ ἄσφαρίων⁸ δύο; Καὶ ἐν ἑξ 6
 αὐτῶν οὐκ ἔστιν ἐπιλελησμένον⁹ ἐνώπιον τοῦ θεοῦ. Ἀλλὰ καὶ αἱ τρίχες 7
 τῆς κεφαλῆς ὑμῶν πᾶσαι ἡρίθμηνται.¹¹ Μὴ οὖν φοβεῖσθε: πολλῶν
 στρουθίων⁶ διαφέρετε.¹² Λέγω δὲ ὑμῖν, Πᾶς ὃς ἂν ὁμολογήσῃ¹³ ἐν ἐμοὶ 8
 ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ὁμολογήσει¹³ ἐν
 αὐτῷ ἔμπροσθεν τῶν ἀγγέλων τοῦ θεοῦ: ὁ δὲ ἀρνησάμενός με ἐνώπιον 9
 τῶν ἀνθρώπων ἀπαρνηθήσεται¹⁴ ἐνώπιον τῶν ἀγγέλων τοῦ θεοῦ. Καὶ 10
 πᾶς ὃς ἔρει λόγον εἰς τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου, ἀφεθήσεται αὐτῷ: τῷ δὲ
 εἰς τὸ ἅγιον πνεῦμα βλασφημήσαντι οὐκ ἀφεθήσεται. Ὅταν δὲ 11
 προσφέρωσιν ὑμᾶς ἐπὶ τὰς συναγωγὰς καὶ τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς ἐξουσίας,
 μὴ μεριμνᾶτε¹⁵ πῶς ἢ τί ἀπολογήσησθε,¹⁶ ἢ τί εἵπητε: τὸ γὰρ ἅγιον 12
 πνεῦμα διδάξει ὑμᾶς ἐν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ, ἃ δεῖ εἰπεῖν.

¹ φίλος, ου, ὁ, loving, friend. ² περισσός, excessive, abundant. ³ υποδείκνυμι, show, indicate. ⁴ ἐμβάλλω, throw, cast. ⁵ γέεννα, ης, ἡ, gehenna, Gehenna. ⁶ στρουθίον, ου, τό, sparrow, small bird. ⁷ πωλέω, sell. ⁸ ἄσφαρίον, ου, τό, assarion. ⁹ ἐπιλανθάνομαι, forget, neglect. ¹⁰ θρίξ, τριχός, ἡ, hair. ¹¹ ἡριθμέω, number, count. ¹² διαφέρω, differ, carry through. ¹³ ὁμολογέω, confess, profess. ¹⁴ ἀπαρνέομαι, deny, refuse. ¹⁵ μεριμνάω, be anxious, distracted. ¹⁶ ἀπολογέομαι, defend one's self, give a defense.

Εἶπεν δέ τις αὐτῷ ἐκ τοῦ ὄχλου, Διδάσκαλε, εἰπέ τῷ ἀδελφῷ μου 13

μερίσασθαι¹ μετ' ἐμοῦ τὴν κληρονομίαν.² Ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ, Ἄνθρωπε, 14

τίς με κατέστησεν³ δικαστὴν⁴ ἢ μεριστὴν⁵ ἐφ' ὑμᾶς; Εἶπεν δὲ πρὸς 15

αὐτούς, Ὁρᾶτε καὶ φυλάσσεσθε ἀπὸ τῆς πλεονεξίας:⁶ ὅτι οὐκ ἐν τῷ

περισεύειν τινὶ ἡ ζωὴ αὐτῷ ἐστὶν ἐκ τῶν ὑπαρχόντων αὐτοῦ. Εἶπεν δὲ 16

παραβολὴν πρὸς αὐτούς, λέγων, Ἄνθρώπου τινὸς πλουσίου⁷ εὐφόρησεν

ἡ χώρα:⁹ καὶ διελογίζετο¹⁰ ἐν ἑαυτῷ λέγων, Τί ποιήσω, ὅτι οὐκ ἔχω ποῦ 17

συνάξω τοὺς καρπούς μου; Καὶ εἶπεν, Τοῦτο ποιήσω: καθελῶ¹¹ μου τὰς 18

ἀποθήκας,¹² καὶ μείζονας οἰκοδομήσω, καὶ συνάξω ἐκεῖ πάντα τὰ

γενήματά¹³ μου καὶ τὰ ἀγαθὰ μου. Καὶ ἐρῶ τῇ ψυχῇ μου, Ψυχὴ, ἔχεις 19

πολλὰ ἀγαθὰ κείμενα¹⁴ εἰς ἔτη πολλά: ἀναπαύου,¹⁵ φάγε, πίε, εὐφραίνου.

Εἶπεν δὲ αὐτῷ ὁ θεός, Ἄφρον,¹⁷ ταύτῃ τῇ νυκτὶ τὴν ψυχὴν σου 20

ἀπαιτοῦσιν¹⁸ ἀπὸ σοῦ: ἃ δὲ ἡτοίμασας, τί νῦν ἔσται; Οὕτως ὁ θησαυρίζων 21

ἐαυτῷ, καὶ μὴ εἰς θεὸν πλουτῶν.²⁰

Εἶπεν δὲ πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, Διὰ τοῦτο ὑμῖν λέγω, μὴ μεριμνᾶτε²¹ 22

τῇ ψυχῇ ὑμῶν, τί φάγητε: μὴδὲ τῷ σώματι, τί ἐνδύσησθε.²² Ἡ ψυχὴ 23

πλεϊόν ἐστὶν τῆς τροφῆς,²³ καὶ τὸ σῶμα τοῦ ἐνδύματος.²⁴ Κατανοήσατε 24

¹ μερίζω, divide, part. ² κληρονομία, ας, ἡ, inheritance. ³ καθίστημι, set, constitute. ⁴ δικαστής, οὔ, ὁ, judge. ⁵ μεριστής, οὔ, ὁ, divider, arbitrator. ⁶ πλεονεξία, ας, ἡ, covetousness, avarice. ⁷ πλούσιος, rich. ⁸ εὐφορέω, bear good crops, be fruitful. ⁹ χώρα, ας, ἡ, land, region. ¹⁰ διαλογίζομαι, debate, reason. ¹¹ καθαιρέω, take down, pull down. ¹² ἀποθήκη, ης, ἡ, storehouse, barn. ¹³ γέννημα, τος, τό, offspring, child. ¹⁴ κείμαι, lie, be laid. ¹⁵ ἀναπαύω, refresh, take rest. ¹⁶ εὐφραίνω, rejoice, cheer. ¹⁷ ἄφρων, foolish, senseless. ¹⁸ ἀπαιτέω, ask for, demand. ¹⁹ θησαυρίζω, lay up, store up. ²⁰ πλουτέω, be rich, become rich. ²¹ μεριμνάω, be anxious, distracted. ²² ἐνδύω, put on, clothe. ²³ τροφή, ης, ἡ, food, nourishment. ²⁴ ἐνδυμα, τος, τό, apparel (esp. the outer robe). ²⁵ κατανοέω, observe, understand.

τοὺς κόρακας,¹ ὅτι οὐ σπείρουσιν, οὐδὲ θερίζουσιν,² οἷς οὐκ ἔστιν
 ταμεῖον³ οὐδὲ ἀποθήκη,⁴ καὶ ὁ θεὸς τρέφει⁵ αὐτούς: πόσῳ⁶ μᾶλλον ὑμεῖς
 διαφέρετε⁷ τῶν πετεινῶν;⁸ Τίς δὲ ἐξ ὑμῶν μεριμνῶν⁹ δύναται 25
 προσθεῖναι¹⁰ ἐπὶ τὴν ἡλικίαν¹¹ αὐτοῦ πῆχυν¹² ἕνα; Εἰ οὖν οὕτε ἐλάχιστον 26
 δύνασθε, τί περὶ τῶν λοιπῶν μεριμνᾶτε;⁹ Κατανοήσατε¹⁴ τὰ κρίνα¹⁵ 27
 πῶς αὐξάνει:¹⁶ οὐ κοπιᾷ,¹⁷ οὐδὲ νήθει:¹⁸ λέγω δὲ ὑμῖν, οὐδὲ Σολομῶν¹⁹ ἐν
 πάσῃ τῇ δόξῃ αὐτοῦ περιεβάλετο²⁰ ὡς ἐν τούτων. Εἰ δὲ τὸν χόρτον²¹ ἐν 28
 τῷ ἁγρῷ σήμερον ὄντα, καὶ αὔριον²² εἰς κλίβανον²³ βαλλόμενον, ὁ θεὸς
 οὕτως ἀμφιέννυσιν,²⁴ πόσῳ⁶ μᾶλλον ὑμᾶς, ὀλιγόπιστοι;²⁵ Καὶ ὑμεῖς μὴ 29
 ζητεῖτε τί φάγητε, ἢ τί πίνητε: καὶ μὴ μετεωρίζεσθε.²⁶ Ταῦτα γὰρ πάντα 30
 τὰ ἔθνη τοῦ κόσμου ἐπιζητεῖ:²⁷ ὑμῶν δὲ ὁ πατὴρ οἶδεν ὅτι χρήζετε²⁸
 τούτων. Πλὴν ζητεῖτε τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ, καὶ ταῦτα πάντα 31
 προστεθήσεται¹⁰ ὑμῖν. Μὴ φοβοῦ, τὸ μικρὸν ποίμνιον:²⁹ ὅτι εὐδόκησεν 32
 ὁ πατὴρ ὑμῶν δοῦναι ὑμῖν τὴν βασιλείαν. Πωλήσατε³¹ τὰ ὑπάρχοντα 33
 ὑμῶν καὶ δότε ἐλεημοσύνην.³² Ποιήσατε ἑαυτοῖς βαλάντια³³ μὴ
 παλαιούμενα,³⁴ θησαυρὸν³⁵ ἀνέκλειπτον³⁶ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ὅπου
 κλέπτῃς³⁷ οὐκ ἐγγίζει, οὐδὲ σῆς³⁸ διαφθείρει:³⁹ ὅπου γὰρ ἐστὶν ὁ 34

¹ κόραξ, ακος, ὁ, crow, raven. ² θερίζω, reap, gather. ³ ταμεῖον, ου, τό, inner room, storeroom. ⁴ ἀποθήκη, ης, ἡ, storehouse, barn. ⁵ τρέφω, make to grow, nourish. ⁶ πόσος, how many? how great? ⁷ διαφέρω, differ, carry through. ⁸ πετεινόν, ου, τό, bird. ⁹ μεριμνάω, be anxious, distracted. ¹⁰ προστίθμι, add, add to. ¹¹ ἡλικία, ας, ἡ, maturity, age. ¹² πῆχυς, εως, ὁ, cubit. ¹³ ἐλάχιστος, least, smallest. ¹⁴ κατανοέω, observe, understand. ¹⁵ κρίνον, ου, τό, lily. ¹⁶ αὐξάνω, cause to grow, increase. ¹⁷ κοπιᾶω, toil, labor. ¹⁸ νήθω, spin. ¹⁹ Σολομών, ωνος, ὁ, Solomon. ²⁰ περιβάλλω, put around, clothe. ²¹ χόρτος, ου, ὁ, grass, hay. ²² αὔριον, tomorrow. ²³ κλίβανος, ου, ὁ, oven, furnace. ²⁴ ἀμφιέννυμι, clothe, dress. ²⁵ ὀλιγόπιστος, of little faith. ²⁶ μετεωρίζομαι, be anxious, worried. ²⁷ ἐπιζητέω, seek for, seek after. ²⁸ χρήζω, need, have need of. ²⁹ ποίμνιον, ου, τό, flock, little flock. ³⁰ εὐδοκέω, think it good, be well pleased with. ³¹ πωλέω, sell. ³² ἐλεημοσύνη, ης, ἡ, alms, alms-giving. ³³ βαλάντιον, ου, τό, purse, money bag. ³⁴ παλαιόω, make or become old, obsolete. ³⁵ θησαυρός, οῦ, ὁ, storehouse, treasure. ³⁶ ἀνέκλειπτος, unfailing, inexhaustible. ³⁷ κλέπτῃς, ου, ὁ, thief. ³⁸ σῆς, σῆτος, ὁ, moth. ³⁹ διαφθείρω, destroy utterly, spoil.

θησαυρὸς¹ ὑμῶν, ἐκεῖ καὶ ἡ καρδία ὑμῶν ἔσται.

Ἔστωσαν ὑμῶν αἱ ὀσφύες² περιεζωσμέναι,³ καὶ οἱ λύχνοι⁴ καιόμενοι·⁵ καὶ 35

ὕμεῖς ὅμοιοι ἀνθρώποις προσδεχομένοις⁶ τὸν κύριον ἑαυτῶν, πότε

ἀναλύσῃ⁷ ἐκ τῶν γάμων,⁸ ἵνα, ἐλθόντος καὶ κρούσαντος,⁹ εὐθέως

ἀνοίξωσιν αὐτῷ. Μακάριοι οἱ δοῦλοι ἐκεῖνοι, οὓς ἐλθὼν ὁ κύριος 37

εὐρήσει γρηγοροῦντας·¹⁰ ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι περιζώσεται³ καὶ

ἀναικλινεῖ¹¹ αὐτούς, καὶ παρελθὼν¹² διακονήσει αὐτοῖς. Καὶ ἐὰν ἔλθῃ ἐν 38

τῇ δευτέρᾳ φυλακῇ, καὶ ἐν τῇ τρίτῃ φυλακῇ ἔλθῃ, καὶ εὖρη οὕτως,

μακάριοί εἰσιν οἱ δοῦλοι ἐκεῖνοι. Τοῦτο δὲ γινώσκετε, ὅτι εἰ ἤδει ὁ 39

οἰκοδεσπότης¹³ ποῖα ὥρα ὁ κλέπτης¹⁴ ἔρχεται, ἐγρηγόρησεν¹⁰ ἄν, καὶ οὐκ

ἂν ἀφῆκεν διορυγῆναι¹⁵ τὸν οἶκον αὐτοῦ. Καὶ ὑμεῖς οὖν γίνεσθε ἔτοιμοι· 40

ὅτι ἡ ὥρα οὐ δοκεῖτε ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεται.

Εἶπεν δὲ αὐτῷ ὁ Πέτρος, Κύριε, πρὸς ἡμᾶς τὴν παραβολὴν ταύτην λέγεις, 41

ἢ καὶ πρὸς πάντας; Εἶπεν δὲ ὁ κύριος, Τίς ἄρα¹⁷ ἐστὶν ὁ πιστὸς 42

οἰκονόμος¹⁸ καὶ φρόνιμος,¹⁹ ὃν καταστήσει²⁰ ὁ κύριος ἐπὶ τῆς θεραπείας²¹

αὐτοῦ, τοῦ διδόναι ἐν καιρῷ τὸ σιτομέτριον;²² Μακάριος ὁ δοῦλος 43

ἐκεῖνος, ὃν ἐλθὼν ὁ κύριος αὐτοῦ εὐρήσει ποιοῦντα οὕτως. Ἀληθῶς²³ 44

¹ θησαυρός, οὐ, ὁ, storehouse, treasure. ² ὀσφύς, ὕος, ἡ, waist, hip. ³ περιζώννυμι, gird, gird round. ⁴ λύχνος, οὐ, ὁ, lamp, lantern. ⁵ καίω, burn, ignite. ⁶ προσδέχομαι, receive, wait for. ⁷ ἀναλύω, loose, depart. ⁸ γάμος, οὐ, ὁ, marriage, wedding. ⁹ κρούω, knock, strike. ¹⁰ γρηγορέω, watch, keep watch. ¹¹ ἀναικλίνω, lay upon, lay down. ¹² παρέρχομαι, pass by, go by. ¹³ οἰκοδεσπότης, οὐ, ὁ, householder, head of a household. ¹⁴ κλέπτης, οὐ, ὁ, thief. ¹⁵ διορύσσω, break through, break in. ¹⁶ ἔτοιμος, ready, prepared. ¹⁷ ἄρα, so? (introduces a question). ¹⁸ οἰκονόμος, οὐ, ὁ, manager, steward. ¹⁹ φρόνιμος, prudent, wise. ²⁰ καθίστημι, set, constitute. ²¹ θεραπεία, ας, ἡ, treatment, healing. ²² σιτομέτριον, οὐ, τό, food allowance, ration. ²³ ἀληθῶς, truly, really.

λέγω ὑμῖν ὅτι ἐπὶ πᾶσιν τοῖς ὑπάρχουσιν αὐτοῦ καταστήσει¹ αὐτόν. 45

Ἐὰν δὲ εἴπῃ ὁ δούλος ἐκεῖνος ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ, Χρονίζει² ὁ κύριός μου ἔρχεσθαι, καὶ ἄρξῃται τύπτειν³ τοὺς παιδάς⁴ καὶ τὰς παιδίσκας,⁵ ἐσθίειν τε καὶ πίνειν καὶ μεθύσκεσθαι· ἥξει⁶ ὁ κύριος τοῦ δούλου 46 ἐκεῖνου ἐν ἡμέρᾳ ἣ οὐ προσδοκᾷ,⁸ καὶ ἐν ᾧρᾳ ἣ οὐ γινώσκει, καὶ διχοτομήσει⁹ αὐτόν, καὶ τὸ μέρος αὐτοῦ μετὰ τῶν ἀπίστων¹⁰ θήσει. 47 Ἐκεῖνος δὲ ὁ δούλος ὁ γνούς τὸ θέλημα τοῦ κυρίου ἑαυτοῦ, καὶ μὴ ἐτοιμάσας μηδὲ ποιήσας πρὸς τὸ θέλημα αὐτοῦ, δαρήσεται¹¹ πολλάς· ὁ 48 δὲ μὴ γνούς, ποιήσας δὲ ἄξια πληγῶν,¹² δαρήσεται¹¹ ὀλίγας. Παντὶ δὲ ᾧ ἐδόθη πολὺ, πολὺ ζητηθήσεται παρ' αὐτοῦ· καὶ ᾧ παρέθεντο¹³ πολὺ, περισσότερον¹⁴ αἰτήσουσιν αὐτόν.

Πῦρ ἦλθον βαλεῖν εἰς τὴν γῆν, καὶ τί θέλω εἰ ἤδη ἀνήφθῃ;¹⁵ Βάπτισμα¹⁶ δὲ 49 ἔχω βαπτισθῆναι, καὶ πῶς συνέχομαι¹⁷ ἕως οὗ τελεσθῇ.¹⁸ Δοκεῖτε ὅτι 51 εἰρήνην παρεγενόμην δοῦναι ἐν τῇ γῇ; Οὐχί, λέγω ὑμῖν, ἀλλ' ἡ διαμερισμός.¹⁹ Ἔσονται γὰρ ἀπὸ τοῦ νῦν πέντε ἐν οἴκῳ ἐνὶ 52 διαμεμερισμένοι,²⁰ τρεῖς ἐπὶ δυσίν, καὶ δύο ἐπὶ τρισίν. Διαμερισθήσεται 53 πατὴρ ἐπὶ υἱῷ, καὶ υἱὸς ἐπὶ πατρί· μήτηρ ἐπὶ θυγατρὶ,²¹ καὶ θυγάτηρ ἐπὶ μητρὶ· πενθερά²² ἐπὶ τὴν νύμφην²³ αὐτῆς, καὶ νύμφη²³ ἐπὶ τὴν

¹ καθίστημι, set, constitute. ² χρονίζω, spend or take time, delay. ³ τύπτω, smite, beat. ⁴ παῖς, ὁ, male or female child, servant. ⁵ παιδίσκη, ἡς, ἡ, maid, female servant. ⁶ μεθύσκω, make drunk. ⁷ ἔκω, have come, am present. ⁸ προσδοκάω, wait for, look for. ⁹ διχοτομέω, cut in two, scourge severely. ¹⁰ ἄπιστος, unbelieving, faithless. ¹¹ δέρω, beat, flay. ¹² πληγὴ, ἡς, ἡ, blow, wound. ¹³ παρατίθημι, set before, entrust. ¹⁴ περισσός, excessive, abundant. ¹⁵ ἀνάπτω, kindle, set on fire. ¹⁶ βάπτισμα, τοῦ, τό, baptism, rite or ceremony of baptism. ¹⁷ συνέχω, hold fast, oppress. ¹⁸ τελέω, finish, fulfill. ¹⁹ διαμερισμός, οὗ, ὁ, division, disunity. ²⁰ διαμερίζω, divide, distribute. ²¹ θυγάτηρ, τῆς, ἡ, daughter. ²² πενθερά, ἡς, ἡ, mother-in-law. ²³ νύμφη, ἡς, ἡ, bride, young woman.

πενθεράν¹ αὐτῆς. Ἔλεγεν δὲ καὶ τοῖς ὄχλοις, Ὅταν ἴδητε τὴν νεφέλην² 54
 ἀνατέλλουσιν³ ἀπὸ δυσμῶν,⁴ εὐθέως λέγετε, Ὁμβρος⁵ ἔρχεται· καὶ
 γίνεται οὕτως. Καὶ ὅταν νότον⁶ πνέοντα,⁷ λέγετε ὅτι Καύσων⁸ ἔσται· 55
 καὶ γίνεται. Ὑποκριταί,⁹ τὸ πρόσωπον τῆς γῆς καὶ τοῦ οὐρανοῦ οἴδατε 56
 δοκιμάζειν·¹⁰ τὸν δὲ καιρὸν τοῦτον πῶς οὐ δοκιμάζετε;¹⁰ Τί δὲ καὶ ἀφ’ 57
 ἑαυτῶν οὐ κρίνετε τὸ δίκαιον; Ὡς γὰρ ὑπάγεις μετὰ τοῦ ἀντιδίκου¹¹ σου 58
 ἐπ’ ἄρχοντα, ἐν τῇ ὁδῷ δὸς ἐργασίαν¹² ἀπηλλάχθαι¹³ ἀπ’ αὐτοῦ· μήποτε
 κατασύρῃ¹⁵ σε πρὸς τὸν κριτὴν,¹⁶ καὶ ὁ κριτής¹⁶ σε παραδῶ τῷ
 πράκτορι,¹⁷ καὶ ὁ πράκτωρ¹⁷ σε βάλῃ εἰς φυλακὴν. Λέγω σοι, οὐ μὴ 59
 ἐξέλθῃς ἐκεῖθεν,¹⁸ ἕως οὔ καὶ τὸν ἔσχατον λεπτὸν¹⁹ ἀποδῷς.

Παρήσαν²⁰ δὲ τινες ἐν αὐτῷ τῷ καιρῷ ἀπαγγέλλοντες αὐτῷ περὶ τῶν 13
 Γαλιλαίων,²¹ ὧν τὸ αἷμα Πιλάτος ἔμιξεν²² μετὰ τῶν θυσιῶν²³ αὐτῶν. 2
 Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Δοκεῖτε ὅτι οἱ Γαλιλαῖοι²¹ οὗτοι
 ἁμαρτωλοὶ παρὰ πάντας τοὺς Γαλιλαίους²¹ ἐγένοντο, ὅτι τοιαῦτα
 πεπόνθασιν; Οὐχί, λέγω ὑμῖν· ἀλλ’ ἐὰν μὴ μετανοήτε, πάντες 3
 ὡσαύτως²⁴ ἀπολείσθε. Ἡ ἐκεῖνοι οἱ δέκα²⁵ καὶ ὀκτώ,²⁶ ἐφ’ οὓς ἔπεσεν ὁ 4
 πύργος²⁷ ἐν τῷ Σιλωάμ²⁸ καὶ ἀπέκτεινεν αὐτούς, δοκεῖτε ὅτι οὗτοι

¹ πενθερά, ἄς, ἡ, mother-in-law. ² νεφέλη, ης, ἡ, cloud. ³ ἀνατέλλω, cause to rise, make to rise. ⁴ δυσμή, ἡς, ἡ, the western region. ⁵ ὄμβρος, ου, ὁ, shower, thunderstorm. ⁶ νότος, ου, ὁ, south wind, south. ⁷ πνέω, blow. ⁸ καύσων, ωνος, ὁ, burning heat, scorching heat. ⁹ ὑποκριτής, οὔ, ὁ, hypocrite, pretender. ¹⁰ δοκιμάζω, prove, approve. ¹¹ ἀντίδικος, ου, ὁ, opponent, adversary. ¹² ἐργασία, ας, ἡ, profit, business. ¹³ ἀπαλλάσσω, leave, deliver. ¹⁴ μήποτε, never, lest perchance. ¹⁵ κατασύρω, drag (away by force), drag down. ¹⁶ κριτής, ου, ὁ, judge. ¹⁷ πράκτωρ, ορος, ὁ, bailiff, constable. ¹⁸ ἐκεῖθεν, from there, from that place. ¹⁹ λεπτόν, τό, small coin, small piece of money. ²⁰ παρίμι, be present, have arrived. ²¹ Γαλιλαῖος, Galilean. ²² μίγνυμι, mix, mingle. ²³ θυσία, ας, ἡ, sacrifice. ²⁴ ὡσαύτως, likewise. ²⁵ δέκα, ten, 10. ²⁶ ὀκτώ, eight, 8. ²⁷ πύργος, ου, ὁ, tower, fortified structure. ²⁸ Σιλωάμ, ὁ, Siloam.

ὀφειλέται¹ ἐγένοντο παρὰ πάντας ἀνθρώπους τοὺς κατοικοῦντας ἐν
 Ἱερουσαλήμ· Οὐχί, λέγω ὑμῖν· ἀλλ' ἐὰν μὴ μετανοήτε, πάντες ὁμοίως 5
 ἀπολείσθε. Ἔλεγεν δὲ ταύτην τὴν παραβολήν· Συκὴν² εἶχέν τις ἐν τῷ 6
 ἀμπελῶνι³ αὐτοῦ πεφυτευμένην·⁴ καὶ ἦλθεν ζητῶν καρπὸν ἐν αὐτῇ, καὶ
 οὐχ εὔρεν. Εἶπεν δὲ πρὸς τὸν ἀμπελουργόν,⁵ Ἴδού, τρία ἔτη ἔρχομαι 7
 ζητῶν καρπὸν ἐν τῇ συκῇ² ταύτῃ, καὶ οὐχ εὐρίσκω· ἔκκοψον⁶ αὐτήν·
 ἵνα τί καὶ τὴν γῆν καταργεῖ;⁷ Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς λέγει αὐτῷ, Κύριε, ἄφες 8
 αὐτήν καὶ τοῦτο τὸ ἔτος, ἕως ὅτου⁸ σκάψω⁹ περὶ αὐτήν, καὶ βάλω
 κόπρια· καὶ¹⁰ μὲν ποιήσῃ καρπὸν· εἰ δὲ μήγε,¹¹ εἰς τὸ μέλλον ἐκκόψεις⁶ 9
 αὐτήν.

Ἦν δὲ διδάσκων ἐν μιᾷ τῶν συναγωγῶν ἐν τοῖς σάββασιν· καὶ ἰδοὺ, γυνή 10
 ἦν πνεῦμα ἔχουσα ἀσθενείας¹² ἔτη δέκα¹³ καὶ ὀκτώ,¹⁴ καὶ ἦν
 συγκύπτουσα,¹⁵ καὶ μὴ δυναμένη ἀνακύψαι¹⁶ εἰς τὸ παντελές.¹⁷ Ἰδὼν δὲ 12
 αὐτήν ὁ Ἰησοῦς προσεφώνησεν,¹⁸ καὶ εἶπεν αὐτῇ, Γύναι, ἀπολέλυσαι
 τῆς ἀσθενείας¹² σου. Καὶ ἐπέθηκεν αὐτῇ τὰς χεῖρας· καὶ παραχρῆμα¹⁹ 13
 ἀνωρθώθη,²⁰ καὶ ἐδόξαζεν τὸν θεόν. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἀρχισυνάγωγος,²¹ 14
 ἀγανακτῶν²² ὅτι τῷ σαββάτῳ ἐθεράπευσεν ὁ Ἰησοῦς, ἔλεγεν τῷ ὄχλῳ,
 Ἐξ²³ ἡμέραι εἰσὶν ἐν αἷς δεῖ ἐργάζεσθαι· ἐν ταύταις οὖν ἐρχόμενοι

¹ ὀφειλέτης, ου, ὁ, debtor, sinner. ² συκῇ, ἡς, ἡ, fig tree. ³ ἀμπελῶν, ὠνος, ὁ, vineyard. ⁴ φυτεύω, plant. ⁵ ἀμπελουργός, οὔ, ὁ, vinedresser, gardener. ⁶ ἐκκόπτω, cut out, cut off. ⁷ καταργέω, make ineffective, abolish. ⁸ ὅτου, until. ⁹ σκάπτω, dig. ¹⁰ καὶ, and if, even if. ¹¹ μήγε, otherwise (used in the phrase εἰ δὲ μήγε). ¹² ἀσθένεια, ας, ἡ, weakness, sickness. ¹³ δέκα, ten, 10. ¹⁴ ὀκτώ, eight, 8. ¹⁵ συγκύπτω, be bent over, am bent double. ¹⁶ ἀνακύπτω, straighten up, stand erect. ¹⁷ παντελές, completely, forever. ¹⁸ προσφωνέω, call to, summon. ¹⁹ παραχρῆμα, immediately, instantly. ²⁰ ἀνορθόω, restore, strengthen. ²¹ ἀρχισυνάγωγος, ου, ὁ, ruler of a synagogue. ²² ἀγανακτέω, be indignant, am angry. ²³ ἕξ, six, 6.

θεραπεύεσθε, καὶ μὴ τῇ ἡμέρᾳ τοῦ σαββάτου. Ἀπεκρίθη οὖν αὐτῷ ὁ 15
κύριος, καὶ εἶπεν, Ὑποκριταί,¹ ἕκαστος ὑμῶν τῷ σαββάτῳ οὐ λύει τὸν
βοῦν² αὐτοῦ ἢ τὸν ὄνον³ ἀπὸ τῆς φάτνης,⁴ καὶ ἀπαγαγὼν⁵ ποτίζει;⁶ 16
Ταύτην δέ, θυγατέρα⁷ Ἀβραὰμ οὔσαν, ἣν ἔδησεν ὁ Σατανᾶς, ἰδοὺ, δέκα
καὶ ὀκτώ⁹ ἔτη, οὐκ ἔδει λυθῆναι ἀπὸ τοῦ δεσμοῦ¹⁰ τούτου τῇ ἡμέρᾳ τοῦ
σαββάτου; Καὶ ταῦτα λέγοντος αὐτοῦ, κατησχύνοντο¹¹ πάντες οἱ 17
ἀντικείμενοι¹² αὐτῷ: καὶ πᾶς ὁ ὄχλος ἔχαιρεν ἐπὶ πᾶσιν τοῖς ἐνδόξοις¹³
τοῖς γινομένοις ὑπ' αὐτοῦ.

Ἔλεγεν δέ, Τίνι ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ; Καὶ τίνι ὁμοιώσω¹⁴ 18
αὐτήν; Ὅμοία ἐστὶν κόκκῳ¹⁵ σινάπεως,¹⁶ ὃν λαβὼν ἄνθρωπος ἔβαλεν 19
εἰς κῆπον¹⁷ αὐτοῦ: καὶ ἡὔξησεν,¹⁸ καὶ ἐγένετο εἰς δένδρον¹⁹ μέγα, καὶ τὰ
πετεινὰ²⁰ τοῦ οὐρανοῦ κατεσκήνωσεν²¹ ἐν τοῖς κλάδοις²² αὐτοῦ. Πάλιν 20
εἶπεν, Τίνι ὁμοιώσω¹⁴ τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ; Ὅμοία ἐστὶν ζύμῃ,²³ ἣν 21
λαβοῦσα γυνὴ ἐνέκρυψεν²⁴ εἰς ἀλεύρου²⁵ σάτα²⁶ τρία, ἕως οὗ ἐζυμώθη²⁷
ὅλον. Καὶ διεπορεύετο²⁸ κατὰ πόλεις καὶ κώμας²⁹ διδάσκων, καὶ πορείαν 22
ποιούμενος εἰς Ἱερουσαλήμ. Εἶπεν δέ τις αὐτῷ, Κύριε, εἰ ὀλίγοι οἱ 23
σῳζόμενοι; Ὁ δὲ εἶπεν πρὸς αὐτούς, Ἀγωνίζεσθε³¹ εἰσελθεῖν διὰ τῆς 24

¹ ὑποκριτής, οὐ, ὁ, hypocrite, pretender. ² βοῦς, ὁ, ox, cow. ³ ὄνος, οὐ, ὁ, ass, donkey. ⁴ φάτνη, ἡ, manger, stall. ⁵ ἀπάγω, lead away, lead. ⁶ ποτίζω, give drink to, cause to drink. ⁷ θυγάτηρ, τρως, ἡ, daughter. ⁸ δέκα, ten, 10. ⁹ ὀκτώ, eight, 8. ¹⁰ δεσμός, οὐ, ὁ, chain, bond. ¹¹ καταισχύνω, put to shame, shame. ¹² ἀντίκειμαι, lie opposite, i.e. oppose. ¹³ ἐνδόξος, honored, glorious. ¹⁴ ὁμοιώω, make like, liken. ¹⁵ κόκκος, οὐ, ὁ, grain, seed. ¹⁶ σίναπι, εως, τό, mustard plant, mustard. ¹⁷ κῆπος, οὐ, ὁ, garden. ¹⁸ αὐξάνω, cause to grow, increase. ¹⁹ δένδρον, οὐ, τό, tree. ²⁰ πετεινόν, οὐ, τό, bird. ²¹ κατασκήνω, cause to dwell, settle. ²² κλάδος, οὐ, ὁ, branch (of a tree), branch. ²³ ζύμη, ἡ, leaven, ferment. ²⁴ ἐγκρύπτω, hide, hide in. ²⁵ ἄλευρον, οὐ, τό, wheat flour, meal. ²⁶ σάτον, οὐ, τό, seah (a Hebrew measure). ²⁷ ζυμώω, leaven, ferment. ²⁸ διαπορεύομαι, pass across, journey through. ²⁹ κώμη, ἡ, village. ³⁰ πορεία, ας, ἡ, journey, way. ³¹ ἀγωνίζομαι, contend, struggle.

στενῆς¹ πύλης·² ὅτι πολλοί, λέγω ὑμῖν, ζητήσουσιν εἰσελθεῖν, καὶ οὐκ
 ἰσχύσουσιν.³ Ἄφ' οὗ ἂν ἐγερθῇ ὁ οἰκοδεσπότης⁴ καὶ ἀποκλείσῃ⁵ τὴν 25
 θύραν, καὶ ἄρξῃσθε ἔξω ἐστάναι καὶ κρούειν⁶ τὴν θύραν, λέγοντες,
 Κύριε, κύριε, ἄνοιξον ἡμῖν· καὶ ἀποκριθεὶς ἐρεῖ ὑμῖν, Οὐκ οἶδα ὑμᾶς,
 πόθεν⁷ ἐστέ· τότε ἄρξῃσθε λέγειν, Ἐφάγομεν ἐνώπιόν σου καὶ ἐπίομεν, 26
 καὶ ἐν ταῖς πλατείαις⁸ ἡμῶν ἐδίδαξας. Καὶ ἐρεῖ, Λέγω ὑμῖν, οὐκ οἶδα 27
 ὑμᾶς πόθεν⁷ ἐστέ· ἀπόστητε⁹ ἀπ' ἐμοῦ πάντες οἱ ἐργάται¹⁰ τῆς ἀδικίας.¹¹ 28
 Ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς¹² καὶ ὁ βρυγμὸς¹³ τῶν ὀδόντων,¹⁴ ὅταν ὄψῃσθε
 Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ καὶ πάντας τοὺς προφῆτας ἐν τῇ
 βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ, ὑμᾶς δὲ ἐκβαλλομένους ἔξω. Καὶ ἦξουσιν¹⁵ ἀπὸ 29
 ἀνατολῶν¹⁶ καὶ δυσμῶν,¹⁷ καὶ βορρᾶ¹⁸ καὶ νότου,¹⁹ καὶ ἀνακλιθήσονται²⁰
 ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ. Καὶ ἰδοὺ, εἰσὶν ἔσχατοι οἱ ἔσονται πρῶτοι, καὶ 30
 εἰσὶν πρῶτοι οἱ ἔσονται ἔσχατοι.

Ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ προσήλθόν τινες Φαρισαῖοι, λέγοντες αὐτῷ, Ἐξελθε 31
 καὶ πορεύου ἐντεῦθεν,²¹ ὅτι Ἡρώδης θέλει σε ἀποκτείνειν. Καὶ εἶπεν 32
 αὐτοῖς, Πορευθέντες εἴπατε τῇ ἀλώπεκι²² ταύτῃ, Ἰδοὺ, ἐκβάλλω
 δαιμόνια καὶ ἰάσεις²³ ἐπιτελῶ²⁴ σήμερον καὶ αὔριον,²⁵ καὶ τῇ τρίτῃ

¹ στενός, narrow. ² πύλη, ης, ἡ, gate, porch. ³ ἰσχύω, be strong, able. ⁴ οἰκοδεσπότης, ου, ὁ, householder, head of a household. ⁵ ἀποκλείω, close, shut. ⁶ κρούω, knock, strike. ⁷ πόθεν, from where? whence. ⁸ πλατεία, ας, ἡ, street. ⁹ ἀφίστημι, withdraw, depart. ¹⁰ ἐργάτης, ου, ὁ, workman, laborer. ¹¹ ἀδικία, ας, ἡ, unrighteousness. ¹² κλαυθμός, οῦ, ὁ, weeping, lamentation. ¹³ βρυγμός, οῦ, ὁ, biting, gnashing of teeth. ¹⁴ ὀδούς, ὁ, tooth. ¹⁵ ἦκω, have come, am present. ¹⁶ ἀνατολή, ἥς, ἡ, east, dawn. ¹⁷ δυσμή, ἥς, ἡ, the western region. ¹⁸ βορρᾶς, ᾶ, ὁ, north, north wind. ¹⁹ νότος, ου, ὁ, south wind, south. ²⁰ ἀνακλίνω, lay upon, lay down. ²¹ ἐντεῦθεν, hence, on each side. ²² ἀλώπηξ, εκος, ἡ, fox. ²³ ἰασις, εως, ἡ, healing, cure. ²⁴ ἐπιτελέω, complete, perform. ²⁵ αὔριον, tomorrow.

τελειοῦμαι.¹ Πλὴν δεῖ με σήμερον καὶ αὔριον² καὶ τῇ ἐχομένῃ 33

πορεύεσθαι· ὅτι οὐκ ἐνδέχεται³ προφήτην ἀπολέσθαι ἔξω Ἱερουσαλήμ. 34

Ἱερουσαλήμ, Ἱερουσαλήμ, ἡ ἀποκτένουσα τοὺς προφήτας καὶ

λιθοβολοῦσα⁴ τοὺς ἀπεσταλμένους πρὸς αὐτήν, ποσάκις⁵ ἠθέλησα

ἐπισυνάξαι⁶ τὰ τέκνα σου, ὃν τρόπον⁷ ὄρνις⁸ τὴν ἑαυτῆς νοσσιᾶν⁹ ὑπὸ

τὰς πτέρυγας,¹⁰ καὶ οὐκ ἠθελήσατε. Ἰδοὺ, ἀφίεται ὑμῖν ὁ οἶκος ὑμῶν 35

ἐρημος. Λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι οὐ μὴ με ἴδητε ἕως ἂν ἕξει,¹¹ ὅτε εἴπητε,

Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου.

Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ ἐλθεῖν αὐτὸν εἰς οἶκόν τινος τῶν ἀρχόντων τῶν 14

Φαρισαίων σαββάτῳ φαγεῖν ἄρτον, καὶ αὐτοὶ ἦσαν παρατηρούμενοι¹²

αὐτόν. Καὶ ἰδοὺ, ἄνθρωπός τις ἦν ὑδρωπικός¹³ ἔμπροσθεν αὐτοῦ. Καὶ 2

ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν πρὸς τοὺς νομικοὺς¹⁴ καὶ Φαρισαίους, λέγων,

Εἰ ἔξεστιν τῷ σαββάτῳ θεραπεύειν; Οἱ δὲ ἡσύχασαν.¹⁵ Καὶ 4

ἐπιλαβόμενος¹⁶ ἰάσατο¹⁷ αὐτόν, καὶ ἀπέλυσεν. Καὶ ἀποκριθεὶς πρὸς 5

αὐτοὺς εἶπεν, Τίνος ὑμῶν υἱὸς ἢ βοῦς¹⁸ εἰς φρέαρ¹⁹ ἐμπεσεῖται,²⁰ καὶ οὐκ

εὐθέως ἀνασπάσει²¹ αὐτὸν ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ σαββάτου; Καὶ οὐκ 6

ἴσχυσαν²² ἀνταποκριθῆναι²³ αὐτῷ πρὸς ταῦτα.

¹ τελειόω, fill, fulfill. ² αὔριον, tomorrow. ³ ἐνδέχομαι, be possible, allow. ⁴ λιθοβολέω, pelt with stones, stone. ⁵ ποσάκις, how often? how often. ⁶ ἐπισυνάγω, gather, gather together. ⁷ τρόπος, οὐ, ὁ, manner, way. ⁸ ὄρνις, ἴθος, ἡ, hen, bird. ⁹ νοσσία, αἶς, ἡ, brood, brood of young birds. ¹⁰ πτέρυξ, υἱός, ἡ, wing. ¹¹ ἦκω, have come, am present. ¹² παρατηρέω, watch closely, observe scrupulously. ¹³ ὑδρωπικός, suffering from dropsy or edema. ¹⁴ νομικός, pertaining to the law. ¹⁵ ἡσυχάζω, be still, be silent. ¹⁶ ἐπιλαμβάνομαι, take hold of, seize. ¹⁷ ἰάομαι, heal. ¹⁸ βοῦς, ὁ, ox, cow. ¹⁹ φρέαρ, οὐ, τό, well, pit. ²⁰ ἐμπίπτω, fall into, fall in. ²¹ ἀνασπάω, draw up, pull up. ²² ἰσχύω, be strong, able. ²³ ἀνταποκρίνομαι, answer again, contradict.

Ἔλεγεν δὲ πρὸς τοὺς κεκλημένους παραβολήν, ἐπέχων¹ πῶς τὰς 7
 πρωτοκλισίας² ἐξελέγοντο,³ λέγων πρὸς αὐτοὺς, Ὅταν κληθῇς ὑπό 8
 τινος εἰς γάμους,⁴ μὴ κατακλιθῇς⁵ εἰς τὴν πρωτοκλισίαν·² μήποτε⁶
 ἐντιμότερός⁷ σου ἢ κεκλημένος ὑπ' αὐτοῦ, καὶ ἔλθων ὁ σὲ καὶ αὐτὸν 9
 καλέσας ἐρεῖ σοι, Δὸς τούτῳ τόπον· καὶ τότε ἄρξῃ μετ' αἰσχύνης⁸ τὸν
 ἔσχατον τόπον κατέχειν.⁹ Ἄλλ' ὅταν κληθῇς, πορευθεὶς ἀνάπεσε¹⁰ εἰς 10
 τὸν ἔσχατον τόπον· ἵνα, ὅταν ἔλθῃ ὁ κεκληκὼς σε, εἴπῃ σοι, Φίλε,¹¹
 προσανάβηθι¹² ἀνώτερον·¹³ τότε ἔσται σοι δόξα ἐνώπιον τῶν
 συνανακειμένων¹⁴ σοι. Ὅτι πᾶς ὁ ὑψῶν¹⁵ ἑαυτὸν ταπεινωθήσεται,¹⁶ καὶ 11
 ὁ ταπεινῶν¹⁶ ἑαυτὸν ὑψωθήσεται.¹⁵

Ἔλεγεν δὲ καὶ τῷ κεκληκώτῃ αὐτόν, Ὅταν ποιῇς ἄριστον¹⁷ ἢ δεῖπνον,¹⁸ μὴ 12
 φώνει τοὺς φίλους¹¹ σου, μηδὲ τοὺς ἀδελφούς σου, μηδὲ τοὺς συγγενεῖς
 σου, μηδὲ γείτονας²⁰ πλουσίους·²¹ μήποτε⁶ καὶ αὐτοὶ σε ἀντικαλέσωσιν,²²
 καὶ γένηταί σοι ἀνταπόδομα.²³ Ἄλλ' ὅταν ποιῇς δοχήν,²⁴ κάλει 13
 πτωχοὺς, ἀναπήρους,²⁵ χωλούς,²⁶ τυφλοὺς· καὶ μακάριος ἔσῃ, ὅτι οὐκ 14
 ἔχουσιν ἀνταποδοῦναί²⁷ σοι· ἀνταποδοθήσεται²⁷ γάρ σοι ἐν τῇ
 ἀναστάσει τῶν δικαίων.

¹ ἐπέχω, hold fast, hold toward. ² πρωτοκλισία, ας, ἡ, chief place. ³ ἐκλέγομαι, choose, elect. ⁴ γάμος, ου, ὁ, marriage, wedding. ⁵ κατακλίνω, make to lie down, recline. ⁶ μήποτε, never, lest perchance. ⁷ ἐντιμος, valued, precious. ⁸ αἰσχύνῃ, ης, ἡ, shame. ⁹ κατέχω, hold back, hold fast. ¹⁰ ἀναπίπτω, recline, lie down. ¹¹ φίλος, ου, ὁ, loving, friend. ¹² προσανάβηθι, go up, move up. ¹³ ἀνώτερον, higher, more honorable place. ¹⁴ συνανακειμαι, recline at table with. ¹⁵ ὑψῶ, lift up, exalt. ¹⁶ ταπεινῶ, humble, humiliate. ¹⁷ ἄριστον, ου, τό, breakfast. ¹⁸ δεῖπνον, ου, τό, supper, dinner. ¹⁹ συγγενής, kindred, relative. ²⁰ γείτων, ονος, ὁ, neighbor. ²¹ πλούσιος, rich. ²² ἀντικαλέω, invite in return. ²³ ἀνταπόδομα, τος, τό, repayment, reward. ²⁴ δοχή, ης, ἡ, reception, banquet. ²⁵ ἀνάπηρος, crippled, maimed. ²⁶ χωλός, lame, deprived of a foot. ²⁷ ἀνταποδίδωμι, recompense, repay.

Ἀκούσας δέ τις τῶν συνανακειμένων¹ ταῦτα εἶπεν αὐτῷ, Μακάριος, ὃς 15
 φάγεται ἄριστον² ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ, Ἄνθρωπός 16
 τις ἐποίησεν δείπνον³ μέγα, καὶ ἐκάλεσεν πολλούς· καὶ ἀπέστειλεν τὸν 17
 δούλον αὐτοῦ τῇ ὥρᾳ τοῦ δείπνου³ εἰπεῖν τοῖς κεκλημένοις, Ἔρχεσθε,
 ὅτι ἤδη ἔτοιμά⁴ ἐστιν πάντα. Καὶ ἤρξαντο ἀπὸ μιᾶς παραιτεῖσθαι⁵ 18
 πάντες. Ὁ πρῶτος εἶπεν αὐτῷ, Ἄγρὸν ἡγόρασα, καὶ ἔχω ἀνάγκην⁶
 ἐξελθεῖν καὶ ἰδεῖν αὐτόν· ἐρωτῶ σε, ἔχε με παρητημένον.⁵ Καὶ ἕτερος 19
 εἶπεν, Ζεύγη⁷ βοῶν⁸ ἡγόρασα πέντε, καὶ πορεύομαι δοκιμάσαι⁹ αὐτά·
 ἐρωτῶ σε, ἔχε με παρητημένον.⁵ Καὶ ἕτερος εἶπεν, Γυναῖκα ἔγγραμμα,¹⁰ καὶ 20
 διὰ τοῦτο οὐ δύναμαι ἐλθεῖν. Καὶ παραγενόμενος ὁ δούλος ἐκεῖνος 21
 ἀπήγγειλεν τῷ κυρίῳ αὐτοῦ ταῦτα. Τότε ὀργισθεὶς¹¹ ὁ οἰκοδεσπότης¹²
 εἶπεν τῷ δούλῳ αὐτοῦ, Ἔξελθε ταχέως¹³ εἰς τὰς πλατείας¹⁴ καὶ ῥύμας¹⁵
 τῆς πόλεως, καὶ τοὺς πτωχοὺς καὶ ἀναπήρους¹⁶ καὶ χωλοὺς¹⁷ καὶ
 τυφλοὺς εἰσάγαγε¹⁸ ὧδε. Καὶ εἶπεν ὁ δούλος, Κύριε, γέγονεν ὡς 22
 ἐπέταξας,¹⁹ καὶ ἔτι τόπος ἐστίν. Καὶ εἶπεν ὁ κύριος πρὸς τὸν δούλον, 23
 Ἔξελθε εἰς τὰς ὁδοὺς καὶ φραγμούς,²⁰ καὶ ἀνάγκασον²¹ εἰσελθεῖν, ἵνα
 γεμισθῇ²² ὁ οἶκός μου. Λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι οὐδεὶς τῶν ἀνδρῶν ἐκείνων 24
 τῶν κεκλημένων γεύσεται²³ μου τοῦ δείπνου.³ Πολλοὶ γάρ εἰσιν κλητοί,

¹ συνανάκειμαι, recline at table with. ² ἄριστον, ου, τό, breakfast. ³ δείπνον, ου, τό, supper, dinner. ⁴ ἔτοιμος, ready, prepared. ⁵ παραιτέομαι, make excuse, refuse. ⁶ ἀνάγκη, ης, ἡ, necessity, distress. ⁷ ζεύγος, ους, τό, yoke, team. ⁸ βοῦς, ὁ, ox, cow. ⁹ δοκιμάζω, prove, approve. ¹⁰ γαμέω, marry. ¹¹ ὀργίζω, irritate, provoke. ¹² οἰκοδεσπότης, ου, ὁ, householder, head of a household. ¹³ ταχέως, quickly, soon. ¹⁴ πλατεία, ας, ἡ, street. ¹⁵ ῥύμη, ης, ἡ, narrow street, lane. ¹⁶ ἀνάπηρος, crippled, maimed. ¹⁷ χωλός, lame, deprived of a foot. ¹⁸ εἰσάγω, lead in, bring in. ¹⁹ ἐπιτάσσω, command, give order. ²⁰ φραγμός, οὔ, ὁ, wall, fence. ²¹ ἀναγκάζω, force, compel. ²² γεμίζω, fill, load. ²³ γεύομαι, taste, experience. ²⁴ κλητός, called, summoned.

ὀλίγοι δὲ ἐκλεκτοί.¹

Συνεπορεύοντο² δὲ αὐτῷ ὄχλοι πολλοί· καὶ στραφεῖς³ εἶπεν πρὸς αὐτούς, 25

Εἴ τις ἔρχεται πρὸς με, καὶ οὐ μισεῖ τὸν πατέρα αὐτοῦ, καὶ τὴν μητέρα,

καὶ τὴν γυναῖκα, καὶ τὰ τέκνα, καὶ τοὺς ἀδελφούς, καὶ τὰς ἀδελφάς,⁴

ἔτι δὲ καὶ τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν, οὐ δύναται μου μαθητὴς εἶναι. Καὶ ὅστις 27

οὐ βαστάζει⁵ τὸν σταυρὸν⁶ αὐτοῦ καὶ ἔρχεται ὀπίσω μου, οὐ δύναται

εἶναί μου μαθητὴς. Τίς γὰρ ἐξ ὑμῶν, ὁ θέλων πύργον⁷ οἰκοδομῆσαι, 28

οὐχὶ πρῶτον καθίσας ψηφίζει⁸ τὴν δαπάνην,⁹ εἰ ἔχει τὰ εἰς ἀπαρτισμόν¹⁰

; Ἵνα μήποτε,¹¹ θέντος αὐτοῦ θεμέλιον¹² καὶ μὴ ἰσχύοντος¹³ ἐκτελέσαι,¹⁴ 29

πάντες οἱ θεωροῦντες ἄρξωνται ἐμπαίξειν¹⁵ αὐτῷ, λέγοντες, ὅτι Οὗτος ὁ 30

ἄνθρωπος ἤρξατο οἰκοδομεῖν, καὶ οὐκ ἴσχυσεν¹³ ἐκτελέσαι.¹⁴ Ἡ τίς 31

βασιλεὺς πορευόμενος συμβαλεῖν¹⁶ ἐτέρῳ βασιλεῖ εἰς πόλεμον¹⁷ οὐχὶ

καθίσας πρῶτον βουλευέται¹⁸ εἰ δυνατός ἐστιν ἐν δέκα¹⁹ χιλιάσιν²⁰

ἀπαντῆσαι²¹ τῷ μετὰ εἴκοσι²² χιλιάδων²⁰ ἐρχομένῳ ἐπ' αὐτόν; Εἰ δὲ μήγε, 32

ἔτι πόρρῳ²⁴ αὐτοῦ ὄντος, πρεσβεῖαν²⁵ ἀποστείλας ἐρωτᾷ τὰ πρὸς

εἰρήνην. Οὕτως οὖν πᾶς ἐξ ὑμῶν ὃς οὐκ ἀποτάσσεται²⁶ πᾶσιν τοῖς 33

ἑαυτοῦ ὑπάρχουσιν, οὐ δύναται μου εἶναι μαθητὴς. Καλὸν τὸ ἄλλας²⁷ 34

¹ ἐκλεκτός, chosen, elect. ² συνεπορεύομαι, come together, travel with. ³ στρέφω, turn, am converted. ⁴ ἀδελφή, ἡς, ἡ, sister. ⁵ βαστάζω, bear, carry. ⁶ σταυρός, οὗ, ὁ, cross. ⁷ πύργος, οὗ, ὁ, tower, fortified structure. ⁸ ψηφίζω, count up, calculate. ⁹ δαπάνη, ἡς, ἡ, cost, expense. ¹⁰ ἀπαρτισμός, οὗ, ὁ, completion, perfection. ¹¹ μήποτε, never, lest perchance. ¹² θεμέλιος, οὗ, ὁ, foundation. ¹³ ἰσχύω, be strong, able. ¹⁴ ἐκτελέω, finish, complete. ¹⁵ ἐμπαίξω, mock. ¹⁶ συμβάλλω, discuss, consider. ¹⁷ πόλεμος, οὗ, ὁ, war, battle. ¹⁸ βουλευέω, deliberate, take counsel. ¹⁹ δέκα, ten, 10. ²⁰ χιλιάς, ἄδος, ἡ, thousand. ²¹ ἀπαντάω, meet, encounter. ²² εἴκοσι, twenty, 20. ²³ μήγε, otherwise (used in the phrase εἰ δὲ μήγε). ²⁴ πόρρῳ, far (away), far. ²⁵ πρεσβεῖα, ας, ἡ, ambassador, embassy. ²⁶ ἀποτάσσομαι, set apart, take leave of. ²⁷ ἄλλας, ατος, τό, salt.

ἐὰν δὲ τὸ ἄλας¹ μωρανθῇ,² ἐν τίνι ἀρτυθήσεται;³ Οὔτε εἰς γῆν οὔτε εἰς 35
κοπρίαν⁴ εὐθετόν⁵ ἐστίν· ἔξω βάλλουσιν αὐτό. Ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν
ἀκουέτω.

Ἦσαν δὲ ἐγγίζοντες αὐτῷ πάντες οἱ τελῶναι⁶ καὶ οἱ ἁμαρτωλοί, ἀκούειν 15
αὐτοῦ. Καὶ διεγόγγυζον⁷ οἱ Φαρισαῖοι καὶ οἱ γραμματεῖς λέγοντες ὅτι 2
Οὗτος ἁμαρτωλοὺς προσδέχεται,⁸ καὶ συνεσθίει⁹ αὐτοῖς.

Εἶπεν δὲ πρὸς αὐτοὺς τὴν παραβολὴν ταύτην, λέγων, Τίς ἄνθρωπος ἐξ 3
ὕμῶν ἔχων ἑκατὸν¹⁰ πρόβατα, καὶ ἀπολέσας ἓν ἐξ αὐτῶν, οὐ καταλείπει
τὰ ἑνενήκοντα ἑννέα¹² ἐν τῇ ἐρήμῳ, καὶ πορεύεται ἐπὶ τὸ ἀπολωλός,
ἕως εὗρη αὐτό; Καὶ εὗρὼν ἐπιτίθησιν ἐπὶ τοὺς ὤμους¹³ ἑαυτοῦ χαίρων. 5
Καὶ ἔλθων εἰς τὸν οἶκον, συγκαλεῖ¹⁴ τοὺς φίλους¹⁵ καὶ τοὺς γείτονας,¹⁶
λέγων αὐτοῖς, Συγχαρήτε¹⁷ μοι, ὅτι εὔρον τὸ πρόβατόν μου τὸ
ἀπολωλός. Λέγω ὑμῖν ὅτι οὕτως χαρὰ ἔσται ἐν τῷ οὐρανῷ ἐπὶ ἐνὶ 7
ἁμαρτωλῷ μετανοοῦντι, ἢ ἐπὶ ἑνενήκοντα ἑννέα¹² δικαίοις, οἵτινες οὐ
χρείαν ἔχουσιν μετανοίας.¹⁸

¹ ἄλας, ατος, τό, salt. ² μωραίνω, make foolish, make tasteless. ³ ἀρτύω, season, make salty. ⁴ κοπρία, ας, ἡ, manure pile, manure. ⁵ εὐθετος, useful, fit. ⁶ τελάνης, ου, ὁ, tax collector, collector of taxes. ⁷ διαγογγύζω, complain, grumble. ⁸ προσδέχομαι, receive, wait for. ⁹ συνεσθίω, eat with. ¹⁰ ἑκατόν, hundred, 100. ¹¹ καταλείπω, leave, leave behind. ¹² ἑννέα, nine, 9. ¹³ ὤμος, ου, ὁ, shoulder. ¹⁴ συγκαλέω, call together. ¹⁵ φίλος, ου, ὁ, loving, friend. ¹⁶ γείτων, ονος, ὁ, neighbor. ¹⁷ συγχαίρω, rejoice with. ¹⁸ μετάνοια, ας, ἡ, repentance, change of mind.

Ἦ τίς γυνὴ δραχμὰς¹ ἔχουσα δέκα,² ἐὰν ἀπολέσῃ δραχμὴν¹ μίαν, οὐχὶ 8
 ἄπτει λύχνον,³ καὶ σαροῖ⁴ τὴν οἰκίαν, καὶ ζητεῖ ἐπιμελῶς⁵ ἕως ὅτου⁶
 εὔρῃ; Καὶ εὑροῦσα συγκαλεῖται⁷ τὰς φίλας⁸ καὶ τὰς γείτονας,⁹ λέγουσα, 9
 Συγχαρήτε¹⁰ μοι, ὅτι εὑρον τὴν δραχμὴν¹ ἣν ἀπώλεσα. Οὕτως, λέγω 10
 ὑμῖν, χαρὰ γίνεται ἐνώπιον τῶν ἀγγέλων τοῦ θεοῦ ἐπὶ ἐνὶ ἁμαρτωλῶ
 μετανοοῦντι.

Εἶπεν δέ, Ἄνθρωπός τις εἶχεν δύο υἱούς· καὶ εἶπεν ὁ νεώτερος¹¹ αὐτῶν τῷ 11
 πατρί, Πάτερ, δός μοι τὸ ἐπιβάλλον¹² μέρος τῆς οὐσίας.¹³ Καὶ διεῖλεν¹⁴
 αὐτοῖς τὸν βίον.¹⁵ Καὶ μετ' οὐ πολλὰς ἡμέρας συναγαγὼν ἅπαντα ὁ 13
 νεώτερος¹¹ υἱὸς ἀπεδήμησεν¹⁶ εἰς χώραν¹⁷ μακράν,¹⁸ καὶ ἐκεῖ
 διεσκορπίσεν¹⁹ τὴν οὐσίαν¹³ αὐτοῦ, ζῶν ἀσώτως.²⁰ Δαπανήσαντος²¹ δὲ 14
 αὐτοῦ πάντα, ἐγένετο λιμὸς²² ἰσχυρὸς²³ κατὰ τὴν χώραν¹⁷ ἐκείνην, καὶ
 αὐτὸς ἤρξατο ὑστερεῖσθαι.²⁴ Καὶ πορευθεὶς ἐκολλήθη²⁵ ἐνὶ τῶν πολιτῶν 15
 τῆς χώρας¹⁷ ἐκείνης· καὶ ἔπεμψεν αὐτὸν εἰς τοὺς ἀγροὺς αὐτοῦ βόσκειν²⁷
 χοίρους.²⁸ Καὶ ἐπεθύμει²⁹ γεμίσαι³⁰ τὴν κοιλίαν³¹ αὐτοῦ ἀπὸ τῶν 16
 κερατίων³² ὧν ἤσθιον οἱ χοῖροι·²⁸ καὶ οὐδεὶς ἐδίδου αὐτῷ. Εἰς ἑαυτὸν δὲ 17
 ἐλθὼν εἶπεν, Πόσοι³³ μίσθιοι³⁴ τοῦ πατρός μου περισσεύουσιν ἄρτων,

¹ δραχμή, ἤς, ἦ, drachma, coin. ² δέκα, ten. ³ λύχνος, ου, ὁ, lamp, lantern. ⁴ σαρόω, sweep, sweep using a broom. ⁵ ἐπιμελῶς, carefully, diligently. ⁶ ὅτου, until. ⁷ συγκαλέω, call together. ⁸ φίλος, ου, ὁ, loving, friend. ⁹ γείτων, ονος, ὁ, neighbor. ¹⁰ συγχαίρω, rejoice with. ¹¹ νέος, new, young. ¹² ἐπιβάλλω, lay upon, throw upon. ¹³ οὐσία, ας, ἡ, property, estate. ¹⁴ διαιρέω, distribute, divide. ¹⁵ βίος, ου, ὁ, life, manner of life. ¹⁶ ἀποδημέω, go abroad, go on a journey. ¹⁷ χώρα, ας, ἡ, land, region. ¹⁸ μακρός, long, far distant. ¹⁹ διασκορπίζω, scatter, separate. ²⁰ ἀσώτως, wastefully, recklessly. ²¹ δαπανάω, spend, spend freely. ²² λιμός, ου, ὁ, hunger, famine. ²³ ἰσχυρός, strong, mighty. ²⁴ ὑστερέω, lack, need. ²⁵ κολλάω, glue, cleave. ²⁶ πολίτης, ου, ὁ, citizen. ²⁷ βόσκω, feed. ²⁸ χοῖρος, ου, ὁ, swine, pig. ²⁹ ἐπιθυμέω, desire, long for. ³⁰ γεμίζω, fill, load. ³¹ κοιλία, ας, ἡ, belly, womb. ³² κεράτιον, ου, τό, carob pods, husk of the carob. ³³ πόσος, how many? how great? ³⁴ μίσθιος, ου, ὁ, day laborer, hired servant.

ἐγὼ δὲ λιμῶ¹ ἀπόλλυμαι: ἀναστὰς πορεύσομαι πρὸς τὸν πατέρα μου, 18
καὶ ἐρῶ αὐτῷ, Πάτερ, ἡμαρτον εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἐνώπιόν σου: καὶ 19
οὐκέτι εἰμὶ ἄξιος κληθῆναι υἱός σου: ποιήσόν με ὡς ἓνα τῶν μισθίων²
σου. Καὶ ἀναστὰς ἦλθεν πρὸς τὸν πατέρα αὐτοῦ. Ἔτι δὲ αὐτοῦ μακρὰν³ 20
ἀπέχοντος,⁴ εἶδεν αὐτὸν ὁ πατήρ αὐτοῦ, καὶ ἐσπλαγχνίσθη,⁵ καὶ
δραμῶν⁶ ἐπέπεσεν⁷ ἐπὶ τὸν τράχηλον⁸ αὐτοῦ, καὶ κατεφίλησεν⁹ αὐτόν. 21
Εἶπεν δὲ αὐτῷ ὁ υἱός, Πάτερ, ἡμαρτον εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἐνώπιόν σου,
καὶ οὐκέτι εἰμὶ ἄξιος κληθῆναι υἱός σου. Εἶπεν δὲ ὁ πατήρ πρὸς τοὺς 22
δούλους αὐτοῦ, Ἐξενέγκατε¹⁰ τὴν στολὴν¹¹ τὴν πρώτην καὶ ἐνδύσατε¹²
αὐτόν, καὶ δότε δακτύλιον¹³ εἰς τὴν χεῖρα αὐτοῦ, καὶ ὑποδήματα¹⁴ εἰς
τοὺς πόδας: καὶ ἐνέγκαντες τὸν μόσχον¹⁵ τὸν σιτευτὸν¹⁶ θύσατε,¹⁷ καὶ 23
φαγόντες εὐφρανθῶμεν: ¹⁸ ὅτι οὗτος ὁ υἱός μου νεκρὸς ἦν, καὶ ἀνέζησεν: ¹⁹ 24
καὶ ἀπολωλὼς ἦν, καὶ εὐρέθη. Καὶ ἤρξαντο εὐφραίνεσθαι. ¹⁸ Ἦν δὲ ὁ 25
υἱὸς αὐτοῦ ὁ πρεσβύτερος ἐν ἀγρῷ: καὶ ὡς ἐρχόμενος ἤγγισεν τῇ οἰκίᾳ,
ἤκουσεν συμφωνίας²⁰ καὶ χορῶν.²¹ Καὶ προσκαλεσάμενος²² ἓνα τῶν 26
παιδῶν,²³ ἐπυνθάνετο²⁴ τί εἶη ταῦτα. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ ὅτι Ὁ ἀδελφός 27
σου ἦκει: ²⁵ καὶ ἔθυσεν¹⁷ ὁ πατήρ σου τὸν μόσχον¹⁵ τὸν σιτευτόν,¹⁶ ὅτι
ὕγιαίνοντα²⁶ αὐτὸν ἀπέλαβεν. ²⁷ Ὁργίσθη²⁸ δέ, καὶ οὐκ ἤθελεν εἰσελθεῖν: 28

¹ λιμός, οὐ, ὁ, hunger, famine. ² μίσθιος, ου, ὁ, day laborer, hired servant. ³ μακράν, far away. ⁴ ἀπέχω, received, obtain. ⁵ σπλαγχνίζομαι, have compassion, have pity on. ⁶ τρέχω, run, exercise myself. ⁷ ἐπιπίπτω, fall upon, press upon. ⁸ τράχηλος, ου, ὁ, neck. ⁹ καταφιλέω, kiss fervently, kiss affectionately. ¹⁰ ἐκφέρω, carry out, bring forth. ¹¹ στολή, ἡς, ἡ, equipment, apparel. ¹² ἐνδύω, put on, clothe. ¹³ δακτύλιος, ου, ὁ, ring, finger ring. ¹⁴ ὑπόδημα, τος, τό, sandal, shoe. ¹⁵ μόσχος, ου, ὁ, calf. ¹⁶ σιτευτός, fattened. ¹⁷ θύω, sacrifice, kill. ¹⁸ εὐφραίνω, rejoice, cheer. ¹⁹ ἀναζάω, live again, be resurrected. ²⁰ συμφωνία, ας, ἡ, music, symphony. ²¹ χορός, οὐ, ὁ, choral dance, dancing. ²² προσκαλέω, summon. ²³ παῖς, ὁ, male or female child, servant. ²⁴ πυνθάνομαι, inquire, ask. ²⁵ ἦκω, have come, am present. ²⁶ ὕγιαίνω, be in good health, am well. ²⁷ ἀπολαμβάνω, receive from, get back. ²⁸ ὀργίζω, irritate, provoke.

ὁ οὖν πατὴρ αὐτοῦ ἐξελθὼν παρεκάλει αὐτόν. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν 29
 τῷ πατρί, Ἰδοὺ, τοσαῦτα¹ ἔτη δουλεύω² σοι, καὶ οὐδέποτε³ ἐντολήν σου
 παρήλθον,⁴ καὶ ἐμοὶ οὐδέποτε³ ἔδωκας ἔριφον,⁵ ἵνα μετὰ τῶν φίλων μου
 εὐφρανθῶ.⁶ Ὅτε δὲ ὁ υἱός σου οὗτος ὁ καταφαγὼν⁷ σου τὸν βίον⁸ μετὰ 30
 πορνῶν⁹ ἦλθεν, ἔθυσας¹⁰ αὐτῷ τὸν μόσχον¹¹ τὸν σιτευτόν.¹² Ὁ δὲ εἶπεν 31
 αὐτῷ, Τέκνον, σὺ πάντοτε μετ' ἐμοῦ εἶ, καὶ πάντα τὰ ἐμὰ¹³ ἔστιν. 32
 Εὐφρανθῆναι⁶ δὲ καὶ χαρῆναι ἔδει· ὅτι ὁ ἀδελφός σου οὗτος νεκρὸς ἦν,
 καὶ ἀνέζησεν·¹⁴ καὶ ἀπολωλὼς ἦν, καὶ εὗρέθη.

Ἔλεγεν δὲ καὶ πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, Ἄνθρωπός τις ἦν πλούσιος,¹⁵ ὃς 16
 εἶχεν οἰκονόμον·¹⁶ καὶ οὗτος διεβλήθη¹⁷ αὐτῷ ὡς διασκορπίζων¹⁸ τὰ
 ὑπάρχοντα αὐτοῦ. Καὶ φωνήσας αὐτὸν εἶπεν αὐτῷ, Τί τοῦτο ἀκούω 2
 περὶ σοῦ; Ἀπόδος τὸν λόγον τῆς οἰκονομίας¹⁹ σου· οὐ γὰρ δυνήσῃ ἔτι
 οἰκονομεῖν.²⁰ Εἶπεν δὲ ἐν ἑαυτῷ ὁ οἰκονόμος,¹⁶ Τί ποιήσω, ὅτι ὁ κύριός 3
 μου ἀφαιρεῖται²¹ τὴν οἰκονομίαν¹⁹ ἀπ' ἐμοῦ; Σκάπτειν²² οὐκ ἰσχύω,²³
 ἐπαιτεῖν²⁴ αἰσχύνομαι.²⁵ Ἐγνων τί ποιήσω, ἵνα, ὅταν μετασταθῶ²⁶ τῆς 4
 οἰκονομίας,¹⁹ δέξωνταί με εἰς τοὺς οἴκους αὐτῶν. Καὶ προσκαλεσάμενος 5
 ἕνα ἕκαστον τῶν χρεωφειλετῶν²⁸ τοῦ κυρίου ἑαυτοῦ, ἔλεγεν τῷ πρώτῳ,

¹ τοσοῦτος, so great, so much. ² δουλεύω, serve, am a slave. ³ οὐδέποτε, never. ⁴ παρέρχομαι, pass by, go by. ⁵ ἔριφος, ου, ὁ, young goat, kid. ⁶ εὐφραίνω, rejoice, cheer. ⁷ κατεσθίω, eat up, devour. ⁸ βίος, ου, ὁ, life, manner of life. ⁹ πόρνη, ης, ἡ, prostitute. ¹⁰ θύω, sacrifice, kill. ¹¹ μόσχος, ου, ὁ, calf. ¹² σιτευτός, fattened. ¹³ σός, your, yours. ¹⁴ ἀναζάω, live again, be resurrected. ¹⁵ πλούσιος, rich. ¹⁶ οἰκονόμος, ου, ὁ, manager, steward. ¹⁷ διαβάλλω, bring charges, report. ¹⁸ διασκορπίζω, scatter, separate. ¹⁹ οἰκονομία, ας, ἡ, stewardship, administration. ²⁰ οἰκονομέω, manage, administer. ²¹ ἀφαιρέω, take away, smite off. ²² σκάπτω, dig. ²³ ἰσχύω, be strong, able. ²⁴ ἐπαιτέω, beg, ask alms. ²⁵ αἰσχύνομαι, dishonor, put to shame. ²⁶ μεθίστημι, remove, turn away. ²⁷ προσκαλέω, summon. ²⁸ χρεωφειλέτης, ου, ὁ, debtor.

Πόσον¹ ὀφείλεις τῷ κυρίῳ μου; Ὁ δὲ εἶπεν, Ἑκατὸν² βάτους³ ἐλαίου.⁴ 6

Καὶ εἶπεν αὐτῷ, Δέξαι σου τὸ γράμμα,⁵ καὶ καθίσας ταχέως⁶ γράψον

πεντήκοντα.⁷ Ἐπειτα⁸ ἐτέρω εἶπεν, Σὺ δὲ πόσον¹ ὀφείλεις; Ὁ δὲ εἶπεν, 7

Ἑκατὸν² κόρους⁹ σίτου.¹⁰ Καὶ λέγει αὐτῷ, Δέξαι σου τὸ γράμμα,⁵ καὶ

γράψον ὀγδοήκοντα.¹¹ Καὶ ἐπήνεσεν¹² ὁ κύριος τὸν οἰκονόμον¹³ τῆς 8

ἀδικίας¹⁴ ὅτι φρονίμως¹⁵ ἐποίησεν: ὅτι οἱ υἱοὶ τοῦ αἰῶνος τούτου

φρονιμώτεροι¹⁶ ὑπὲρ τοὺς υἱοὺς τοῦ φωτός εἰς τὴν γενεὰν τὴν ἑαυτῶν

εἰσίν. Καὶ γὰρ ὑμῖν λέγω, Ποιήσατε ἑαυτοῖς φίλους¹⁷ ἐκ τοῦ μαμωνᾶ¹⁸ τῆς 9

ἀδικίας,¹⁴ ἵνα, ὅταν ἐκλίπητε,¹⁹ δέξωνται ὑμεῖς εἰς τὰς αἰωνίους σκηνάς.²⁰

Ὁ πιστὸς ἐν ἐλαχίστῳ²¹ καὶ ἐν πολλῷ πιστός ἐστιν, καὶ ὁ ἐν ἐλαχίστῳ²¹ 10

ἄδικος²² καὶ ἐν πολλῷ ἄδικός²² ἐστιν. Εἰ οὖν ἐν τῷ ἀδίκῳ²² μαμωνᾶ¹⁸ 11

πιστοὶ οὐκ ἐγένεσθε, τὸ ἀληθινὸν²³ τίς ὑμῖν πιστεύσει; Καὶ εἰ ἐν τῷ 12

ἀλλοτρίῳ²⁴ πιστοὶ οὐκ ἐγένεσθε, τὸ ὑμέτερον²⁵ τίς ὑμῖν δώσει; Οὐδεὶς 13

οἰκέτης²⁶ δύναται δυσὶν κυρίοις δουλεύειν: ἢ γὰρ τὸν ἓνα μισήσει, καὶ

τὸν ἕτερον ἀγαπήσει: ἢ ἐνὸς ἀνθέξεται,²⁸ καὶ τοῦ ἐτέρου καταφρονήσει.²⁹

Οὐ δύνασθε θεῷ δουλεύειν²⁷ καὶ μαμωνᾶ.¹⁸

¹ πόσος, how many? how great? ² ἑκατόν, hundred, 100. ³ βάτος, ου, ὁ, bath (a liquid measure). ⁴ ἐλαιον, ου, τό, olive oil. ⁵ γράμμα, τος, τό, letter, writings. ⁶ ταχέως, quickly, soon. ⁷ πενήκοντα, fifty, 50. ⁸ ἔπειτα, then, after this. ⁹ κόρος, ου, ὁ, measure, dry measure. ¹⁰ σίτος, ου, ὁ, wheat, grain. ¹¹ ὀγδοήκοντα, eighty, 80. ¹² ἐπαινέω, praise, commend. ¹³ οἰκονόμος, ου, ὁ, manager, steward. ¹⁴ ἀδικία, ας, ἡ, unrighteousness. ¹⁵ φρονίμως, prudently, shrewdly. ¹⁶ φρόνιμος, prudent, wise. ¹⁷ φίλος, ου, ὁ, loving, friend. ¹⁸ μαμωνᾶς, ᾶ, ὁ, riches, mammon. ¹⁹ ἐκλείπω, fail, cease. ²⁰ σκηνή, ῆς, ἡ, tent, tabernacle. ²¹ ἐλάχιστος, least, smallest. ²² ἄδικος, unjust, unrighteous. ²³ ἀληθινός, true, genuine. ²⁴ ἀλλότριος, strange, foreign. ²⁵ ὑμέτερος, your. ²⁶ οἰκέτης, ου, ὁ, house servant, household servant. ²⁷ δουλεύω, serve, am a slave. ²⁸ ἀντέχωμαι, hold, hold fast. ²⁹ καταφρονέω, think little of, despise.

Ἦκουον δὲ ταῦτα πάντα καὶ οἱ Φαρισαῖοι φιλάργυροι¹ ὑπάρχοντες, καὶ 14
 ἐξεμυκτῆρίζον² αὐτόν. Καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Ὑμεῖς ἐστε οἱ δικαιοῦντες 15
 ἑαυτοὺς ἐνώπιον τῶν ἀνθρώπων, ὁ δὲ θεὸς γινώσκει τὰς καρδίας ὑμῶν·
 ὅτι τὸ ἐν ἀνθρώποις ὑψηλὸν³ βδέλυγμα⁴ ἐνώπιον τοῦ θεοῦ. Ὁ νόμος καὶ 16
 οἱ προφῆται ἕως Ἰωάννου· ἀπὸ τότε ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ εὐαγγελίζεται,
 καὶ πᾶς εἰς αὐτὴν βιάζεται.⁵ Εὐκοπώτερον⁶ δὲ ἐστὶν τὸν οὐρανὸν καὶ 17
 τὴν γῆν παρελθεῖν,⁷ ἢ τοῦ νόμου μίαν κεραίαν⁸ πεσεῖν. Πᾶς ὁ ἀπολύων 18
 τὴν γυναῖκα αὐτοῦ καὶ γαμῶν⁹ ἑτέραν μοιχεύει·¹⁰ καὶ πᾶς ὁ
 ἀπολελυμένην ἀπὸ ἀνδρὸς γαμῶν⁹ μοιχεύει.¹⁰

Ἄνθρωπος δὲ τις ἦν πλούσιος,¹¹ καὶ ἐνεδιδύσκετο¹² πορφύραν¹³ καὶ βύσσον, 19
 εὐφραίνόμενος¹⁵ καθ' ἡμέραν λαμπρῶς.¹⁶ Πτωχὸς δὲ τις ἦν ὀνόματι 20
 Λάζαρος,¹⁷ ὃς ἐβέβλητο πρὸς τὸν πυλῶνα¹⁸ αὐτοῦ ἡλκωμένος¹⁹ καὶ 21
 ἐπιθυμῶν²⁰ χορτασθῆναι²¹ ἀπὸ τῶν ψιγίων²² τῶν πιπτόντων ἀπὸ τῆς
 τραπέζης²³ τοῦ πλουσίου·¹¹ ἀλλὰ καὶ οἱ κύνες²⁴ ἐρχόμενοι ἀπέλειχον²⁵ τὰ
 ἔλκη²⁶ αὐτοῦ. Ἐγένετο δὲ ἀποθανεῖν τὸν πτωχόν, καὶ ἀπενεχθῆναι²⁷ 22
 αὐτὸν ὑπὸ τῶν ἀγγέλων εἰς τὸν κόλπον²⁸ Ἀβραάμ· ἀπέθανεν δὲ καὶ ὁ
 πλούσιος,¹¹ καὶ ἐτάφη.²⁹ Καὶ ἐν τῷ Ἅδῃ³⁰ ἐπάρας³¹ τοὺς ὀφθαλμοὺς 23

¹ φιλάργυρος, fond of money, avaricious. ² ἐκμυκτῆρίζω, ridicule, sneer. ³ ὑψηλός, high, lofty. ⁴ βδέλυγμα, τος, τό, detestable thing, abomination. ⁵ βιάζω, use force, violence. ⁶ εὐκοπώτερον, easier. ⁷ παρέρχομαι, pass by, go by. ⁸ κεραία, ας, ἡ, projection, hook. ⁹ γαμέω, marry. ¹⁰ μοιχεύω, commit adultery. ¹¹ πλούσιος, rich. ¹² ἐνδιδύσκω, dress, put on. ¹³ πορφύρα, ας, ἡ, purple (cloth), purple garment. ¹⁴ βύσσος, ου, ἡ, fine linen, cotton. ¹⁵ εὐφραίνω, rejoice, cheer. ¹⁶ λαμπρῶς, splendidly, magnificently. ¹⁷ Λάζαρος, ου, ὁ, Lazarus, Eliezer. ¹⁸ πυλῶν, ὄνος, ὁ, vestibule, gateway. ¹⁹ ἐλκώ, afflict with sores. ²⁰ ἐπιθυμέω, desire, long for. ²¹ χορτάζω, eat until full, be filled. ²² ψιγίον, ου, τό, crumb, scrap. ²³ τράπεζα, ης, ἡ, table. ²⁴ κύων, ος, ὁ, dog. ²⁵ ἀπολείχω, lick off, lick clean. ²⁶ ἔλκος, ους, τό, wound, sore. ²⁷ ἀποφέρω, carry off, bear away. ²⁸ κόλος, ου, ὁ, bosom, breast. ²⁹ θάπτω, bury. ³⁰ Ἅδης, ου, ὁ, Hades. ³¹ ἐπαίρω, lift up, raise.

αὐτοῦ, ὑπάρχων ἐν βασάνοις,¹ ὁρᾷ τὸν Ἀβραάμ ἀπὸ μακρόθεν,² καὶ
 Λάζαρον³ ἐν τοῖς κόλποις⁴ αὐτοῦ. Καὶ αὐτὸς φωνήσας εἶπεν, Πάτερ 24
 Ἀβραάμ, ἐλέησόν⁵ με, καὶ πέμψον Λάζαρον,³ ἵνα βάψῃ⁶ τὸ ἄκρον⁷ τοῦ
 δακτύλου⁸ αὐτοῦ ὕδατος, καὶ καταψύξῃ⁹ τὴν γλῶσσάν μου· ὅτι
 ὀδυνῶμαι¹⁰ ἐν τῇ φλογί¹¹ ταύτῃ. Εἶπεν δὲ Ἀβραάμ, Τέκνον, μνήσθητι¹² 25
 ὅτι ἀπέλαβες¹³ σὺ τὰ ἀγαθὰ σου ἐν τῇ ζωῇ σου, καὶ Λάζαρος³ ὁμοίως τὰ
 κακά· νῦν δὲ ὧδε παρακαλεῖται, σὺ δὲ ὀδυνᾷσαι.¹⁰ Καὶ ἐπὶ πᾶσιν 26
 τούτοις, μεταξὺ¹⁴ ἡμῶν καὶ ὑμῶν χάσμα¹⁵ μέγα ἐστήρικται,¹⁶ ὅπως οἱ
 θέλοντες διαβῇ¹⁷ ἔνθεν πρὸς ὑμᾶς μὴ δύνωνται, μηδὲ οἱ ἐκείθεν¹⁸
 πρὸς ἡμᾶς διαπερῶσιν.¹⁹ Εἶπεν δέ, Ἐρωτῶ οὖν σε, πάτερ, ἵνα πέμψῃς 27
 αὐτὸν εἰς τὸν οἶκον τοῦ πατρός μου, ἔχω γὰρ πέντε ἀδελφούς, ὅπως 28
 διαμαρτύρηται²⁰ αὐτοῖς, ἵνα μὴ καὶ αὐτοὶ ἔλθωσιν εἰς τὸν τόπον τοῦτον
 τῆς βασάνου.¹ Λέγει αὐτῷ Ἀβραάμ, Ἔχουσιν Μωσέα καὶ τοὺς 29
 προφῆτας· ἀκουσάτωσαν αὐτῶν. Ὁ δὲ εἶπεν, Οὐχί, πάτερ Ἀβραάμ· 30
 ἀλλ' ἐάν τις ἀπὸ νεκρῶν πορευθῇ πρὸς αὐτούς, μετανοήσουσιν. Εἶπεν 31
 δὲ αὐτῷ, Εἰ Μωσέως καὶ τῶν προφητῶν οὐκ ἀκούουσιν, οὐδέ, ἐάν τις
 ἐκ νεκρῶν ἀναστῇ, πεισθήσονται.

¹ βάσανος, ου, ἡ, torture, torment. ² μακρόθεν, from afar, afar. ³ Λάζαρος, ου, ὁ, Lazarus, Eliezer. ⁴ κόλπος, ου, ὁ, bosom, breast. ⁵ ἐλέέω, have mercy, pity. ⁶ βάπτω, dip, dye. ⁷ ἄκρον, ου, τό, high point, boundary. ⁸ δάκτυλος, ου, ὁ, finger. ⁹ καταψύχω, cool off, refresh. ¹⁰ ὀδυνάω, torment, pain. ¹¹ φλόξ, φλογός, ἡ, flame. ¹² μιμνήσκομαι, remember, recall. ¹³ ἀπολαμβάνω, receive from, get back. ¹⁴ μεταξύ, between, after. ¹⁵ χάσμα, τος, τό, chasm, gap. ¹⁶ στηρίζω, establish, fix firmly. ¹⁷ διαβαίνω, go through, cross. ¹⁸ ἐκείθεν, from there, from that place. ¹⁹ διαπεράω, cross over, pass through. ²⁰ διαμαρτύρομαι, testify solemnly.

Εἶπεν δὲ πρὸς τοὺς μαθητάς, Ἀνένδεκτόν¹ ἐστὶν τοῦ μὴ ἐλθεῖν τὰ **17**

σκάνδαλα·² οὐαὶ δὲ δι' οὗ ἔρχεται. Λυσιτελεῖ³ αὐτῷ εἰ μύλος⁴ ὄνικος⁵ **2**

περίκειται⁶ περὶ τὸν τράχηλον⁷ αὐτοῦ, καὶ ῥριπταί⁸ εἰς τὴν θάλασσαν,

ἢ ἵνα σκανδαλίσῃ⁹ ἓνα τῶν μικρῶν τούτων. Προσέχετε¹⁰ ἑαυτοῖς. Ἐὰν **3**

δὲ ἀμάρτη εἰς σέ ὁ ἀδελφός σου, ἐπιτίμησον αὐτῷ· καὶ ἐὰν μετανοήσῃ,

ἄφες αὐτῷ. Καὶ ἐὰν ἐπτάκις¹¹ τῆς ἡμέρας ἀμάρτη εἰς σέ, καὶ ἐπτάκις¹¹ **4**

τῆς ἡμέρας ἐπιστρέψῃ, λέγων, Μετανοῶ, ἀφήσεις αὐτῷ.

Καὶ εἶπον οἱ ἀπόστολοι τῷ κυρίῳ, Πρόσθε¹² ἡμῖν πίστιν. Εἶπεν δὲ ὁ **5**

κύριος, Εἰ ἔχετε πίστιν ὡς κόκκον¹³ σινάπεως,¹⁴ ἐλέγετε ἂν τῇ συκαμίνῳ

ταύτῃ, Ἐκριζώθητι,¹⁶ καὶ φυτεύθητι¹⁷ ἐν τῇ θαλάσσῃ· καὶ ὑπήκουσεν¹⁸

ἂν ὑμῖν. Τίς δὲ ἐξ ὑμῶν δοῦλον ἔχων ἀροτριῶντα¹⁹ ἢ ποιμαίνοντα,²⁰ ὃς **7**

εἰσελθόντι ἐκ τοῦ ἀγροῦ ἐρεῖ εὐθέως, Παρελθὼν²¹ ἀνάπεσε·²² ἀλλ' οὐχὶ **8**

ἐρεῖ αὐτῷ, Ἐτοίμασον τί δειπνήσω,²³ καὶ περιζωσάμενος²⁴ διακόνει μοι,

ἕως φάγω καὶ πίω· καὶ μετὰ ταῦτα φάγεσαι καὶ πίεσαι σύ· Μὴ χάριν **9**

ἔχει τῷ δούλῳ ἐκείνῳ ὅτι ἐποίησεν τὰ διαταχθέντα;²⁵ Οὐ δοκῶ. Οὕτως **10**

καὶ ὑμεῖς, ὅταν ποιήσητε πάντα τὰ διαταχθέντα²⁵ ὑμῖν, λέγετε ὅτι

Δοῦλοι ἀχρεῖοί²⁶ ἐσμεν· ὅτι ὁ φείλομεν ποιῆσαι πεποιθήκαμεν.

¹ ἀνένδεκτος, impossible. ² σκάνδαλον, ου, τό, cause of stumbling, snare. ³ λυσιτελέω, be better, more advantageous. ⁴ μύλος, ου, ὁ, mill, millstone. ⁵ ὄνικος, οἴον, for an ass. ⁶ περίκειμαι, be around, surround. ⁷ τράχηλος, ου, ὁ, neck. ⁸ ῥίπτω, throw, cast. ⁹ σκανδαλίζω, cause to stumble. ¹⁰ προσέχω, take head of, attend to. ¹¹ ἐπτάκις, seven times. ¹² προστίθμι, add, add to. ¹³ κόκκος, ου, ὁ, grain, seed. ¹⁴ σίναπι, εως, τό, mustard plant, mustard. ¹⁵ συκάμινος, ου, ἡ, mulberry tree, sycamore tree. ¹⁶ ἐκριζόω, uproot, root out. ¹⁷ φυτεύω, plant. ¹⁸ ὑπακούω, obey, listen. ¹⁹ ἀροτριάω, plow. ²⁰ ποιμαίνω, shepherd, rule. ²¹ παρέρχομαι, pass by, go by. ²² ἀναπίπτω, recline, lie down. ²³ δειπνέω, eat, dine. ²⁴ περιζώννυμι, gird, gird round. ²⁵ διατάσσω, command, give orders to. ²⁶ ἀχρεῖος, useless, worthless.

Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ πορεύεσθαι αὐτὸν εἰς Ἱερουσαλήμ, καὶ αὐτὸς διήρχετο 11

διὰ μέσου Σαμαρείας¹ καὶ Γαλιλαίας. Καὶ εἰσερχομένου αὐτοῦ εἰς τινα 12

κώμην,² ἀπήντησαν³ αὐτῷ δέκα⁴ λεπροὶ⁵ ἄνδρες, οἱ ἔστησαν πόρρωθεν⁶

καὶ αὐτοὶ ἤραν φωνήν, λέγοντες, Ἰησοῦ, ἐπιστάτα,⁷ ἐλέησον⁸ ἡμᾶς. 13

Καὶ ἰδὼν εἶπεν αὐτοῖς, Πορευθέντες ἐπιδείξατέ⁹ ἑαυτοὺς τοῖς ἱερεῦσιν.

Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ ὑπάγειν αὐτούς, ἐκαθαρίσθησαν. Εἷς δὲ ἐξ αὐτῶν, 15

ἰδὼν ὅτι ἰάθη,¹⁰ ὑπέστρεψεν, μετὰ φωνῆς μεγάλης δοξάζων τὸν θεόν: 16

καὶ ἔπεσεν ἐπὶ πρόσωπον παρὰ τοὺς πόδας αὐτοῦ, εὐχαριστῶν αὐτῷ:

καὶ αὐτὸς ἦν Σαμαρεῖτης.¹¹ Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν, Οὐχὶ οἱ δέκα 17

ἐκαθαρίσθησαν; Οἱ δὲ ἐννέα¹² ποῦ; Οὐχ εὐρέθησαν ὑποστρέψαντες 18

δοῦναι δόξαν τῷ θεῷ, εἰ μὴ ὁ ἄλλογενής¹³ οὗτος; Καὶ εἶπεν αὐτῷ, 19

Ἀναστὰς πορεύου: ἡ πίστις σου σέσωκέν σε.

Ἐπερωτηθεὶς δὲ ὑπὸ τῶν Φαρισαίων, πότε ἔρχεται ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ, 20

ἀπεκρίθη αὐτοῖς καὶ εἶπεν, Οὐκ ἔρχεται ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ μετὰ

παρατηρήσεως¹⁴: οὐδὲ ἐροῦσιν, Ἴδου ὧδε, ἢ, Ἴδου ἐκεῖ. Ἴδου γάρ, ἡ 21

βασιλεία τοῦ θεοῦ ἐντὸς¹⁵ ὑμῶν ἐστίν.

¹ Σαμάρεια, ας, ἡ, Samaria. ² κώμη, ης, ἡ, village. ³ ἀπαντάω, meet, encounter. ⁴ δέκα, ten, 10. ⁵ λεπρός, οὔ, ὁ, scaly, leprous. ⁶ πόρρωθεν, from a distance, at a distance. ⁷ ἐπιστάτης, ου, ὁ, chief, commander. ⁸ ἐλεέω, have mercy, pity. ⁹ ἐπιδείκνυμι, show, prove. ¹⁰ ἰάομαι, heal. ¹¹ Σαμαρεῖτης, ου, ὁ, Samaritan. ¹² ἐννέα, nine, 9. ¹³ ἄλλογενής, οὗς, ὁ, foreigner, stranger. ¹⁴ παρατήρησις, εως, ἡ, observation, observance. ¹⁵ ἐντός, inside, among.

Εἶπεν δὲ πρὸς τοὺς μαθητάς, Ἐλεύσονται ἡμέραι ὅτε ἐπιθυμήσετε¹ μίαν 22
 τῶν ἡμερῶν τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου ἰδεῖν, καὶ οὐκ ὄψεσθε. Καὶ ἐροῦσιν 23
 ὑμῖν, Ἴδου ὧδε, ἢ, Ἴδου ἐκεῖ· μὴ ἀπέλθῃτε, μηδὲ διώξητε. Ὡς περ γὰρ ἡ 24
 ἀστραπή² ἢ ἀστράπτουσα³ ἐκ τῆς ὑπ' οὐρανὸν εἰς τὴν ὑπ' οὐρανὸν
 λάμπει,⁴ οὕτως ἔσται ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ ἡμέρᾳ αὐτοῦ. Πρῶτον 25
 δὲ δεῖ αὐτὸν πολλὰ παθεῖν καὶ ἀποδοκιμασθῆναι⁵ ἀπὸ τῆς γενεᾶς
 ταύτης. Καὶ καθὼς ἐγένετο ἐν ταῖς ἡμέραις Νῶε,⁶ οὕτως ἔσται καὶ ἐν 26
 ταῖς ἡμέραις τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου. Ἦσθιον, ἔπινον, ἐγάμουν,⁷ 27
 ἐξεγαμίζοντο,⁸ ἄχρι ἥς ἡμέρας εἰσῆλθεν Νῶε⁶ εἰς τὴν κιβωτόν,⁹ καὶ
 ἦλθεν ὁ κατακλυσμός,¹⁰ καὶ ἀπώλεσεν ἅπαντας. Ὅμοίως καὶ ὡς 28
 ἐγένετο ἐν ταῖς ἡμέραις Λώτ:¹¹ ἦσθιον, ἔπινον, ἡγόραζον, ἐπώλουν,¹²
 ἐφύτευον,¹³ ὠκοδόμουν· ἡ δὲ ἡμέρα ἐξῆλθεν Λώτ¹¹ ἀπὸ Σοδόμων,¹⁴ 29
 ἐβρέξεν¹⁵ πῦρ καὶ θεῖον¹⁶ ἀπ' οὐρανοῦ, καὶ ἀπώλεσεν ἅπαντας· κατὰ 30
 ταῦτα ἔσται ἡ ἡμέρα ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἀποκαλύπτεται.¹⁷ Ἐν ἐκείνῃ 31
 τῇ ἡμέρᾳ, ὃς ἔσται ἐπὶ τοῦ δώματος,¹⁸ καὶ τὰ σκεύη¹⁹ αὐτοῦ ἐν τῇ οἰκίᾳ,
 μὴ καταβάτω ἄραι αὐτά· καὶ ὁ ἐν τῷ ἀγρῷ ὁμοίως μὴ ἐπιστρεψάτω εἰς
 τὰ ὀπίσω. Μνημονεύετε²⁰ τῆς γυναικὸς Λώτ.¹¹ Ὃς ἐὰν ζητήσῃ τὴν 32
 ψυχὴν αὐτοῦ σῶσαι ἀπολέσει αὐτήν· καὶ ὃς ἐὰν ἀπολέσῃ αὐτήν
 ζωογονήσῃ²¹ αὐτήν. Λέγω ὑμῖν, ταύτῃ τῇ νυκτὶ ἔσονται δύο ἐπὶ κλίνης 34

¹ ἐπιθυμέω, desire, long for. ² ἀστραπή, ἡς, ἡ, lightning, brightness. ³ ἀστράπτω, flash, gleam. ⁴ λάμπω, shine. ⁵ ἀποδοκιμάζω, reject, reject after testing. ⁶ Νῶε, ὁ, Noah. ⁷ γαμέω, marry. ⁸ ἐγαμίζω, give in marriage, marry. ⁹ κιβωτός, οὗ, ἡ, wooden box, ark. ¹⁰ κατακλυσμός, οὗ, ὁ, flood, deluge. ¹¹ Λώτ, ὁ, Lot. ¹² πωλέω, sell. ¹³ φυτεύω, plant. ¹⁴ Σόδομα, ὠν, τό, Sodom. ¹⁵ βρέχω, send rain, rain. ¹⁶ θεῖον, ου, τό, sulfur, brimstone. ¹⁷ ἀποκαλύπτω, reveal, uncover. ¹⁸ δῶμα, τος, τό, house, housetop. ¹⁹ σκεῦος, ους, τό, vessel, goods (plural). ²⁰ μνημονεύω, remember, make mention of. ²¹ ζωογονέω, preserve alive. ²² κλίνη, ης, ἡ, couch, bed.

μιας· εἷς παραληφθήσεται, καὶ ὁ ἕτερος ἀφεθήσεται. Δύο ἔσονται 35

ἀλήθουσαι¹ ἐπὶ τὸ αὐτό· μία παραληφθήσεται, καὶ ἡ ἑτέρα ἀφεθήσεται. 36

Καὶ ἀποκριθέντες λέγουσιν αὐτῷ, Ποῦ, κύριε; Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, 37

Ὅπου τὸ σῶμα, ἐκεῖ συναχθήσονται οἱ ἅετοί.²

Ἐλεγεν δὲ καὶ παραβολὴν αὐτοῖς πρὸς τὸ δεῖν πάντοτε προσεύχεσθαι, καὶ 18

μὴ ἐκκακεῖν,³ λέγων, Κριτῆς⁴ τις ἦν ἐν τινὶ πόλει, τὸν θεὸν μὴ 2

φοβούμενος, καὶ ἄνθρωπον μὴ ἐντρεπόμενος·⁵ χήρα⁶ δὲ ἦν ἐν τῇ πόλει 3

ἐκείνη, καὶ ἤρχετο πρὸς αὐτόν, λέγουσα, Ἐκδίκησόν⁷ με ἀπὸ τοῦ

ἀντιδίκου⁸ μου. Καὶ οὐκ ἠθέλησεν ἐπὶ χρόνον· μετὰ δὲ ταῦτα εἶπεν ἐν 4

ἑαυτῷ, Εἰ καὶ τὸν θεὸν οὐ φοβοῦμαι, καὶ ἄνθρωπον οὐκ ἐντρέπομαι·⁵ 5

διὰ γε⁹ τὸ παρέχειν¹⁰ μοι κόπον¹¹ τὴν χήραν⁶ ταύτην, ἐκδικήσω⁷ αὐτήν,

ἵνα μὴ εἰς τέλος ἐρχομένη ὑποπιᾶζῃ¹² με. Εἶπεν δὲ ὁ κύριος, Ἀκούσατε 6

τί ὁ κριτῆς⁴ τῆς ἀδικίας¹³ λέγει. Ὁ δὲ θεὸς οὐ μὴ ποιήσῃ τὴν ἐκδίκησιν¹⁴ 7

τῶν ἐκλεκτῶν¹⁵ αὐτοῦ τῶν βοώντων¹⁶ πρὸς αὐτὸν ἡμέρας καὶ νυκτός,

καὶ μακροθυμῶν¹⁷ ἐπ' αὐτοῖς; Λέγω ὑμῖν ὅτι ποιήσῃ τὴν ἐκδίκησιν¹⁴ 8

αὐτῶν ἐν τάχει.¹⁸ Πλὴν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐλθὼν ἄρα¹⁹ εὐρήσει τὴν

πίστιν ἐπὶ τῆς γῆς;

¹ ἀλήθω, grind. ² ἅετός, οὐ, ὁ, eagle, vulture. ³ ἐκκακέω, am faint, am weary. ⁴ κριτής, ου, ὁ, judge. ⁵ ἐντρέπω, turn about, reverence. ⁶ χήρα, ας, ἡ, widow. ⁷ ἐκδικέω, vindicate, avenge. ⁸ ἀντίδικος, ου, ὁ, opponent, adversary. ⁹ γέ, indeed, at least. ¹⁰ παρέχω, offer, afford. ¹¹ κόπος, ου, ὁ, labor, trouble. ¹² ὑποπιᾶζω, strike in the face, treat roughly. ¹³ ἀδικία, ας, ἡ, unrighteousness. ¹⁴ ἐκδικησις, εως, ἡ, vengeance, vindication. ¹⁵ ἐκλεκτός, chosen, elect. ¹⁶ βοάω, cry aloud, shout. ¹⁷ μακροθυμέω, be patient, suffer long. ¹⁸ τάχος, ους, τό, speed, quickness. ¹⁹ ἄρα, so? (introduces a question).

Εἶπεν δὲ πρὸς τινὰς τοὺς πεποιοῦντας ἐφ' ἑαυτοῖς ὅτι εἰσὶν δίκαιοι, καὶ 9
 ἐξουθενοῦντας¹ τοὺς λοιπούς, τὴν παραβολὴν ταύτην: Ἄνθρωποι δύο 10
 ἀνέβησαν εἰς τὸ ἱερὸν προσεύξασθαι: ὁ εἷς Φαρισαῖος, καὶ ὁ ἕτερος
 τελώνης.² Ὁ Φαρισαῖος σταθεὶς πρὸς ἑαυτὸν ταῦτα προσηύχετο, Ὁ 11
 θεός, εὐχαριστῶ σοι ὅτι οὐκ εἰμι ὥσπερ οἱ λοιποὶ τῶν ἀνθρώπων,
 ἄρπαγες,³ ἄδικοι,⁴ μοιχοί,⁵ ἢ καὶ ὡς οὗτος ὁ τελώνης.² Νηστεύω⁶ δις⁷ 12
 τοῦ σαββάτου, ἀποδεκατῶ⁸ πάντα ὅσα κτῶμαι.⁹ Καὶ ὁ τελώνης² 13
 μακρόθεν¹⁰ ἐστὼς οὐκ ᾔθελεν οὐδὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς εἰς τὸν οὐρανὸν
 ἐπαῖραι,¹¹ ἀλλ' ἔτυπτεν¹² εἰς τὸ στῆθος¹³ αὐτοῦ, λέγων, Ὁ θεός, ἰλάσθητί
 μοι τῷ ἁμαρτωλῷ. Λέγω ὑμῖν, κατέβη οὗτος δεδικαιωμένος εἰς τὸν 14
 οἶκον αὐτοῦ ἢ γὰρ ἐκεῖνος: ὅτι πᾶς ὁ ὑψῶν¹⁵ ἑαυτὸν ταπεινωθήσεται,¹⁶ ὁ
 δὲ ταπεινῶν¹⁶ ἑαυτὸν ὑψωθήσεται.¹⁵

Προσέφερον δὲ αὐτῷ καὶ τὰ βρέφη,¹⁷ ἵνα αὐτῶν ἅπτηται: ἰδόντες δὲ οἱ 15
 μαθηταὶ ἐπετίμησαν αὐτοῖς. Ὁ δὲ Ἰησοῦς προσκαλεσάμενος¹⁸ αὐτὰ 16
 εἶπεν, Ἄφετε τὰ παιδιά ἔρχεσθαι πρὸς με, καὶ μὴ κωλύετε¹⁹ αὐτά: τῶν
 γὰρ τοιούτων ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅς ἐάν μὴ 17
 δέξηται τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ ὡς παιδίον, οὐ μὴ εἰσέλθῃ εἰς αὐτήν.

¹ ἐξουθενέω, despise, ignore. ² τελώνης, ου, ὁ, tax collector, collector of taxes. ³ ἄρπαξ, ravenous, rapacious. ⁴ ἄδικος, unjust, unrighteous. ⁵ μοιχός, οὐ, ὁ, adulterer. ⁶ νηστεύω, fast. ⁷ δις, twice. ⁸ ἀποδεκατόω, tithe, collect a tithe. ⁹ κτάομαι, acquire, win. ¹⁰ μακρόθεν, from afar, afar. ¹¹ ἐπαίρω, lift up, raise. ¹² τύπτω, smite, beat. ¹³ στῆθος, ους, τό, breast, chest. ¹⁴ ἰλάσκομαι, propitiate, expiate. ¹⁵ ὑψόω, lift up, exalt. ¹⁶ ταπεινῶω, humble, humiliate. ¹⁷ βρέφος, ους, τό, unborn or a newborn child, baby. ¹⁸ προσκαλέω, summon. ¹⁹ κωλύω, forbid, hinder.

Καὶ ἐπηρώτησέν τις αὐτὸν ἄρχων, λέγων, Διδάσκαλε ἀγαθέ, τί ποιήσας 18
ζώην αἰώνιον κληρονομήσω;¹ Εἶπεν δὲ αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Τί με λέγεις 19
ἀγαθόν; Οὐδεὶς ἀγαθός, εἰ μὴ εἷς, ὁ θεός. Τὰς ἐντολὰς οἶδας, Μὴ 20
μοιχεύσης,² μὴ φονεύσης,³ μὴ κλέψης,⁴ μὴ ψευδομαρτυρήσης,⁵ τίμα⁶
τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα σου. Ὁ δὲ εἶπεν, Ταῦτα πάντα 21
ἐφυλάξαμην ἐκ νεότητός⁷ μου. Ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ, 22
Ἔτι ἓν σοι λείπει:⁸ πάντα ὅσα ἔχεις πώλησον,⁹ καὶ διάδος¹⁰ πτωχοῖς,
καὶ ἕξεις θησαυρὸν¹¹ ἐν οὐρανῷ· καὶ δεῦρο,¹² ἀκολούθει μοι. Ὁ δὲ 23
ἀκούσας ταῦτα περίλυπος¹³ ἐγένετο· ἦν γὰρ πλούσιος¹⁴ σφόδρα.¹⁵ Ἰδὼν 24
δὲ αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς περίλυπον¹³ γενόμενον εἶπεν, Πῶς δυσκόλως¹⁶ οἱ τὰ
 χρήματα¹⁷ ἔχοντες εἰσελεύσονται εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ. 25
Εὐκοπώτερον¹⁸ γὰρ ἐστὶν κάμηλον¹⁹ διὰ τρυμαλιᾶς²⁰ ῥαφίδος²¹ εἰσελθεῖν,
ἢ πλούσιον¹⁴ εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ εἰσελθεῖν. Εἶπον δὲ οἱ 26
ἀκούσαντες, Καὶ τίς δύναται σωθῆναι; Ὁ δὲ εἶπεν, Τὰ ἀδύνατα²² παρὰ 27
ἀνθρώποις δυνατὰ ἐστὶν παρὰ τῷ θεῷ. Εἶπεν δὲ Πέτρος, Ἰδοὺ, ἡμεῖς 28
ἀφήκαμεν πάντα καὶ ἠκολουθήσαμεν σοι. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, Ἀμὴν 29
λέγω ὑμῖν ὅτι οὐδεὶς ἐστὶν ὃς ἀφῆκεν οἰκίαν, ἢ γονεῖς,²³ ἢ ἀδελφούς, ἢ
γυναῖκα, ἢ τέκνα, ἕνεκεν²⁴ τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ, ὃς οὐ μὴ ἀπολάβῃ²⁵ 30

¹ κληρονομέω, inherit, obtain. ² μοιχεύω, commit adultery. ³ φονεύω, kill, murder. ⁴ κλέπτω, steal. ⁵ ψευδομαρτυρέω, bear false witness, testify falsely. ⁶ τιμάω, honor, value at a price. ⁷ νεότης, ἡτος, ἡ, youth, youthfulness. ⁸ λείπω, leave, leave behind. ⁹ πωλέω, sell. ¹⁰ διαδίδωμι, distribute, give. ¹¹ θησαυρός, οὐ, ὁ, storehouse, treasure. ¹² δεῦρο, until now, come here! ¹³ περίλυπος, very sad, very sorrowful. ¹⁴ πλούσιος, rich. ¹⁵ σφόδρα, exceedingly, greatly. ¹⁶ δυσκόλως, with difficulty, hardly. ¹⁷ χρήμα, τος, τό, wealth, money. ¹⁸ εὐκοπώτερον, easier. ¹⁹ κάμηλος, ου, ὁ, camel. ²⁰ τρυμαλιά, ἄς, ἡ, hole, eye of a needle. ²¹ ῥαφίς, ἰδος, ἡ, needle. ²² ἀδύνατος, impossible, unable. ²³ γονεῖς, ἑως, ὁ, parent. ²⁴ ἕνεκεν, for the sake of, on account of. ²⁵ ἀπολαμβάνω, receive from, get back.

πολλαπλασίονα¹ ἐν τῷ καιρῷ τούτῳ, καὶ ἐν τῷ αἰῶνι τῷ ἐρχομένῳ ζωὴν αἰώνιον.

Παραλαβὼν δὲ τοὺς δώδεκα, εἶπεν πρὸς αὐτούς, Ἴδού, ἀναβαίνομεν εἰς **31**
 Ἱεροσόλυμα, καὶ τελεσθήσεται² πάντα τὰ γεγραμμένα διὰ τῶν
 προφητῶν τῷ υἱῷ τοῦ ἀνθρώπου. Παραδοθήσεται γὰρ τοῖς ἔθνεσιν, καὶ **32**
 ἐμπαιχθήσεται,³ καὶ ὑβρισθήσεται,⁴ καὶ ἐμπτυσθήσεται,⁵ καὶ **33**
 μαστιγώσαντες⁶ ἀποκτενοῦσιν αὐτόν: καὶ τῇ ἡμέρᾳ τῇ τρίτῃ
 ἀναστήσεται. Καὶ αὐτοὶ οὐδὲν τούτων συνήκαν,⁷ καὶ ἦν τὸ ῥῆμα τοῦτο **34**
 κεκρυμμένον⁸ ἀπ' αὐτῶν, καὶ οὐκ ἐγίνωσκον τὰ λεγόμενα.

Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ ἐγγίξειν αὐτὸν εἰς Ἱεριχώ, τυφλὸς τις ἐκάθητο παρὰ τὴν **35**
 ὁδὸν προσαιτῶν:⁹ ἀκούσας δὲ ὄχλου διαπορευομένου,¹⁰ ἐπυνθάνετο¹¹ τί **36**
 εἴη τοῦτο. Ἀπήγγειλαν δὲ αὐτῷ ὅτι Ἰησοῦς ὁ Ναζωραῖος¹² παρέρχεται.¹³ **37**
 Καὶ ἐβόησεν,¹⁴ λέγων, Ἰησοῦ, υἱὲ Δαυίδ, ἐλέησόν¹⁵ με. Καὶ οἱ **38**
 προάγοντες¹⁶ ἐπετίμων αὐτῷ ἵνα σιωπήσῃ:¹⁷ αὐτὸς δὲ πολλῷ μᾶλλον
 ἔκραζεν, Υἱὲ Δαυίδ, ἐλέησόν¹⁵ με. Σταθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς ἐκέλευσεν¹⁸ **40**
 αὐτὸν ἀχθῆναι πρὸς αὐτόν: ἐγγίσαντος δὲ αὐτοῦ ἐπηρώτησεν αὐτόν, **41**
 λέγων, Τί σοι θέλεις ποιήσω; Ὁ δὲ εἶπεν, Κύριε, ἵνα ἀναβλέψω.¹⁹ Καὶ ὁ **42**

¹πολλαπλασίον, many times as much, many times more. ²τελέω, finish, fulfill. ³ἐμπαίζω, mock. ⁴ὑβρίζω, mistreat, insult. ⁵ἐμπτύω, spit upon. ⁶μαστιγώω, whip, lash. ⁷συνιῆμι, understand, consider. ⁸κρύπτω, conceal, hide. ⁹προσαιτέω, beg. ¹⁰διαπορεύομαι, pass across, journey through. ¹¹πυνθάνομαι, inquire, ask. ¹²Ναζωραῖος, ου, ὁ, Nazarene, inhabitant of Nazareth. ¹³παρέρχομαι, pass by, go by. ¹⁴βοάω, cry aloud, shout. ¹⁵ἐλέεω, have mercy, pity. ¹⁶προάγω, lead forth, go before. ¹⁷σιωπάω, be silent, keep silence. ¹⁸κελεύω, order, command. ¹⁹ἀναβλέπω, look up, receive sight.

Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ, Ἀνάβλεψον:¹ ἡ πίστις σου σέσωκέν σε. Καὶ 43
 παραχρῆμα² ἀνέβλεψεν,¹ καὶ ἠκολούθει αὐτῷ, δοξάζων τὸν θεόν: καὶ
 πᾶς ὁ λαὸς ἰδὼν ἔδωκεν αἶνον³ τῷ θεῷ.

Καὶ εἰσελθὼν διήρχετο τὴν Ἱεριχώ. Καὶ ἰδοῦ, ἀνὴρ ὀνόματι καλούμενος 19
 Ζακχαῖος,⁴ καὶ αὐτὸς ἦν ἀρχιτελώνης,⁵ καὶ οὗτος ἦν πλούσιος.⁶ Καὶ 3
 ἐζήτει ἰδεῖν τὸν Ἰησοῦν τίς ἐστιν, καὶ οὐκ ἠδύνατο ἀπὸ τοῦ ὄχλου, ὅτι
 τῇ ἡλικίᾳ⁷ μικρὸς ἦν. Καὶ προδραμὼν⁸ ἔμπροσθεν ἀνέβη ἐπὶ 4
 συκομωραίαν⁹ ἵνα ἴδῃ αὐτόν: ὅτι ἐκείνης ἔμελλεν διέρχεσθαι. Καὶ ὡς 5
 ἦλθεν ἐπὶ τὸν τόπον, ἀναβλέψας¹ ὁ Ἰησοῦς εἶδεν αὐτόν, καὶ εἶπεν πρὸς
 αὐτόν, Ζακχαῖε,⁴ σπεύσας¹⁰ κατάβηθι: σήμερον γὰρ ἐν τῷ οἴκῳ σου δεῖ
 με μείναι. Καὶ σπεύσας¹⁰ κατέβη, καὶ ὑπεδέξατο¹¹ αὐτὸν χαίρων. Καὶ 6
 ἰδόντες πάντες διεγόγγυζον,¹² λέγοντες ὅτι Παρὰ ἁμαρτωλῷ ἀνδρὶ
 εἰσῆλθεν καταλύσαι.¹³ Σταθεὶς δὲ Ζακχαῖος⁴ εἶπεν πρὸς τὸν κύριον, 8
 Ἰδοῦ, τὰ ἡμίση¹⁴ τῶν ὑπαρχόντων μου, κύριε, δίδωμι τοῖς πτωχοῖς: καὶ
 εἴ τινός τι ἐσυκοφάντησα,¹⁵ ἀποδίδωμι τετραπλοῦν.¹⁶ Εἶπεν δὲ πρὸς 9
 αὐτόν ὁ Ἰησοῦς ὅτι Σήμερον σωτηρία τῷ οἴκῳ τούτῳ ἐγένετο, καθότι¹⁷
 καὶ αὐτὸς υἱὸς Ἀβραάμ ἐστιν. Ἦλθεν γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου 10
 ζητῆσαι καὶ σῶσαι τὸ ἀπολωλός.

¹ ἀναβλέπω, look up, receive sight. ² παραχρῆμα, immediately, instantly. ³ αἶνος, ου, ὁ, praise. ⁴ Ζακχαῖος, ου, ὁ, Zaccheus, Zacchaeus. ⁵ ἀρχιτελώνης, ου, ὁ, chief tax collector. ⁶ πλούσιος, rich. ⁷ ἡλικία, ας, ἡ, maturity, age. ⁸ προτρέχω, run ahead, outrun. ⁹ συκομωραία, ας, ἡ, sycamore tree. ¹⁰ σπεύδω, hasten, urge on. ¹¹ ὑποδέχομαι, welcome, receive. ¹² διαγογγύζω, complain, grumble. ¹³ καταλύω, destroy, lodge. ¹⁴ ἡμισυς, half. ¹⁵ συκοφαντέω, accuse falsely, defraud. ¹⁶ τετραπλοῦς, four times, fourfold. ¹⁷ καθότι, according as, because.

Ἀκουόντων δὲ αὐτῶν ταῦτα, προσθεὶς¹ εἶπεν παραβολήν, διὰ τὸ ἐγγὺς 11
 αὐτὸν εἶναι Ἱερουσαλήμ, καὶ δοκεῖν αὐτοὺς ὅτι παραχρῆμα² μέλλει ἢ
 βασιλεία τοῦ θεοῦ ἀναφαίνεσθαι.³ Εἶπεν οὖν, Ἄνθρωπός τις εὐγενῆς⁴ 12
 ἐπορεύθη εἰς χώραν⁵ μακράν,⁶ λαβεῖν ἐαυτῷ βασιλείαν, καὶ ὑποστρέψαι.
 Καλέσας δὲ δέκα⁷ δούλους ἐαυτοῦ, ἔδωκεν αὐτοῖς δέκα⁷ μνᾶς,⁸ καὶ 13
 εἶπεν πρὸς αὐτούς, Πραγματεύσασθε⁹ ἕως ἔρχομαι. Οἱ δὲ πολῖται¹⁰ 14
 αὐτοῦ ἐμίσουν αὐτόν, καὶ ἀπέστειλαν πρεσβείαν¹¹ ὀπίσω αὐτοῦ,
 λέγοντες, Οὐ θέλομεν τοῦτον βασιλεῦσαι¹² ἐφ' ἡμᾶς. Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ 15
 ἐπανελθεῖν¹³ αὐτὸν λαβόντα τὴν βασιλείαν, καὶ εἶπεν φωνηθῆναι αὐτῷ
 τοὺς δούλους τούτους, οἷς ἔδωκεν τὸ ἀργύριον,¹⁴ ἵνα γνῶ τίς τί
 διεπραγματεύσατο.¹⁵ Παρεγένετο δὲ ὁ πρῶτος, λέγων, Κύριε, ἡ μνᾶ⁸ 16
 σου προσεργάσατο¹⁶ δέκα⁷ μνᾶς.⁸ Καὶ εἶπεν αὐτῷ, Εὖ,¹⁷ ἀγαθὲ δοῦλε: 17
 ὅτι ἐν ἐλαχίστῳ¹⁸ πιστὸς ἐγένου, ἴσθι ἐξουσίαν ἔχων ἐπάνω¹⁹ δέκα⁷
 πόλεων. Καὶ ἦλθεν ὁ δεύτερος, λέγων, Κύριε, ἡ μνᾶ⁸ σου ἐποίησεν 18
 πέντε μνᾶς.⁸ Εἶπεν δὲ καὶ τούτῳ, Καὶ σὺ γίνου ἐπάνω¹⁹ πέντε πόλεων. 19
 Καὶ ἕτερος ἦλθεν, λέγων, Κύριε, ἰδοὺ, ἡ μνᾶ⁸ σου, ἣν εἶχον
 ἀποκειμένην²⁰ ἐν σουδαρίῳ:²¹ ἐφοβούμην γάρ σε, ὅτι ἄνθρωπος 21
 αὐστηρὸς²² εἶ: αἶρεις ὃ οὐκ ἔθηκας, καὶ θερίζεις²³ ὃ οὐκ ἔσπειρας. Λέγει 22

¹ προστίθμι, add, add to. ² παραχρῆμα, immediately, instantly. ³ ἀναφαίνω, bring to light, cause to appear. ⁴ εὐγενῆς, noble, high-born. ⁵ χώρα, ας, ἡ, land, region. ⁶ μακρός, long, far distant. ⁷ δέκα, ten, 10. ⁸ μνᾶ, ᾶς, ἡ, mina (Gr. monetary unit), mina. ⁹ πραγματεύομαι, do business, trade. ¹⁰ πολίτης, ου, ὁ, citizen. ¹¹ πρεσβεία, ας, ἡ, ambassador, embassy. ¹² βασιλεύω, reign, rule. ¹³ ἐπανερχομαι, return, come back again. ¹⁴ ἀργύριον, ου, τό, silver, shekel. ¹⁵ διαπραγματεύομαι, gain by trading, earn. ¹⁶ προσεργάζομαι, make more, gain. ¹⁷ εὖ, well, well done. ¹⁸ ἐλάχιστος, least, smallest. ¹⁹ ἐπάνω, above, over (gen). ²⁰ ἀπόκειμαι, be laid up, put away. ²¹ σουδαρίον, ου, τό, face cloth, handkerchief. ²² αὐστηρός, strict, exacting. ²³ θερίζω, reap, gather.

δὲ αὐτῷ, Ἐκ τοῦ στόματός σου κρινῶ σε, πονηρὲ δοῦλε. Ἦδεις ὅτι ἐγὼ
 ἄνθρωπος αὐστηρὸς¹ εἰμι, αἵρων ὃ οὐκ ἔθηκα, καὶ θερίζων² ὃ οὐκ
 ἔσπειρα· καὶ διὰ τί οὐκ ἔδωκας τὸ ἀργύριόν³ μου ἐπὶ τράπεζαν,⁴ καὶ ἐγὼ 23
 ἐλθὼν σὺν τόκῳ⁵ ἂν ἔπραξα αὐτό; Καὶ τοῖς παρεστῶσιν εἶπεν, Ἄρατε 24
 ἀπ' αὐτοῦ τὴν μνᾶν,⁶ καὶ δότε τῷ τὰς δέκα⁷ μνᾶς⁶ ἔχοντι. Καὶ εἶπον 25
 αὐτῷ, Κύριε, ἔχει δέκα⁷ μνᾶς.⁶ Λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι παντὶ τῷ ἔχοντι 26
 δοθήσεται· ἀπὸ δὲ τοῦ μὴ ἔχοντος, καὶ ὃ ἔχει ἀρθήσεται ἀπ' αὐτοῦ. 27
 Πλὴν τοὺς ἐχθρούς μου ἐκείνους, τοὺς μὴ θελήσαντάς με βασιλεῦσαι⁸
 ἐπ' αὐτούς, ἀγάγετε ὧδε, καὶ κατασφάζατέ⁹ ἔμπροσθέν μου.

Καὶ εἰπὼν ταῦτα, ἐπορεύετο ἔμπροσθεν, ἀναβαίνων εἰς Ἱεροσόλυμα. 28

Καὶ ἐγένετο ὡς ἤγγισεν εἰς Βηθσφαγή¹⁰ καὶ Βηθανίαν¹¹ πρὸς τὸ ὄρος τὸ 29

καλούμενον Ἑλαιῶν,¹² ἀπέστειλεν δύο τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, εἰπὼν, 30

Ὑπάγετε εἰς τὴν κατέναντι¹³ κώμην·¹⁴ ἐν ἧ εἰσπορευόμενοι¹⁵ εὐρήσετε

πῶλον¹⁶ δεδεμένον, ἐφ' ὃν οὐδεὶς πώποτε¹⁷ ἀνθρώπων ἐκάθισεν·

λύσαντες αὐτὸν ἀγάγετε. Καὶ ἐάν τις ὑμᾶς ἐρωτᾷ, Διὰ τί λύετε; οὕτως 31

εἰρεῖτε αὐτῷ ὅτι Ὁ κύριος αὐτοῦ χρεῖαν ἔχει. Ἀπελθόντες δὲ οἱ 32

ἀπεσταλμένοι εὗρον καθὼς εἶπεν αὐτοῖς. Λυόντων δὲ αὐτῶν τὸν πῶλον, 33

¹ αὐστηρὸς, strict, exacting. ² θερίζω, reap, gather. ³ ἀργύριον, ου, τό, silver, shekel. ⁴ τράπεζα, ης, ἡ, table. ⁵ τόκος, ου, ὁ, interest, usury. ⁶ μνᾶ, ᾶς, ἡ, mina (Gr. monetary unit), mina. ⁷ δέκα, ten, 10. ⁸ βασιλεύω, reign, rule. ⁹ κατασφάζω, slay, strike down. ¹⁰ Βηθσφαγή, ἡ, Bethphage. ¹¹ Βηθανία, ας, ἡ, Bethany. ¹² ἐλαιᾶ, ας, ἡ, olive tree. ¹³ κατέναντι, over against, opposite. ¹⁴ κώμη, ης, ἡ, village. ¹⁵ εἰσπορεύομαι, enter, journey into. ¹⁶ πῶλος, ου, ὁ, colt, young ass. ¹⁷ πώποτε, ever yet, any time.

εἶπον οἱ κύριοι αὐτοῦ πρὸς αὐτούς, Τί λύετε τὸν πῶλον;¹ Οἱ δὲ εἶπον, 34
 Ὁ κύριος αὐτοῦ χρεῖαν ἔχει. Καὶ ἤγαγον αὐτὸν πρὸς τὸν Ἰησοῦν· καὶ 35
 ἐπιρρίψαντες² ἑαυτῶν τὰ ἱμάτια ἐπὶ τὸν πῶλον,¹ ἐπεβίβασαν³ τὸν
 Ἰησοῦν. Πορευομένου δὲ αὐτοῦ, ὑπεστρώννουν⁴ τὰ ἱμάτια αὐτῶν ἐν τῇ 36
 ὁδῷ. Ἐγγίζοντος δὲ αὐτοῦ ἤδη πρὸς τῇ καταβάσει⁵ τοῦ ὄρους τῶν 37
 Ἑλαιῶν,⁶ ἤρξαντο ἅπαν τὸ πλῆθος τῶν μαθητῶν χαίροντες αἰνεῖν⁷ τὸν
 θεὸν φωνῇ μεγάλη περὶ πασῶν ὧν εἶδον δυνάμεων, λέγοντες, 38

Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος βασιλεὺς ἐν ὀνόματι κυρίου· εἰρήνῃ ἐν οὐρανῷ,
 καὶ δόξα ἐν ὑψίστοις.⁸

Καί τινες τῶν Φαρισαίων ἀπὸ τοῦ ὄχλου εἶπον πρὸς αὐτόν, Διδάσκαλε, 39
 ἐπιτίμησον τοῖς μαθηταῖς σου. Καὶ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, Λέγω ὑμῖν 40
 ὅτι ἐὰν οὗτοι σιωπήσωσιν,⁹ οἱ λίθοι κεκραῶνται.

Καὶ ὡς ἤγγισεν, ἰδὼν τὴν πόλιν, ἔκλαυσεν ἐπ' αὐτῇ, λέγων ὅτι Εἰ ἔγνων 41
 καὶ σύ, καὶ γέ¹⁰ ἐν τῇ ἡμέρᾳ σου ταύτῃ, τὰ πρὸς εἰρήνην σου· νῦν δὲ
 ἐκρύβη¹¹ ἀπὸ ὀφθαλμῶν σου. Ὅτι ἤξουσιν¹² ἡμέραι ἐπὶ σέ, καὶ 43
 περιβαλοῦσιν¹³ οἱ ἐχθροί σου χάρακά¹⁴ σοι, καὶ περικυκλώσουσιν¹⁵ σε,
 καὶ συνέξουσιν¹⁶ σε πάντοθεν,¹⁷ καὶ ἐδαφιοῦσιν¹⁸ σε καὶ τὰ τέκνα σου ἐν 44

¹ πῶλος, ου, ὁ, colt, young ass. ² ἐπιρρίπτω, throw upon, cast upon. ³ ἐπιβιβάζω, put on, place upon. ⁴ ὑποστρώννω, spread out underneath, spread under. ⁵ κατὰβασις, εως, ἡ, descent, slope. ⁶ ἐλαία, ας, ἡ, olive tree. ⁷ αἰνέω, praise. ⁸ ὑψιστος, highest, most high. ⁹ σιωπάω, be silent, keep silence. ¹⁰ γέ, indeed, at least. ¹¹ κρύπτω, conceal, hide. ¹² ἤκω, have come, am present. ¹³ περιβάλλω, put around, clothe. ¹⁴ χάραξ, ακος, ὁ, pointed stake, entrenchment. ¹⁵ περικυκλόω, surround, encircle. ¹⁶ συνέχω, hold fast, oppress. ¹⁷ πάντοθεν, on all sides, from all sides. ¹⁸ ἐδαφίζω, dash to the ground.

σοί, καὶ οὐκ ἀφήσουσιν ἐν σοὶ λίθον ἐπὶ λίθῳ· ἀνθ'¹ ὧν οὐκ ἔγνωσ τὸν
καιρὸν τῆς ἐπισκοπῆς² σου.

Καὶ εἰσελθὼν εἰς τὸ ἱερόν, ἤρξατο ἐκβάλλειν τοὺς πωλοῦντας³ ἐν αὐτῷ καὶ 45
ἀγοράζοντας, λέγων αὐτοῖς, Γέγραπται, Ὁ οἶκός μου οἶκος προσευχῆς 46
ἐστίν· ὑμεῖς δὲ αὐτὸν ἐποιήσατε σπήλαιον⁴ ληστῶν.⁵ Καὶ ἦν διδάσκων 47
τὸ καθ' ἡμέραν ἐν τῷ ἱερῷ· οἱ δὲ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς ἐζήτουν
αὐτὸν ἀπολέσαι, καὶ οἱ πρῶτοι τοῦ λαοῦ· καὶ οὐχ εὑρίσκον τὸ τί 48
ποιήσωσιν, ὁ λαὸς γὰρ ἅπας ἐξεκρέματό⁶ αὐτοῦ ἀκούων.

Καὶ ἐγένετο ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν ἐκείνων, διδάσκοντος αὐτοῦ τὸν λαὸν ἐν 20
τῷ ἱερῷ καὶ εὐαγγελιζομένου, ἐπέστησαν⁷ οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς
σὺν τοῖς πρεσβυτέροις, καὶ εἶπον πρὸς αὐτόν, λέγοντες, Εἰπέ ἡμῖν, ἐν 2
ποιᾷ ἐξουσία ταῦτα ποιεῖς, ἢ τίς ἐστιν ὁ δούς σοι τὴν ἐξουσίαν ταύτην; 3
Ἀποκριθεὶς δὲ εἶπεν πρὸς αὐτούς, Ἐρωτήσω ὑμᾶς καὶ γὰρ ἓνα λόγον, καὶ
εἰπατέ μοι· Τὸ βάπτισμα⁸ Ἰωάννου ἐξ οὐρανοῦ ἦν, ἢ ἐξ ἀνθρώπων; Οἱ 4
δὲ συνελογίσαντο⁹ πρὸς ἑαυτούς, λέγοντες ὅτι Ἐὰν εἰπώμεν, Ἐξ
οὐρανοῦ, ἐρεῖ, Διὰ τί οὐκ ἐπιστεύσατε αὐτῷ; Ἐὰν δὲ εἰπώμεν, Ἐξ 6
ἀνθρώπων, πᾶς ὁ λαὸς καταλιθάσει¹⁰ ἡμᾶς· πεπεισμένος γὰρ ἐστιν
Ἰωάννην προφήτην εἶναι. Καὶ ἀπεκρίθησαν μὴ εἰδέναι πόθεν.¹¹ Καὶ ὁ 7

¹ ἀντί, instead of, in place of. ² ἐπισκοπή, ἡς, ἡ, visitation, overseeing. ³ πωλέω, sell. ⁴ σπήλαιον, ου, τό, cave, den. ⁵ ληστής, οὗ, ὁ, robber, brigand. ⁶ ἐκκρεμάννυμι, hang out, hang on. ⁷ ἐφίστημι, stand over, come upon. ⁸ βάπτισμα, τοῦ, τό, baptism, rite or ceremony of baptism. ⁹ συλλογίζομαι, reason, discuss. ¹⁰ καταλιθάω, stone to death, stone down. ¹¹ πόθεν, from where? whence.

Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Οὐδὲ ἐγὼ λέγω ὑμῖν ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιῶ.

Ἦρξατο δὲ πρὸς τὸν λαὸν λέγειν τὴν παραβολὴν ταύτην: Ἄνθρωπος ⁹
 ἐφύτευσεν ¹ ἀμπελῶνα, ² καὶ ἐξέδοτο ³ αὐτὸν γεωργοῖς, ⁴ καὶ ἀπεδήμησεν ⁵
 χρόνους ἱκανούς: καὶ ἐν καιρῷ ἀπέστειλεν πρὸς τοὺς γεωργοὺς ⁴ δούλον, ¹⁰
 ἵνα ἀπὸ τοῦ καρποῦ τοῦ ἀμπελῶνος ² δῶσιν αὐτῷ. Οἱ δὲ γεωργοὶ ⁴
 δείραντες ⁶ αὐτὸν ἐξαπέστειλαν ⁷ κενόν. ⁸ Καὶ προσέθετο ⁹ πέμψαι ἕτερον ¹¹
 δούλον: οἱ δὲ κακείνον ¹⁰ δείραντες ⁶ καὶ ἀτιμάσαντες ¹¹ ἐξαπέστειλαν ⁷
 κενόν. ⁸ Καὶ προσέθετο ⁹ πέμψαι τρίτον: οἱ δὲ καὶ τοῦτον ¹²
 τραυματίσαντες ¹² ἐξέβαλον. Εἶπεν δὲ ὁ κύριος τοῦ ἀμπελῶνος, ² Τί ¹³
 ποιήσω; Πέμψω τὸν υἱόν μου τὸν ἀγαπητόν: ἴσως ¹³ τοῦτον ἰδόντες
 ἐντραπήσονται. ¹⁴ Ἰδόντες δὲ αὐτὸν οἱ γεωργοὶ ⁴ διελογίζοντο ¹⁵ πρὸς ¹⁴
 ἑαυτοὺς, λέγοντες, Οὗτός ἐστιν ὁ κληρονόμος: ¹⁶ δεῦτε, ¹⁷ ἀποκτείνωμεν
 αὐτόν, ἵνα ἡμῶν γένηται ἡ κληρονομία. ¹⁸ Καὶ ἐκβαλόντες αὐτὸν ἔξω ¹⁵
 τοῦ ἀμπελῶνος, ² ἀπέκτειναν. Τί οὖν ποιήσει αὐτοῖς ὁ κύριος τοῦ
 ἀμπελῶνος; ² Ἐλεύσεται καὶ ἀπολέσει τοὺς γεωργοὺς ⁴ τούτους, καὶ ¹⁶
 δώσει τὸν ἀμπελῶνα ² ἄλλοις. Ἀκούσαντες δὲ εἶπον, Μὴ γένοιτο. Ὁ δὲ ¹⁷
 ἐμβλέψας ¹⁹ αὐτοῖς εἶπεν, Τί οὖν ἐστὶν τὸ γεγραμμένον τοῦτο, Λίθον ὃν
 ἀπεδοκίμασαν ²⁰ οἱ οἰκοδομοῦντες, οὗτος ἐγενήθη εἰς κεφαλὴν γωνίας; ²¹ ¹⁸

¹ φυτεύω, plant. ² ἀμπελῶν, ὄνος, ὁ, vineyard. ³ ἐκδίδωμι, rent, let out for hire. ⁴ γεωργός, οὗ, ὁ, farmer, worker of the soil. ⁵ ἀποδημέω, go abroad, go on a journey. ⁶ δέρω, beat, flay. ⁷ ἐξαποστέλλω, send forth. ⁸ κενός, empty, vain. ⁹ προστίθωμι, add, add to. ¹⁰ κακείνος, and he, and she. ¹¹ ἀτιμάζω, dishonor, disgrace. ¹² τραυματίζω, wound. ¹³ ἴσως, perhaps, probably. ¹⁴ ἐντρέπω, turn about, reverence. ¹⁵ διαλογίζομαι, debate, reason. ¹⁶ κληρονόμος, οὗ, ὁ, heir, inheritor. ¹⁷ δεῦτε, come!. ¹⁸ κληρονομία, ας, ἡ, inheritance. ¹⁹ ἐμβλέπω, look at, look into. ²⁰ ἀποδοκιμάζω, reject, reject after testing. ²¹ γωνία, ας, ἡ, angle, corner.

Πᾶς ὁ πεσὼν ἐπ' ἐκεῖνον τὸν λίθον συνθλασθήσεται:¹ ἐφ' ὃν δ' ἂν πέσῃ,
 λικμήσει² αὐτόν.

Καὶ ἐζήτησαν οἱ ἄρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς ἐπιβαλεῖν³ ἐπ' αὐτόν τὰς 19
 χεῖρας ἐν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ, καὶ ἐφοβήθησαν: ἔγνωσαν γὰρ ὅτι πρὸς αὐτοὺς
 τὴν παραβολὴν ταύτην εἶπεν. Καὶ παρατηρήσαντες⁴ ἀπέστειλαν 20
 ἐγκαθέτους,⁵ ὑποκρινομένους⁶ ἑαυτοὺς δικαίους εἶναι, ἵνα ἐπιλάβωνται⁷
 αὐτοῦ λόγου, εἰς τὸ παραδοῦναι αὐτὸν τῇ ἀρχῇ καὶ τῇ ἐξουσίᾳ τοῦ
 ἡγεμόνος.⁸ Καὶ ἐπηρώτησαν αὐτόν, λέγοντες, Διδάσκαλε, οἴδαμεν ὅτι 21
 ὀρθῶς⁹ λέγεις καὶ διδάσκεις: καὶ οὐ λαμβάνεις πρόσωπον, ἀλλ' ἐπ'
 ἀληθείας τὴν ὁδὸν τοῦ θεοῦ διδάσκεις. Ἐξεστὶν ἡμῖν Καίσαρι¹⁰ φόρον¹¹ 22
 δοῦναι, ἢ οὐ; Κατανοήσας¹² δὲ αὐτῶν τὴν πανουργίαν,¹³ εἶπεν πρὸς 23
 αὐτούς, Τί με πειράζετε; Ἐπιδείξατέ¹⁴ μοι δηνάριον:¹⁵ τίνος ἔχει εἰκόνα¹⁶ 24
 καὶ ἐπιγραφὴν;¹⁷ Ἀποκριθέντες δὲ εἶπον, Καίσαρος.¹⁰ Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, 25
 Ἀπόδοτε τοίνυν¹⁸ τὰ Καίσαρος¹⁰ Καίσαρι, καὶ τὰ τοῦ θεοῦ τῷ θεῷ. Καὶ 26
 οὐκ ἴσχυσαν¹⁹ ἐπιλαβέσθαι⁷ αὐτοῦ ῥήματος ἐναντίον²⁰ τοῦ λαοῦ: καὶ
 θαυμάσαντες ἐπὶ τῇ ἀποκρίσει²¹ αὐτοῦ, ἐσίγησαν.²²

¹ συνθλάω, break, break in pieces. ² λικμάω, crush, scatter. ³ ἐπιβάλλω, lay upon, throw upon. ⁴ παρατηρέω, watch closely, observe scrupulously. ⁵ ἐγκάθετος, ου, ὁ, hired to lie in wait, spy. ⁶ ὑποκρίνομαι, pretend, make believe. ⁷ ἐπιλαμβάνομαι, take hold of, seize. ⁸ ἡγεμών, ὄνος, ὁ, governor, leader. ⁹ ὀρθῶς, rightly, correctly. ¹⁰ Καῖσαρ, ος, ὁ, Caesar. ¹¹ φόρος, ου, ὁ, tribute, tax. ¹² κατανοέω, observe, understand. ¹³ πανουργία, ας, ἡ, cleverness, craftiness. Trickery. ¹⁴ ἐπιδείκνυμι, show, prove. ¹⁵ δηνάριον, ου, ὁ, denarius. ¹⁶ εἰκών, ὄνος, ἡ, image, likeness. ¹⁷ ἐπιγραφὴ, ῆς, ἡ, inscription, title. ¹⁸ τοίνυν, accordingly, therefore. ¹⁹ ἰσχύω, be strong, able. ²⁰ ἐναντίον, in the sight of, before. ²¹ ἀπόκρισις, εως, ἡ, answer, reply. ²² σιγάω, be silent, become silent.

Προσελθόντες δέ τινες τῶν Σαδδουκαίων,¹ οἱ ἀντιλέγοντες² ἀνάστασιν μὴ 27
 εἶναι, ἐπηρώτησαν αὐτόν, λέγοντες, Διδάσκαλε, Μωσῆς ἔγραψεν ἡμῖν, 28
 Ἐάν τινος ἀδελφὸς ἀποθάνῃ ἔχων γυναῖκα, καὶ οὗτος ἄτεκνος³
 ἀποθάνῃ, ἵνα λάβῃ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ τὴν γυναῖκα, καὶ ἐξαναστήσῃ⁴
 σπέρμα τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ. Ἑπτὰ οὖν ἀδελφοὶ ἦσαν· καὶ ὁ πρῶτος 29
 λαβὼν γυναῖκα, ἀπέθανεν ἄτεκνος·³ καὶ ἔλαβεν ὁ δεύτερος τὴν γυναῖκα, 30
 καὶ οὗτος ἀπέθανεν ἄτεκνος.³ Καὶ ὁ τρίτος ἔλαβεν αὐτὴν ὡσαύτως.⁵ 31
 Ὡσαύτως⁵ δὲ καὶ οἱ ἑπτὰ· οὐ κατέλιπον⁶ τέκνα, καὶ ἀπέθανον. 32
 Ὑστερον⁷ δὲ πάντων ἀπέθανεν καὶ ἡ γυνή. Ἐν τῇ οὖν ἀναστάσει, τίνος 33
 αὐτῶν γίνεται γυνή; Οἱ γὰρ ἑπτὰ ἔσχον αὐτὴν γυναῖκα. Καὶ ἀποκριθεὶς 34
 εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Οἱ υἱοὶ τοῦ αἰῶνος τούτου γαμοῦσιν⁸ καὶ
 ἐκγαμίσκονται·⁹ οἱ δὲ καταξιωθέντες¹⁰ τοῦ αἰῶνος ἐκείνου τυχεῖν¹¹ καὶ 35
 τῆς ἀναστάσεως τῆς ἐκ νεκρῶν οὔτε γαμοῦσιν⁸ οὔτε ἐκγαμίζονται·¹² 36
 οὔτε γὰρ ἀποθανεῖν ἔτι δύνανται· ἰσάγγελοι¹³ γάρ εἰσιν, καὶ υἱοὶ εἰσιν
 τοῦ θεοῦ, τῆς ἀναστάσεως υἱοὶ ὄντες. Ὅτι δὲ ἐγείρονται οἱ νεκροί, καὶ 37
 Μωσῆς ἐμήνυσεν¹⁴ ἐπὶ τῆς βάτου,¹⁵ ὡς λέγει, Κύριον τὸν θεὸν Ἀβραὰμ
 καὶ τὸν θεὸν Ἰσαὰκ καὶ τὸν θεὸν Ἰακώβ. Θεὸς δὲ οὐκ ἔστιν νεκρῶν, 38
 ἀλλὰ ζώντων· πάντες γὰρ αὐτῷ ζῶσιν. Ἀποκριθέντες δὲ τινες τῶν 39
 γραμματέων εἶπον, Διδάσκαλε, καλῶς εἶπας. Οὐκέτι δὲ ἐτόλμων¹⁶ 40

¹ Σαδδουκαῖος, ου, ὁ, Sadducee. ² ἀντιλέγω, speak against, oppose. ³ ἄτεκνος, childless. ⁴ ἐξανίστημι, raise up, rise up. ⁵ ὡσαύτως, likewise. ⁶ καταλείπω, leave, leave behind. ⁷ ὕστερον, lastly, afterward. ⁸ γαμέω, marry. ⁹ ἐκγαμίσκω, give in marriage. ¹⁰ καταξιόω, consider worthy, deem worthy. ¹¹ τυγχάνω, obtain, happen. ¹² ἐκγαμίζω, give in marriage, marry. ¹³ ἰσάγγελος, like an angel, like the angels. ¹⁴ μνηύω, make known, report. ¹⁵ βάτος, ου, ὁ, bath (a liquid measure). ¹⁶ τολμάω, dare, endure.

ἐπερωτᾶν αὐτὸν οὐδέν.

Εἶπεν δὲ πρὸς αὐτοὺς, Πῶς λέγουσιν τὸν χριστὸν υἱὸν Δαυὶδ εἶναι; Καὶ 41

αὐτὸς Δαυὶδ λέγει ἐν βίβλῳ¹ ψαλμῶν,² Εἶπεν ὁ κύριος τῷ κυρίῳ μου,

Κάθου ἐκ δεξιῶν μου, ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον³ τῶν 43

ποδῶν σου. Δαυὶδ οὖν κύριον αὐτὸν καλεῖ, καὶ πῶς υἱὸς αὐτοῦ ἐστίν; 44

Ἀκούοντος δὲ παντὸς τοῦ λαοῦ, εἶπεν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, Προσέχετε⁴ 45

ἀπὸ τῶν γραμματέων τῶν θελόντων περιπατεῖν ἐν στολαῖς,⁵ καὶ

φιλούντων⁶ ἄσπασμους⁷ ἐν ταῖς ἀγοραῖς,⁸ καὶ πρωτοκαθεδρίας⁹ ἐν ταῖς

συναγωγαῖς, καὶ πρωτοκλισίας¹⁰ ἐν τοῖς δείπνοις:¹¹ οἱ κατεσθίουσιν¹² τὰς 47

οἰκίας τῶν χηρῶν,¹³ καὶ προφάσει¹⁴ μακρὰ¹⁵ προσεύχονται. Οὗτοι

λήψονται περισσότερον¹⁶ κρίμα.¹⁷

Ἀναβλέψας¹⁸ δὲ εἶδεν τοὺς βάλλοντας τὰ δῶρα¹⁹ αὐτῶν εἰς τὸ 21

γαζοφυλάκιον²⁰ πλουσίους:²¹ εἶδεν δὲ τινα καὶ χήραν¹³ πενιχρὰν²² 2

βάλλουσαν ἐκεῖ δύο λεπτά,²³ καὶ εἶπεν, Ἀληθῶς²⁴ λέγω ὑμῖν ὅτι ἡ χήρα 3

ἡ πτωχὴ αὕτη πλεῖον πάντων ἔβαλεν: ἅπαντες γὰρ οὗτοι ἐκ τοῦ 4

περισσεύοντος αὐτοῖς ἔβαλον εἰς τὰ δῶρα¹⁹ τοῦ θεοῦ: αὕτη δὲ ἐκ τοῦ

¹ βιβλος, ου, ἡ, book, scroll. ² ψαλμός, οὔ, ὁ, song of praise, psalm. ³ ὑποπόδιον, ου, τό, footstool. ⁴ προσέχω, take head of, attend to. ⁵ στολή, ἡς, ἡ, equipment, apparel. ⁶ φιλέω, love, kiss. ⁷ ἄσπασμός, οὔ, ὁ, greeting, salutation. ⁸ ἀγορά, ἄς, ἡ, marketplace, place of assembly. ⁹ πρωτοκαθεδρία, ἄς, ἡ, chief seat, seat of honor. ¹⁰ πρωτοκλισία, ἄς, ἡ, chief place. ¹¹ δείπνον, ου, τό, supper, dinner. ¹² κατεσθίω, eat up, devour. ¹³ χήρα, ἄς, ἡ, widow. ¹⁴ πρόφασις, εως, ἡ, pretense, pretext. ¹⁵ μακρός, long, far distant. ¹⁶ περισσός, excessive, abundant. ¹⁷ κρίμα, ος, τό, judgment, verdict. ¹⁸ ἀναβλέπω, look up, receive sight. ¹⁹ δῶρον, ου, τό, gift, present. ²⁰ γαζοφυλάκιον, ου, τό, treasury. ²¹ πλούσιος, rich. ²² πενιχρός, poor, needy. ²³ λεπτόν, τό, small coin, small piece of money. ²⁴ ἀληθῶς, truly, really.

ὑστερήματος¹ αὐτῆς ἅπαντα τὸν βίον² ὃν εἶχεν ἔβαλεν.

Καί τινων λεγόντων περὶ τοῦ ἱεροῦ, ὅτι λίθοις καλοῖς καὶ ἀναθήμασιν³ 5
κεκόσμηται,⁴ εἶπεν, Ταῦτα ἂν θεωρεῖτε, ἐλεύσονται ἡμέραι ἐν αἷς οὐκ 6
ἀφεθήσεται λίθος ἐπὶ λίθῳ, ὃς οὐ καταλυθήσεται.⁵ Ἐπηρώτησαν δὲ 7
αὐτόν, λέγοντες, Διδάσκαλε, πότε οὖν ταῦτα ἔσται; Καὶ τί τὸ σημεῖον
ὅταν μέλλῃ ταῦτα γίνεσθαι; Ὁ δὲ εἶπεν, Βλέπετε μὴ πλανηθῆτε: 8
πολλοὶ γὰρ ἐλεύσονται ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, λέγοντες ὅτι Ἐγώ εἰμι: καί,
Ὁ καιρὸς ἤγγικεν, μὴ οὖν πορευθῆτε ὀπίσω αὐτῶν. Ὅταν δὲ ἀκούσητε 9
πολέμους⁶ καὶ ἀκαταστασίας,⁷ μὴ πτοηθῆτε:⁸ δεῖ γὰρ ταῦτα γενέσθαι
πρῶτον, ἀλλ' οὐκ εὐθέως τὸ τέλος.

Τότε ἔλεγεν αὐτοῖς, Ἐγερθήσεται ἔθνος ἐπὶ ἔθνος, καὶ βασιλεία ἐπὶ 10
βασιλείαν: σεισμοί⁹ τε μεγάλοι κατὰ τόπους καὶ λιμοί¹⁰ καὶ λοιμοί¹¹ 11
ἔσονται, φόβητρά¹² τε καὶ σημεῖα ἀπ' οὐρανοῦ μεγάλα ἔσται. Πρὸ δὲ 12
τούτων πάντων ἐπιβαλοῦσιν¹³ ἐφ' ὑμᾶς τὰς χεῖρας αὐτῶν, καὶ
διώξουσιν, παραδιδόντες εἰς συναγωγὰς καὶ φυλακάς, ἀγομένους ἐπὶ
βασιλεῖς καὶ ἡγεμόνας,¹⁴ ἕνεκεν¹⁵ τοῦ ὀνόματός μου. Ἀποβήσεται¹⁶ δὲ 13
ὑμῖν εἰς μαρτύριον.¹⁷ Θέσθε οὖν εἰς τὰς καρδίας ὑμῶν μὴ προμελετᾶν¹⁸ 14

¹ ὑστέρημα, τος, τό, that which is lacking, need. ² βίος, ου, ό, life, manner of life. ³ ἀνάθημα, τος, τό, votive offering. ⁴ κοσμέω, adorn, put into order. ⁵ καταλύω, destroy, lodge. ⁶ πόλεμος, ου, ό, war, battle. ⁷ ἀκαταστασία, ας, ή, disturbance, disorder. ⁸ πτοέω, terrify, scare. ⁹ σεισμός, ου, ό, earthquake, storm. ¹⁰ λιμός, ου, ό, hunger, famine. ¹¹ λοιμός, ου, ό, pestilence, plague. ¹² φόβητρον, ου, τό, terrible sight, horror. ¹³ ἐπιβάλλω, lay upon, throw upon. ¹⁴ ἡγεμών, όνος, ό, governor, leader. ¹⁵ ἕνεκεν, for the sake of, on account of. ¹⁶ ἀποβαίνω, get out, go away. ¹⁷ μαρτύριον, ου, τό, testimony, witness. ¹⁸ προμελετάω, practice beforehand, prepare.

ἀπολογηθῆναι·¹ ἐγὼ γὰρ δώσω ὑμῖν στόμα καὶ σοφίαν, ἣ οὐ δυνήσονται 15
ἀντειπεῖν² οὐδὲ ἀντιστῆναι³ πάντες οἱ ἀντικείμενοι⁴ ὑμῖν. 16
Παραδοθήσεσθε δὲ καὶ ὑπὸ γονέων⁵ καὶ συγγενῶν⁶ καὶ φίλων⁷ καὶ
ἀδελφῶν, καὶ θανατώσουσιν⁸ ἐξ ὑμῶν. Καὶ ἔσεσθε μισούμενοι ὑπὸ 17
πάντων διὰ τὸ ὄνομά μου. Καὶ θριξ⁹ ἐκ τῆς κεφαλῆς ὑμῶν οὐ μὴ 18
ἀπόληται. Ἐν τῇ ὑπομονῇ ὑμῶν κτήσασθε¹⁰ τὰς ψυχὰς ὑμῶν. 19

Ὅταν δὲ ἴδῃτε κυκλουμένην¹¹ ὑπὸ στρατοπέδων¹² τὴν Ἱερουσαλήμ, τότε 20
γνώτε ὅτι ἤγγικεν ἡ ἐρήμωσις¹³ αὐτῆς. Τότε οἱ ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ 21
φευγέτωσαν¹⁴ εἰς τὰ ὄρη· καὶ οἱ ἐν μέσῳ αὐτῆς ἐκχωρεῖτωσαν·¹⁵ καὶ οἱ ἐν
ταῖς χώραις¹⁶ μὴ εἰσερχέσθωσαν εἰς αὐτήν. Ὅτι ἡμέραι ἐκδικήσεως¹⁷ 22
αὐταῖς εἰσιν, τοῦ πλησθῆναι¹⁸ πάντα τὰ γεγραμμένα. Οὐαὶ δὲ ταῖς ἐν 23
γαστρὶ¹⁹ ἐχούσαις καὶ ταῖς θηλαζούσαις²⁰ ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις· ἔσται
γὰρ ἀνάγκη²¹ μεγάλη ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ὁργὴ ἐν τῷ λαῷ τούτῳ. Καὶ 24
πεσοῦνται στόματι μαχαίρας,²² καὶ αἰχμαλωτισθήσονται²³ εἰς πάντα τὰ
ἔθνη· καὶ Ἱερουσαλήμ ἔσται πατουμένη²⁴ ὑπὸ ἐθνῶν, ἄχρι πληρωθῶσιν
καιροὶ ἐθνῶν. Καὶ ἔσται σημεῖα ἐν ἡλίῳ καὶ σελήνῃ²⁵ καὶ ἀστροῖς,²⁶ καὶ 25
ἐπὶ τῆς γῆς συνοχή²⁷ ἐθνῶν ἐν ἀπορίᾳ,²⁸ ἡχούσης²⁹ θαλάσσης καὶ σάλου,

¹ ἀπολογέομαι, defend one's self, give a defense. ² ἀντιλέγω, speak against, oppose. ³ ἀντιστήμι, resist, oppose. ⁴ ἀντίκειμαι, lie opposite, i.e. oppose. ⁵ γονεὺς, ἑως, ὁ, parent. ⁶ συγγενής, kindred, relative. ⁷ φίλος, ου, ὁ, loving, friend. ⁸ θανατόω, put to death, subdue. ⁹ θρίξ, τριχός, ἡ, hair. ¹⁰ κτάομαι, acquire, win. ¹¹ κυκλώω, encircle, surround. ¹² στρατόπεδον, ου, τό, legion, army. ¹³ ἐρήμωσις, ἑως, ἡ, desolation, devastation. ¹⁴ φεύγω, flee, escape. ¹⁵ ἐκχωρέω, go out, leave. ¹⁶ χώρα, ας, ἡ, land, region. ¹⁷ ἐκδίκησις, ἑως, ἡ, vengeance, vindication. ¹⁸ πληθῶ, fill. ¹⁹ γαστήρ, τρος, ἡ, belly, womb. ²⁰ θηλάζω, suckle, nurse. ²¹ ἀνάγκη, ης, ἡ, necessity, distress. ²² μάχαιρα, ης, ἡ, sword. ²³ αἰχμαλωτίζω, take or lead captive, take captive. ²⁴ πατέω, tread or tread under foot, tread. ²⁵ σελήνη, ης, ἡ, moon. ²⁶ ἄστρον, ου, τό, star. ²⁷ συνοχή, ἡς, ἡ, dismay, anguish. ²⁸ ἀπορία, ας, ἡ, perplexity, anxiety. ²⁹ ἡχέω, sound, ring out. ³⁰ σάλος, ου, ὁ, surge, wave.

ἀποψυχόντων¹ ἀνθρώπων ἀπὸ φόβου καὶ προσδοκίας² τῶν 26
ἐπερχομένων³ τῇ οἰκουμένη·⁴ αἱ γὰρ δυνάμεις τῶν οὐρανῶν
σαλευθήσονται.⁵ Καὶ τότε ὄψονται τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐρχόμενον 27
ἐν νεφέλῃ⁶ μετὰ δυνάμεως καὶ δόξης πολλῆς. Ἀρχομένων δὲ τούτων 28
γίνεσθαι, ἀνακύψατε⁷ καὶ ἐπάρατε⁸ τὰς κεφαλὰς ὑμῶν· διότι⁹ ἐγγίζει ἡ
ἀπολύτρωσις¹⁰ ὑμῶν.

Καὶ εἶπεν παραβολὴν αὐτοῖς, Ἴδετε τὴν συκῆν¹¹ καὶ πάντα τὰ δένδρα·¹² 29
ὅταν προβάλωσιν¹³ ἤδη, βλέποντες ἅφ' ἑαυτῶν γινώσκετε ὅτι ἤδη
ἐγγὺς τὸ θέρος¹⁴ ἐστίν. Οὕτως καὶ ὑμεῖς, ὅταν ἴδητε ταῦτα γινόμενα, 31
γινώσκετε ὅτι ἐγγὺς ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι οὐ 32
μὴ παρέλθῃ¹⁵ ἡ γενεὰ αὕτη, ἕως ἂν πάντα γένηται. Ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ 33
παρελεύσονται,¹⁵ οἱ δὲ λόγοι μου οὐ μὴ παρέλθωσιν.¹⁵

Προσέχετε¹⁶ δὲ ἑαυτοῖς, μήποτε¹⁷ βαρηθῶσιν¹⁸ ὑμῶν αἱ καρδίαι ἐν 34
κραιπάλῃ¹⁹ καὶ μέθῃ²⁰ καὶ μερίμναις²¹ βιωτικαῖς,²² καὶ αἰφνίδιος²³ ἐφ'
ὑμᾶς ἐπιστῇ²⁴ ἡ ἡμέρα ἐκείνη· ὥς παγίς²⁵ γὰρ ἐπελεύσεται³ ἐπὶ πάντας 35
τοὺς καθημένους ἐπὶ πρόσωπον πάσης τῆς γῆς. Ἀγρυπνεῖτε²⁶ οὖν ἐν 36

¹ ἀποψύχω, faint, breathe out life. ² προσδοκία, ας, ἡ, expectation, waiting. ³ ἐπέρχομαι, come to or upon, approach. ⁴ οἰκουμένη, ης, ἡ, inhabited world. ⁵ σαλεύω, shake, excite. ⁶ νεφέλη, ης, ἡ, cloud. ⁷ ἀνακύπτω, straighten up, stand erect. ⁸ ἐπαίρω, lift up, raise. ⁹ διότι, because, on this account. ¹⁰ ἀπολύτρωσις, εως, ἡ, redemption, deliverance. ¹¹ συκῆ, ης, ἡ, fig tree. ¹² δένδρον, ου, τό, tree. ¹³ προβάλλω, put forward, put out. ¹⁴ θέρος, ους, τό, summer. ¹⁵ παρέρχομαι, pass by, go by. ¹⁶ προσέχω, take head of, attend to. ¹⁷ μήποτε, never, lest perchance. ¹⁸ βαρέω, burden, weigh down. ¹⁹ κραιπάλῃ, ης, ἡ, drinking bout, drunken dissipation. ²⁰ μέθη, ης, ἡ, drunkenness. ²¹ μερίμνα, ης, ἡ, care, anxiety. ²² βιωτικός, matter of daily life, life. ²³ αἰφνίδιος, sudden, unexpected. ²⁴ ἐφίστημι, stand over, come upon. ²⁵ παγίς, ἰδος, ἡ, trap, snare. ²⁶ ἀγρυπνέω, sleepless, watchful.

παντὶ καιρῷ δεόμενοι,¹ ἵνα καταξιωθῆτε² ἐκφυγεῖν³ πάντα τὰ μέλλοντα
γίνεσθαι, καὶ σταθῆναι ἔμπροσθεν τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου.

Ἦν δὲ τὰς ἡμέρας ἐν τῷ ἱερῷ διδάσκων· τὰς δὲ νύκτας ἐξερχόμενος **37**
ὑπλίζετο⁴ εἰς τὸ ὄρος τὸ καλούμενον Ἐλαιῶν.⁵ Καὶ πᾶς ὁ λαὸς ὠρθρίζεν⁶ **38**
πρὸς αὐτὸν ἐν τῷ ἱερῷ ἀκούειν αὐτοῦ.

Ἦγγιζεν δὲ ἡ ἑορτὴ⁷ τῶν ἀζύμων,⁸ ἡ λεγομένη Πάσχα.⁹ Καὶ ἐζήτουν οἱ **22**
ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς τὸ πῶς ἀνέλωσιν¹⁰ αὐτόν· ἐφοβοῦντο γὰρ
τὸν λαόν.

Εἰσῆλθεν δὲ Σατανᾶς εἰς Ἰούδαν τὸν ἐπικαλούμενον Ἰσκαριώτην,¹¹ ὄντα **3**
ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ¹² τῶν δώδεκα. Καὶ ἀπελθὼν συνελάλησεν¹³ τοῖς **4**
ἀρχιερεῦσιν καὶ στρατηγοῖς¹⁴ τὸ πῶς αὐτὸν παραδῶ αὐτοῖς. Καὶ **5**
ἐχάρησαν, καὶ συνέθεντο¹⁵ αὐτῷ ἀργύριον¹⁶ δοῦναι. Καὶ ἐξωμολόγησεν¹⁷ **6**
καὶ ἐζήτει εὐκαιρίαν¹⁸ τοῦ παραδοῦναι αὐτὸν αὐτοῖς ἄτερ¹⁹ ὄχλου.

Ἦλθεν δὲ ἡ ἡμέρα τῶν ἀζύμων,⁸ ἐν ᾗ ἔδει θύεσθαι²⁰ τὸ Πάσχα.⁹ Καὶ **7**
ἀπέστειλεν Πέτρον καὶ Ἰωάννην, εἰπὼν, Πορευθέντες ἐτοιμάσατε ἡμῖν
τὸ Πάσχα,⁹ ἵνα φάγωμεν. Οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ, Ποῦ θέλεις ἐτοιμάσομεν; **9**

¹ δέομαι, ask, request. ² καταξιόω, consider worthy, deem worthy. ³ ἐκφεύγω, flee away, flee out. ⁴ αὐλίζομαι, spend the night, lodge. ⁵ ἐλαία, ας, ἡ, olive tree. ⁶ ὠρθρίζω, rise early in the morning, rise early. ⁷ ἑορτὴ, ἡς, ἡ, feast, festival. ⁸ ἄζυμος, unleavened, paschal feast. ⁹ πάσχα, τό, passover, passover feast. ¹⁰ ἀναιρέω, take up, kill. ¹¹ Ἰσκαριώτης, ου, ὁ, Iscariot, man of Kerioth. ¹² ἀριθμός, οὗ, ὁ, number, total. ¹³ συλλαλέω, talk with, discuss. ¹⁴ στρατηγός, οὗ, ὁ, commander, general. ¹⁵ συντίθημι, agree, make an agreement. ¹⁶ ἀργύριον, ου, τό, silver, shekel. ¹⁷ ἐξωμολογέω, confess, profess. ¹⁸ εὐκαιρία, ας, ἡ, fitting time, favorable opportunity. ¹⁹ ἄτερ, without, apart from. ²⁰ θύω, sacrifice, kill.

Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, Ἴδού, εἰσελθόντων ὑμῶν εἰς τὴν πόλιν, συναντήσῃ¹
 ὑμῖν ἄνθρωπος κεράμιον² ὕδατος βαστάζων·³ ἀκολουθήσατε αὐτῷ εἰς
 τὴν οἰκίαν οὗ⁴ εἰσπορεύεται.⁵ Καὶ ἐρεῖτε τῷ οἰκοδεσπότῃ⁶ τῆς οἰκίας, 11
 Λέγει σοι ὁ διδάσκαλος, Ποῦ ἐστὶν τὸ κατάλυμα,⁷ ὅπου τὸ Πάσχα⁸
 μετὰ τῶν μαθητῶν μου φάγω; Κἀκεῖνος⁹ ὑμῖν δείξει ἀνώγειον¹⁰ μέγα 12
 ἐστρωμένον·¹¹ ἐκεῖ ἐτοιμάσατε. Ἀπελθόντες δὲ εὔρον καθὼς εἶρηκεν 13
 αὐτοῖς, καὶ ἡτοίμασαν τὸ Πάσχα.⁸

Καὶ ὅτε ἐγένετο ἡ ὥρα, ἀνέπεσεν,¹² καὶ οἱ δώδεκα ἀπόστολοι σὺν αὐτῷ. 14
 Καὶ εἶπεν πρὸς αὐτούς, Ἐπιθυμία ἐπεθύμησα¹³ τοῦτο τὸ Πάσχα⁸
 φαγεῖν μεθ' ὑμῶν πρὸ τοῦ με παθεῖν· λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι οὐκέτι οὐ μὴ 16
 φάγω ἐξ αὐτοῦ, ἕως ὅτου¹⁴ πληρωθῇ ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ. Καὶ 17
 δεξιόμενος ποτήριον, εὐχαριστήσας εἶπεν, Λάβετε τοῦτο, καὶ
 διαμερίσατε¹⁵ ἑαυτοῖς· λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι οὐ μὴ πῖω ἀπὸ τοῦ γενήματος 18
 τῆς ἀμπέλου,¹⁷ ἕως ὅτου¹⁴ ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ ἔλθῃ. Καὶ λαβὼν ἄρτον, 19
 εὐχαριστήσας ἔκλασεν¹⁸ καὶ ἔδωκεν αὐτοῖς, λέγων, Τοῦτό ἐστιν τὸ
 σῶμά μου τὸ ὑπὲρ ὑμῶν διδόμενον· τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν
 ἀνάμνησιν.¹⁹ Ὡσαύτως²⁰ καὶ τὸ ποτήριον μετὰ τὸ δειπνῆσαι,²¹ λέγων, 20
 Τοῦτο τὸ ποτήριον ἡ καινὴ διαθήκη ἐν τῷ αἵματί μου, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν

¹ συναντάω, meet with, hence to happen. ² κεράμιον, ου, τό, earthen vessel, jar. ³ βαστάζω, bear, carry. ⁴ οὗ, where, when. ⁵ εἰσπορεύομαι, enter, journey into. ⁶ οἰκοδεσπότης, ου, ὁ, householder, head of a household. ⁷ κατάλυμα, τος, τό, lodging place, inn. ⁸ πάσχα, τό, passover, passover feast. ⁹ κἀκεῖνος, and he, and she. ¹⁰ ἀνώγειον, ου, τό, upper room. ¹¹ στρωννύω, spread, furnish. ¹² ἀναπίπτω, recline, lie down. ¹³ ἐπιθυμέω, desire, long for. ¹⁴ ὅτου, until. ¹⁵ διαμερίζω, divide, distribute. ¹⁶ γέννημα, τος, τό, offspring, child. ¹⁷ ἀμπελος, ου, ἡ, vine. ¹⁸ κλάω, break. ¹⁹ ἀνάμνησις, εως, ἡ, remembrance, reminder. ²⁰ ὡσαύτως, likewise. ²¹ δειπνέω, eat, dine.

ἐκχυνόμενον.¹ Πλὴν ἰδοὺ, ἡ χεὶρ τοῦ παραδιδόντος με μετ' ἐμοῦ ἐπὶ 21
 τῆς τραπέζης.² Καὶ ὁ μὲν υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου πορεύεται κατὰ τὸ 22
 ὠρισμένον:³ πλὴν οὐαὶ τῷ ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ δι' οὗ παραδίδοται. Καὶ 23
 αὐτοὶ ἤρξαντο συζητεῖν⁴ πρὸς ἑαυτοὺς τὸ τίς ἄρα⁵ εἴη ἐξ αὐτῶν ὁ τοῦτο
 μέλλων πράσσειν.

Ἐγένετο δὲ καὶ φιλονεικία⁶ ἐν αὐτοῖς τὸ τίς αὐτῶν δοκεῖ εἶναι μείζων. Ὁ δὲ 24
 εἶπεν αὐτοῖς, Οἱ βασιλεῖς τῶν ἐθνῶν κυριεύουσιν⁷ αὐτῶν, καὶ οἱ
 ἐξουσιάζοντες⁸ αὐτῶν εὐεργέται⁹ καλοῦνται. Ὑμεῖς δὲ οὐχ οὕτως· ἀλλ' 26
 ὁ μείζων ἐν ὑμῖν γενέσθω ὡς ὁ νεώτερος:¹⁰ καὶ ὁ ἡγούμενος¹¹ ὡς ὁ
 διακονῶν. Τίς γὰρ μείζων, ὁ ἀνακείμενος¹² ἢ ὁ διακονῶν; Οὐχὶ ὁ 27
 ἀνακείμενος;¹² Ἐγὼ δέ εἰμι ἐν μέσῳ ὑμῶν ὡς ὁ διακονῶν. Ὑμεῖς δέ ἐστε 28
 οἱ διαμεμενηκότες¹³ μετ' ἐμοῦ ἐν τοῖς πειρασμοῖς¹⁴ μου· καὶ γὰρ 29
 διατίθεμαι¹⁵ ὑμῖν, καθὼς διέθετό¹⁵ μοι ὁ πατήρ μου, βασιλείαν, ἵνα 30
 ἐσθίητε καὶ πίνητε ἐπὶ τῆς τραπέζης² μου καὶ καθίσεσθε ἐπὶ θρόνων,
 κρίνοντες τὰς δώδεκα φυλὰς τοῦ Ἰσραὴλ. Εἶπεν δὲ ὁ κύριος, Σίμων, 31
 Σίμων, ἰδοὺ, ὁ Σατανᾶς ἐξητήσατο¹⁶ ὑμᾶς, τοῦ σι니아σαι¹⁷ ὡς τὸν σῖτον:¹⁸
 ἐγὼ δὲ ἐδεήθην¹⁹ περὶ σοῦ, ἵνα μὴ ἐκλίπῃ²⁰ ἡ πίστις σου· καὶ σὺ ποτε 32
 ἐπιστρέψας στηρίξον²¹ τοὺς ἀδελφούς σου. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ, Κύριε, 33

¹ ἐκχέω, pour out, shed. ² τραπέζα, ης, ἡ, table. ³ ὀρίζω, mark off by boundaries, determine. ⁴ συζητέω, discuss, dispute. ⁵ ἄρα, so? (introduces a question). ⁶ φιλονεικία, ας, ἡ, contentiousness, dispute. ⁷ κυριεύω, be lord over, rule. ⁸ ἐξουσιάζω, have authority over, master. ⁹ εὐεργέτης, ου, ὁ, benefactor. ¹⁰ νέος, new, young. ¹¹ ἡγέομαι, lead, be chief. ¹² ἀνάκειμαι, recline, recline (at a meal). ¹³ διαμένω, remain, continue. ¹⁴ πειρασμός, οὔ, ὁ, temptation, trial. ¹⁵ διατίθεμαι, appoint, make. ¹⁶ ἐξαίτω, demand of, ask for. ¹⁷ σινιάζω, sift, prove by trials. ¹⁸ σίτος, ου, ὁ, wheat, grain. ¹⁹ δέομαι, ask, request. ²⁰ ἐκλείπω, fail, cease. ²¹ στηρίζω, establish, fix firmly.

μετὰ σοῦ ἔτοιμός¹ εἰμι καὶ εἰς φυλακὴν καὶ εἰς θάνατον πορεύεσθαι. Ὁ 34
 δὲ εἶπεν, Λέγω σοι, Πέτρε, οὐ μὴ φωνήσῃ σήμερον ἀλέκτωρ,² πρὶν³ ἢ
 τρίς⁴ ἀπαρνήσῃ⁵ μὴ εἰδέναι με.

Καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Ὅτε ἀπέστειλα ὑμᾶς ἄτερ⁶ βαλαντίου⁷ καὶ πήρας⁸ καὶ 35
 ὑποδημάτων,⁹ μή τινος ὑστερήσατε;¹⁰ Οἱ δὲ εἶπον, Οὐθενός. Εἶπεν οὖν 36
 αὐτοῖς, Ἀλλὰ νῦν ὁ ἔχων βαλάντιον⁷ ἀράτω, ὁμοίως καὶ πήραν:⁸ καὶ ὁ
 μὴ ἔχων, πωλήσει¹¹ τὸ ἱμάτιον αὐτοῦ, καὶ ἀγοράσῃ μάχαιραν.¹² Λέγω 37
 γὰρ ὑμῖν ὅτι ἔτι τοῦτο τὸ γεγραμμένον δεῖ τελεσθῆναι¹³ ἐν ἐμοί, τὸ Καὶ
 μετὰ ἀνόμων¹⁴ ἐλογίσθη: καὶ γὰρ τὰ περὶ ἐμοῦ τέλος ἔχει. Οἱ δὲ εἶπον, 38
 Κύριε, ἰδοὺ, μάχαιραι¹² ὧδε δύο. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, Ἰκανόν ἐστιν.

Καὶ ἐξελθὼν ἐπορεύθη κατὰ τὸ ἔθος¹⁵ εἰς τὸ ὄρος τῶν Ἑλαιῶν:¹⁶ 39
 ἠκολούθησαν δὲ αὐτῷ καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. Γενόμενος δὲ ἐπὶ τοῦ 40
 τόπου, εἶπεν αὐτοῖς, Προσεύχεσθε μὴ εἰσελθεῖν εἰς πειρασμόν.¹⁷ Καὶ 41
 αὐτὸς ἀπεσπάσθη¹⁸ ἀπ' αὐτῶν ὥσει¹⁹ λίθου βολήν,²⁰ καὶ θεῖς τὰ γόνατα²¹
 προσηύχετο, λέγων, Πάτερ, εἰ βούλει παρενεγκεῖν²² τὸ ποτήριον τοῦτο 42
 ἀπ' ἐμοῦ: πλὴν μὴ τὸ θέλημά μου, ἀλλὰ τὸ σὸν²³ γενέσθω. Ὡφθη δὲ 43
 αὐτῷ ἄγγελος ἀπ' οὐρανοῦ ἐνισχύων²⁴ αὐτόν. Καὶ γενόμενος ἐν ἀγωνίᾳ,²⁵ 44

¹ ἔτοιμος, ready, prepared. ² ἀλέκτωρ, ορος, ὁ, rooster, cock. ³ πρὶν, before, formerly. ⁴ τρίς, thrice, three times. ⁵ ἀπαρνέομαι, deny, refuse. ⁶ ἄτερ, without, apart from. ⁷ βαλάντιον, ου, τό, purse, money bag. ⁸ πήρα, ας, ἡ, leather pouch, bag. ⁹ ὑπόδημα, τος, τό, sandal, shoe. ¹⁰ ὑστερέω, lack, need. ¹¹ πωλέω, sell. ¹² μάχαιρα, ης, ἡ, sword. ¹³ τελέω, finish, fulfill. ¹⁴ ἀνομος, lawless, without law. ¹⁵ ἔθος, ους, τό, custom. ¹⁶ ἐλαία, ας, ἡ, olive tree. ¹⁷ πειρασμός, οὔ, ὁ, temptation, trial. ¹⁸ ἀποσπάω, draw away, withdraw. ¹⁹ ὥσει, like, about. ²⁰ βολή, ἡς, ἡ, throw, casting. ²¹ γόνυ, ατος, τό, knee. ²² παραφέρω, carry away, remove. ²³ σός, your, yours. ²⁴ ἐνισχύω, strengthen, invigorate. ²⁵ ἀγωνία, ας, ἡ, agony, anguish.

ἐκτενέστερον¹ προσηύχετο. Ἐγένετο δὲ ὁ ἰδρώς² αὐτοῦ ὥσει³ θρόμβοι⁴
αἵματος καταβαίνοντες ἐπὶ τὴν γῆν. Καὶ ἀναστὰς ἀπὸ τῆς προσευχῆς, 45
ἐλθὼν πρὸς τοὺς μαθητὰς εὗρεν αὐτοὺς κοιμωμένους⁵ ἀπὸ τῆς λύπης,⁶ 46
καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Τί καθεύδετε;⁷ Ἀναστάντες προσεύχεσθε, ἵνα μὴ
εἰσέλθῃτε εἰς πειρασμόν.⁸

Ἔτι δὲ αὐτοῦ λαλοῦντος, ἰδοὺ, ὄχλος καὶ ὁ λεγόμενος Ἰούδας, εἷς τῶν 47
δώδεκα, προήρχετο⁹ αὐτούς, καὶ ἤγγισεν τῷ Ἰησοῦ φιλεῖν¹⁰ αὐτόν. Ὁ 48
δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ, Ἰούδα, φιλήματι¹¹ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου
παραδίδως; Ἰδόντες δὲ οἱ περὶ αὐτὸν τὸ ἐσόμενον εἶπον αὐτῷ, Κύριε, εἰ 49
πατάξομεν¹² ἐν μαχαίρᾳ;¹³ Καὶ ἐπάταξεν¹² εἷς τις ἐξ αὐτῶν τὸν δοῦλον 50
τοῦ ἀρχιερέως, καὶ ἀφείλεν¹⁴ αὐτοῦ τὸ οὖς τὸ δεξιόν. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ 51
Ἰησοῦς εἶπεν, Ἐἴτε¹⁵ ἕως τούτου. Καὶ ἀψάμενος τοῦ ὠτίου¹⁶ αὐτοῦ,
ἰάσατο¹⁷ αὐτόν. Εἶπεν δὲ ὁ Ἰησοῦς πρὸς τοὺς παραγενομένους ἐπ’ αὐτόν 52
ἀρχιερεῖς καὶ στρατηγούς¹⁸ τοῦ ἱεροῦ καὶ πρεσβυτέρους, Ὡς ἐπὶ
λῆστίην¹⁹ ἐξεληλύθατε μετὰ μαχαिरῶν¹³ καὶ ξύλων;²⁰ Καθ’ ἡμέραν ὄντος 53
μου μεθ’ ὑμῶν ἐν τῷ ἱερῷ, οὐκ ἐξετείνετε²¹ τὰς χεῖρας ἐπ’ ἐμέ. Ἀλλ’
αὕτη ὑμῶν ἐστὶν ἡ ὥρα, καὶ ἡ ἐξουσία τοῦ σκούτου.

¹ ἐκτενέστερον, more earnestly. ² ἰδρώς, ὥτος, ὁ, sweat, perspiration. ³ ὥσει, like, about. ⁴ θρόμβος, ου, ὁ, drop, clot. ⁵ κοιμάομαι, sleep, fall asleep. ⁶ λύπη, ης, ἡ, pain, grief. ⁷ καθεύδω, sleep. ⁸ πειρασμός, οὔ, ὁ, temptation, trial. ⁹ προέρχομαι, go in front, precede. ¹⁰ φιλέω, love, kiss. ¹¹ φιλημα, τος, τό, kiss. ¹² πατάσσω, strike, smite. ¹³ μάχαιρα, ης, ἡ, sword. ¹⁴ ἀφαιρέω, take away, smite off. ¹⁵ ἔαω, permit, allow. ¹⁶ ὠτίον, ου, τό, ear. ¹⁷ ἰάομαι, heal. ¹⁸ στρατηγός, οὔ, ὁ, commander, general. ¹⁹ λῆστής, οὔ, ὁ, robber, brigand. ²⁰ ξύλον, ου, τό, wood, tree. ²¹ ἐκτείνω, stretch forth, stretch out.

Συλλαβόντες¹ δὲ αὐτὸν ἤγαγον, καὶ εἰσήγαγον² αὐτὸν εἰς τὸν οἶκον τοῦ 54
 ἀρχιερέως· ὁ δὲ Πέτρος ἠκολούθει μακρόθεν.³ Ἀψάντων δὲ πῦρ ἐν 55
 μέσῳ τῆς αὐλῆς,⁴ καὶ συγκαθισάντων⁵ αὐτῶν, ἐκάθητο ὁ Πέτρος ἐν
 μέσῳ αὐτῶν. Ἰδοῦσα δὲ αὐτὸν παιδίσκη⁶ τις καθήμενον πρὸς τὸ φῶς, 56
 καὶ ἀτενίσασα⁷ αὐτῷ, εἶπεν, Καὶ οὗτος σὺν αὐτῷ ἦν. Ὁ δὲ ἡρνήσατο 57
 αὐτόν, λέγων, Γύναι, οὐκ οἶδα αὐτόν. Καὶ μετὰ βραχὺ⁸ ἕτερος ἰδὼν 58
 αὐτὸν ἔφη, Καὶ σὺ ἐξ αὐτῶν εἶ. Ὁ δὲ Πέτρος εἶπεν, Ἄνθρωπε, οὐκ εἰμί. 59
 Καὶ διαστάσης⁹ ὥσει¹⁰ ὥρας μιᾶς, ἄλλος τις διῖσχυρίζετο,¹¹ λέγων, Ἐπ’
 ἀληθείας καὶ οὗτος μετ’ αὐτοῦ ἦν· καὶ γὰρ Γαλιλαῖός¹² ἐστίν. Εἶπεν δὲ ὁ 60
 Πέτρος, Ἄνθρωπε, οὐκ οἶδα ὃ λέγεις. Καὶ παραχρῆμα,¹³ ἔτι λαλοῦντος
 αὐτοῦ, ἐφώνησεν ἀλέκτωρ.¹⁴ Καὶ στραφεὶς¹⁵ ὁ κύριος ἐνέβλεψεν¹⁶ τῷ 61
 Πέτρῳ. Καὶ ὑπεμνήσθη¹⁷ ὁ Πέτρος τοῦ λόγου τοῦ κυρίου, ὡς εἶπεν
 αὐτῷ ὅτι Πρὶν¹⁸ ἀλέκτορα¹⁴ φωνῆσαι, ἀπαρνήσῃ¹⁹ με τρίς.²⁰ Καὶ 62
 ἐξελθὼν ἔξω ὁ Πέτρος ἐκλαυσεν πικρῶς.²¹

Καὶ οἱ ἄνδρες οἱ συνέχοντες²² τὸν Ἰησοῦν ἐνέπαιζον²³ αὐτῷ, δέροντες.²⁴ Καὶ 63
 περικαλύψαντες²⁵ αὐτόν, ἔτυπτον²⁶ αὐτοῦ τὸ πρόσωπον, καὶ ἐπηρώτων
 αὐτόν, λέγοντες, Προφήτευσον.²⁷ Τίς ἐστίν ὁ παίσας²⁸ σε; Καὶ ἕτερα 65

¹ συλλαμβάνω, take, conceive. ² εἰσάγω, lead in, bring in. ³ μακρόθεν, from afar, afar. ⁴ αὐλή, ἤς, ἡ, courtyard, enclosed open space. ⁵ συγκαθίζω, cause to sit down together. ⁶ παιδίσκη, ἡς, ἡ, maid, female servant. ⁷ ἀτενίζω, gaze, stare. ⁸ βραχύς, short, little. ⁹ διῖσθημι, pass, part. ¹⁰ ὥσει, like, about. ¹¹ διῖσχυρίζομαι, insist, maintain firmly. ¹² Γαλιλαῖος, Galilean. ¹³ παραχρῆμα, immediately, instantly. ¹⁴ ἀλέκτωρ, ὄρος, ὁ, rooster, cock. ¹⁵ στρέφω, turn, am converted. ¹⁶ ἐμβλέπω, look at, look into. ¹⁷ ὑπομνήσκω, remind, remember. ¹⁸ πρὶν, before, formerly. ¹⁹ ἀπαρνέομαι, deny, refuse. ²⁰ τρίς, thrice, three times. ²¹ πικρῶς, bitterly. ²² συνέχω, hold fast, oppress. ²³ ἐμπαίζω, mock. ²⁴ δέρω, beat, flay. ²⁵ περικαλύπτω, cover, conceal. ²⁶ τύπτω, smite, beat. ²⁷ προφητεύω, prophesy, foretell. ²⁸ παίω, strike, hit.

πολλά βλασφημοῦντες ἔλεγον εἰς αὐτόν.

Καὶ ὡς ἐγένετο ἡμέρα, συνήχθη τὸ πρεσβυτέριον¹ τοῦ λαοῦ, ἀρχιερεῖς καὶ 66
 γραμματεῖς, καὶ ἀνήγαγον² αὐτὸν εἰς τὸ συνέδριον³ αὐτῶν, λέγοντες, Εἰ 67
 σὺ εἶ ὁ χριστός, εἰπέ ἡμῖν. Εἶπεν δὲ αὐτοῖς, Ἐὰν ὑμῖν εἴπω, οὐ μὴ
 πιστεύσητε· ἐὰν δὲ καὶ ἐρωτήσω, οὐ μὴ ἀποκριθῇτέ μοι, ἢ ἀπολύσητε. 68
 Ἀπὸ τοῦ νῦν ἔσται ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου καθήμενος ἐκ δεξιῶν τῆς
 δυνάμεως τοῦ θεοῦ. Εἶπον δὲ πάντες, Σὺ οὖν εἶ ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ; Ὁ δὲ 70
 πρὸς αὐτοὺς ἔφη, Ὑμεῖς λέγετε ὅτι ἐγώ εἰμι. Οἱ δὲ εἶπον, Τί ἔτι χρεῖαν 71
 ἔχομεν μαρτυρίας; Αὐτοὶ γὰρ ἠκούσαμεν ἀπὸ τοῦ στόματος αὐτοῦ.

Καὶ ἀναστὰν ἅπαν τὸ πλῆθος αὐτῶν, ἤγαγον αὐτὸν ἐπὶ τὸν Πιλάτον. 23
 Ἦρξαντο δὲ κατηγορεῖν⁴ αὐτοῦ, λέγοντες, Τοῦτον εὗρομεν
 διαστρέφοντα⁵ τὸ ἔθνος, καὶ κωλύοντα⁶ Καίσαρι φόρους⁷ διδόναι,
 λέγοντα ἑαυτὸν χριστὸν βασιλέα εἶναι. Ὁ δὲ Πιλάτος ἐπηρώτησεν 3
 αὐτόν, λέγων, Σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων; Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς αὐτῷ
 ἔφη, Σὺ λέγεις. Ὁ δὲ Πιλάτος εἶπεν πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ τοὺς 4
 ὄχλους, Οὐδὲν εὗρίσκω αἷτιον⁸ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ τούτῳ. Οἱ δὲ ἐπίσχυον,⁹ 5
 λέγοντες ὅτι Ἀνασεῖι¹⁰ τὸν λαόν, διδάσκων καθ' ὅλης τῆς Ἰουδαίας,
 ἀρξάμενος ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας ἕως ᾧδε. Πιλάτος δὲ ἀκούσας Γαλιλαίαν 6

¹ πρεσβυτέριον, ου, τό, body of elders, assembly of elders. ² ἀνάγω, lead up, restore. ³ συνέδριον, ου, τό, council, Sanhedrin. ⁴ κατηγορέω, accuse, charge. ⁵ διαστρέφω, distort, pervert. ⁶ κωλύω, forbid, hinder. ⁷ φόρος, ου, ὁ, tribute, tax. ⁸ αἷτιος, ου, ὁ, causative of, responsible for. ⁹ ἐπισχύω, grow strong, persist. ¹⁰ ἀνασεῖω, stir up, incite.

ἐπηρώτησεν εἰ ὁ ἄνθρωπος Γαλιλαῖός¹ ἐστίν. Καὶ ἐπιγνοὺς ὅτι ἐκ τῆς 7
ἐξουσίας Ἡρώδου ἐστίν, ἀνέπεμψεν² αὐτὸν πρὸς Ἡρώδην, ὄντα καὶ
αὐτὸν ἐν Ἱεροσολύμοις ἐν ταύταις ταῖς ἡμέραις.

Ὁ δὲ Ἡρώδης ἰδὼν τὸν Ἰησοῦν ἐχάρη λίαν·³ ἦν γὰρ θέλων ἐξ ἱκανοῦ ἰδεῖν 8
αὐτόν, διὰ τὸ ἀκούειν πολλὰ περὶ αὐτοῦ· καὶ ἤλπιζεν τι σημεῖον ἰδεῖν
ὑπ' αὐτοῦ γινόμενον. Ἐπηρώτα δὲ αὐτὸν ἐν λόγοις ἱκανοῖς· αὐτὸς δὲ 9
οὐδὲν ἀπεκρίνατο αὐτῷ. Εἰστήκεισαν δὲ οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς, 10
εὐτόνως⁴ κατηγοροῦντες⁵ αὐτοῦ. Ἐξουθενήσας⁶ δὲ αὐτὸν ὁ Ἡρώδης 11
σὺν τοῖς στρατεύμασιν⁷ αὐτοῦ, καὶ ἐμπαίζας,⁸ περιβαλὼν⁹ αὐτὸν
ἐσθῆτα¹⁰ λαμπράν,¹¹ ἀνέπεμψεν² αὐτὸν τῷ Πιλάτῳ. Ἐγένοντο δὲ φίλοι¹² 12
ὁ τε Πιλάτος καὶ ὁ Ἡρώδης ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ μετ' ἀλλήλων·
προϋπήρχον¹³ γὰρ ἐν ἐχθρᾷ¹⁴ ὄντες πρὸς ἑαυτούς.

Πιλάτος δὲ συγκαλεσάμενος¹⁵ τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ τοὺς ἄρχοντας καὶ τὸν 13
λαόν, εἶπεν πρὸς αὐτούς, Προσηνέγκατέ μοι τὸν ἄνθρωπον τοῦτον, ὥς 14
ἀποστρέφοντα¹⁶ τὸν λαόν· καὶ ἰδοὺ, ἐγὼ ἐνώπιον ὑμῶν ἀνακρίνας¹⁷
οὐδὲν εὔρον ἐν τῷ ἀνθρώπῳ τούτῳ αἴτιον¹⁸ ὧν κατηγορεῖτε⁵ κατ' αὐτοῦ·
ἀλλ' οὐδὲ Ἡρώδης· ἀνέπεμψα² γὰρ ὑμᾶς πρὸς αὐτόν, καὶ ἰδοὺ, οὐδὲν 15

¹ Γαλιλαῖος, Galilean. ² ἀναπέμπω, send back. ³ λίαν, greatly, very. ⁴ εὐτόνως, vigorously, vehemently. ⁵ κατηγορέω, accuse, charge. ⁶ ἐξουθενέω, despise, ignore. ⁷ στρατεύμα, τος, τό, expedition, army. ⁸ ἐμπαίζω, mock. ⁹ περιβάλλω, put around, clothe. ¹⁰ ἐσθῆς, ἦτος, ἦ, clothing. ¹¹ λαμπρός, bright, shining. ¹² φίλος, ου, ὁ, loving, friend. ¹³ προϋπάρχω, exist before, have been already. ¹⁴ ἐχθρα, ας, ἡ, enmity, hostility. ¹⁵ συγκαλέω, call together. ¹⁶ ἀποστρέφω, turn away, turn back. ¹⁷ ἀνακρίνω, examine, inquire into. ¹⁸ αἴτιος, ου, ὁ, causative of, responsible for.

ἄξιον θανάτου ἐστὶν πεπραγμένον αὐτῷ. Παιδεύσας¹ οὖν αὐτὸν 16
 ἀπολύσω. Ἀνάγκη² δὲ εἶχεν ἀπολύειν αὐτοῖς κατὰ ἐορτὴν³ ἓνα. 17
 Ἀνέκραξαν⁴ δὲ παμπληθεῖ,⁵ λέγοντες, Αἶρε τοῦτον, ἀπόλυσον δὲ ἡμῖν
 Βαραββᾶν⁶: ὅστις ἦν διὰ στάσιν⁷ τινὰ γενομένην ἐν τῇ πόλει καὶ φόνον⁸ 19
 βεβλημένος εἰς φυλακὴν. Πάλιν οὖν ὁ Πιλάτος προσεφώνησεν,⁹ 20
 θέλων ἀπολύσαι τὸν Ἰησοῦν. Οἱ δὲ ἐπεφώνουν,¹⁰ λέγοντες, Σταύρωσον, 21
 σταύρωσον αὐτόν. Ὁ δὲ τρίτον εἶπεν πρὸς αὐτούς, Τί γὰρ κακὸν 22
 ἐποίησεν οὗτος; Οὐδὲν αἷτιον¹¹ θανάτου εὔρον ἐν αὐτῷ: παιδεύσας¹ οὖν
 αὐτὸν ἀπολύσω. Οἱ δὲ ἐπέκειντο¹² φωναῖς μεγάλαις, αἰτούμενοι αὐτὸν 23
 σταυρωθῆναι: καὶ κατίσχυον¹³ αἱ φωναὶ αὐτῶν καὶ τῶν ἀρχιερέων. Ὁ δὲ 24
 Πιλάτος ἐπέκρινεν¹⁴ γενέσθαι τὸ αἴτημα¹⁵ αὐτῶν. Ἀπέλυσεν δὲ τὸν διὰ 25
 στάσιν⁷ καὶ φόνον⁸ βεβλημένον εἰς τὴν φυλακὴν, ὃν ᾔτοῦντο: τὸν δὲ
 Ἰησοῦν παρέδωκεν τῷ θελήματι αὐτῶν.

Καὶ ὡς ἀπήγαγον¹⁶ αὐτόν, ἐπιλαβόμενοι¹⁷ Σίμωνός τινος Κυρηναίου¹⁸ 26
 ἐρχομένου ἀπ' ἀγροῦ, ἐπέθηκαν αὐτῷ τὸν σταυρόν,¹⁹ φέρειν ὀπισθεν²⁰
 τοῦ Ἰησοῦ.

¹ παιδεύω, teach, educate. ² ἀνάγκη, ης, ἡ, necessity, distress. ³ ἐορτή, ἧς, ἡ, feast, festival. ⁴ ἀνακράζω, cry out, shout aloud. ⁵ παμπληθεῖ, all together, all at once. ⁶ Βαραββᾶς, ᾱ, ὁ, Barabbas. ⁷ στάσις, εως, ἡ, standing, rebellion. ⁸ φόνος, ου, ὁ, murder, slaughter. ⁹ προσφωνέω, call to, summon. ¹⁰ ἐπιφωνέω, cry out, shout. ¹¹ αἷτιος, ου, ὁ, causative of, responsible for. ¹² ἐπείκειμαι, lie on, lie upon. ¹³ κατίσχύω, overpower, prevail. ¹⁴ ἐπικρίνω, decree, pronounce sentence. ¹⁵ αἴτημα, τος, τό, request, petition. ¹⁶ ἀπάγω, lead away, lead. ¹⁷ ἐπιλαμβάνομαι, take hold of, seize. ¹⁸ Κυρηναῖος, ου, ὁ, Cyrenian, belonging to Cyrene. ¹⁹ σταυρός, οῦ, ὁ, cross. ²⁰ ὀπισθεν, behind, after.

Ἦκολούθει δὲ αὐτῷ πολὺ πλῆθος τοῦ λαοῦ, καὶ γυναικῶν αἱ καὶ 27
 ἐκόπτοντο¹ καὶ ἐθρήνουν² αὐτόν. Στραφεῖς³ δὲ πρὸς αὐτὰς ὁ Ἰησοῦς 28
 εἶπεν, Θυγατέρες⁴ Ἱερουσαλὴμ, μὴ κλαίετε ἐπ' ἐμέ, πλὴν ἐφ' ἑαυτὰς
 κλαίετε καὶ ἐπὶ τὰ τέκνα ὑμῶν. Ὅτι ἰδοὺ, ἔρχονται ἡμέραι ἐν αἷς 29
 ἐροῦσιν, Μακάριαι αἱ στεῖραι,⁵ καὶ κοιλίαι⁶ αἱ οὐκ ἐγέννησαν, καὶ
 μαστοὶ⁷ οἱ οὐκ ἐθήλασαν.⁸ Τότε ἄρξονται λέγειν τοῖς ὄρεσιν, Πέσετε 30
 ἐφ' ἡμᾶς· καὶ τοῖς βουνοῖς,⁹ Καλύψατε¹⁰ ἡμᾶς. Ὅτι εἰ ἐν τῷ ὑγρῷ¹¹ 31
 ξύλῳ¹² ταῦτα ποιοῦσιν, ἐν τῷ ξηρῷ¹³ τί γένηται;

Ἦγοντο δὲ καὶ ἕτεροι δύο κακοῦργοι¹⁴ σὺν αὐτῷ ἀναιρεθῆναι.¹⁵ 32

Καὶ ὅτε ἀπῆλθον ἐπὶ τὸν τόπον τὸν καλούμενον Κρανίον,¹⁶ ἐκεῖ 33
 ἐσταύρωσαν αὐτόν, καὶ τοὺς κακούργους,¹⁴ ὃν μὲν ἐκ δεξιῶν, ὃν δὲ ἐξ
 ἁριστερῶν.¹⁷ Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἔλεγεν, Πάτερ, ἄφες αὐτοῖς· οὐ γὰρ οἶδασιν 34
 τί ποιοῦσιν. Διαμεριζόμενοι¹⁸ δὲ τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, ἔβαλον κλῆρον.¹⁹ Καὶ 35
 εἰστήκει ὁ λαὸς θεωρῶν. Ἐξεμυκτήριζον²⁰ δὲ καὶ οἱ ἄρχοντες σὺν
 αὐτοῖς, λέγοντες, Ἄλλους ἔσωσεν, σωσάτω ἑαυτόν, εἰ οὗτός ἐστιν ὁ
 χριστός, ὁ τοῦ θεοῦ ἐκλεκτός.²¹ Ἐνέπαιζον²² δὲ αὐτῷ καὶ οἱ στρατιῶται,²³ 36
 προσερχόμενοι καὶ ὄξος²⁴ προσφέροντες αὐτῷ, καὶ λέγοντες, Εἰ σὺ εἶ ὁ 37

¹ κόπτω, strike, smite. ² θρηνέω, lament, mourn. ³ στρέφω, turn, am converted. ⁴ θυγάτηρ, τὸς, ἡ, daughter. ⁵ στεῖρος, barren. ⁶ κοιλία, ας, ἡ, belly, womb. ⁷ μαστός, οὔ, ὁ, breast, nipple. ⁸ θηλάζω, suckle, nurse. ⁹ βουνός, οὔ, ὁ, hill, hillock. ¹⁰ καλύπτω, cover, veil. ¹¹ ὑγρός, moist, green. ¹² ξύλον, οὐ, τό, wood, tree. ¹³ ξηρός, dry, withered. ¹⁴ κακούργος, οὐ, ὁ, criminal. ¹⁵ ἀναιρέω, take up, kill. ¹⁶ κρανίον, οὐ, τό, skull. ¹⁷ ἁριστερός, left, on the left. ¹⁸ διαμερίζω, divide, distribute. ¹⁹ κλῆρος, οὐ, ὁ, lot, portion. ²⁰ ἐμυκτηρίζω, ridicule, sneer. ²¹ ἐκλεκτός, chosen, elect. ²² ἐμπαίζω, mock. ²³ στρατιώτης, οὐ, ὁ, soldier. ²⁴ ὄξος, οὐς, τό, sour wine, vinegar.

βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων, σῶσον σεαυτόν. Ἦν δὲ καὶ ἐπιγραφὴ¹ 38
 γεγραμμένη ἐπ' αὐτῷ γράμμασιν² Ἑλληνικοῖς³ καὶ Ῥωμαϊκοῖς⁴ καὶ
 Ἑβραϊκοῖς,⁵ Οὗτός ἐστιν ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων.

Εἷς δὲ τῶν κρεμασθέντων⁶ κακούργων⁷ ἐβλασφήμει αὐτόν, λέγων, Εἰ σὺ 39
 εἶ ὁ χριστός, σῶσον σεαυτὸν καὶ ἡμᾶς. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἕτερος ἐπετίμα 40
 αὐτῷ, λέγων, Οὐδὲ φοβῆ σὺ τὸν θεόν, ὅτι ἐν τῷ αὐτῷ κρίματι⁸ εἶ; Καὶ 41
 ἡμεῖς μὲν δικαίως,⁹ ἄξια γὰρ ὧν ἐπράξαμεν ἀπολαμβάνομεν:¹⁰ οὗτος δὲ
 οὐδὲν ἄτοπον¹¹ ἔπραξεν. Καὶ ἔλεγεν τῷ Ἰησοῦ, Μνήσθητί¹² μου, κύριε, 42
 ὅταν ἔλθῃς ἐν τῇ βασιλείᾳ σου. Καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Ἀμὴν λέγω 43
 σοι, σήμερον μετ' ἐμοῦ ἔσῃ ἐν τῷ παραδείσῳ.¹³

Ἦν δὲ ὥσεί ὥρα ἕκτη,¹⁴ καὶ σκότος ἐγένετο ἐφ' ὅλην τὴν γῆν ἕως ὥρας 44
 ἐνάτης.¹⁵ Καὶ ἐσκοτίσθη¹⁶ ὁ ἥλιος, καὶ ἐσχίσθη¹⁷ τὸ καταπέτασμα¹⁸ τοῦ 45
 ναοῦ μέσον. Καὶ φωνήσας φωνῇ μεγάλῃ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν, Πάτερ, εἰς 46
 χεῖράς σου παραθήσομαι¹⁹ τὸ πνεῦμά μου: καὶ ταῦτα εἰπὼν ἐξέπνευσεν.
 Ἰδὼν δὲ ὁ ἑκατόνταρχος²¹ τὸ γινόμενον, ἐδόξασεν τὸν θεόν, λέγων, 47
 Ὁντως²² ὁ ἄνθρωπος οὗτος δίκαιος ἦν. Καὶ πάντες οἱ 48
 συμπαραγενόμενοι²³ ὄχλοι ἐπὶ τὴν θεωρίαν²⁴ ταύτην, θεωροῦντες τὰ

¹ ἐπιγραφὴ, ἥς, ἡ, inscription, title. ² γράμμα, τος, τό, letter, writings. ³ Ἑλληνικός, Greek, Greek. ⁴ Ῥωμαϊκός, Roman, Latin. ⁵ Ἑβραϊκός, Hebrew. ⁶ κρεμάννυμι, hang, hang up. ⁷ κακούργος, ου, ὁ, criminal. ⁸ κρίμα, ος, τό, judgment, verdict. ⁹ δικαίως, righteously, justly. ¹⁰ ἀπολαμβάνω, receive from, get back. ¹¹ ἄτοπος, out of place, unusual. ¹² μινῃσθῆναι, remember, recall. ¹³ παράδεισος, ου, ὁ, paradise, Paradise. ¹⁴ ἕκτος, sixth. ¹⁵ ἑνατος, ninth. ¹⁶ σκοτίζω, darken. ¹⁷ σχίζω, split, separate. ¹⁸ καταπέτασμα, τος, τό, curtain or veil, veil. ¹⁹ παρατίθῃμι, set before, entrust. ²⁰ ἐκπνέω, breathe out, expire. ²¹ ἑκατοντάρχης, centurion. ²² ὄντως, really, indeed. ²³ συμπαραγίνομαι, come together with, help. ²⁴ θεωρία, ας, ἡ, spectacle, sight.

γενόμενα, τύπτοντες¹ ἑαυτῶν τὰ στήθη² ὑπέστρεφον. Εἰστήκεισαν δὲ 49
 πάντες οἱ γνωστοί³ αὐτοῦ μακρόθεν,⁴ καὶ γυναῖκες αἱ
 συνακολουθήσασαι⁵ αὐτῷ ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας, ὁρῶσαι ταῦτα.

Καὶ ἰδού, ἀνὴρ ὀνόματι Ἰωσήφ, βουλευτῆς⁶ ὑπάρχων, ἀνὴρ ἀγαθὸς καὶ 50
 δίκαιος – οὗτος οὐκ ἦν συγκατατεθειμένος⁷ τῇ βουλῇ⁸ καὶ τῇ πράξει⁹ 51
 αὐτῶν – ἀπὸ Ἀριμαθαίας¹⁰ πόλεως τῶν Ἰουδαίων, ὃς καὶ προσεδέχετο¹¹
 καὶ αὐτὸς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ: οὗτος προσελθὼν τῷ Πιλάτῳ 52
 ἤτήσατο τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ. Καὶ καθελὼν¹² αὐτὸ ἐνετύλιξεν¹³ αὐτὸ 53
 σινδόνι,¹⁴ καὶ ἔθηκεν αὐτὸ ἐν μνήματι¹⁵ λαξευτῷ,¹⁶ οὗ¹⁷ οὐκ ἦν οὐδέπω¹⁸
 οὐδεὶς κείμενος.¹⁹ Καὶ ἡμέρα ἦν Παρασκευή,²⁰ σάββατον ἐπέφωσκεν.²¹ 54
 Κατακολουθήσασαι²² δὲ γυναῖκες, αἵτινες ἦσαν συνεληλυθυῖαι αὐτῷ ἐκ
 τῆς Γαλιλαίας, ἐθεάσαντο²³ τὸ μνημεῖον, καὶ ὥς ἐτέθη τὸ σῶμα αὐτοῦ. 56
 Ὑποστρέψασαι δὲ ἡτοίμασαν ἀρώματα²⁴ καὶ μύρα.²⁵ Καὶ τὸ μὲν
 σάββατον ἡσύχασαν²⁶ κατὰ τὴν ἐντολήν.

Τῇ δὲ μιᾷ τῶν σαββάτων, ὄρθρου²⁷ βαθέως,²⁸ ἦλθον ἐπὶ τὸ μνήμα,¹⁵ 24
 φέρουσαι ἃ ἡτοίμασαν ἀρώματα,²⁴ καὶ τινες σὺν αὐταῖς. Εὗρον δὲ τὸν 2

¹ τύπτω, smite, beat. ² στήθος, ους, τό, breast, chest. ³ γνωστός, known, acquaintance. ⁴ μακρόθεν, from afar, afar. ⁵ συνακολουθέω, follow along with, accompany. ⁶ βουλευτής, οὐ, ὁ, councilor, member of a city council. ⁷ συγκατατίθηναι, give a vote with, assent to. ⁸ βουλή, ἥς, ἡ, counsel, purpose. ⁹ πράξις, εως, ἡ, deed, function. ¹⁰ Ἀριμαθαία, ας, ἡ, Arimathea. ¹¹ προσδέχομαι, receive, wait for. ¹² καθαιρέω, take down, pull down. ¹³ ἐντυλίσσω, wrap up, fold up. ¹⁴ σινδών, ὄνος, ἡ, fine cloth, linen cloth. ¹⁵ μνήμα, τος, τό, grave, tomb. ¹⁶ λαξευτός, hewn, hewn out of the rock. ¹⁷ οὗ, where, when. ¹⁸ οὐδέπω, not yet, still not. ¹⁹ κεῖμαι, lie, be laid. ²⁰ παρασκευή, ἥς, ἡ, preparation. ²¹ ἐπιφώσκω, dawn, begin. ²² κατακολουθέω, follow after. ²³ θεάομαι, look at, behold. ²⁴ ἄρωμα, τος, τό, spice, perfume. ²⁵ μύρον, ου, τό, ointment, perfume. ²⁶ ἡσυχάζω, be still, be silent. ²⁷ ὄρθρος, ου, ὁ, daybreak, dawn. ²⁸ βαθύς, deep, early.

λίθον ἀποκεκυλισμένον¹ ἀπὸ τοῦ μνημείου. Καὶ εἰσελθοῦσαι οὐχ εὔρον 3
 τὸ σῶμα τοῦ κυρίου Ἰησοῦ. Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ διαπορεῖσθαι² αὐτὰς περὶ 4
 τούτου, καὶ ἰδοὺ, ἄνδρες δύο ἐπέστησαν³ αὐταῖς ἐν ἐσθήσεσιν⁴
 ἀστραπτούσαις·⁵ ἐμφοβῶν⁶ δὲ γενομένων αὐτῶν, καὶ κλινουσῶν⁷ τὸ 5
 πρόσωπον εἰς τὴν γῆν, εἶπον πρὸς αὐτάς, Τί ζητεῖτε τὸν ζῶντα μετὰ
 τῶν νεκρῶν; Οὐκ ἔστιν ὧδε, ἀλλ' ἡγέρθη· μνήσθητε⁸ ὡς ἐλάλησεν ὑμῖν, 6
 ἔτι ὢν ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ, λέγων ὅτι δεῖ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου 7
 παραδοθῆναι εἰς χεῖρας ἀνθρώπων ἁμαρτωλῶν, καὶ σταυρωθῆναι, καὶ
 τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστῆναι. Καὶ ἐμνήσθησαν⁸ τῶν ῥημάτων αὐτοῦ, καὶ 8
 ὑποστρέψασαι ἀπὸ τοῦ μνημείου, ἀπήγγειλαν ταῦτα πάντα τοῖς ἑνδεκα
 καὶ πᾶσιν τοῖς λοιποῖς. Ἦσαν δὲ ἡ Μαγδαληνῇ¹⁰ Μαρία καὶ Ἰωάννα¹¹ 10
 καὶ Μαρία Ἰακώβου, καὶ αἱ λοιπαὶ σὺν αὐταῖς, αἱ ἔλεγον πρὸς τοὺς
 ἀποστόλους ταῦτα. Καὶ ἐφάνησαν ἐνώπιον αὐτῶν ὥσει¹² λῆρος¹³ τὰ 11
 ῥήματα αὐτῶν, καὶ ἠπίσταν¹⁴ αὐταῖς. Ὁ δὲ Πέτρος ἀναστὰς ἔδραμεν¹⁵ 12
 ἐπὶ τὸ μνημεῖον, καὶ παρακύψας¹⁶ βλέπει τὰ ὀθόνια¹⁷ κείμενα¹⁸ μόνα:
 καὶ ἀπήλθεν πρὸς ἑαυτὸν θαυμάζων τὸ γεγονός.

¹ ἀποκυλίω, roll away. ² διαπορέω, be greatly perplexed or at a loss. ³ ἐφίστημι, stand over, come upon. ⁴ ἐσθής, ἡτο, ἡ, clothes. ⁵ ἀστράπτω, flash, gleam. ⁶ ἐμφοβος, terrified, frightened. ⁷ κλίνω, cause to bend, bow. ⁸ μιμνήσκομαι, remember, recall. ⁹ ἑνδεκα, eleven, 11. ¹⁰ Μαγδαληνή, ἡς, ἡ, woman of Magdala, Magdalene. ¹¹ Ἰωάννα, ας, ἡ, Joanna. ¹² ὥσει, like, about. ¹³ λῆρος, ου, ὁ, idle talk, empty talk. ¹⁴ ἀπιστέω, disbelieve, be faithless. ¹⁵ τρέχω, run, exercise myself. ¹⁶ παρακύπτω, stoop to look, look. ¹⁷ ὀθόνιον, ου, τό, piece of fine linen, linen bandage. ¹⁸ κείμεναι, lie, be laid.

Καὶ ἰδοὺ, δύο ἐξ αὐτῶν ἦσαν πορευόμενοι ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ εἰς κώμην¹ 13
ἀπέχουσιν² σταδίου³ ἐξήκοντα⁴ ἀπὸ Ἱερουσαλὴμ, ἥ ὄνομα Ἐμμαούς.⁵ 14
Καὶ αὐτοὶ ὠμίλουν⁶ πρὸς ἀλλήλους περὶ πάντων τῶν συμβεβηκότων⁷
τούτων. Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ ὀμιλεῖν⁶ αὐτοὺς καὶ συζητεῖν,⁸ καὶ αὐτὸς ὁ 15
Ἰησοῦς ἐγγίσας συνεπορεύετο⁹ αὐτοῖς. Οἱ δὲ ὀφθαλμοὶ αὐτῶν 16
ἐκρατοῦντο τοῦ μὴ ἐπιγινῶναι αὐτόν. Εἶπεν δὲ πρὸς αὐτούς, Τίνες οἱ 17
λόγοι οὗτοι οὓς ἀντιβάλλετε¹⁰ πρὸς ἀλλήλους περιπατοῦντες, καὶ ἐστε
σκυθρωποί;¹¹ Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ εἷς, ὃ ὄνομα Κλεοπᾶς,¹² εἶπεν πρὸς αὐτόν, 18
Σὺ μόνος παροικεῖς¹³ Ἱερουσαλὴμ, καὶ οὐκ ἔγνως τὰ γενόμενα ἐν αὐτῇ
ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις; Καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Ποῖα; Οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ, Τὰ 19
περὶ Ἰησοῦ τοῦ Ναζωραίου,¹⁴ ὃς ἐγένετο ἀνὴρ προφήτης δυνατὸς ἐν
ἔργῳ καὶ λόγῳ ἐναντίον¹⁵ τοῦ θεοῦ καὶ παντὸς τοῦ λαοῦ· ὅπως τε 20
παρέδωκαν αὐτόν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ ἄρχοντες ἡμῶν εἰς κρίμα¹⁶
θανάτου, καὶ ἐσταύρωσαν αὐτόν. Ἡμεῖς δὲ ἠλπίζομεν ὅτι αὐτός ἐστιν ὁ 21
μέλλων λυτροῦσθαι¹⁷ τὸν Ἰσραήλ. Ἀλλὰ γέ¹⁸ σὺν πάσιν τούτοις τρίτην
ταύτην ἡμέραν ἄγει σήμερον ἀφ' οὗ ταῦτα ἐγένετο. Ἀλλὰ καὶ γυναῖκες 22
τινες ἐξ ἡμῶν ἐξέστησαν¹⁹ ἡμᾶς, γενόμεναι ὄρθριαι²⁰ ἐπὶ τὸ μνημεῖον· 23
καὶ μὴ εὐροῦσαι τὸ σῶμα αὐτοῦ, ἤλθον λέγουσαι καὶ ὀπτασίαν²¹

¹ κώμη, ης, ἡ, village. ² ἀπέχω, received, obtain. ³ στάδιον, οὗ, τό, stadia, length of a stadium. ⁴ ἐξήκοντα, sixty, 60. ⁵ Ἐμμαούς, ἡ, Emmaus. ⁶ ὀμιλέω, converse, speak. ⁷ συμβαίνω, come together, come to pass. ⁸ συζητέω, discuss, dispute. ⁹ συμπορεύομαι, come together, travel with. ¹⁰ ἀντιβάλλω, exchange, discuss. ¹¹ σκυθρωπός, sad, gloomy. ¹² Κλεοπᾶς, ᾱ, ὁ, Cleopas. ¹³ παροικέω, live a stranger, sojourn. ¹⁴ Ναζωραῖος, ου, ὁ, Nazarene, inhabitant of Nazareth. ¹⁵ ἐναντίον, in the sight of, before. ¹⁶ κρίμα, ος, τό, judgment, verdict. ¹⁷ λυτρόω, ransom, liberate. ¹⁸ γέ, indeed, at least. ¹⁹ ἐξίστημι, amaze, be amazed. ²⁰ ὄρθριος, early in the morning. ²¹ ὀπτασία, ας, ἡ, vision, supernatural appearance.

ἀγγέλων ἑωρακέναι, οἱ λέγουσιν αὐτὸν ζῆν. Καὶ ἀπῆλθόν τινες τῶν σὺν 24
 ἡμῖν ἐπὶ τὸ μνημεῖον, καὶ εὗρον οὕτως¹ καθὼς καὶ αἱ γυναῖκες εἶπον:
 αὐτὸν δὲ οὐκ εἶδον. Καὶ αὐτὸς εἶπεν πρὸς αὐτοὺς, Ὡ² ἀνόητοι³ καὶ 25
 βραδεῖς⁴ τῇ καρδίᾳ τοῦ πιστεύειν ἐπὶ πᾶσιν οἷς ἐλάλησαν οἱ προφῆται: 26
 οὐχὶ ταῦτα ἔδει παθεῖν τὸν χριστόν, καὶ εἰσελθεῖν εἰς τὴν δόξαν αὐτοῦ; 27
 Καὶ ἀρξάμενος ἀπὸ Μωσέως καὶ ἀπὸ πάντων τῶν προφητῶν,
 διηρμήνευεν⁵ αὐτοῖς ἐν πάσαις ταῖς γραφαῖς τὰ περὶ ἐαυτοῦ. Καὶ 28
 ἤγγισαν εἰς τὴν κώμην⁶ οὗ⁷ ἐπορεύοντο: καὶ αὐτὸς προσεποιεῖτο⁸
 πορρωτέρω⁹ πορεύεσθαι. Καὶ παρεβιάσαντο¹⁰ αὐτόν, λέγοντες, Μείνον 29
 μεθ' ἡμῶν, ὅτι πρὸς ἑσπέραν¹¹ ἐστίν, καὶ κέκλικεν¹² ἡ ἡμέρα. Καὶ
 εἰσῆλθεν τοῦ μείναι σὺν αὐτοῖς. Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ κατακλιθῆναι¹³ 30
 αὐτὸν μετ' αὐτῶν, λαβὼν τὸν ἄρτον εὐλόγησεν, καὶ κλάσας¹⁴ ἐπεδίδου¹⁵
 αὐτοῖς. Αὐτῶν δὲ διηνοίχθησαν¹⁶ οἱ ὀφθαλμοί, καὶ ἐπέγνωσαν αὐτόν: 31
 καὶ αὐτὸς ἄφαντος¹⁷ ἐγένετο ἀπ' αὐτῶν. Καὶ εἶπον πρὸς ἀλλήλους, 32
 Οὐχὶ ἡ καρδία ἡμῶν καιομένη¹⁸ ἦν ἐν ἡμῖν, ὡς ἐλάλει ἡμῖν ἐν τῇ ὁδῷ,
 καὶ ὡς διήνοιγεν¹⁶ ἡμῖν τὰς γραφάς; Καὶ ἀναστάντες αὐτῇ τῇ ὥρᾳ 33
 ὑπέστρεψαν εἰς Ἱερουσαλήμ, καὶ εὗρον συνηθροισμένους¹⁹ τοὺς ἑνδεκα
 καὶ τοὺς σὺν αὐτοῖς, λέγοντας ὅτι Ἠγέρθη ὁ κύριος ὄντως,²¹ καὶ ὤφθη 34

¹ οὕτως, thus, so. ² ὦ, Oh! omega. ³ ἀνόητος, foolish, thoughtless. ⁴ βραδύς, slow. ⁵ διερμηνεύω, translate, interpret. ⁶ κώμη, ης, ἡ, village. ⁷ οὗ, where, when. ⁸ προσποιέω, pretend, regard. ⁹ πόρρω, far (away), far. ¹⁰ παραβιάζομαι, urge strongly, prevail upon. ¹¹ ἑσπέρα, ας, ἡ, evening. ¹² κλίνω, cause to bend, bow. ¹³ κατακλίνω, make to lie down, recline. ¹⁴ κλάω, break. ¹⁵ ἐπιδίδωμι, give to, hand in. ¹⁶ διανοίγω, open up completely, open fully. ¹⁷ ἄφαντος, invisible, disappearing. ¹⁸ καίω, burn, ignite. ¹⁹ συναθροίζω, gather, bring together. ²⁰ ἑνδεκα, eleven. ²¹ ὄντως, really, indeed.

Σίμωνι. Καὶ αὐτοὶ ἐξηγοῦντο¹ τὰ ἐν τῇ ὁδῷ, καὶ ὡς ἐγνώσθη αὐτοῖς ἐν 35
τῇ κλάσει² τοῦ ἄρτου.

Ταῦτα δὲ αὐτῶν λαλούντων, αὐτὸς ὁ Ἰησοῦς ἔστη ἐν μέσῳ αὐτῶν, καὶ 36
λέγει αὐτοῖς, Εἰρήνῃ ὑμῖν. Πτοηθέντες³ δὲ καὶ ἔμφοβοι⁴ γενόμενοι 37
ἐδόκουν πνεῦμα θεωρεῖν. Καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Τί τεταραγμένοι⁵ ἐστέ, καὶ 38
διὰ τί διαλογισμοὶ⁶ ἀναβαίνουσιν ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν; Ἴδετε τὰς 39
χεῖράς μου καὶ τοὺς πόδας μου, ὅτι αὐτὸς ἐγώ εἰμι: ψηλαφήσατέ⁷ με καὶ
ἴδετε, ὅτι πνεῦμα σάρκα καὶ ὀστέα⁸ οὐκ ἔχει, καθὼς ἐμὲ θεωρεῖτε
ἔχοντα. Καὶ τοῦτο εἰπὼν ἐπέδειξεν⁹ αὐτοῖς τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας. 40
Ἔτι δὲ ἀπιστούντων¹⁰ αὐτῶν ἀπὸ τῆς χαρᾶς καὶ θαυμαζόντων, εἶπεν
αὐτοῖς, Ἔχετε τι βρώσιμον¹¹ ἐνθάδε; ¹² Οἱ δὲ ἐπέδωκαν¹³ αὐτῷ ἰχθύος¹⁴ 42
ὀπτοῦ¹⁵ μέρος, καὶ ἀπὸ μελισσίου¹⁶ κηρίου.¹⁷ Καὶ λαβὼν ἐνώπιον αὐτῶν 43
ἔφαγεν.

Εἶπεν δὲ αὐτοῖς, Οὗτοι οἱ λόγοι οὓς ἐλάλησα πρὸς ὑμᾶς ἔτι ὦν σὺν ὑμῖν, 44
ὅτι δεῖ πληρωθῆναι πάντα τὰ γεγραμμένα ἐν τῷ νόμῳ Μωσέως καὶ
προφήταις καὶ ψαλμοῖς¹⁸ περὶ ἐμοῦ. Τότε διήνοιξεν¹⁹ αὐτῶν τὸν νοῦν,²⁰ 45
τοῦ συνιέναι²¹ τὰς γραφάς: καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὅτι Οὕτως γέγραπται, καὶ 46

¹ ἐξηγέομαι, explain, describe. ² κλάσις, εως, ἦ, breaking, fracturing. ³ πτοέω, terrify, scare. ⁴ ἔμφοβος, terrified, frightened. ⁵ ταρασσώ, trouble, agitate. ⁶ διαλογισμός, οὐ, ὁ, reasoning, questioning. ⁷ ψηλαφάω, touch, handle. ⁸ ὀστέον, τό, bone. ⁹ ἐπιδείκνυμι, show, prove. ¹⁰ ἀπιστέω, disbelieve, be faithless. ¹¹ βρώσιμος, eatable, suitable for food. ¹² ἐνθάδε, within, here. ¹³ ἐπιδίδωμι, give to, hand in. ¹⁴ ἰχθύς, ὅς, ὁ, fish. ¹⁵ ὀπτός, roasted, baked. ¹⁶ μελισσιος, coming from bees. ¹⁷ κηρίον, ου, τό, honeycomb. ¹⁸ ψαλμός, οὐ, ὁ, song of praise, psalm. ¹⁹ διανοίγω, open up completely, open fully. ²⁰ νοῦς, ὁ, mind, reasoning faculty. ²¹ συνίημι, understand, consider.

οὕτως ἔδει παθεῖν τὸν χριστόν, καὶ ἀναστῆναι ἐκ νεκρῶν τῇ τρίτῃ
 ἡμέρᾳ, καὶ κηρυχθῆναι ἐπὶ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ μετάνοιαν¹ καὶ ἄφεσιν² 47
 ἁμαρτιῶν εἰς πάντα τὰ ἔθνη, ἀρξάμενον ἀπὸ Ἱερουσαλὴμ. Ὑμεῖς δέ 48
 ἐστε μάρτυρες τούτων. Καὶ ἰδοὺ, ἐγὼ ἀποστέλλω τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ 49
 πατρός μου ἐφ' ὑμᾶς: ὑμεῖς δὲ καθίσατε ἐν τῇ πόλει Ἱερουσαλὴμ, ἕως
 οὗ ἐνδύσησθε³ δύναμιν ἐξ ὕψους.⁴

Ἐξήγαγεν⁵ δὲ αὐτοὺς ἔξω ἕως εἰς Βηθανίαν: ⁶καὶ ἐπάρας⁷ τὰς χεῖρας αὐτοῦ 50
 εὐλόγησεν αὐτούς. Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ εὐλογεῖν αὐτὸν αὐτούς, διέστη⁸ 51
 ἀπ' αὐτῶν, καὶ ἀνεφέρετο⁹ εἰς τὸν οὐρανόν. Καὶ αὐτοὶ προσκυνήσαντες 52
 αὐτόν, ὑπέστρεψαν εἰς Ἱερουσαλὴμ μετὰ χαρᾶς μεγάλης: καὶ ἦσαν διὰ 53
 παντὸς ἐν τῷ ἱερῷ, αἰνοῦντες¹⁰ καὶ εὐλογοῦντες τὸν θεόν. Ἀμήν.

¹ μετάνοια, ας, ἡ, repentance, change of mind. ² ἄφεσις, εως, ἡ, release, forgiveness. ³ ἐνδύω, put on, clothe. ⁴ ὕψος, ους, τό, height, heaven. ⁵ ἐξάγω, lead out. ⁶ Βηθανία, ας, ἡ, Bethany. ⁷ ἐπαίρω, lift up, raise. ⁸ διίστημι, pass, part. ⁹ ἀναφέρω, bring up, offer. ¹⁰ αἰνέω, praise.